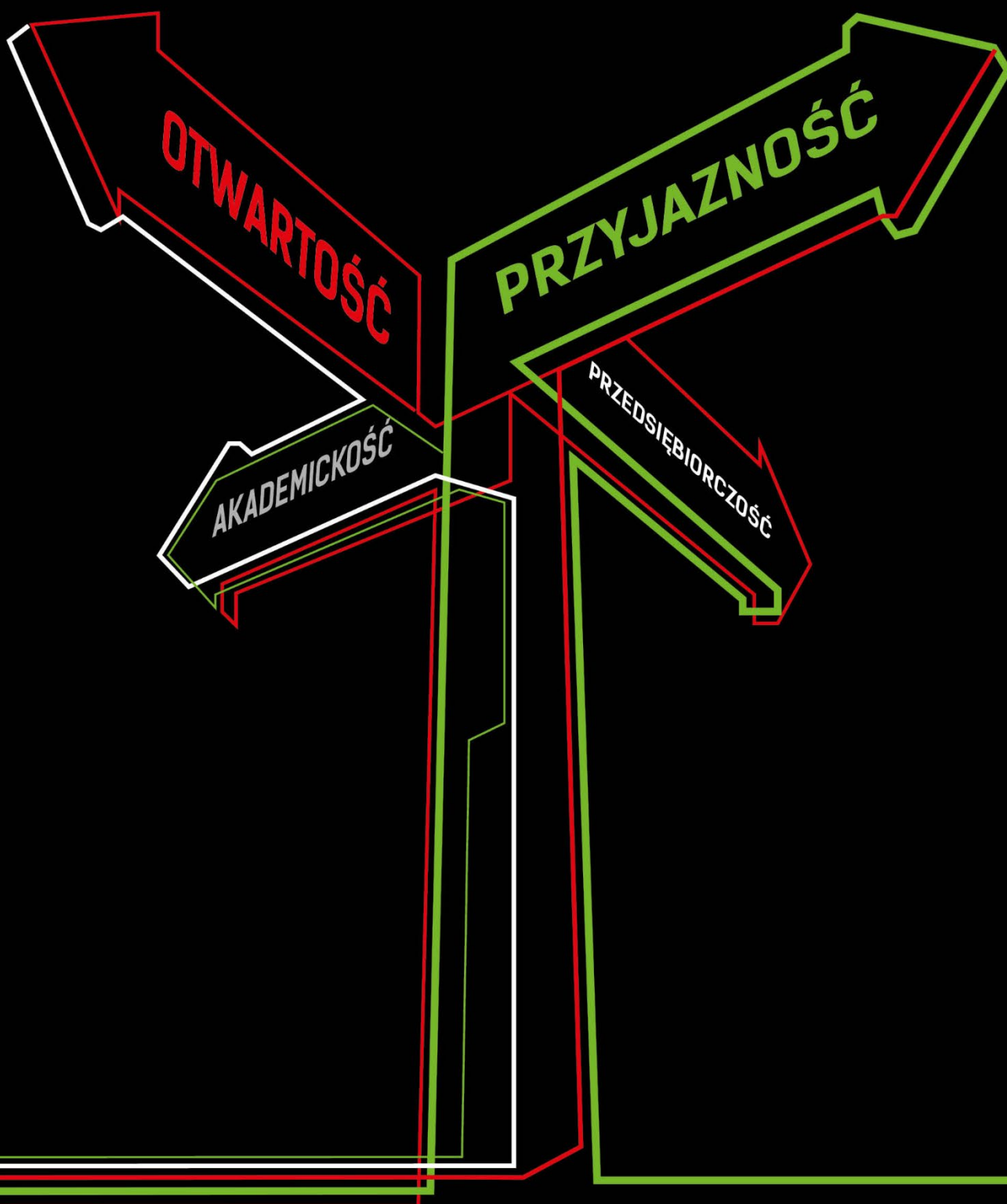

Jak rozwija się Lublin?

Raport monitoringowy z realizacji
Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020
w 2015 r.

Zespół autorski

KOORDYNACJA PRAC I NADZÓR MERYTORYCZNY

dr Mariusz Sagan

dr Piotr Maleszyk

Robert Żyśko

REDKACJA MERYTORYCZNA

dr Piotr Maleszyk – A, B1-B5

Szymon Horosiewicz – B6, C

Marek Kuna – podsumowanie

Dorota Wolińska – D

REDKACJA TECHNICZNA

Robert Żyśko

Urząd Miasta Lublin

Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów

20-080 Lublin, plac Litewski 1

tel.: 81 466 25 00, fax.: 81 466 25 01

e-mail: inwestorzy@lublin.eu

www.strategia2020.lublin.eu

Lublin, grudzień 2018 r.

Spis treści

Wykaz stosowanych skrótów	4
Wstęp	5
A. Otwartość	11
A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina	12
A.2. Rozwój relacji zewnętrznych	24
A.3. Wzmacnianie otwartości kulturowej	43
A.4. Budowanie więzi regionalnych i metropolitalnych	48
B. Przyjazność	57
B.1. Poprawa infrastruktury technicznej	58
B.2. Zwiększenie komfortu życia	71
B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni	87
B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego	96
B.5. Podnoszenie jakości edukacji	115
B.6. Partycypacja społeczna	125
C. Przedsiębiorczość	133
C.1. Rozwój sektora przemysłu	134
C.2. Rozwój sektora usług	143
C.3. Kultura przedsiębiorczości	152
C.4. Wspieranie przemysłów kreatywnych	167
D. Akademickość	172
D.1. Umiędzynarodowienie uczelni	173
D.2. Symbioza z otoczeniem	185
D.3. <i>Genius loci</i> miasta uniwersyteckiego	192
D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie	198
Podsumowanie	213
Bibliografia	218
Spis ramek, rysunków, tabel i wykresów	222

Wykaz stosowanych skrótów

ACK UMCS	Akademickie Centrum Kultury Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej „Chatka Żaka”
AZS	Akademicki Związek Sportowy
BOM	Biuro Obsługi Mieszkańców
CKW	Centrum Kompetencji Wschodnich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
FINA	Fédération Internationale de Natation – Światowa Federacja Pływacka
GDDKiA	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
GDOŚ	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
GUS	Główny Urząd Statystyczny
ICT	Information and Communication Technologies – Technologie Informacyjne i Komunikacyjne
IOB	Institucje Otoczenia Biznesu
ITS	Intelligent Transportation Systems – Inteligentne Systemy Transportowe
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
KUL	Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
LOF	Lubelski Obszar Funkcjonalny
LPNT	Lubelski Park Naukowo-Technologiczny S.A.
LRM	Lubelski Rower Miejski
MNiSW	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
MOPR	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie
MPK	Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o.o.
MPZP	Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego
MSP / MŚP	Sektor Małych i Średnich Przedsiębiorstw
MUP	Miejski Urząd Pracy w Lublinie
NGA	Next-generation access – sieć dostępu nowej generacji
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
NUTS	Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych
OZE	Odnawialne Źródła Energii
PAN	Polska Akademia Nauk
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
PKP IC	PKP Intercity S.A.
PL	Politechnika Lubelska
PO RPW	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej
PUE ZUS	Platforma Usług Elektronicznych Zakład Ubezpieczeń Społecznych
PW	Partnerstwo Wschodnie
REGON	Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej
RPO WL	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego
SDR	Średni Dobowy Ruch [pojazdy/dobę]
SIO	System Informacji Oświatowej
SSE	Specjalna Strefa Ekonomiczna
Strategia Lublin 2020	Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020
SUIKZP	Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego
UM	Uniwersytet Medyczny w Lublinie
UMCS	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
WSEI	Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie
WSNS	Wyższa Szkoła Nauk Społecznych z siedzibą w Lublinie
WSPiA	Wyższa Szkoła Prawa i Administracji w Lublinie
WSSP	Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza im. Wincentego Pola w Lublinie
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Wstęp

Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 (zwana dalej *Strategią Lublin 2020*) wychodzi poza schematy przyjęte dla tego rodzaju dokumentów zarówno pod względem koncepcji i struktury, jak i podejścia do jej monitorowania. Ideą przyświecającą autorom kolejnego raportu monitorującego jest zatem nie tylko coroczna prezentacja mierników realizacji czyniąca zadość wymogom formalnym¹, ale przede wszystkim odpowiedź na pytanie „Jak rozwija się Lublin?” – poprzez stworzenie swoistego kompendium wiedzy o rozwoju miasta. Raport monitorujący *Strategię Lublin 2020* to pierwsza publikacja w tak wieloaspektowy i wyczerpujący sposób dokumentująca rozwój miasta. Raport ten, podobnie jak sama *Strategia Lublin 2020*, składa się z czterech rozdziałów poświęconych czterem Obszaram Rozwojowym: Otwartość, Przyjazność, Przedsiębiorczość i Akademickość. Godnym uwagi jest fakt, że każdy rozdział niniejszego raportu rozpoczyna się od swoistej syntezy badanego obszaru. Oryginalne treści ze *Strategii Lublin 2020* zaimplementowane w niniejszym raporcie mają – zarówno czytelnikom, jak i autorom – zwracać uwagę na autentyczną komplementarność obu dokumentów.

Pragniemy udostępnić mieszkańcom Lublina jak najwięcej informacji o mieście. Dlatego *Strategia Lublin 2020* charakteryzuje się bogatym zestawem wskaźników ilościowych i opisowych, pozwalających na ocenę tendencji rozwojowych. Po raz kolejny wśród wskaźników realizacji *Strategii Lublin 2020* w prezentowanym raporcie nie dominują powszechnie dostępne dane Głównego Urzędu Statystycznego, ale dane wytwarzane i przetwarzane przez Urząd Miasta. Ogromnym i zarazem autentycznym kompendium wiedzy na temat rozwoju miasta są przygotowywane przez poszczególne komórki organizacyjne Urzędu Miasta Lublin oraz pozostałe jednostki miejskie informacje na potrzeby sprawozdawczości, m.in. *Sprawozdanie Prezydenta Miasta Lublin z działalności w 2015 r.* przedstawiane Radzie Miasta Lublin. Nie należy zapominać również o informacjach zamieszczanych w miejskich serwisach internetowych, które na bieżąco informują wszystkich użytkowników o istotnych dla miasta i jego mieszkańców wydarzeniach.

Robiąc kolejny krok w stronę idei „otwartych danych” (ang. *open data*) mamy nadzieję, że dostęp do informacji o rozwoju Lublina przysłuży się zwiększeniu świadomości mieszkańców, wywole zaangażowanie w sprawy miasta oraz przyczyni się do transparentności działań władz miejskich.

Na tle poprzedniego raportu chcielibyśmy zwrócić uwagę na jedną zmianę. W raporcie za 2015 r. ubyło kilka wskaźników jakościowych, które pojawiły się w raporcie za 2014 r. Wynikały one z badania satysfakcji mieszkańców Lublina, które przeprowadzono pod koniec 2013 r. w ramach projektu *Korzystamy z doświadczeń – szwajcarski benchmark w Lublinie*, realizowanego we współpracy z miastem St. Gallen oraz Institute for Quality Management and Business z University of Applied Science w St. Gallen (IQB-FHS). Ich brak ma jednak charakter przejściowy. Od 2016 r. Urząd Miasta Lublin zaczął realizować własne coroczne badanie społeczne, które przede wszystkim dedykowane jest poszczególnym celom *Strategii Lublin 2020*.

¹ Urząd Miasta Lublin jest zobligowany do sporządzania corocznego raportu monitorującego realizację *Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020* Uchwałą Rady Miasta 693/XXVIII/2013 z dnia 28 lutego 2013 r.

Analizując 113 wskaźników Strategii – podobnie jak w poprzednim raporcie – naszym celem było przedstawienie możliwie najbardziej obiektywnych informacji, dlatego charakterystyczną cechą opracowania jest relatywnie niewielka liczba dokonywanych ocen, przy dużej ostrożności sądów wartościujących. Na ponad 200 stron dokumentu złożyły się przede wszystkim informacje o charakterze analitycznym, pozwalające czytelnikom na wyrobienie sobie własnej oceny czy Lublin się rozwija, w jakich aspektach dynamika rozwojowa jest najwyższa, a w jakich należy podjąć większe starania.

Autorzy

Tabela 1. Wykaz mierników służących do monitorowania *Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020* wykorzystanych w raporcie za 2015 r.

Obszar	Cel	Miernik
A. OTWARTOŚĆ	A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina	<i>Ilościowe:</i>
		czas przejazdu i odległość do największych miast oraz przejść granicznych z krajami sąsiadującymi (kolej, samochód)
		liczba pasażerów korzystających z portu lotniczego
		liczba połączeń lotniczych i kolejowych oraz ich kierunki
		natężenie ruchu na drogach dojazdowych do Lublina
		długość szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej
		liczba bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej
		<i>Opisowe:</i>
	analiza projektów inwestycyjnych poprawiających dostępność komunikacyjną Lublina	
	A.2. Rozwój relacji zewnętrznych	<i>Ilościowe:</i>
		liczba turystów krajowych i zagranicznych odwiedzających Lublin
		baza noclegowa i jej wykorzystanie
		liczba miast partnerskich i podpisanych porozumień o współpracy
		<i>Opisowe:</i>
		analiza oferty turystycznej Lublina
		analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie współpracy międzynarodowej (realizowane projekty z miastami partnerskimi)
analiza działalności Centrum Kompetencji Wschodnich analiza działalności promocyjnej Urzędu Miasta		
A.3. Wzmacnianie otwartości kulturowej	<i>Ilościowe:</i>	
	liczba zameldowanych cudzoziemców	
	liczba spraw prowadzonych w prokuraturze z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych (ogółem oraz na tle kraju)	
	<i>Opisowe:</i>	
	analiza projektów realizowanych przez miasto i podległe mu instytucje zwiększających otwartość kulturową	
	analiza działalności instytucji kultury i Urzędu Miasta w kontekście podkreślenia wielokulturowego charakteru miasta	
A.4. Budowanie więzi regionalnych i metropolitalnych	<i>Ilościowe:</i>	
	długość tras komunikacji publicznej poza granicami miasta Lublin	
	wielkość PKB na mieszkańca	
	liczba zarejestrowanych patentów	
	wskaźniki innowacyjności	
	<i>Opisowe:</i>	
analiza postępów w budowie spójnego systemu transportowego/ komunikacyjnego dla metropolii		
B. PRZYJAZNOŚĆ	B.1. Poprawa infrastruktury technicznej	<i>Ilościowe:</i>
		wydatki budżetu miasta na transport i łączność
		długość sieci drogowej
		indeks zatłoczenia na drogach (TomTom Traffic Index)
		liczba pasażerów korzystających z komunikacji publicznej
		długość ścieżek rowerowych
		długość sieci rozdzielczej wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej oraz odsetek mieszkańców korzystających z instalacji
		ilość oraz struktura odpadów odebranych
		ilość odprowadzonych i oczyszczonych ścieków
		wydatki budżetu miasta na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska
		<i>Opisowe:</i>
		analiza działalności inwestycyjnej Urzędu Miasta w zakresie poprawy lokalnego układu komunikacyjnego
		analiza działalności inwestycyjnej Urzędu Miasta w zakresie poprawy jakości transportu publicznego
		analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie ochrony środowiska

Obszar	Cel	Miernik
B. PRZYJAZNOŚĆ	B.2. Zwiększenie komfortu życia	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> <p>przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na osobę średnie ceny mieszkań na rynku pierwotnym i wtórnym wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne wielkość i struktura zasobów mieszkaniowych Miasta Lublin liczba przestępstw i ich wykrywalność liczba kolizji i wypadków drogowych liczba szpitali, łóżek szpitalnych, przychodni i udzielonych porad lekarskich liczba osób obsłużonych w Biurach Obsługi Mieszkańców liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pomocą społeczną liczba placówek stacjonarnej pomocy społecznej, ich obciążenie i struktura korzystających</p> <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza działalności Urzędu Miasta w obszarze podnoszenia jakości życia rodzin, seniorów i osób niepełnosprawnych</p>
	B.3. Dbałość o kulturę przestrzeni	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> <p>pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego liczba pojazdów poruszających się po drogach liczba miejsc parkingowych (płatnych) tereny zieleni w granicach miasta</p> <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza działalności Urzędu Miasta na rzecz rewitalizacji analiza działalności w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego</p>
	B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> <p>liczba kin i ludności na 1 miejsce oraz liczba widzów i seansów liczba muzeów i zwiedzających księgozbiór bibliotek, liczba czytelników i wypożyczeń liczba obiektów sportowych, klubów sportowych oraz osiągnięć lubelskich sportowców</p> <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza oferty sportowo-rekreacyjnej miasta analiza działalności inwestycyjnej w obszarze sportu i rekreacji analiza struktury instytucji kultury analiza oferty kulturalnej miasta</p>
	B.5. Podnoszenie jakości edukacji	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> <p>liczba miejsc w żłobkach i przedszkolach liczba placówek oświatowych i uczniów w szkołach liczba uczniów przypadająca na 1 komputer wyniki sprawdzianów w szkołach podstawowych i egzaminów gimnazjalnych zdawalność egzaminów maturalnych</p> <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza działań Urzędu Miasta w zakresie oświaty (realizowane programy i projekty)</p>
	B.6. Partycypacja społeczna	<p style="text-align: center;"><i>Ilościowe:</i></p> <p>liczba organizacji pozarządowych (fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne) liczba zgłoszonych projektów i frekwencja w Budżecie Obywatelskim liczba zgłoszeń w Skrzynce Dialogu i serwisie naprawmyto.pl</p> <p style="text-align: center;"><i>Opisowe:</i></p> <p>analiza współpracy Urzędu Miasta z organizacjami pozarządowymi analiza istniejących form komunikacji mieszkańców z władzami miasta</p>

Obszar	Cel	Miernik
C. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	C.1. Rozwój sektora przemysłu	<i>Ilościowe:</i> nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach produkcja sprzedana przemysłu ogółem i w przeliczeniu na 1 mieszkańca liczba i struktura pracujących w przemyśle zatrudnienie w branżach priorytetowych przemysłu liczba zapytań zgłaszanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin przez inwestorów branż przemysłowych <i>Opisowe:</i> analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie promocji gospodarczej sektora przemysłu i kreowania warunków do rozwoju branż priorytetowych analiza funkcjonowania Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefa Lublin
	C.2. Rozwój sektora usług	<i>Ilościowe:</i> liczba i struktura pracujących w sektorze usług zatrudnienie w branżach priorytetowych usług podaż nowoczesnej powierzchni biurowej, handlowej i magazynowej liczba zapytań zgłaszanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin przez inwestorów branż usługowych <i>Opisowe:</i> analiza działalności Urzędu Miasta w zakresie promocji gospodarczej sektora usług i kreowania warunków do rozwoju branż priorytetowych
	C.3. Kultura przedsiębiorczości	<i>Ilościowe:</i> liczba i struktura podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON liczba i rodzaj działających klastrów <i>Opisowe:</i> analiza działalności Urzędu Miasta (w tym Miejskiego Urzędu Pracy) w kontekście wspierania rozwoju przedsiębiorczości analiza działalności instytucji otoczenia biznesu
	C.4. Wspieranie przemysłów kreatywnych	<i>Ilościowe:</i> liczba i struktura podmiotów działalności gospodarczej zaliczanych do sektora przemysłów kreatywnych odsetek podmiotów sektora kreatywnego w podmiotach gospodarczych ogółem odsetek nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw (na tle kraju) <i>Opisowe:</i> analiza działalności Urzędu Miasta i innych instytucji w zakresie wsparcia przemysłów kreatywnych
D. AKADEMICKOŚĆ	D.1. Umiejdzynarodowienie uczelni	<i>Ilościowe:</i> liczba studentów zagranicznych w stosunku do ogólnej liczby studentów liczba kierunków prowadzonych w językach obcych liczba studentów i pracowników naukowych korzystających z różnych form wymiany międzynarodowej miejsca uczelni w rankingach uwzględniających kryterium umiejdzynarodowienia liczba nauczycieli akademickich – cudzoziemców liczba międzynarodowych projektów badawczych <i>Opisowe:</i> analiza działalności lubelskich uczelni wyższych w zakresie współpracy z zagranicznymi ośrodkami akademickimi analiza działalności Urzędu Miasta Lublin na rzecz przyciągnięcia studentów zagranicznych

Obszar	Cel	Miernik
D. AKADEMICKOŚĆ	D.2. Symbioza z otoczeniem	<i>Ilościowe:</i>
		liczba wynalazków oraz wzorów i produktów obejmowanych prawami ochronnymi, zgłoszonych przez lubelskie uczelnie
		liczba patentów i praw ochronnych uzyskanych przez lubelskie uczelnie
		<i>Opisowe:</i>
	analiza współpracy na płaszczyźnie uczelnie-biznes, uczelnie-miasto, uczelnie-uczelnie	
	D.3. Genius loci miasta uniwersyteckiego	<i>Ilościowe:</i>
		liczba studentów w stosunku do liczby mieszkańców
		liczba studentów uczących się na lubelskich uczelniach
		<i>Opisowe:</i>
		analiza oferty praktyk i wolontariatu w instytucjach publicznych oraz uczelnianych biurach karier
		analiza oferty kulturalno-edukacyjnej w mieście tworzonej przez środowisko akademickie oraz dedykowanej dla studentów
	D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie	<i>Ilościowe:</i>
liczba absolwentów szkół średnich i wyższych		
miejsca uczelni w rankingach uwzględniających różne kategorie		
liczba zarejestrowanych bezrobotnych do 25 r.ż.		
<i>Opisowe:</i>		
analiza danych z systemu monitorowania losów absolwentów szkół średnich i uczelni wyższych		
analiza programów wsparcia uczniów i studentów		
analiza oferty edukacyjnej lubelskich uczelni wyższych (kierunki, specjalności) analiza wyników oceny parametrycznej jednostek naukowych		

Źródło: opracowanie własne.

A. Otwartość

Lublin zawsze rozwijał się dzięki otwartości – jako słynące z jarmarków miasto kupieckie pomiędzy Krakowem a Wilnem, na skrzyżowaniu ważnych szlaków prowadzących w cztery strony świata. Dzięki wejściu do Unii Europejskiej i położeniu na wschodnim skraju Polski Lublin powoli wraca do roli miejsca spotkań i wymiany. Otwartość dotyczy wszystkich wymiarów czy rodzajów sąsiedztwa i dlatego przenika całą Strategię jako otwartość naszej wyobraźni na przyszłość i przeszłość, na samych mieszkańców i gości, na umiędzynarodowienie uczelni i kontakty gospodarcze. Tej otwartości potrzebujemy tak w kategoriach kompetencji mentalnych naszej społeczności, jak i w wymiarze praktykowanych kontaktów międzynarodowych, a także jako fundamentu w relacjach z lokalnymi podmiotami oraz okolicznymi gminami i regionem.

Otwartość jako obszar rozwojowy odnosi się do budowania coraz lepszych kontaktów zewnętrznych Lublina budujących wizerunek miasta i kreujących nowe możliwości rozwoju. Obszar ten rozgałęzia się na cztery cele: poprawa dostępności komunikacyjnej miasta, rozwój relacji zewnętrznych, wzmacnianie otwartości kulturowej oraz budowanie więzi regionalnych i metropolitarnych. Realizacja każdego z tych celów jest monitorowana za pomocą zestawu wskaźników ilościowych i opisowych.

A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina

Miejsce Lublina w Polsce i Europie – jego ranga i atrakcyjność – zależą w pierwszej kolejności od poprawy dostępności komunikacyjnej miasta. Aby miasto mogło osiągać korzyści ze swojego położenia, potrzebujemy dróg łączących Lublin z resztą Polski i Europą, mostów na Wiśle, połączeń kolejowych, lotniczych i taniego, szerokopasmowego dostępu do Internetu. Możliwość szybkiego i łatwego dotarcia do Lublina różnymi środkami transportu sprawia, że miasto staje się miejscem spotkań i wymiany, zarówno w kontaktach międzynarodowych, jak i relacjach z okolicznymi gminami i regionem. Dostępność komunikacyjna wpływa również na przyjazność miasta i rozwój przedsiębiorczości, a także przyczynia się do wzmocnienia pozycji Lublina jako ośrodka akademickiego.

Ocena dostępności Lublina wymaga analizy wielu mierników ilościowych i opisowych. Wychodząc od analizy położenia Lublina w kontekście odległości i czasu dojazdu do polskich i zagranicznych miast, w raporcie zaprezentowano opis najważniejszych z punktu widzenia dostępności projektów w zakresie infrastruktury drogowej, dane o natężeniu ruchu na drogach wjazdowych do Lublina, następnie liczbę pasażerów i połączeń lotniczych, dostępne dane o połączeniach kolejowych oraz informacje o długości szerokopasmowej sieci światłowodowej i liczbie punktów dostępu Hot Spot.

Lublin jest największym miastem wschodniej Polski i stolicą województwa lubelskiego. Leży na pograniczu Wyżyny Lubelskiej, Polesia i Podlasia, niedaleko wschodniej granicy Unii Europejskiej. **Czas przejazdu i odległość do największych miast oraz przejść granicznych** zaprezentowano w tabeli 2.

Bez wątpienia miejsce Lublina w Polsce i Europie zależy w pierwszej kolejności od realizacji **projektów inwestycyjnych poprawiających dostępność komunikacyjną** miasta. Jednym z kluczowych projektów infrastrukturalnych, który zapewni zarówno sprawny dojazd i wyjazd z Lublina, jak i odciążenie ulic miejskich z ruchu tranzytowego, jest budowana od 2011 r. **obwodnica miasta**. Rysunek 1 przedstawia jej przebieg wraz ze wskazaniem głównych węzłów zjazdowych.

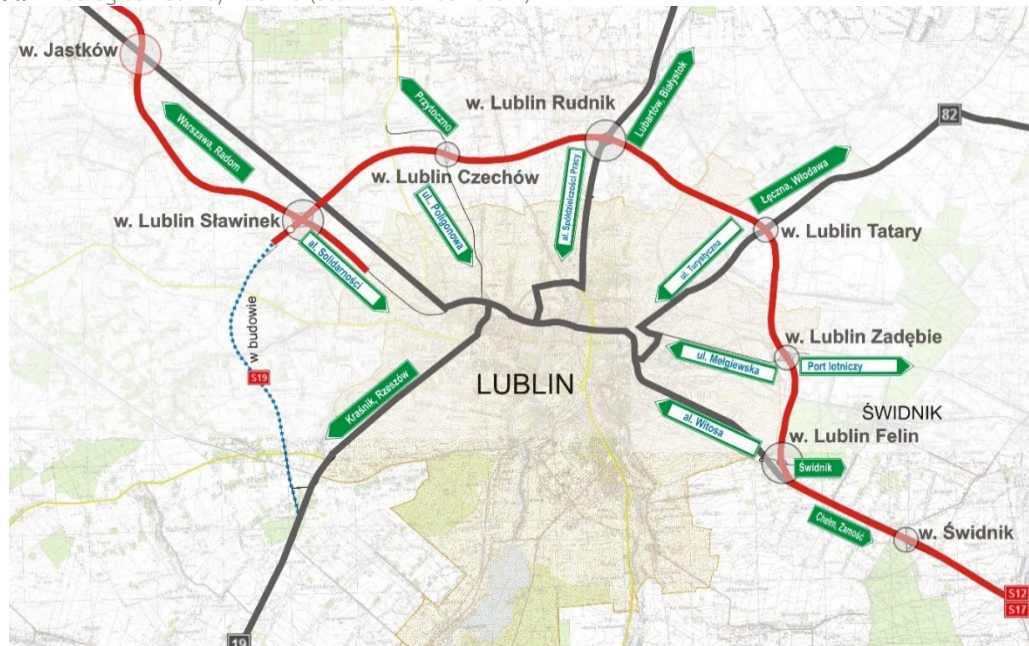
Tabela 2. Odległość oraz czas przejazdu do wybranych miejsc w Polsce i na świecie

	Odległość (km)	Czas przejazdu	
		kolej	samochód
Miasta w Polsce			
Warszawa	161	2 h 15 min	2 h 20 min
Łódź	308	3 h 50 min	3 h 40 min
Wrocław	514	7 h 50 min	5 h 30 min
Kraków	273	4 h 10 min	4 h 10 min
Gdańsk	504	9 h 50 min	5 h 50 min
Poznań	468	6 h 10 min	5 h 00 min
Przejścia graniczne			
Dorohusk (Ukraina)	96	1 h 30 min	1 h 20 min
Terespol (Białoruś)	161	3 h 50 min	2 h 10 min
Barwinek (Słowacja)	258	-	4 h 00 min
Międzynarodowe lotniska			
Świdnik (Port Lotniczy Lublin S.A.)	14,4	0 h 15 min	0 h 15 min
Warszawa (Port Lotniczy im. F. Chopina)	176	2 h 40 min	2 h 30 min
Rzeszów (Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka)	159	-	2 h 20 min
Miasta w Europie			
Mińsk	509	-	6 h 00 min
Lwów	220	-	3 h 20 min
Wiedeń	723	-	8 h 30 min
Praga	787	-	8 h 40 min
Berlin	738	-	7 h 30 min
Bruksela	1467	-	13 h 50 min

Uwagi: stan na koniec 2015 r.

Źródło: opracowanie własne.

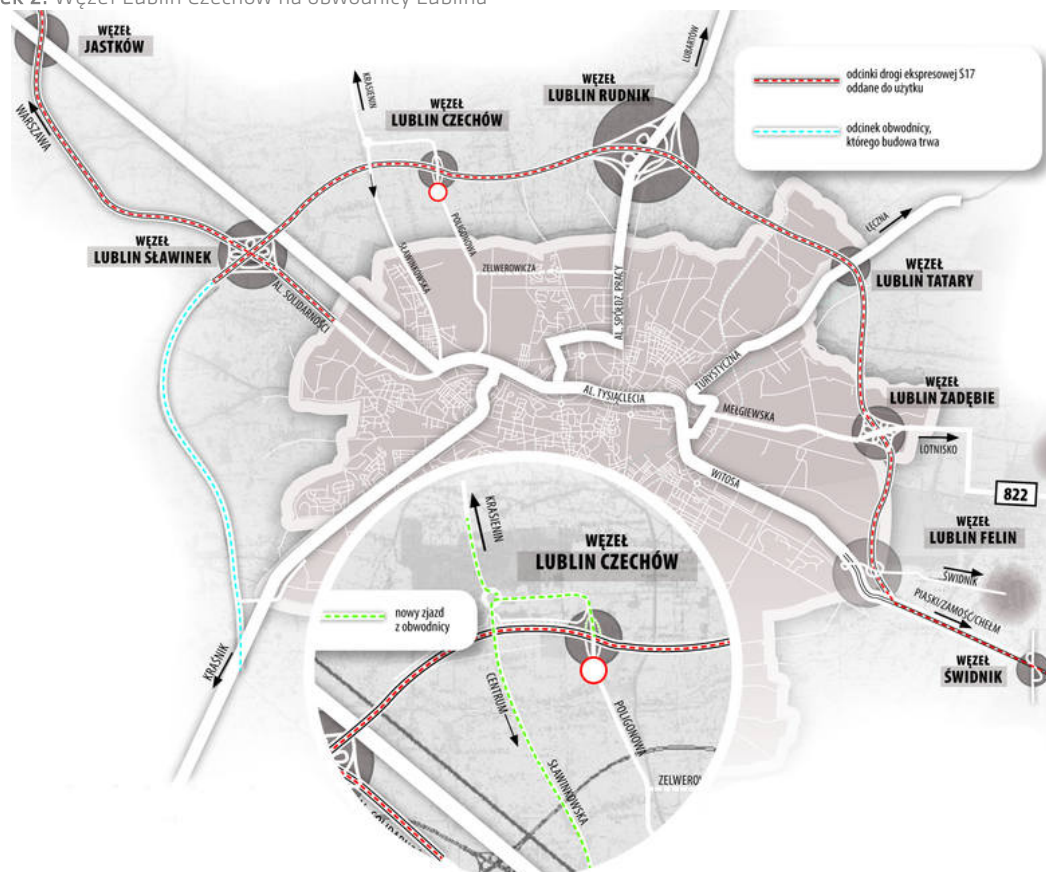
Rysunek 1. Przebieg obwodnicy Lublina (stan na koniec 2015 r.)

Źródło: materiały ze strony internetowej [Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad](#).

W 2015 r. kierowcy mogli poruszać się po wschodnich i północnych odcinkach obwodnicy Lublina na odcinku Sławinek–Felin. Dzięki otwarciu dla ruchu węzła Lublin Czechów w lutym 2015 r., kierowcy mieli umożliwiony wjazd do centrum miasta z sześciu węzłów (por. rysunek 2).

Rysunek 2. Węzeł Lublin Czechów na obwodnicy Lublina

Źródło: A. Dunajska, *Nowy zjazd z obwodnicy Lublina*, „Kurier Lubelski”, 11 lutego 2015 r.

Obwodnica spełnia bardzo wysokie standardy: kierowcy wjeżdżający i opuszczający drogę poruszają się po bezkolizyjnych wjazdach, ruch lokalny został wyprowadzony na drogi serwisowe, zwierzęta mogą przechodzić pod drogą przepustami, a rolnicy mają do dyspozycji tunele, którymi mogą dojechać do pól. Między jezdniami znajduje się 4–5-metrowy pas rozdzielający, w tym opaski bezpieczeństwa. Przejazd 23-kilometrowym odcinkiem od węzła Sławinek do węzła Felin zajmuje 11 minut, a pokonanie blisko 70-kilometrowego fragmentu drogi ekspresowej S17 od węzła Kurów Zachód do węzła Piaski Wschód – jedynie 35 minut².

Obwodnica zwiększyła dostępność transportową Lublina, ułatwiła dojazd do lotniska w Świdniku, a przede wszystkim – pozwoliła na wyprowadzenie z miasta uciążliwego ruchu tranzytowego. Zakończenie budowy wschodniego i północnego odcinka obwodnicy pozytywnie wpłynęło na atrakcyjność Lublina dla potencjalnych inwestorów, przyczyniło się do skrócenia czasu przejazdu komunikacją miejską, zmniejszyło liczbę wypadków drogowych oraz poprawiło warunki ruchu rowerowego w mieście. Wyprowadzenie ruchu tranzytowego z miasta wpływa pozytywnie także na czystość powietrza w centrum miasta, przyczyniając się do poprawy zarówno zdrowia mieszkańców, jak i stanu lubelskich zabytków. Lepsza dostępność Lublina przy zmniejszeniu natężenia ruchu w samym mieście poprawi także walory turystyczne miasta.

² Aktualności [Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział Lublin](#), różne artykuły.

Warto zwrócić uwagę, że realizacja tej kluczowej dla miasta inwestycji była wynikiem nie tylko decyzji władz centralnych, ale także determinacji lubelskiego samorządu i samych mieszkańców. W drugiej połowie 2010 r., kiedy skutki kryzysu gospodarczego wpłynęły negatywnie na stan finansów centralnych państwa, w Warszawie została podjęta decyzja o wstrzymaniu inwestycji. Liczne protesty lubelskich samorządowców, przedsiębiorców, związkowców i mieszkańców Lublina doprowadziły jednak do korzystnej dla Lublina zmiany decyzji i przeznaczeniu niezbędnych środków na wkład własny. Budowa drogi ekspresowej S17 Kurów-Lublin-Piaski była współfinansowana przez Unię Europejską ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Wartość całej inwestycji to ok. 3,3 mld zł, z czego dofinansowanie unijne to około 2,2 mld zł. Umowę na realizację pierwszego z pięciu odcinków podpisano 12 listopada 2010 r.

Korzystne efekty powinny być jeszcze większe po zakończeniu budowy zachodniego odcinka obwodnicy, łączącego trasę S19 w kierunku Rzeszowa z drogami S12 i S17. Inwestycja doprowadzi do powstania 9,8 km trasy obejmującej dwie jezdnie z dwoma pasami ruchu w każdą stronę oraz rezerwą na trzeci pas. Powstaną dwa nowe węzły: Lublin Szerokie (nazwa robocza Płouszowice) oraz Lublin Węglin (Konopnica). W ciągu drogi ekspresowej powstaną dwa wiadukty, sześć kolejnych w ciągu dróg poprzecznych, zbudowany zostanie wiadukt kolejowy, przejazd gospodarczy, kładka pieszo-rowerowa oraz ekrany akustyczne. Przebudowane zostaną odcinki dróg lokalnych, powstaną drogi serwisowe, a także przejścia dla zwierząt (w tym jedno nad trasą ekspresową).

Umowę na realizację inwestycji podpisano 29 października 2014 r., a prace w terenie rozpoczęły się wiosną kolejnego roku. Na koniec listopada 2015 r. zaawansowanie finansowe inwestycji wyniosło ok. 40%. Warto dodać, że 15 października 2015 r. podpisano umowę o dofinansowanie projektu ze środków unijnych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020. Całkowity koszt realizacji zachodniej obwodnicy Lublina, pomiędzy węzłami Lublin Sławinek i Lublin Węglin, w ciągu drogi ekspresowej S19 wyniesie ok. 620 mln zł, przy czym dofinansowanie unijne wyniesie ok. 274 mln zł. Zakończenie inwestycji zaplanowano na koniec 2016 r. Kierowcy jadący z Rzeszowa do Warszawy będą mogli pokonać odcinek od węzła Konopnica do węzła Sławin w około 5 minut, podczas gdy obecnie pokonanie tej trasy zajmuje nawet godzinę³.

Dostępność transportowa Lublina zależy także od postępów w budowie **infrastruktury drogowej w województwie lubelskim, a także w sąsiednich regionach**. W *Programie Budowy Dróg Krajowych na lata 2014–2023* zaplanowano dokończenie drogi ekspresowej S17, która połączy Lublin z Warszawą oraz z Zamościem i przejściem granicznym w Hrebennem. Przewidziano w nim także inne inwestycje korzystne dla Lublina i regionu: budowę drogi ekspresowej S19 wzdłuż wschodniej granicy Polski łączącej Lublin z Białymstokiem i Rzeszowem oraz dokończenie brakujących odcinków trasy S12 do Piotrkowa Trybunalskiego i do granicy z Ukrainą. Wśród projektów inwestycyjnych realizowanych w 2015 r. przez Generalną Dyрекcyję Dróg Krajowych i Autostrad warto zwrócić uwagę na⁴:

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

- Zaproszenie do składania ofert, rozstrzygnięcie przetargu i podpisanie umów na zaprojektowanie i budowę kolejnych odcinków **drogi ekspresowej S17 między granicą województw mazowieckiego i lubelskiego oraz węzłem Kurów Zachód**. Budowę dwujezdniowej drogi ekspresowej podzielono na dwa zadania. Pierwsze obejmuje odcinek o długości ok. 20,2 km od granicy województw do węzła Skrudki. Umowę na jego realizację podpisano w listopadzie 2015 r. Umowę na realizację drugiego odcinka – między węzłami Skrudki i Kurów Zachód długości ok. 13,2 km. – podpisano w październiku 2015 r. Koszt tych inwestycji to odpowiednio: 270,8 oraz 608,8 mln zł. Nawierzchnia drogi ekspresowej wykonana będzie w technologii betonu cementowego. Na opracowanie dokumentacji projektowej, uzyskanie zezwoleń i wybudowanie trasy wykonawcy mają po 34 miesiące⁵.
- Zaproszenie do składania ofert, rozstrzygnięcie przetargu i podpisanie umów na zaprojektowanie i budowę kolejnych odcinków **drogi ekspresowej S17 między obwodnicą Garwolina a granicą województw mazowieckiego i lubelskiego** (odcinek w woj. mazowieckim). Budowę dwujezdniowej drogi ekspresowej S17 podzielono na dwa zadania. Pierwsze obejmuje odcinek o długości ok. 12,2 km od obwodnicy Garwolina do końca obwodnicy Gończyc, a drugie to odcinek pomiędzy obwodnicą Gończyc a granicą województw o długości ok. 13 km. Łączny koszt inwestycji wyniesie ok. 602 mln zł. Nawierzchnia drogi ekspresowej wykonana będzie w technologii betonu cementowego. Umowę na realizację obu odcinków podpisano we wrześniu 2015 r. Wykonawca zobowiązał się do opracowania dokumentacji projektowej, uzyskania zezwoleń i wybudowania trasy w ciągu 34 miesięcy⁶.
- Wyremontowanie nawierzchni **mostu przez Wisłę w Anopolu** w okresie lipiec-wrzesień 2015 r. Wykonanie nowej nawierzchni bitumicznej ma rozwiązać coroczne problemy z powracającymi uszkodzeniami dotychczasowej nawierzchni cienkowarstwowej, położonej w 2001 r. jako rozwiązanie eksperymentalne odciążające konstrukcję mostu. Koszt inwestycji to ok. 1,5 mln zł.
- Zaproszenie do składania ofert i rozstrzygnięcie przetargów na zaprojektowanie i budowę kolejnych odcinków **drogi ekspresowej S17 od początku obwodnicy Kołbieli do obwodnicy Garwolina** (odcinek w woj. mazowieckim). Przetargi dotyczyły odcinka dwujezdniowej drogi ekspresowej o długości ok. 47 km podzielonej na trzy części: od węzła Lubelska do początku obwodnicy Kołbieli (ok. 15,2 km, wartość ok. 370,5 mln zł), obwodnica Kołbieli (8,7 km, ok. 225,5 mln zł) oraz odcinek od końca obwodnicy Kołbieli do początku obwodnicy Garwolina (ok. 13 km, blisko 290 mln zł). Nawierzchnia drogi wykonana będzie w technologii betonu cementowego.
- Ogłoszenie przetargu na zaprojektowanie i budowę kolejnych odcinków **drogi ekspresowej S19 od końca zachodniej obwodnicy Lublina do końca obwodnicy Kraśnika** o łącznej długości ok. 42 km. Zainteresowanie wykonaniem inwestycji wyraziło 19 firm z Polski i Europy.

⁵ Do czasu prac budowlanych nie wlicza się okresów zimowych od 15 grudnia do 15 marca.

⁶ *Ibidem*.

- Ogłoszenie przetargu na zaprojektowanie i budowę kolejnych odcinków **drogi ekspresowej S19 od końca obwodnicy Kraśnika do węzła Lasy Janowskie** przy granicy województw lubelskiego i podkarpackiego, o łącznej długości ok. 33 km. Swoje oferty zgłosiły 23 firmy.
- Oddanie do użytku **obwodnicy Hrubieszowa w ciągu drogi krajowej nr 74**. Obwodnica o długości 9,3 km. dwukrotnie przechodzi nad linią kolejową i przecina dolinę rzeki Huczwa. W ramach inwestycji powstało 29 obiektów inżynierskich: cztery mosty i siedem wiaduktów, 18 przejść dla zwierząt oraz pięć jednopoziomowych skrzyżowań z drogami lokalnymi. Nowa droga pozwoli skrócić czasu przejazdu tranzytem do przejścia granicznego z Ukrainą w Zosinie oraz ułatwi dojazd do dzielnicy przemysłowej Hrubieszowa. Inwestycja o wartości blisko 227 mln zł powstała przy wsparciu środków unijnych w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej. Dofinansowanie wyniosło blisko 120 mln zł.
- Zakończono pierwszy etap prac projektowych związanych z realizacją blisko 12 kilometrowego **łącznika pomiędzy węzłem Kurów Zachód na S17 a obwodnicą Puław**. Do wojewody lubelskiego wpłynął wniosek o wydanie Zezwolenia na Realizację Inwestycji Drogowej. Otrzymanie decyzji ZRID umożliwi wykonawcy rozpoczęcie prac w terenie. Umowę na zaprojektowanie i budowę połączenia węzła Kurów Zachód na S17 z mostem w Puławach podpisano 30 grudnia 2014 r. Przewidywana data zakończenia budowy to 30 kwietnia 2018 r.

Istotnym zadaniem służącym poprawie dostępności transportowej Lublina jest **budowa łączników z obwodnicą miasta i trasami wylotowymi**. W 2015 r. zakończono budowę dwujezdniowej ul. Poligonowej z wiaduktem, ciągami pieszorowerowymi, sygnalizacją świetlną, budowę i przebudowę infrastruktury technicznej oraz budowę ekranów dźwiękochłonnych. Zbudowano także odcinek dwujezdniowej ul. Zelwerowicza. Realizacja tego projektu poprawiła dojazd do dzielnic Bursaki i Rudnik, na terenie których zrealizowano projekt polegający na kompleksowym uzbrojeniu terenów inwestycyjnych, który przyczyni się z kolei do aktywizacji gospodarczej tego obszaru miasta. W 2015 r. wybudowano także odcinek drogi wojewódzkiej nr 809 Lublin–Krasienin–Kierzkówka–Przytoczno na odcinku od granicy Lublina do węzła Jakubowice obwodnicy Lublina. Zakończono również prace nad dokumentacją projektową jednego z kluczowych projektów poprawiających dojazd do obwodnicy miasta – przebudowę skrzyżowania al. Solidarności z al. Geh. W. Sikorskiego i ul. Północną. Warto wspomnieć także o zakończonej przebudowie skrzyżowania drogi krajowej nr 19 i drogi wojewódzkiej nr 747 na granicy miasta i gminy Konopnica⁷.

Analizując dostępność transportową Lublina warto zwrócić uwagę na **natężenie ruchu na głównych trasach dojazdowych**. GDDKiA w 2015 r. przeprowadziła kompleksowe badania natężenia ruchu na drogach krajowych, które są realizowane w częstotliwości pięcioletniej⁸. Średni dobowy ruch roczny pojazdów silnikowych na sieci dróg w kraju wyniósł 11 178 pojazdów na dobę – o 13% więcej niż w poprzednim badaniu w 2010 r. Na drogach międzynarodowych natężenie ruchu było większe i wy-

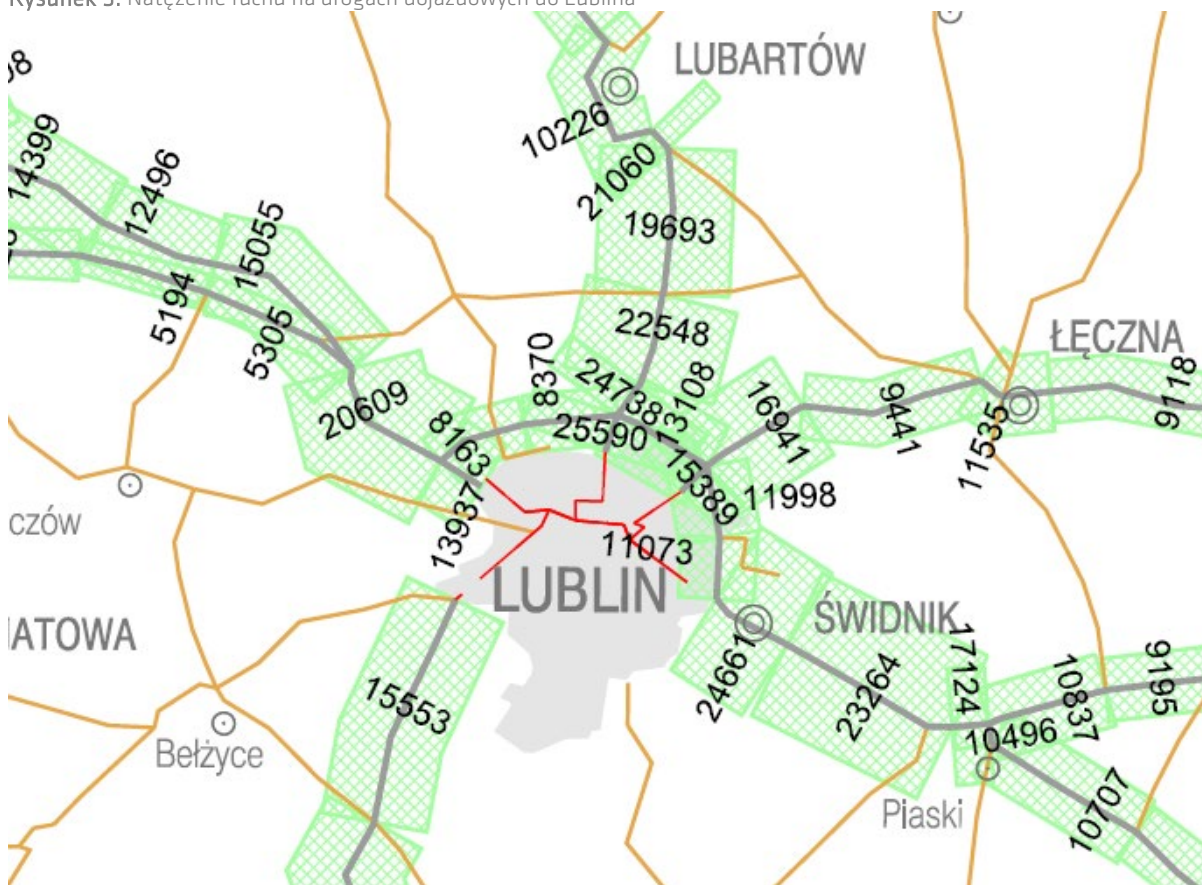
⁷ Opracowanie własne na podstawie danych Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

⁸ Z wyjątkiem tych odcinków, dla których zarządcami są prezydenci miast na prawach powiatu. Więcej informacji o metodologii pomiaru ruchu w 2015 r. można znaleźć na [stronie internetowej GDDKiA](#).

niosło 20 067 pojazdów (wzrost o 20,4%), a na pozostałych drogach – 7 097 pojazdów (wzrost o 7,3%). Województwo lubelskie ze średnim dobowym ruchem na poziomie 8 100 pojazdów należy do regionów o najniższym ŚDRR.

Natężenie ruchu na drogach dojazdowych do Lublina przedstawia rysunek 3. ŚDRR przekraczający 20 tys. pojazdów odnotowano na drodze S12 Lublin–Piaski, S19 Lublin–Lubartów oraz S17 w kierunku Warszawy. Porównując wyniki z poprzednim badaniem można zauważyć, że ŚDRR na drodze do Lubartowa i do Piaski zwiększył się aż o 15–20%, a na drodze do Kraśnika – o 12%. Natężenie ruchu na trasie Lublin–Łęczna nie uległo istotnej zmianie, natomiast ŚDRR na trasie w kierunku Warszawy zmniejszył się o ok. 7%. Okazuje się więc, że natężenie ruchu na drogach dojazdowych do Lublina generalnie zwiększa się, jednak wolniej niż w kraju ogółem. Warto także zauważyć, że dzięki wybudowaniu wschodniego i północnego odcinka obwodnicy miasta, liczba samochodów wjeżdżających do Lublina z kierunku południowo-wschodniego zmniejszyła się o blisko 60%.

Rysunek 3. Natężenie ruchu na drogach dojazdowych do Lublina

Źródło: materiały ze strony internetowej [Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad](#).

Natężenie ruchu w mieście jest analizowane również przez Zarząd Dróg i Mostów w Lublinie. W przeciwieństwie do badań GDDKiA nie jest to pomiar całoroczny, jest za to przeprowadzany w częstotliwości rocznej. Mapy prezentujące natężenie ruchu na skrzyżowaniach Lublina są dostępne na stronie internetowej Zarządu w zakładce „Pomiary ruchu drogowego”. Wyniki badania ruchu na najważniejszych ulicach w mieście leżących w ciągu dróg krajowych i wojewódzkich, przeprowadzonego na przełomie października i listopada w godzinach 16.00–17.00, znajdują się w tabeli 3. Na ich pod-

stawie można stwierdzić, że najbardziej ruchliwymi trasami na obrzeżach Lublina były: al. Spółdzielczości Pracy leżąca w ciągu drogi wojewódzkiej nr 835 i al. W. Witosa prowadząca do drogi ekspresowej S12. Duży wzrost natężenia ruchu można zaobserwować na al. Warszawskiej oraz ul. Abramowickiej. W odniesieniu do al. Warszawskiej warto jednak przypomnieć bardzo korzystne zmiany po udostępnieniu kierowcom wschodnich i północnych odcinków obwodnicy miasta w 2014 r., w wyniku którego liczba samochodów pokonująca skrzyżowanie al. Warszawskiej z ul. Główną w porównaniu do 2013 r. zmniejszyła się aż dziewięciokrotnie⁹.

Tabela 3. Natężenie ruchu na wybranych drogach dojazdowych do Lublina

	Wjazd do miasta		Wyjazd z miasta	
	2014	2015	2014	2015
ul. Abramowicka (DW 835)	669	920	827	895
al. Kraśnickie (DK 19)	827	841	835	823
ul. Naęczowska (DW 830)	432	281	537	483
al. Warszawska (DK 12)	166	430	276	510
al. Spółdzielczości Pracy (DW 835)	1 112	1 387	1 314	1 202
ul. Turystyczna (DK 82)	577	559	981	883
ul. Metalurgiczna (DW 822)	581	287	458	525
al. W. Witosa (S12)	994	957	1 495	1 189
Droga Męczenników Majdanka (S12)	413	388	548	451

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

Zasadniczą poprawę dostępności komunikacyjnej Lublina zapewnia otworzony w 2012 r. nowoczesny **Port Lotniczy Lublin S.A. w Świdniku**. W kolejnym roku funkcjonowania lotniska odnotowano zwiększenie liczby operacji lotniczych o 14,8%, a liczba obsłużonych pasażerów wzrosła aż o 47,7%. W 2015 r. Port Lotniczy zrealizował łącznie 3 732 operacje lotnicze, obsługując przy tym 265 111 pasażerów (por. tabela 4). Większość (1 906) miała charakter ruchu rozkładowego, 1 744 – ruchu General Aviation, zaś 82 operacje zrealizowane zostały w systemie ruchu czarterowego. Pod względem ilości obsłużonych pasażerów dominował ruch rozkładowy, z którego skorzystało 96,5% wszystkich pasażerów. Dane te świadczą o sukcesie tego projektu infrastrukturalnego. Warto dodać, że liczba pasażerów na wszystkich polskich lotniskach w 2015 r. zwiększyła się o 12,5%.

Tabela 4. Liczba operacji lotniczych oraz obsłużonych pasażerów według rodzaju ruchu lotniczego

	Liczba operacji lotniczych			Liczba obsłużonych pasażerów		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Ruch rozkładowy	1 274	1 780	1 906	181 995	173 280	255 947
Ruch czarterowy	76	98	82	6 831	11 678	8 269
Ruch General Aviation	936	1 374	1 744	876	748	895
Razem	2 286	3 252	3 732	189 702	185 706	265 111

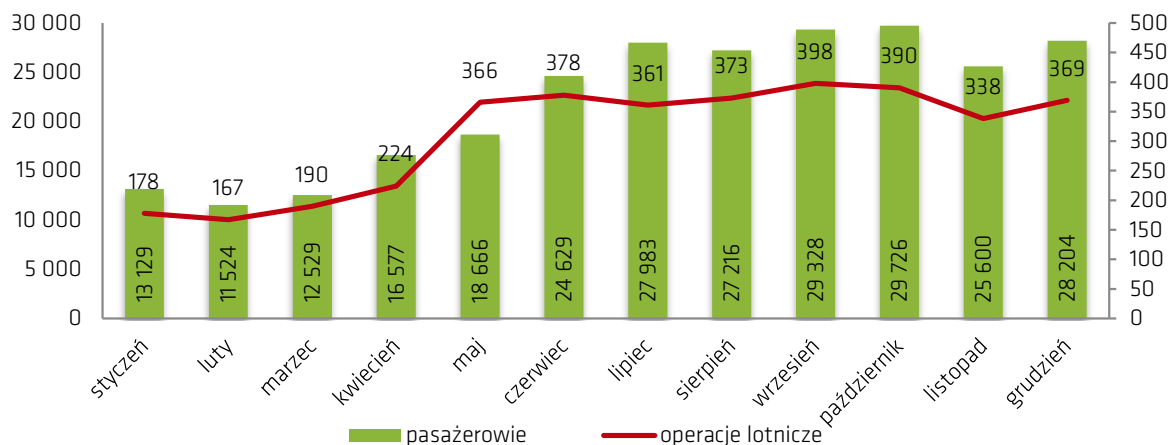
Źródło: dane Portu Lotniczego Lublin S.A.

Zaprezentowany poniżej wykres 1 przedstawia rozkład liczby obsłużonych pasażerów oraz zrealizowanych operacji lotniczych w ciągu roku. Wyraźny wzrost liczby operacji i odprawionych pasażerów miał miejsce w czerwcu za sprawą zwiększenia liczby połączeń rozkładowych, m.in. lotów Lufthansy do Frankfurtu nad Menem – jednego z najważniejszych portów przesiadkowych w Europie. Pod koniec maja 2015 r. wprowadzono rozkładowe loty do Sztokholmu, a we wrześniu – do Brukseli i Doncaster. W październiku 2015 r., po półtorarocznej przerwie, wznowione zostały loty do Dublina. Kierunki połą-

⁹ A. Jurkowski, *Aleje Solidarności i Tysiąclecia w Lublinie odetchnęły dzięki obwodnicy. Ruch mniejszy o 20-30%*, „Kurier Lubelski”, 9 stycznia 2015 r.

czeń lotniczych obowiązujących w 2015 r. przedstawiono w tabeli 5. Warto dodać, że 14 września w Porcie Lotniczym została otwarta baza operacyjna Wizz Air. Ponadto, 23 września Port Lotniczy Lublin oficjalnie ogłosił rozpoczęcie współpracy z włoską firmą Xpress Handling. Dzięki temu na terenie lotniska powstanie budynek zaplecza obsługi naziemnej lotniska oraz magazyn czasowego składowania towarów.

Wykres 1. Liczba pasażerów (lewa oś) oraz operacji lotniczych (prawa oś) w poszczególnych miesiącach w 2015 r.

Źródło: dane Portu Lotniczego Lublin S.A.

Tabela 5. Kierunki połączeń lotniczych obowiązujących w 2015 r.

Destynacja	Data uruchomienia	Data zakończenia
Londyn Stansted	17.12.2012	-
Oslo	18.12.2012	-
Londyn Luton	18.12.2012	-
Gdańsk	21.06.2013	01.03.2015
Frankfurt	03.07.2014	-
Warszawa	26.10.2014	17.01.2015
Mediolan	28.02.2014	01.03.2015
Sztokholm NYO	23.05.2015	-
Bruksela CRL	14.09.2015	11.01.2016
Doncaster DSA	15.09.2015	-
Dublin	25.10.2015 ¹⁾	-

Uwagi: ¹⁾ połączenie wznowione.

Źródło: dane Portu Lotniczego Lublin S.A.

O dostępności komunikacyjnej miasta decyduje również **liczba połączeń kolejowych**. Połączenia międzywojewódzkie są obsługiwane przede wszystkim przez spółkę PKP Intercity S.A., ewentualnie także przez Przewozy Regionalne. Na podstawie informacji zawartych w rozkładach jazdy można dojść do wniosku, że Lublin był najlepiej skomunikowany ze stolicą kraju oraz Rzeszowem (por. tabela 6). W stosunku do ubiegłego roku radykalnie ograniczono połączenia do lotniska w Świdniku. Zmniejszyła się także liczba połączeń do Bydgoszczy, Torunia i Opola, natomiast poprawiła się dostępność stolicy, Rzeszowa, Szczecina, Poznania, Kielc i Katowic. W 2015 r. uruchomione zostało także bezpośrednie połączenie z Łodzią.

Tabela 6. Bezpośrednie połączenia kolejowe Lublina z miastami wojewódzkimi, lotniskiem i Kijowem

Kierunek	XII 2014	XII 2015
	Odjazdy/Przyjazdy	Odjazdy/Przyjazdy
Warszawa	9	12
Wrocław	3	3
Łódź	0	1
Kraków	2	2
Gdańsk	1	1
Poznań	1	3
Szczecin	1	4
Katowice	3	4
Kielce	4	5
Bydgoszcz	5	3
Toruń	5	3
Opole	3	2
Rzeszów	5	7
Kijów	1	1
Lublin AIRPORT	8	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie rozkładów jazdy PKP.

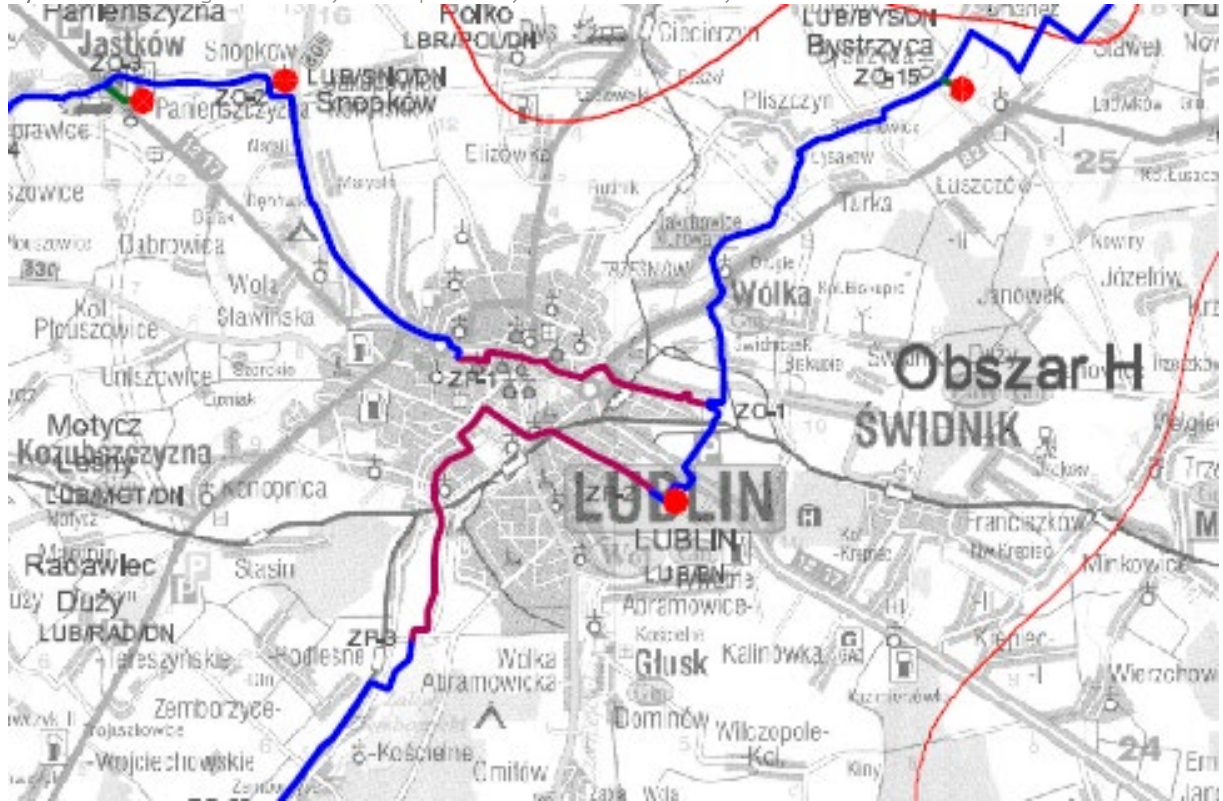
Współcześnie o dostępności danego miejsca decydują już nie tylko drogi czy linie kolejowe. W dobie rewolucji teleinformatycznej odległość geograficzna traci na znaczeniu, a otwartość i dostępność Lublina zależy w coraz większym stopniu także od istniejącej infrastruktury teleinformatycznej. Monitorując postępy w tym zakresie zaprezentowano informacje o projektach poprawiających dostęp do Internetu, długość szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej i liczbę bezpłatnych punktów dostępu do sieci (Hot Spot).

Jednym z przedsięwzięć realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej był projekt *Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej*. Celem tego projektu było przyspieszenie tempa rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Projekt zakładał zwiększenie dostępu do Internetu szerokopasmowego i usunięcie nieprawidłowości w funkcjonowaniu rynku w zakresie sieci NGA¹⁰ oraz podstawowej infrastruktury szerokopasmowego dostępu do Internetu. Sieć Internetu szerokopasmowego objęła te rejony, województwa, gdzie do chwili obecnej dostęp do stałych i szybkich łączy internetowych był mocno utrudniony lub niemożliwy. Budowę sieci zakończono 31 sierpnia 2015 r.

W grudniu 2015 r. **długość światłowodów w miejskiej sieci szerokopasmowej** wynosiła blisko 44 km. Sieć ta wykorzystywana jest na potrzeby własne gminy Lublin i jednostek jej podległych. Główne ciągi światłowodowe przebiegają następującymi ulicami: Wieniawską, Lubomelską, Lipową, Narutowicza, Nadbystrzycką, T. Zana, al. Tysiąclecia, al. Solidarności, Al. Racławickimi, Jana Pawła II, al. Unii Lubelskiej. Na rysunku 4 przedstawiono przebieg szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej na terenie Lublina. Kolorem niebieskim oznaczono wybudowaną sieć szkieletową, a kolorem czerwonym infrastrukturę zakupioną.

¹⁰ NGA (ang. *Next-generation access*) – sieć dostępu nowej generacji.

Rysunek 4. Przebieg szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej na terenie Lublina

Źródło: projekt Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo lubelskie, [mapa przebiegu sieci](#).

Ponadto, w 2015 r. kontynuowano rozbudowę miejskiej sieci światłowodowej w związku z budową Inteligentnego Systemu Sterowania Ruchem. Sygnalizacja świetlna na 69 skrzyżowaniach została połączona z Centrum Sterowania Ruchem 28 kilometrami linii światłowodowej.

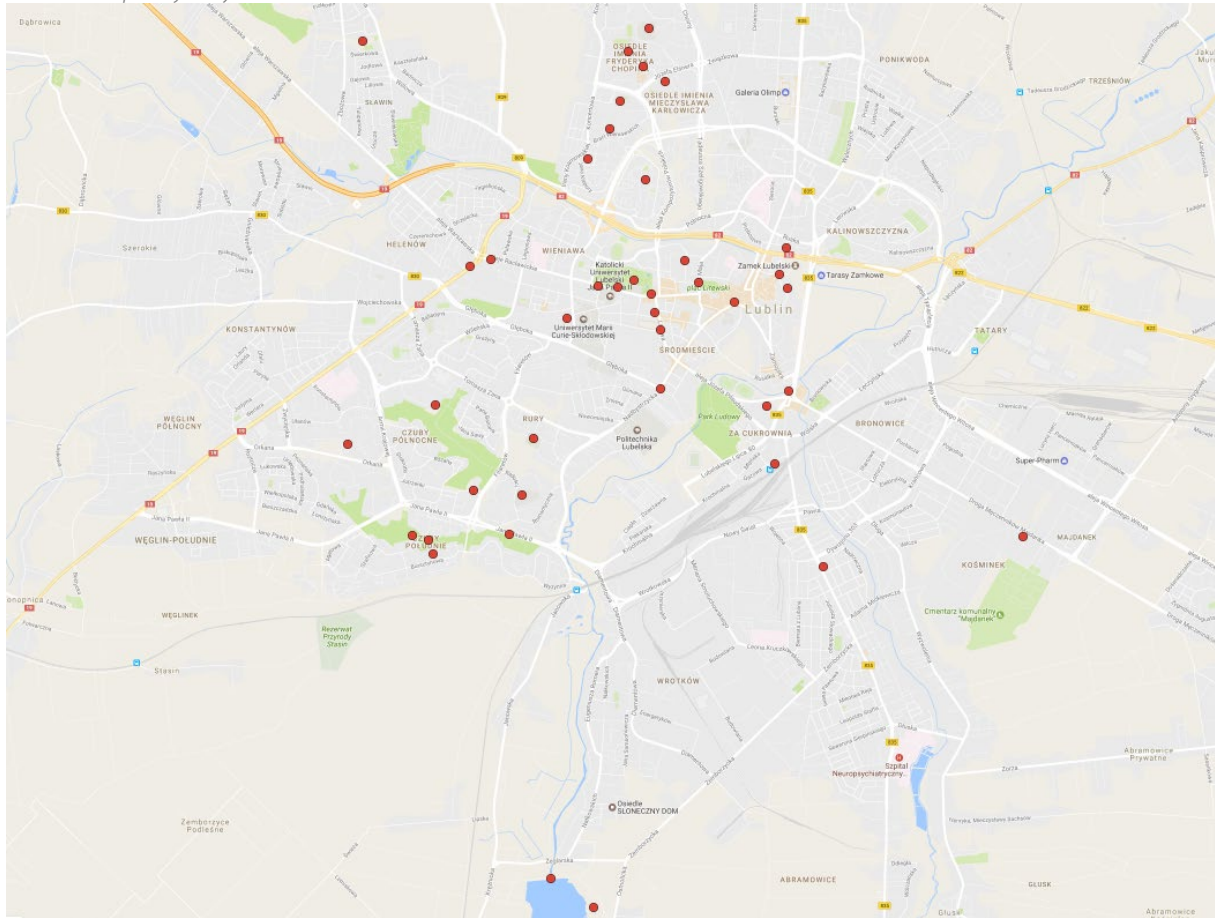
Na koniec 2015 r. w Lublinie funkcjonowały 194 bezpłatne punkty dostępu do sieci internetowej (Hot Spot) – o 135 więcej niż na koniec 2014 r. (por. tabela 7). Tak znaczący postęp w upowszechnianiu dostępu do Internetu w publicznej przestrzeni miejskiej był możliwy dzięki realizacji projektu *Free wifi in Lublin – Bezpłatny miejski Internet w Lublinie* finansowanego z Budżetu Obywatelskiego 2015. Montaż nowych i modernizacja starych punktów Hot Spot miała miejsce m.in. na miasteczku akademickim, na Placu Dworcowym, na Placu Litewskim, w Ogrodzie Saskim, na Dworcu PKS, przy Zalewie Zemborzyckim, w szkołach czy na wybranych przystankach autobusowych. Lokalizacje nowych punktów przedstawiono na rysunku 5, a aktualne rozmieszczenie wszystkich punktów Hot Spot można znaleźć na stronie internetowej Miejskiego Systemu Informacji Przestrzennej: geoportal.lublin.eu.

Tabela 7. Liczba bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej (Hot Spot) w Lublinie (stan na koniec roku)

	2013	2014	2015
Liczba punktów Hot Spot	40	59	194

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 5. Lokalizacja nowych punktów dostępu do sieci internetowej w Lublinie finansowanych z projektu *Free wifi in Lublin – Bezpłatny miejski internet w Lublinie*

Źródło: materiały Urzędu Miasta Lublin.

W trzecim roku realizacji *Strategii Lublin 2020* dostępność komunikacyjna miasta poprawiła się. Największy postęp w tym zakresie dotyczy wyników Portu Lotniczego Lublin, który odnotował wzrost obsłużonych pasażerów niemal czterokrotnie przewyższający wzrost ogólnokrajowy. Skala wzrostu liczby pasażerów i liczby połączeń świadczy o umacnianiu przez Lublin pozycji regionalnej metropolii oraz jego rosnącej atrakcyjności jako destynacji inwestycyjnej i turystycznej. W obszarze infrastruktury drogowej warto zwrócić uwagę także na oddanie do użytku węzła Lublin Czechów obwodnicy miasta oraz realizację prac budowlanych na zachodnim odcinku obwodnicy. Skomunikowanie Lublina poprawiło się także dzięki postępom w realizacji inwestycji na kolejnych odcinkach dróg ekspresowych S12 i S17 w województwie lubelskim, które pozwolą na skrócenie przejazdu między Lublinem a stolicą i innymi miastami w kraju. Do zwiększenia otwartości Lublina przyczyniło się także uruchomienie ponad 130 nowych punktów Hot Spot oraz rozbudowa miejskiej sieci światłowodowej.

A.2. Rozwój relacji zewnętrznych

Uzupełnieniem i dopełnieniem poprawy dostępności komunikacyjnej Lublina jest budowanie relacji zewnętrznych – gospodarczych, naukowych, kulturalnych, społecznych i turystycznych. Relacje zewnętrzne generują ruch osób i są źródłem użytecznych inspiracji. Ich nawiązywanie można wspomagać przez uczestnictwo w projektach partnerskich, wzmacnianie roli Lublina jako pośrednika w kontaktach Zachodu i Wschodu, promocję turystyki czy budowanie cyfrowych zasobów miasta i regionu. Realizacja działań na tych płaszczyznach wpływa również na cele wskazane w innych obszarach rozwojowych: rozwój kultury czasu wolnego, rozwój przemysłu i usług czy umiędzynarodowienie uczelni wyższych.

Ocena relacji zewnętrznych Lublina wymaga analizy wielu mierników ilościowych i opisowych. Rozwój stosunków na poziomie pojedynczych obywateli można ocenić analizując liczbę turystów odwiedzających Lublin, bazę noclegową w mieście czy opinie turystów uzyskane w badaniach ankietowych¹¹. Uzupełnieniem danych ilościowych jest analiza najważniejszych elementów oferty turystycznej miasta. Warto dodać, że na rozwój turystyki w Lublinie wpływ ma również szeroko rozumiana oferta spędzania czasu wolnego, która została zaprezentowana w części B.4. *Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*. Aktywność władz samorządowych w zakresie rozwoju relacji zewnętrznych można natomiast oceniać na podstawie liczby porozumień i partnerstw z innymi miastami, wspólnie realizowanych projektów, działalności Centrum Kompetencji Wschodnich czy działań promocyjnych podejmowanych przez Urząd Miasta.

Liczba turystów korzystających z noclegów w Lublinie w 2015 r. wyniosła 221 408. W porównaniu do 2014 r. wzrosła więc o 5%, przy czym zwiększyła się zarówno liczba turystów krajowych, jak i zagranicznych (por. tabela 8). W 2015 r. – w porównaniu do roku poprzedniego – wzrosła ogólna liczba turystycznych obiektów noclegowych, a w ślad za tym o 11,9% zwiększyła się **liczba dostępnych miejsc noclegowych**. Dzięki dwóm nowym hotelom liczba miejsc w obiektach tej kategorii zwiększyła się o niemal 150 (por. tabela 9). Tym samym można uznać, że Lublin posiada zdywersyfikowaną bazę noclegową zdolną zadowolić zarówno turystów poszukujących niedrogo noclegu, jak i tych oczekujących ekskluzywnej oferty.

Tabela 8. Liczba turystów krajowych i zagranicznych odwiedzających Lublin

	2012	2013	2014	2015
Turyści korzystający z noclegów ogółem, w tym:	190 685	193 912	210 892	221 408
turyści krajowi	137 028	140 747	154 281	163 947
turyści zagraniczni	53 657	53 165	56 611	57 461
Udział turystów zagranicznych w ogóle turystów	28,14%	27,42%	26,8%	25,95%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

¹¹ Badania ankietowe dotyczące atrakcyjności turystycznej Lublina zostały przeprowadzone w 2014 r., a ich wyniki zostały przedstawione w poprzednim raporcie monitoringowym.

Tabela 9. Baza noclegowa – obiekty oraz miejsca w turystycznych obiektach noclegowych

	2012	2013	2014	2015
Turystyczne obiekty noclegowe				
Ogółem, w tym m.in.:	27	29	32	34
<i>hotele</i>	15	16	19	21
<i>motele</i>	1	1	1	0
<i>inne obiekty hotelowe</i>	5	5	5	6
Miejsca w turystycznych obiektach noclegowych				
Ogółem, w tym m.in.:	2320	2 250	2 568	2 874
<i>hotele</i>	1552	1 470	1 801	1 949
<i>motele</i>	97	97	97	0
<i>inne obiekty hotelowe</i>	385	371	363	537

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych ogółem w 2015 r. wyniósł 36,5% i był nieco wyższy niż w poprzednich latach (por. tabela 10). Warto zwrócić uwagę, że wzrost ten został osiągnięty w warunkach zwiększającej się liczby miejsc w turystycznych obiektach noclegowych, co świadczy o istnieniu potencjału dalszego wzrostu bazy noclegowej.

Tabela 10. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych w Lublinie (w %)

	2012	2013	2014	2015
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych	34,8	35,3	36,0	36,5

Uwagi: dane za okres od 1 stycznia do 31 grudnia. Stopień wykorzystania netto oblicza się dzieląc ogólną liczbę udzielonych noclegów przez ilość wszystkich oferowanych miejsc noclegowych w poszczególnych dniach miesiąca, w ciągu których były one faktycznie udostępnione. Dane dotyczą tylko tych jednostek, które złożyły sprawozdania statystyczne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Kluczowe dla rozwoju funkcji turystycznej Lublina jest przygotowanie **oferty produktów turystycznych**. Produkty te mają charakter złożony, obejmując powiązane tematycznie atrakcje, zabytki i wydarzenia, a zarazem uwzględniają unikalne walory Lublina. Katalog propozycji tych produktów został opracowany w ramach prac nad *Strategią Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025*. W dokumencie tym przedstawiono 3 grupy produktów: wiodące, uzupełniające oraz regionalne¹². Katalog produktów turystycznych Lublina prezentuje rysunek 6.

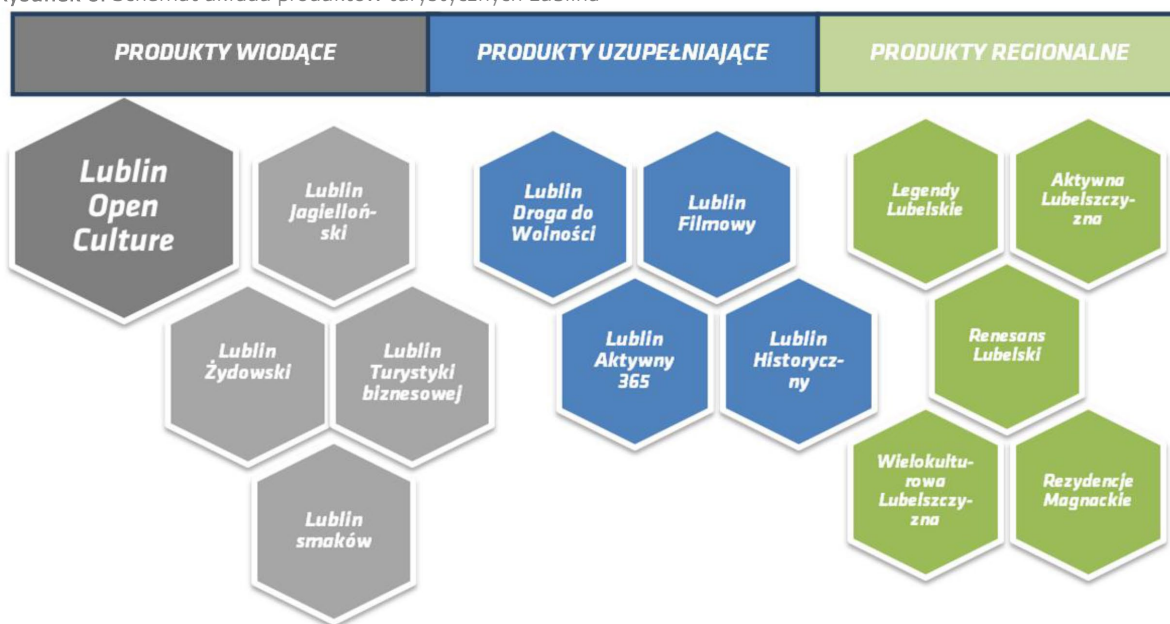
Produkty wiodące mają największy potencjał rozwoju, gdyż opierają się na najistotniejszych, wyróżnikowych atrakcjach turystycznych miasta. Ważne w ich rozwoju są także trendy zachodzące w turystyce, takie jak Turystyka 3E oraz popularność turystyki biznesowej i kulinarnej. Mają one szansę generować ruch turystyczny z całej Polski i Europy. Powinny stać się przedmiotem promocji i komunikacji marketingowej na rynkach polskich i zagranicznych. W perspektywie do 2025 r. będą stanowiły podstawę postrzegania oferty turystycznej miasta oraz główny cel podróży turystycznej do Lublina. Listę tych produktów wraz z ich opisem zaprezentowano w tabeli 11.

Produkty uzupełniające wykorzystują ważne atrakcje turystyczne miasta. Z ich oferty skorzystają głównie turyści odwiedzający Lublin nie pierwszy raz lub zostający w mieście na dłużej. Stanowią atrakcyjne uzupełnienie programu pobytu turysty w Lublinie. Produkty regionalne są natomiast naturalnymi łącznikami oferty miasta i regionu. Dzięki uwzględnieniu Lublina w ich kontekście, stolica

¹² Zob.: *Strategia Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2013, s. 3-10.

regionu stanowi często miejsce początku podróży turystycznych po Lubelszczyźnie. Odbiorcą produktów regionalnych jest najczęściej turysta rodzinny, zmotoryzowany, eksplorujący Polskę Wschodnią¹³.

Rysunek 6. Schemat układu produktów turystycznych Lublina

Źródło: Strategia Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025. Cz. II. Strategiczna, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2013, s. 10.

Tabela 11. Wiodące produkty turystyczne Lublina

Produkt	Opis
Lublin Open Culture	Obszar produktowy Lublin Open Culture integruje płaszczyzny silnie wyróżniające ofertę turystyczną Lublina, oparte o kulturę szeroką, obecną w mieście. W ramach obszaru można wyróżnić 5 podproduktów opartych o następujące sfery aktywności kulturalnej: autorskie wydarzenia kulturalne i festiwale, sztuka w przestrzeni miejskiej i galerie sztuki współczesnej, kultura akademicka, kultura wiedzy oraz oferta teatrów alternatywnych. W tym obszarze funkcjonuje spójny system dotarcia do turysty, z informacją o dostępnej ofercie. Sprawnie działający system stanowi podstawę turystycznej użyteczności wskazanych zagadnień kulturowych.
Lublin Jagielloński	Produkt Lublin Jagielloński proponuje turystyce podróż dwiema ścieżkami, w odmienny sposób czerpiącymi z tradycji i kultury okresu Jagiellonów. Pierwsza ścieżka – historyczna – oferuje interaktywną podróż do czasów panowania dynastii Jagiellonów, które były złotym okresem w rozwoju Lublina i Polski. Ta propozycja wpisuje się w nurt nowoczesnej narracji historycznej i zakłada przekazanie wiedzy historycznej w możliwie najbardziej angażujący sposób. Druga droga traktuje tradycje okresu jagiellońskiego jako punkt wyjścia do jego reinterpretacji, czego przykładem jest Jarmark Jagielloński. Umożliwia ona turystyce zapoznanie się z dziełami sztuki ludowej i przykładami kultury tradycyjnej, jak i współczesnego designu. Nacisk położony jest na ukazanie jak silne i atrakcyjne mogą być związki między rzemiosłem i sztuką ludową, a oryginalną modą, designem i innymi dziedzinami przemysłów kreatywnych.
Lublin Żydowski	Produkt Lublin Żydowski zachęca turystę do wędrówki po Lublinie, śladami jego dawnych mieszkańców wyznania mojżeszowego. Wykorzystuje przy tym zarówno nieliczne zachowane, materialne świadectwa kultury żydowskiej w mieście, jak i zgromadzone zasoby audiowizualne w przestrzeni Internetu.
Lublin Turystyki Biznesowej	Turystyka biznesowa w Lublinie podkreśla istotny wkład miasta w rozwój takich tematów jak kultura uczestnicząca, kompetencje wschodnie, wykorzystanie technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych do rozwoju miasta oraz akademickość. Wymienione tematy stanowią podstawę kreacji całorocznego produktu przemysłu spotkań, opartego na kongresach, konferencjach, wystawach, prezentacjach i szkoleniach. Ponadto oferta Targów Lublin S.A. stale zyskuje na atrakcyjności, poprzez poprawę infrastruktury targowej, transportowej, hotelowej i gastronomicznej.

¹³ *Ibidem*.

Produkt	Opis
Lublin Smaków	Lublin jest miejscem, w którym przez cały rok prezentowana jest tradycja dobrego, regionalnego smaku, opartego o najwyższej jakości produkty, pochodzące z rolniczego regionu Lubelszczyzny. Ofertę kulinarną miasta w skali kraju i Europy wyróżnia połączenie wielokulturowej tradycji i najnowszych trendów. Mowa tutaj przede wszystkim o umiejętnym połączeniu wysokiej jakości składników zaczerpniętych z kultury slow food'u oraz kreatywnej kuchni autorskiej. Dodatkową wartością i wyróżnikiem miasta na kulinarniej mapie Polski i Europy jest oferta unikatowych wydarzeń kulinarnych realizujących założenia miasta inspiracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Strategii Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025. Cz. II Strategiczna*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2013.

Elementem rozwoju oferty turystycznej Lublina, w tym zwłaszcza rozwoju produktu Lublin Open Culture są różne **wydarzenia kulturalne, imprezy i festiwale** organizowane w mieście. Wiele z tych wydarzeń ma zasięg krajowy lub międzynarodowy i przyciąga turystów z Polski i zagranicy. Wśród nich warto wskazać szczególnie na duże wydarzenia kulturalne odbywające się w przestrzeni miejskiej: Noc Kultury, Festiwal Wschód Kultury Inne Brzmienia Art'n'Music, Carnaval Sztukmistrzów oraz Jarmark Jagielloński. Zostały one szerzej zaprezentowane w części raportu poświęconej realizacji Celu Strategii B.4. *Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*. W tym miejscu warto zaprezentować wybrane wydarzenia organizowane z inicjatywy Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin.

Największym wydarzeniem dedykowanym turystom była czwarta edycja **Sezonu Lublin** – cyklu imprez inaugurujących okres turystyczny w mieście. Głównym celem tego przedsięwzięcia jest przybliżanie uczestnikom dziedzictwa kulturowo-historycznego miasta oraz oferty atrakcji turystycznych. Sezon Lublin 2015 trwał od 24 kwietnia do 3 maja. W ciągu 10 dni odbyło się 218 bezpłatnych wydarzeń w ramach 69 propozycji tematycznych. Wzięło w nich udział ponad 6 tysięcy mieszkańców i turystów.

W 2015 r. uczestnicy Sezonu mieli możliwość udziału w warsztatach lubelskiej kuchni tradycyjnej, odkrycia Lublina filmowego, który można było odkryć dzięki spacerom szlakiem dzieł polskiej kinematografii, wziąć udział w konkursie fotograficznym Foto Sezon 2015 na najlepsze zdjęcie ukazujące unikatowy i malowniczy charakter Lublina, spacerować szlakiem Komisarza Maciejewskiego z książek Marcina Wrońskiego czy szlakiem legend lubelskich, zwiedzać Port Lotniczy Lublin, Piwnicę pod Fortuną, Dom Słów, Muzeum Wsi Lubelskiej czy Metropolitalne Seminarium Duchowne. W tej edycji uczestnicy po raz pierwszy mogli zarejestrować się on-line za pośrednictwem strony www.sezon.lublin.eu.

Jednym z celów Sezonu Lublin jest budowanie efektywnych form współpracy środowisk zaangażowanych w rozwój turystyki w Lublinie, co należy uznać za ważny czynnik rozwoju turystyki w Lublinie. Zainteresowani współtworzeniem programu tegorocznej edycji Sezonu Lublin (wszelkie podmioty i osoby prowadzące działalność w sferze turystyki i krajoznawstwa, sportu i rekreacji, kultury oraz szeroko pojętej obsługi turystów) mogli złożyć swoje oferty w pierwszych miesiącach 2015 r. za pośrednictwem strony www.sezon.lublin.eu. Wymogiem koordynatorów imprezy było przygotowanie propozycji nawiązujących do Programu Rozwoju Produktów Turystycznych, szczegółowo opisanego w *Strategii Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025*.

Spośród innych wydarzeń promujących Lublin wśród turystów warto zwrócić uwagę na letnią i zimową edycję **Lublin Sportival**. Ideą wydarzenia Lublin Sportival jest zaprezentowanie oferty i potencjału sportowego Lublina, promocja wypoczynku i aktywnego spędzania wolnego czasu poprzez wydarzenie, które skupia mniejsze i większe przedsięwzięcia organizowane przez lubelskich pasjonatów. Podczas letniej edycji odbywającej się w dniach 30–31 maja, na schodach przy Muzeum Lubelskim w Lublinie przygotowano profesjonalny tor rowerowy, na którym odbyły się zawody dirtowe MTB wpisane do kalendarza imprez Pucharu Świata FMB World Tour w kategorii brązowej. Na lubelskich zawodach stawili się krajowi i zagraniczni zawodnicy z czołowych miejsc list rankingowych. W ramach festiwalu odbyły się także Otwarte Zawody Skoków BMX/MTB na Fly Bag i spektakularny pokaz Moto Trial. Na dziedzińcu Muzeum Lubelskiego ustawiono Strefę Deskorolkową, na błoniach przy Zamku Lubelskim pojawiło się Miasteczko Sportowe, a przy Zalewie Zemborzyckim – Wake Park Lublin. Letnia edycja Sportivalu została wyróżniona II miejscem w konkursie na „Najlepsze wydarzenie lata 2015” (kategoria: wydarzenia sportowe) w konkursie organizowanym przez Polską Platformę Marketingu Miejsc Brief for Poland. Ideą konkursu było wyłonienie najciekawszych wydarzeń promujących sport, muzykę, kulturę lub biznes, dostarczających społeczeństwu rozrywki na najwyższym poziomie, a zarazem będącymi markami budującymi wizerunek miejsc, w których się odbywają, a w rezultacie wizerunek naszego kraju.

Zimowa edycja Lublin Sportival 2015 odbyła się 5 grudnia, również na terenie Placu Zamkowego w Lublinie. W międzynarodowych zawodach jibbingowych uczestniczyło blisko 50 profesjonalnych zawodników, którzy do Lublina przyjechali z 11 krajów. Ponadto, na specjalnie przygotowanym mini snowparku odbyły się zawody amatorskie w kategorii snowboard oraz narty.

Interesującym wydarzeniem organizowanym w Lublinie po raz pierwszy był **Festiwal Legend Lubelskich**, który odbył się 26 września. Festiwal został zrealizowany przez Miasto Lublin i Stowarzyszenie Pilotów i Przewodników Turystycznych „Pogranicze”, a partnerem wydarzenia było Muzeum Lubelskie w Lublinie i Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”. Najbardziej popularne legendy lubelskie można było poznać podczas wycieczek Szlakiem Legend Lubelskich, które co godzinę wyruszały sprzed Trybunału Koronnego. Muzeum Lubelskie przygotowało specjalną ofertę zarówno dla dorosłych i seniorów, jak i dla dzieci i młodzieży w różnych kategoriach wiekowych. Ulicami Starego Miasta dwukrotnie przeszedł różnokolorowy i głośny korowód, w którym wzięło udział wielu uczestników Festiwalu, jeźdźcy na koniach, aktorzy i animatorzy w strojach historycznych. Uczestnicy festiwalu mogli wysłuchać „Opowieści Szlachcica”, spotkać się z Magdaleną Mazur-Ciseł prezentującą autorską interpretację lubelskich legend, obejrzeć specjalnie przygotowane przedstawienie teatralne „Piękna Złotniczanka” oraz spektakl muzyczno-taneczny „Kamienica Muzyków” w wykonaniu zespołu Belri-guardo. Atrakcją były także gry zorganizowane w przestrzeni miejskiej skierowane zarówno dla dzieci, jak i dorosłych, a pośród nich gra z wykorzystaniem wielkoformatowych puzzli. W godzinach wieczornych w trzech wybranych miejscach Starego Miasta (Brama Krakowska, Plac Rybny, zaułek przy Bazylice oo. Dominikanów) można było obejrzeć iluminacje świetlno-dźwiękowe nawiązujące do znanych opowieści o Lublinie.

Lublin może rozwijać relacje zewnętrzne bazując na **współpracy z innymi miastami**. Szczególnie wartościowa może okazać się kooperacja z miastami o zbliżonych uwarunkowaniach, problemach czy aspiracjach. W ramach nawiązywania partnerstw oraz kontaktów międzynarodowych budowane jest uznanie dla Lublina i mieszkańców, a tym samym doceniane są ich walory oraz dokonania.

W 2015 r. Lublin zyskał 3 nowe „miasta zaprzyjaźnione”, które uzyskały taki status dzięki podpisaniu **listów intencyjnych o współpracy**. Pierwszym z miast jest ponad 2-milionowe chińskie Xiangyang, z którym podpisano porozumienie 18 marca. Władze samorządowe obu miast nawiązały współpracę w zakresie gospodarki, edukacji, kultury i sportu. Z kolei 24 marca podpisano porozumienie z przedstawicielami Nikšić (Czarnogóra), deklarując współpracę o charakterze gospodarczym, promocję obu miast i ich atrakcji turystycznych, a także wymianę kulturalną. Dnia 1 grudnia podpisano list intencyjny z władzami Popradu (Słowacja), zobowiązując się do współpracy w takich obszarach, jak zarządzanie miastem i polityka miejska, kultura, sport, edukacja szkolna i akademicka oraz gospodarka. Liczbę miast partnerskich Lublina wraz z informacjami o liczbie porozumień o współpracy i listów intencyjnych przedstawiono w tabeli 12.

Tabela 12. Liczba miast partnerskich Lublina i podpisanych porozumień o współpracy

	2012	2013	2014	2015
Liczba miast partnerskich	20	22	24	24
Liczba podpisanych porozumień o współpracy	0	2	2	0
Liczba podpisanych listów intencyjnych	4	3	0	3

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Podpisanie umów z miastami inicjuje bardziej pogłębioną współpracę, a powstające w ten sposób więzi między instytucjami i samymi obywatelami są niewymiernym bogactwem Lublina. W 2015 r. **współpraca Urzędu Miasta z miastami partnerskimi i zaprzyjaźnionymi** przejawiała się w organizacji wspólnych wydarzeń kulturalnych i sportowych, wymianie wiedzy i dobrych praktyk, przygotowaniu projektów realizowanych na różnych płaszczyznach rozwojowych czy udzielaniu finansowego wsparcia dla wybranych form międzynarodowej aktywności instytucji i mieszkańców Lublina. Wśród nich warto wskazać na:

- Rocznicową wizytę w Windsor z okazji 15-lecia współpracy partnerskiej w dniach 4–9 listopada, podczas której lubelska delegacja zaprezentowała potencjał gospodarczy Lublina na spotkaniu z przedstawicielami Polsko-Kanadyjskiego Stowarzyszenia Biznesmenów i Profesjonalistów.
- IV Festiwal Partnerstwa we Lwowie, podczas którego na Rynku Starego Miasta we Lwowie ustawiono stoiska promocyjne polskich miast i województw partnerskich, a mieszkańcy Lwowa i turyści mieli okazję do zapoznania się z ofertą turystyczną Lublina. W podwórku ratusza lwowskiego stanęła wspólna scena „Festiwalu Partnerstwa” i Kongresu Kultury Partnerstwa Wschodniego. Prezentowały się na niej zespoły z Polski, Ukrainy, a także Niemiec, Gruzji i Białorusi. Lublin reprezentowali Lubelska Federacja Bardów oraz Mateusz Nowak.
- III Kongres Kultury Partnerstwa Wschodniego we Lwowie, którego tematem wiodącym była „Misja kultury wobec kryzysów”. Kongresowi towarzyszył bogaty program artystyczny, w tym Tydzień Sztuki Aktualnej i Festiwal Partnerstwa.

- I Forum Miast Partnerskich – Efektywne Zarządzanie w Iwano-Frankiwsku, w ramach którego przedstawiciele Lublina zorganizowali warsztaty z marketingu pt. „Marka miejsca w teorii i praktyce. Jak budować strategię marketingową miasta” dla pracowników urzędu miasta, organizacji społecznych, turystycznych oraz przedstawicieli biznesu Iwano-Frankiwska.
- Międzynarodowy Turniej Koszykówki Chłopców U-16 w Lublinie, zrealizowany pod nazwą Lublin Basket Cup 2015 z udziałem drużyn polskich oraz reprezentacji z miast partnerskich Lublina: Brześć (Białoruś), Łuck (Ukraina), Poniewież (Litwa), Rishon le Zion (Izrael), Alcalá de Henares (Hiszpania), Nilüfer (Turcja), Omsk (Rosja) oraz Jiaozuo (Chiny).
- Projekt ART/ATTACK/SPACE w Tbilisi. Było to kilkanaście wydarzeń artystycznych, w tym wernisaż „Tężni” Roberta Kuśmirowskiego i „Transformacji” Jarosława Koziary oraz prezentacje wielkoformatowego muralu zaprojektowanego przez Kamila Filipowskiego i wykonanego w ramach warsztatów prowadzonych przez Cezarego Hunkiewicza i Piotra Grykałowskiego, a także działania w przestrzeni miejskiej „Dla ludzi” Katarzyny Szczypior i imprezy muzyczne. Całość projektu została przygotowana przez Centrum Kultury w Lublinie.
- II Festiwal Chórów Miast Partnerskich Lublina z udziałem chórów z Ukrainy (Drohobycz), Portugalii (Viseu) oraz Lublina. W programie Festiwalu znalazły się warsztaty muzyczne w ACK „Chatce Żaka” oraz otwarte występy chórów.
- Udział lubelskich florystów z Uniwersytetu Przyrodniczego na międzynarodowym festiwalu kwiatów „Timfloralis” w Timisoarze (Rumunia).
- Wizytę w Lublinie grupy studentów z Edinboro University.
- Wypoczynek zimowy w Lublinie dla dzieci ze Starobielska w obwodzie ługańskim, gdzie toczyły się działania wojenne.
- Projekty wymiany studenckiej z Erie.
- Udział przedstawicieli miast partnerskich Lublina – Iwano-Frankiwska, Łucka i Lwowa w Międzynarodowej Konferencji Naukowej „25 lat samorządu terytorialnego w Polsce – bilans doświadczeń”.
- Wizytę w Lublinie grupy młodzieży z Ratsgymnasium w Muenster na zaproszenie Gimnazjum nr 16 im. F. Chopina.
- Wizytę w Lublinie chóru Marine-Shanty-Chor Münster podczas Festiwalu Bożego Narodzenia. Chór uczestniczył w spotkaniu wigilijnym w Domu Pomocy Społecznej im. Wiktorii Michelisowej, wystąpił w Bazylice oo. Dominikanów oraz na festiwalowej scenie na Starym Mieście.

Współpraca Lublina z innymi miastami, a szczególnie partnerskimi, pozwala na **wspólną realizację wielu projektów finansowanych ze środków europejskich**. W 2015 r. komórki organizacyjne Urzędu Miasta Lublin realizowały kilkanaście takich projektów (nie licząc kolejnych projektów międzynarodowych realizowanych przez lubelskie szkoły). Projekty zakończone w 2015 r. to:

- *Utworzenie miejskiego systemu zagospodarowania elektrośmieci we Lwowie na podstawie doświadczeń Miasta Lublin* – Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007–2013 w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa.
- *Komunikacja dla integracji. Sieci społecznościowe dla różnorodności*. Projekt realizowano w partnerskiej sieci 11 europejskich miast, pracujących razem na rzecz wdrożenia innowacyjnej polityki publicznej promującej różnorodność i spójność społeczną. Należały do niej: Amadora i Loures z Portugalii, Barcelona, Sabadell i Bilbao z Hiszpanii, Patras z Grecji, Limerick z Irlandii, Erlangen i Norymberga z Niemiec, Botkyrka ze Szwecji oraz Lublin jako jedyny reprezentant Polski.
- *Rozwój małej i średniej przedsiębiorczości miast Równe i Lublin* współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Rozwoju Polski Wschodniej 2007–2013. Celem projektu była poprawa konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw przez zapewnienie międzysektorowej współpracy między przedstawicielami małych i średnich przedsiębiorstw, samorządów i instytucji wsparcia biznesu obu miast.
- *Współpraca samorządów miast Równe i Lublin jako element rozwoju obszaru transgranicznego* współfinansowany przez Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa. W ramach celów szczegółowych projektu i działań przewidziano wprowadzenie w obu miastach systemu rozwoju pracowników w zakresie zarządzania personelem, podniesienie kwalifikacji pracowników samorządowych oraz wizyty studyjne w obu miastach.
- *Poprawa świadczenia usług administracyjnych dla mieszkańców regionów transgranicznych poprzez tworzenie sieci centrów świadczenia usług administracyjnych i rozwoju współpracy między Centrum Świadczenia Usług Administracyjnych w Łucku, Centrum Świadczenia Usług Administracyjnych w Iwano-Frankiwsku oraz Biurem Obsługi Mieszkańców w Lublinie*, finansowany z Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007–2013 w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa.
- *Profesjonalizacja kadr sektora kultury Lublina i Lwowa w zakresie zarządzania projektami* współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa w ramach Programu Polska-Białoruś-Ukraina 2007–2013.
- *Student z inicjatywą. Wektor oszczędzania energii* współfinansowany przez Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa, Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007–2013. Celem głównym projektu było wspieranie aktywnej młodzieży obwodu iwanofrankiwskiego (Ukraina) oraz województwa lubelskiego w inicjowaniu i wdrażaniu innowacji młodzieżowych w zakresie oszczędzania energii.
- *Ecowas – Podnoszenie świadomości związanej z proekologicznymi zachowaniami mieszkańców w gospodarce odpadami* z Programu „Europa dla obywateli”. Projekt ten był realizowany przez miasta: Molndal (Szwecja), Traversetolo (Włochy), Hasselt (Belgia), Abegondo (Hiszpania), Sosnowiec i Lublin (Polska). Jego celem było podniesienie świadomości mieszkańców w zakresie

konieczności prawidłowej segregacji odpadów i zmniejszenia ilości śmieci produkowanych przez gospodarstwa domowe.

- *User – zmiany i konflikty w wykorzystaniu przestrzeni publicznych* z programu Urbact II. Projekt ten był realizowany przez Urząd Miasta Lublin we współpracy z miastami: Drezno (Niemcy), Grenoble (Francja), Kopenhaga (Dania), Kraków (Polska), Lizbona (Portugalia), Malaga (Hiszpania), Pescara (Włochy), Ryga (Łotwa). Główną ideą programu Urbact II było organizowanie sieci współpracy miast europejskich w celu zapewnienia zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju miast w Europie z uwzględnieniem postanowień Strategii Lizbońskiej i Goeteborskiej. W ramach projektu każde miasto partnerskie opracowało własny Lokalny Plan Działania, zawierający metodologię zmian oraz rekomendacje działań mających na celu poprawę funkcjonowania wskazanych w nim przestrzeni.
- *EUniverCities. Partnerstwo miasto–uniwersytet na rzecz zrównoważonego rozwoju gospodarki i społeczności miasta* z programu Urbact II. W ramach projektu reprezentanci Urzędu Miasta Lublin uczestniczyli w spotkaniach z zagranicznymi partnerami m.in. w Brukseli (Belgia), Aveiro (Portugalia), Linköping (Szwecja), Achen (Niemcy) czy Magdeburgu (Niemcy).

Z kolei wśród projektów realizowanych we współpracy z miastami partnerskimi, których horyzont czasowy wykraczał poza 2015 r., warto wymienić:

- *Program Urbact III – Tworzenie efektywnej gospodarki lokalnej poprzez zamówienia publiczne.* Partnerzy I fazy projektu wspólnie wymieniali się doświadczeniami i wiedzą w zakresie problematyki związanej z procedurą udzielania zamówień publicznych i tworzeniem rozwiązań, dzięki którym możliwe jest wspieranie rozwoju lokalnej społeczności, gospodarki i środowiska poprzez sprawne zarządzanie procesem rozdysponowywania środków publicznych. Sieć Procure tworzą: Preston (Wielka Brytania) jako miasto wiodące oraz partnerzy: Lublin, Koszalin (Polska), Albacete (Hiszpania), Almelo (Holandia). Do drugiej fazy zaproszono miasta: Satu Mare (Rumunia), Bolonia (Włochy), Praga – Dzielnica 9 (Czechy), Koprivnica (Chorwacja), Candelaria (Hiszpania) i Nagykallo (Węgry).
- *Program Urbact III – Druga szansa. Obudzić uśpione giganty.* Cele projektu są ściśle powiązane tematycznie z rewitalizacją dużych, opuszczonych kompleksów zabudowy miejskiej, w tym w szczególności obiektów przemysłowych. Partnerami I fazy projektu są: Neapol (miasto wiodące) oraz Lublin, Maribor (Słowenia), Liverpool (Wielka Brytania). Do drugiej fazy projektu zostaną zaproszone dodatkowo miasta: Bruksela (Belgia), Caen (Francja), Chemnitz (Niemcy), Dubrownik (Chorwacja), Gijon (Hiszpania), a także Uniwersytet w Genewie (Włochy).
- *Projekt Europejski Uniwersytet Wschodni* w ramach Programu Erasmus+. Celem projektu jest promocja Lublina jako miasta akademickiego, współpraca Gminy Lublin z uniwersytetami, pozyskanie dobrych praktyk na rzecz tworzenia oferty edukacyjnej i pozaedukacyjnej Lublina dla studentów z krajów Partnerstwa Wschodniego, a także wsparcie polityk uczelni lubelskich w zakresie pozyskiwania studentów zagranicznych oraz kształcenia na kierunkach dopasowanych do po-

trzeb potencjalnych pracodawców w Lublinie oraz krajach Partnerstwa Wschodniego. Partnerami projektu są: Gmina Lublin oraz uczelnie: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Politechnika Lubelska oraz Uniwersytet Mykolas Romeris z Wilna i Słowacki Katolicki Uniwersytet w Ružomberku.

- *Projekt współpracy miast i przedsiębiorstw z Polski i z Danii pod nazwą „Smart living”*. Inicjatywa ta została podjęta przez Ambasadę Królestwa Danii w Polsce. W ramach projektu odbywają się spotkania tematyczne oraz wizyty studyjne poświęcone między innymi inteligentnemu zarządzaniu energią, a także promocji rozwiązań duńskich w zakresie polityki infrastrukturalnej, w tym rowerowej. Z miast polskich w projekcie biorą udział m.in.: Lublin, Kielce, Kraków i Warszawa, a z duńskich Kopenhaga i Malmö.

Oceniając współpracę międzynarodową Urzędu Miasta warto zwrócić uwagę nie tylko na ilość, ale także na różnorodność realizowanych projektów – obejmują one stosunki społeczne, kulturowe, ekonomiczne i ekologiczne. Ich realizacja pozwala na osiągnięcie licznych korzyści dla Lublina i jego mieszkańców. Łączenie zasobów i wiedzy partnerów międzynarodowych może – dzięki efektom skali i synergii – pozwolić na realizację celów niedostępnych pojedynczym podmiotom. Efektami współpracy są cenne kontakty biznesowe oraz transfer konkretnych metod pracy i rozwiązań. Współpraca międzynarodowa przynosi także niewymierne korzyści – poszerza horyzonty myślowe i pozwala na twórczą wymianę doświadczeń i pomysłów potwierdzając, że Lublin rzeczywiście zasługuje na miano „Miasta inspiracji”.

Ze względu na swą lokalizację i kulturowe powinowactwo, w Lublinie obecne jest zrozumienie dla problemów krajów Partnerstwa Wschodniego i innych położonych na wschód od Unii Europejskiej oraz wola współpracy w ich rozwiązywaniu. Potencjał ten wzmacnia **Centrum Kompetencji Wschodnich**, utworzone 10 kwietnia 2012 r. porozumieniem Prezydenta Lublina dr Krzysztofa Żuka, Marszałka Województwa Lubelskiego Krzysztofa Hetmana oraz Dyrektora Biura Projektowego Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju w Polsce Kamila Wyszowskiego.

W dniach 1–3 października 2015 r. odbyło się flagowe przedsięwzięcie CKW – **III Kongres Inicjatyw Europy Wschodniej**. Kongres jest spotkaniem przedstawicieli władz centralnych oraz lokalnych, organizacji pozarządowych oraz instytucji zaangażowanych we współpracę międzynarodową z Unii Europejskiej, krajów Partnerstwa Wschodniego oraz Azji Centralnej. Wydarzenie było częścią projektu *Centrum Kompetencji Wschodnich – promocja 25-lecia Polski samorządowej oraz debata publiczna z udziałem przedstawicieli miast z krajów Partnerstwa Wschodniego* współfinansowanego ze środków MSZ w ramach zadania publicznego *Wsparcie wymiaru samorządowego i obywatelskiego polskiej polityki zagranicznej – 2015*. Honorowy patronat nad Kongresem objęło Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce. Ponadto, swój patronat w związku z obchodami 25-lecia samorządności w Polsce przekazał Prezydent RP.

Tematyka Kongresu odbywającego się w 2015 r. była zdeterminowana obchodami 25-lecia samorządności w Polsce i stanowiła odpowiedź na bieżące potrzeby reform w Ukrainie. Podczas debat zaprezentowane zostały polskie doświadczenia z zakresu transformacji ustrojowej. Rozmawiano

m.in. o obecnym poziomie wdrożenia reform samorządu terytorialnego w krajach Partnerstwa Wschodniego, jak też prezentowano najlepsze praktyki wykorzystywania przez Polskę funduszy europejskich przeznaczonych na rozwój. Podczas Kongresu odbyło się 39 paneli dyskusyjnych, 2 sesje plenarne oraz seminarium. Obrady podzielone były na 9 linii programowych: dobre rządzenie (25 lat samorządności w Polsce), Miasta Międzykulturowe, kultura dla rozwoju, nauka i edukacja, bezpieczeństwo w Europie Wschodniej, turystyka, dziedzictwo, zrównoważony rozwój oraz konteksty. Kongres zgromadził ponad 800 osób z 17 państw. Podczas wydarzenia miało również miejsce rozstrzygnięcie corocznego konkursu na najlepsze projekty transgraniczne, którego celem jest wymiana i prezentacja dobrych praktyk i doświadczeń rozwijania współpracy. Spośród 26 zgłoszeń kapituła konkursu przyznała 4 nagrody główne oraz 9 wyróżnień dla projektów, które w sposób szczególny wpływały na rozwój relacji transgranicznych lub posiadały znaczący element innowacyjności społecznej.

Analizując działalność Centrum Kompetencji Wschodnich warto zwrócić uwagę także na inne projekty i wydarzenia. W 2015 r. realizowano projekt *Centrum Kompetencji Wschodnich – promocja 25-lecia Polski samorządowej oraz debata publiczna z udziałem przedstawicieli z krajów Partnerstwa Wschodniego* realizowany w ramach zadania publicznego *Wsparcie wymiaru samorządowego i obywatelskiego polskiej polityki zagranicznej – 2015* współfinansowanego ze środków MSZ RP. Ważnym projektem współrealizowanym przez CKW jest *Europejski Uniwersytet Wschodni* realizowany w ramach programu Erasmus+. W ramach projektu badane są potrzeby i motywacje studentów z krajów Partnerstwa Wschodniego, jak również promowane są dobre praktyki w zakresie doskonalenia oferty dla studentów zagranicznych oraz projektowania nowych kierunków studiów, dedykowanych tej grupie kandydatów. Centrum było także zaangażowane w organizację III Kongresu Kultury Partnerstwa Wschodniego we Lwowie, Wschodniego Forum Gospodarcze LUB-INVEST czy programu „Razem z Ukrainą” – koordynujący działalność lubelskich organizacji pozarządowych w zakresie wsparcia i pomocy humanitarnej dla mieszkańców wschodniej Ukrainy dotkniętych działaniami wojennymi. Te i inne działania wpisują się w realizację *Strategii Współpracy Terytorialnej Miasta Lublin na lata 2014–2020*, przyjętej uchwałą nr 82/IV/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 26 lutego 2015 r. Najważniejsze informacje o tej strategii zaprezentowano w ramce 1.

Rozwój relacji zewnętrznych determinowany jest także poprzez szeroko rozumianą **działalność promocyjną Lublina w kraju i za granicą**. W tym zakresie warto wskazać na takie aspekty działalności promocyjnej, jak: tworzenie marki miasta, promocja ogólna i tematyczna potencjału Lublina, budowa oferty internetowej ukazującej jego atuty oraz osiągnięcia i nagrody dla miasta i jego instytucji.

Do kształtowania wizerunku miasta oraz budowania jego atrakcyjności Urząd Miasta wykorzystuje strategię tworzenia **marki miasta**. Jednym z narzędzi marketingowych, będących podstawą budowania wizerunku i reputacji marki, jest znak towarowy – logo miasta (por. rysunek 7). Logo odzwierciedla bogactwo historyczne i kulturalne miasta, potencjał kreatywny tkwiący w młodych lu-

dziach, kompetencję „wschodnią” będącą pochodną bliskości geograficznej wschodu i specyficzną duchowość kresową oraz potencjał ekologicznych produktów¹⁴.

Strategia Współpracy Terytorialnej Miasta Lublin na lata 2014–2020 została przyjęta uchwałą nr 82/IV/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 26 lutego 2015 r.

Zgodnie z zapisami Strategii, misją Lublina jest skuteczne: inspirowanie i aktywizowanie do współpracy terytorialnej, wyznaczanie kluczowych kierunków współpracy Unia Europejska–Partnerstwo Wschodnie, generowanie korzyści społeczno-ekonomicznych wynikających ze współpracy ponad granicami oraz przeciwdziałanie stereotypom i działaniom podważającym przyjazny klimat współpracy terytorialnej. Misję tą należy realizować m.in. poprzez: gromadzenie, klasyfikowanie i upowszechnianie dobrych praktyk w zakresie przedsięwzięć realizowanych z partnerami w Europie Środkowo-Wschodniej, tworzenie przestrzeni do nawiązywania współpracy terytorialnej, kreowanie nowych idei, projektów, programów oraz tworzenie sieci partnerów międzysektorowych.

Celem strategicznym jest rozwijanie międzysektorowej sieci współpracy terytorialnej, prowadzącej do podniesienia jakości życia w Europie Środkowo-Wschodniej. Natomiast cele operacyjne zostały skoncentrowane wokół sześciu kluczowych obszarów:

1. Społeczeństwo obywatelskie.
2. Sprawne zarządzanie w administracji (dobre rządzenie).
3. Kultura dla rozwoju.
4. Nauka i edukacja.
5. Relacje biznesowe.
6. Zrównoważony rozwój miast.

W Strategii wskazano także na partnerów współpracy terytorialnej Lublina. Wśród miast partnerskich są to: Brześć (Białoruś), Iwano-Frankiwnsk, Lwów, Łuck, Równe i Sumy (Ukraina) oraz Tibilisi (Gruzja). Z miast zaprzyjaźnionych wskazano na Dniepropietrowsk, Tarnopol i Winnicę (Ukraina) oraz miasto Timisoara (Rumunia). Z kolei miasta deklarujące współpracę projektową to Kiszyniów (Mołdawia) oraz Mikołajów i Odessa (Ukraina).

Ramka 1.
Strategia Współpracy
Terytorialnej Miasta
Lublin na lata 2014–
2020

Dokument ten jest dostępny na stronie Biuletynu Informacji Publicznej, a także za pośrednictwem strony strategia2020.lublin.eu.

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 7. Znak towarowy (z lewej) oraz znak marki gospodarczej (z prawej) Miasta Lublin

Źródło: materiały Urzędu Miasta Lublin.

Miasto Lublin przygotowało również system identyfikacji wizualnej dla marki gospodarczej. Ma on służyć budowaniu spójnej i trwałej komunikacji skierowanej do określonego odbiorcy biznesowego. Marka gospodarcza wraz z jej nową wizualizacją jest bezpośrednią pochodną marki głównej miasta. Jej wyodrębnienie wynika z chęci podkreślenia koncentracji na określonym odbiorcy.

„Lublin. Miasto inspiracji” okazuje się być jednym z najczęściej kojarzonych haseł promocyjnych Polskich miast. Slogan znalazł się na 4 miejscu pod względem rozpoznawalności przez mieszkańców kraju¹⁵. Najbardziej rozpoznawalnym hasłem wśród Polaków jest: „Wrocław – miasto spotkań”. Kolejne miejsca w zestawieniu zajmują slogany „Zakochaj się w Warszawie” i „Gdańsk – morze możliwo-

¹⁴ Więcej na temat strategii tworzenia marki miasta – zob.: M. Krzyżniak, *Miasto jako marka – analiza wybranych działań marketingowych miasta Lublin*, „Marketing i Rynek” 2014, Nr 11, s. 192–203.

¹⁵ Badanie na zlecenie magazynu o marketingu terytorialnym „MarketingMiejsca.com.pl” zostało wykonane przez Instytut Badawczy IPC w maju 2014 r. metodą CATI na reprezentatywnej grupie 1 075 dorosłych Polaków.

ści”. „Lublin. Miasto inspiracji” wyprzedził m.in. hasła: „POZnan Miasto know-how”, „Toruń – Gotyk na dotyk”, „Łódź kreuje”, „Wschodzący Białystok”, czy „Rzeszów stolica innowacji”¹⁶. Z kolei w badaniu wizerunku i atrakcyjności turystycznej Lublina ustalono, że znajomość hasła promocyjnego Lublina wykazało blisko 30% turystów krajowych, z kolei 69% zgodziło się z opinią, że właściwie oddaje ono charakter miasta, przy jedynie 6,8% deklarujących opinię przeciwną¹⁷.

Jednym z zadań Urzędu Miasta Lublin jest **promocja ogólna i tematyczna potencjału Miasta**. Promocja Lublina towarzyszy wielu różnym wydarzeniom i spotkaniom z gośćmi z kraju i zagranicy. Zestawienie tych wydarzeń zaprezentowano w tabeli 13. Podejmowane działania mają charakter wielowymiarowy, gdyż przyczyniają się nie tylko do osiągnięcia ogólnego celu rozwoju relacji zewnętrznych czy poprawy rozpoznawalności Lublina, ale także wzmacniają otwartość kulturową, przyczyniają się do rozwoju różnych aspektów miasta decydujących o jego przyjazności dla ludzi, zwiększają atrakcyjność Lublina dla nowych inwestorów, sprzyjają nawiązywaniu nowych kontaktów biznesowych, a także wzmacniają potencjał akademicki miasta.

Tabela 13. Promocja Miasta Lublin w 2015 r.

Miejsce i data	Opis wydarzenia
Sprawy gospodarcze	
Cannes, 10–13 marca	Promocja potencjału gospodarczego Lublina, w tym terenów inwestycyjnych dostępnych w mieście, podczas targów MIPIM 2015.
Kijów, 26 listopada	Prezentacja potencjału gospodarczego Lublina na forum „Polski Dzień Biznesu” w Kijowie, które odbyło się pod patronatem Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej na Ukrainie przy wsparciu Ministerstwa Rozwoju Gospodarczego i Handlu Ukrainy.
Lublin, 16 lutego	Podczas Polsko-Izraelskiego Forum Gospodarczego Branży Spożywczej Urząd Miasta Lublin gościł przedstawicieli kilkunastu firm z Izraela, pośrednicząc w nawiązywaniu kontaktów biznesowych z lubelskimi producentami.
Nauka i edukacja	
Wilno, 4–8 lutego	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas międzynarodowych targów edukacyjnych Studijos w Wilnie.
Mińsk, 18–22 lutego	Prezentacja potencjału akademickiego Lublina na stoisku wystawienniczym Study in Lublin wraz z Fundacją Edukacyjną „Perspektywy” podczas targów edukacyjnych w Mińsku.
Lwów, 13–14 marzec	Przedstawiciele Urzędu Miasta i lubelskich uczelni zaprezentowali ofertę edukacyjną podczas targów edukacyjnych „Higher Education 2015” we Lwowie.
Kijów, 16–18 kwiecień	Przedstawiciele Urzędu Miasta i lubelskich uczelni zaprezentowali ofertę edukacyjną podczas targów „Edukacja i Kariera” w Kijowie.
Erewan, 20–25 kwietnia	Promocja potencjału akademickiego Lublina podczas targów rekrutacyjnych „Education & Career” w Erewaniu.
Boston, 24–29 maja	Promocja Lublina na narodowym stoisku „READY, STUDY, GO! POLAND” podczas targów edukacyjnych w Bostonie, na zaproszenie MNIŚW i Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji.
Stambuł, 17–18 października	Przedstawiciele Lublina i Fundacji Perspektywy zaprezentowali ofertę edukacyjną lubelskich uczelni na wspólnym stoisku narodowym Study in Poland w Istambule podczas Międzynarodowych Targów Edukacyjnych w Turcji.
Kultura i sport	
Bruksela, 15–16 kwietnia	Lublin został wyróżniony Znakiem Dziedzictwa Europejskiego jako miasto Unii Lubelskiej. Unia Europejska przyznaje znajdującym się na terytorium Unii obiektom odgrywającym istotną rolę w historii, kulturze oraz w budowaniu Unii.
Ryga, 5–8 maja	Udział przedstawicieli Lublina w międzynarodowej konferencji w sprawie zarządzania dziedzictwem kulturowym w Rydze. Przygotowane przez organizatorów wykłady i warsztaty dotyczyły m.in. tematyki zarządzania przestrzeniami publicznymi w zabytkowych obszarach urbanistycznych oraz ochrony dziedzictwa i zarządzania jego zasobem.

¹⁶ Opracowano na podstawie strony internetowej [Miasta Lublin](#).

¹⁷ A. Tucki, *Wizerunek i atrakcyjność turystyczna Lublina*, Raport z badania przeprowadzonego na terenie Lublina w dniach 05.06.2014–30.09.2014 r., Lublin 2014.

Miejsce i data	Opis wydarzenia
Kijów, 15-17 maja	Udział organizatorów Jarmarku Jagiellońskiego w Międzynarodowym Festiwalu Kultury Tradycyjnej „EtnoSvit” w Kijowie.
Mediolan, 20-26 lipca	Promocja Lublina podczas Konferencji Polski Wschodniej odbywającej się w ramach wystawy Światowej Expo 2015 podczas Tygodnia Regionów. Stoisko Regionu Lubelskiego było przygotowane we współpracy z Polską Organizacją Turystyczną.
Lublin, 2-6 września	Europejski Festiwal Smaku w 2015 r. został poświęcony Gruzji. Z okazji wydarzenia Lublin gościł przedstawicieli Tbilisi oraz Ambasadora Gruzji w Polsce.
Lublin, 5-6 listopada	Międzynarodowy Kongres Języka Portugalskiego w Lublinie został zorganizowany przez Zakład Studiów Portugalistycznych oraz Centrum Języka Portugalskiego Camões przy UMCS w Lublinie. Gośćmi Kongresu byli ambasadorowie krajów portugalskojęzycznych akredytowani w Polsce oraz Odete Paiva, członek Zarządu Miasta Viseu, miasta partnerskiego Lublina.
Sprawy społeczne	
Ryga, 15-17 kwietnia	Spotkanie w Rydze zorganizowała Fundacja Aktywności Obywatelskiej w ramach programu „Europa dla Obywateli”. Głównym elementem spotkania była międzynarodowa debata przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych z Polski, Litwy, Łotwy, Wielkiej Brytanii i Holandii skoncentrowana wokół metod promocji i wsparcia wolontariatu na poziomie krajowym i europejskim.
Bishops Castle, 9-12 czerwca	Wizyta przedstawicieli Urzędu Miasta Lublin została zorganizowana przez lubelską organizację pozarządową Fundację Aktywności Obywatelskiej. W jej ramach swoje doświadczenia wymieniali przedstawiciele organizacji pozarządowych, administracji samorządowej oraz środowiska akademickiego z Polski, Holandii, Wielkiej Brytanii i Łotwy.
Tbilisi, 21-25 września	Przedstawiciele Lublina uczestniczyli w wizycie studyjnej zorganizowanej przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w ramach projektu polskiej pomocy rozwojowej dla Gruzji <i>Podstawy prawne, finansowe i administracyjne systemu wsparcia osób niepełnoprawnych – przykłady dobrych praktyk</i> .
Zarządzanie miastem	
Osmangazi, 9-12 marca	Przedstawiciele Lublina gościli w Osmangazi na jednym z cyklicznych spotkań Grupy Roboczej ds. Europejskiej Polityki Sąsiedztwa i Rozszerzenia w ramach międzynarodowej sieci Eurocities, której Lublin jest członkiem – założycielem. Spotkanie poświęcono omówieniu sytuacji na Ukrainie i możliwych form współpracy z samorządami ukraińskimi.
Kopenhaga, 10-13 maja	Celem wizyty delegacji z Lublina było zapoznanie się ze strategią i przykładami zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich w Kopenhadze. Ponadto delegacja spotkała się z Rafałem Wiśniewskim, Ambasadorem RP w Królestwie Danii, oraz z Janem Gehlem z Biura Gehl Architects.
Brześć, 21 września	Wymiana doświadczeń w zakresie tematyki rowerowej: audyt infrastruktury rowerowej, spotkanie z władzami miasta dotyczące rozwoju infrastruktury rowerowej, transgranicznej turystyki rowerowej, edukacji oraz współpracy w tym zakresie.
Wiedeń, 3-5 października	Konferencja „Smart Utilities” stwarzała okazję do zapoznania się z różnego rodzaju inteligentnymi usługami świadczonymi przez gminy, a szczególnie z najnowszymi rozwiązaniami z zakresu brytyjskiego sektora inteligentnych usług komunalnych.
Bańska Bystrzyca, 6-7 października	Prezentacja lubelskich doświadczeń z zakresu ruchu rowerowego na konferencji w Bańskiej Bystrzycy na Słowacji.
Krzywy Róg, 10-11 października	Prezentacja „Planu Zrównoważonej Mobilności Lublina” na konferencji w Krzywym Rogu na Ukrainie.
Kanton, 13 października	Przedstawiciele Urzędu Miasta Lublin uczestniczyli w „Warsztatach dla Liderów: Innowacyjne rozwiązania w zarządzaniu miastem”, których organizatorami byli: Uniwersytet Sun Yat-sena w Kantonie, Kantoński Instytut Innowacji Miejskich (Guangzhou Institute for Urban Innovation), Wspólnota na rzecz Innowacji Miejskich Światowej Organizacji Miast i Władz Lokalnych (UCGL Community on Urban Innovation), Biuro Regionalne Światowego Stowarzyszenia Wielkich Metropolii (Metropolis) oraz miasto Kanton.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Kancelarię Prezydenta Urzędu Miasta Lublin.

Budowaniu spójnego i trwałego wizerunku Lublina, zarówno wśród jego mieszkańców, jak i odwiedzających, służy program „**Miejsce Inspiracji**”. Program ten powstał w 2009 r. z inicjatywy Urzędu Miasta Lublin i jest skierowany do branży hotelarsko-gastronomicznej. Jego ideą przewodnią jest wyróżnienie miejsc, które poza świadczeniem podstawowych usług noclegowo-gastronomicznych zapewniają swoim gościom emocje i wrażenia związane z poznawaniem i doświadczaniem dziedzictwa oraz atmosfery Lublina. Każdego roku niezależna komisja programowa typuje podmioty, które – od-

dając jego klimat – mogą być wizytówką miasta. Znalazienie się w gronie wyróżnionych to prestiż i szansa na zdobycie nowych klientów. Dla gości odwiedzających rekomendowane miejsca jest to gwarancja nie tylko udanego pobytu, ale również możliwości poznania bliżej miasta dzięki dostępnym materiałom promocyjnym i informacjom udzielanym przez przeszkolonych w tym zakresie pracowników. Ponadto, w ciągu roku realizowanych jest wiele ciekawych wydarzeń przybliżających wybrane obszary dawnych tradycji i przenikających się kultur Lublina oraz inicjatyw ukazujących współczesny charakter i potencjał miasta. Laureatami trzeciej edycji Programu (2013–2015) zostali: Akwarela Cafe, Hotel AGIT Congress & SPA, Irish Pub u Szewca, Kamienica Muzyków, Kawiarnia & Księgarnia „Między Słowami”, Restauracja 16 Stołów, Restauracja Kardamon, Restauracja „Mandragora” i Trybunalska City Pub¹⁸.

Rozwojowi relacji zewnętrznych sprzyja również **budowa oferty internetowej ukazującej atuty miasta**. W 2015 r. strona internetowa Lublina została gruntownie przebudowana. Powstały serwis internetowy www.lublin.eu integruje 3 duże, działające dotychczas rozłącznie platformy: Portal Miejski, Portal Samorządowy oraz Portal Kulturalny. Nowy serwis został podzielony na 6 głównych działów tematycznych skierowanych do różnych grup odbiorców: Lublin, Mieszkańcy, Kultura, Turystyka, Sport, Biznes i Nauka oraz dział Samorząd, grupujący zakładki: Rada Miasta, Prezydent, Urząd Miasta i Rady Dzielnic. Nawigację ułatwiają dodatkowe elementy w postaci mapy serwisu, wyszukiwarki, systemu zakładek prezentujących multimedia oraz systemu bloczków, które umożliwiają szybki dostęp do wybranych treści serwisu. Portal stworzono w oparciu o mechanizmy ułatwiające dostęp do treści osobom niedowidzącym. Serwis działa w 3 wersjach językowych: polskiej, angielskiej i ukraińskiej.

Realizowane działania promocyjne wykorzystują także technologie mobilne. Mieszkańcy Lublina mają możliwość nieodpłatnego pobrania kilkunastu wersji tapet na komórkę oraz dzwonka na telefon. Motywem przewodnim materiałów graficznych są elementy systemu identyfikacji wizualnej marki miasta z logo „Lublin. Miasto inspiracji”.

Mieszkańcy i osoby goszczące w Lublinie mają możliwość pobrania bezpłatnej **aplikacji „Smart Lublin”** na swoje urządzenia mobilne. Aplikacja jest nowoczesnym przewodnikiem, który ma przybliżyć miasto mieszkańcom, a w szczególności turystom, umożliwiając im łatwe poruszanie się po Lublinie. Dzięki niej zainteresowane osoby mogą na bieżąco zapoznać się z wydarzeniami kulturalnymi w mieście i dowiedzieć się więcej o zabytkach i atrakcjach, jakie można zobaczyć w Lublinie. Aplikacja zawiera również przydatne telefony oraz rozkłady jazdy komunikacji miejskiej z możliwością wyszukiwania połączeń. Oprogramowanie skierowane jest do użytkowników telefonów z najpopularniejszymi systemami operacyjnymi, tj. Android i IOS. Oprogramowanie jest dostępne za pośrednictwem strony www.rpw.ztm.lublin.eu oraz w sklepach Google Play i App Store. Aplikacja powstała w ramach promocji projektu *Zintegrowany System Miejskiego Transportu Publicznego w Lublinie* współfinanso-

¹⁸ Strona internetowa [Miasta Lublin](http://MiastaLublin).

wanego ze środków EFRR w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013, Działanie: III.1 Systemy miejskiego transportu zbiorowego.

Miasto Lublin regularnie bierze udział w wielu **konkursach i rankingach** mających charakter ogólny lub szczegółowy (branżowy). Niektóre z nich są organizowane cyklicznie, dlatego możliwe jest porównywanie osiągnięć rok do roku, co pozwala ocenić zachodzące zmiany. Najbardziej kompleksowym, a zarazem najczęściej cytowanym zestawieniem samorządów, jest **Ranking Samorządów Dziennika „Rzeczpospolita”**. Kryteria oceny konkursu zostały podzielone na dwa etapy. Pierwszy wyłonił miasta i gminy, które w najlepszy sposób zarządzały swoimi finansami w latach 2011–2014 i jednocześnie najwięcej w tym czasie inwestowały. Oceniano dynamikę wzrostu wydatków majątkowych w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2011–2014, wartość środków unijnych, jakie w latach 2012–2014 wpłynęły na rachunek budżetu gminy, wskaźnik zadłużenia, nadwyżkę operacyjną, dynamikę wzrostu dochodów własnych, relację nakładów inwestycyjnych do przyrostu zadłużenia, dynamikę wzrostu wydatków ogółem na mieszkańca, transport i łączność oraz ochronę środowiska. Drugi etap uwzględniał m.in. wydatki mieszkaniowe w przeliczeniu na jednego mieszkańca, wyniki testu szóstoklasistów oraz gimnazjalistów, liczbę nowych podmiotów gospodarczych, wspieranie rozwoju przedsiębiorczości czy funkcjonowanie w gminie Karty Dużej Rodziny. Nad metodologią oceny miast i gmin czuwała niezależna kapituła, w której skład wszedł m.in. Jerzy Buzek – były premier RP, europoseł, czy Hanna Majszyk – wiceminister finansów.

W ogólnym zestawieniu opracowanym w 2015 r. Lublin zajął 13. miejsce spośród 65 polskich miast na prawach powiatu (bez Warszawy), tracąc 2 pozycje w stosunku do rankingu z 2014 r. (por. tabela 14).

Tabela 14. Miejsce Lublina w rankingu polskich miast na prawach powiatu opracowywanym przez „Rzeczpospolitą”

	2012	2013	2014	2015
Miejsce w rankingu „Rzeczpospolitej”	27	13	11	13

Źródło: opracowanie własne.

Rzeczpospolita opracowała także kilka dodatkowych rankingów, w których brała pod uwagę wybrane aspekty funkcjonowania miast i gmin. W zestawieniu miast na prawach powiatu o najwyższym stopniu pozyskanych środków finansowych z Unii Europejskiej Lublin zajął 6. pozycję, awansując o jedno miejsce. W zestawieniu miast, w których realizowane są największe inwestycje, Lublinowi przypadło 5. miejsce. Gorsze miejsca niż przed rokiem Lublin zajął w rankingu miast pod względem dochodów samorządowych na mieszkańca oraz innowacyjności.

Wyniki innych konkursów oraz wyróżnienia przyznane Lublinowi zostały przedstawione w tabeli 15. W szczególności nagradzane były walory turystyczne Lublina, programy inwestycyjne i pozyskiwanie środków z UE, programy społeczne, kulturalne i edukacyjne, działania wspierające biznes, a także aktywność samego Prezydenta Miasta. Na podkreślenie zasługuje fakt, że Lublin zajmuje wysokie pozycje w wielu zestawieniach ogólnokrajowych, a wyróżnienia były przyznawane także przez instytucje zagraniczne oraz te o międzynarodowym zasięgu działalności. Najbardziej prestiżowe wy-

różnienia zostały przyznane Lublinowi przez Komisję Europejską oraz Europejski Instytut Administracji Publicznej.

Tabela 15. Nagrody i wyróżnienia dla Lublina w 2015 r.

Nazwa wyróżnienia	Instytucja przyznająca nagrodę	Opis/uzasadnienie
Znak Dziedzictwa Europejskiego	Komisja Europejska	W Lublinie wyróżniono symbole upamiętniające zawarcie Unii Lubelskiej: Kaplica Trójcy Świętej na Zamku Lubelskim, Pomnik Unii Lubelskiej i kościół p.w. św. Stanisława Biskupa i Męczennika wraz z Klasztorem Ojców Dominikanów.
Tytuł „Samorządowy Menedżer Regionu” w ramach rankingu „Filary Polskiej Gospodarki” dla Prezydenta Miasta Lublin	Puls Biznesu	Prezydent dr Krzysztof Żuk został laureatem X edycji rankingu Filary Polskiej Gospodarki. O pozycji w rankingu decydowały opinie samorządowców z województwa lubelskiego wyrażone w badaniu ankietowym.
Lublin Miastem Przyjaznym Środowisku i Mieszkańcom 2015	Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych	Lublin został laureatem XV edycji Narodowego Konkursu Ekologicznego, organizowanego pod patronatem Prezydenta RP. Zadaniem konkursu jest wyłonienie samorządów, które dzięki poczynionym inwestycjom oraz wdrażaniu programów edukacyjnych przyczyniły się do poprawy środowiska naturalnego oraz do zwiększenia świadomości ekologicznej.
Miasto Otwarte	Forum ds. Lokalnych Polityk Migracyjnych	Podczas wrocławskiej edycji IV Forum ds. Lokalnych Polityk Migracyjnych (14-17 maja) Miasto Lublin otrzymało wyróżnienia za działania integracyjne na rzecz cudzoziemców w ramach konkursu Miasto Otwarte.
8. miejsce w Rankingu 10 najpiękniejszych miast w Polsce	Poland Sotheby's International Realty	W uzasadnieniu nagrody napisano m.in.: że „nieczęsto zdarza się tak udane połączenie starej architektury i współczesnej zabudowy. Położony nieopodal granicy Lublin to przede wszystkim kresowy klimat magicznych zaułków, w których Zachód spotyka się ze Wschodem”.
9. pozycja w turystycznym rankingu polskich miast „Travelers Choice”	TripAdvisor Travelers' Choice®	Lublin został doceniony jako miasto będące centrum sztuki i kultury, posiadające niezwykle zabytki architektury, historyczną starówkę oraz takie obiekty jak Zamek Lubelski oraz Kaplica Trójcy Świętej. Według internautów nasze miasto tętni życiem dzięki licznym festiwalom, szczególnie w miesiącach letnich.
8. miejsce w III edycji rankingu Perły Samorządu w grupie miast powyżej 100 tys. mieszkańców	Dziennik Gazeta Prawna	III edycja Rankingu Perły Samorządu to ranking określający ostatnie 25-lecie rozwoju polskich samorządów pod względem gospodarności, sprzyjania przedsiębiorczości, postępu technologicznego, demografii, programów mieszkaniowych, infrastrukturalnych, socjalnych i sportowo-rekreacyjnych oraz innowacji. Doceniano nie tylko sukcesy ekonomiczne, ale także społeczne, w tym aktywność mieszkańców.
Tytuł Ambasadora Targów 2014 Polskiej Izby Przemysłu Targowego dla Prezydenta dr K. Żuka	Minister Gospodarki i Polska Izba Przemysłu Targowego	Wyróżnieniem doceniani są przedstawiciele świata biznesu, nauki lub polityki, którzy przyczyniają się do rozwoju przemysłu targowego w Polsce i popularyzacji idei targów.
3. miejsce Prezydenta dr K. Żuka w rankingu najlepszych prezydentów polskich miast „Newsweeka”	Tygodnik Newsweek	W rankingu 15 najlepszych samorządowców pod uwagę brano dokonania w ciągu ostatniego roku, a także – ze względu na rozpoczęcie nowych kadencji – udane kampanie wyborcze i pierwsze decyzje. W składzie jury znaleźli się także eksperci do spraw samorządowych.
2. miejsce stadionu Arena Lublin w kategorii obiektów sportowych w 25. edycji konkursu „Budowa Roku 2014”	Polski Związek Inżynierów i Techników Budowlanych przy współpracy Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju oraz Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego	Nagrody przyznawane w ramach konkursu nazywane są Oskarami Budownictwa z uwagi na wyjątkowy prestiż, jakim cieszą się w branży budowlanej.

Nazwa wyróżnienia	Instytucja przyznająca nagrodę	Opis/uzasadnienie
II nagroda w konkursie „Lodołamacze”	Fundacja Aktywizacji Osób Niepełnosprawnych	Urząd Miasta Lublin otrzymał II nagrodę za „szczególną wrażliwość na potrzeby osób niepełnosprawnych i promowanie ich aktywności w różnych rejonach życia”.
Wyróżnienie w konkursie SOLID „Solidarność i zarządzanie przepływami migracyjnymi”	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej	Projekt <i>Mieszkanie i praca – integracja cudzoziemców w Lublinie</i> realizowany w ramach Europejskiego Funduszu na rzecz Uchodźców został wyróżniony jako innowacyjne działanie na rzecz uchodźców. Inicjatywa MOPR została wybrana spośród 571 projektów z całej Polski.
Konkurs Europejskiej Nagrody Sektora Publicznego 2015 – <i>EPSA 2015 Best Practice Certificate</i>	Europejski Instytut Administracji Publicznej (EIPA)	Lublin otrzymał certyfikat dobrych praktyk za działania w ramach programu <i>Rodzina Trzy Plus</i> . Aplikację lubelskiego Programu wybrano spośród 266 projektów zgłoszonych przez samorządy z całej Europy. Lublin był jedynym miastem z Polski, którego projekty przeszły pozytywnie weryfikację i otrzymały wyróżnienia.
I miejsce w Ogólnopolskim Rankingu Przedsiębiorstw Komunikacji Miejskiej	Polska Agencja Przedsiębiorczości, pod patronatem redakcji Forum Przedsiębiorczości w Dzienniku Gazecie Prawnej oraz Biznes Plus w Gazecie Wyborczej	Kapituła rankingu wyróżniła MPK Lublin Sp. z o.o. za szereg innowacyjnych działań podejmowanych w ostatnich latach. Ocenie podlegały m.in.: standard posiadanej taboru, inwestycje, innowacyjne rozwiązania na skalę branży, działania edukacyjno-promocyjne oraz kwota pozyskanych dotacji na rozwój swojej infrastruktury.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Kancelarię Prezydenta Urzędu Miasta Lublin.

Rozwój relacji zewnętrznych miasta i jego mieszkańców ma charakter wielowymiarowy. Wzrost liczby turystów, poprawa bazy noclegowej i zwiększający się stopień wykorzystania miejsc noclegowych wskazują na kontynuację dynamicznego rozwoju turystyki w Lublinie. Przyczynia się do niej także rozwój produktów turystycznych (a zwłaszcza organizowane wydarzenia kulturalne i sportowe) zgodnie z założeniami określonymi w przyjętej w 2015 r. *Strategii Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025*. O rosnącej atrakcyjności miasta dla odwiedzających świadczą także wyróżnienia dla Lublina przyznane przez międzynarodowe podmioty z branży turystycznej.

Analiza relacji zewnętrznych utrzymywanych przez władze samorządowe dowodzi, że współpraca z innymi miastami jest jedną z najmocniejszych stron Lublina. Świadczy o tym rosnąca liczba miast partnerskich, a przede wszystkim – ilość, jakość i różnorodność projektów (w tym także projektów współfinansowanych ze środków UE) realizowanych z innymi miastami, przede wszystkim spoza Polski. Wysoki priorytet współpracy międzynarodowej w polityce miejskiej potwierdza uchwalenie *Strategii Współpracy Terytorialnej Miasta Lublin na lata 2014–2020*¹⁹. Aktywność Centrum Kompetencji Wschodnich przyczynia się do wzmocnienia metropolitarnej rangi Lublina jako animatora współpracy transgranicznej między krajami i regionami UE a obszarami krajów Partnerstwa Wschodniego. Relacje te stanowią kapitał, który może przyczynić się do przyspieszenia rozwoju miasta i zwiększenia jego rozpoznawalności.

Zaprezentowane nagrody przyznane Lublinowi oraz wysokie pozycje w wielu rankingach dokumentują, że Lublin pozostaje na ścieżce dynamicznego rozwoju. Ważne jest przy tym nie tylko utrzymanie wysokiego tempa rozwoju miasta, ale także ciągła poprawa działań promocyjnych, które po-

¹⁹ Uchwała Nr 82/IV/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 26 lutego 2015 r. w sprawie przyjęcia *Strategii Współpracy Terytorialnej Miasta Lublin na lata 2014–2020* w przestrzeni Europy Środkowo-Wschodniej.

winni zapewnić łatwo dostępną informację o sukcesach miasta i jego mieszkańców, budując wśród tych ostatnich zadowolenie i poczucie dumy z mieszkania w Lublinie.

A.3. Wzmacnianie otwartości kulturowej

Otwartość kulturowa powinna przenikać działania, poprzez które Lublin i jego mieszkańcy nawiązują relacje zewnętrzne. Sfera komunikacji subiektywnie skraca realnie istniejące dystanse i jest powiązana z tworzeniem relacji zewnętrznych. W czysto międzyludzkich kategoriach jest przejawem poszanowania godności osoby ludzkiej i sprowadza się do atmosfery wzajemnej akceptacji osób różniących się pochodzeniem, językiem, kulturą, życiowymi preferencjami czy zwyczajami. Otwartość kulturowa jest zarazem wpisana w historię i kulturowe dziedzictwo Lublina i regionu, dlatego można ją traktować jako element lubelskiej tradycji i tożsamości.

Otwartość kulturową można uznać za cechę przyczyniającą się do budowy kreatywnego regionu. Gotowość do dialogu różniących się osób wspiera proces uczenia się i wyzwala nowe pomysły, stwarzając środowisko sprzyjające kreacji i rozwoju innowacji. Postawa otwartości umożliwia osiągnięcie korzyści z szeroko rozumianych procesów umiędzynarodowienia, przejawiających się na przykład rosnącą liczbą turystów zagranicznych, wzbogaceniem oferty kulturalnej, internacjonalizacją przedsiębiorstw czy rosnącą liczbą studentów z innych krajów. Otwartość kulturowa przenika więc różne obszary *Strategii Lublin 2020*, pozwalając na osiągnięcie dodatkowych – wymiernych i niewymiernych – korzyści dla miasta i jego mieszkańców²⁰.

Ocena otwartości kulturowej w Lublinie wymaga analizy różnych wskaźników ilościowych i opisowych. W pierwszej kolejności zaprezentowano dane o liczbie cudzoziemców zameldowanych w Lublinie. Następnie użyto danych o sprawach karnych z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych, traktując je jako miernik braku otwartości kulturowej. Ważną częścią analizy są także informacje o międzynarodowych projektach w zakresie wielokulturowości oraz pozostałych formach działalności Urzędu Miasta i instytucji kultury w tym zakresie.

Liczba zameldowanych cudzoziemek i cudzoziemców w końcu 2015 r. zmniejszyła się w stosunku do analogicznego okresu 2014 r. (por. tabela 16). Cudzoziemcy zameldowani na pobyt stały i czasowy stanowili niespełna 1% populacji Lublina. Warto zwrócić uwagę, że osoby te pochodzą z ponad 80 krajów świata, jednak dla blisko 2/3 krajem pochodzenia jest Ukraina. Zaledwie 1/5 cudzoziemców była zameldowana na pobyt stały. Należy jednak zdawać sobie sprawę, że nie wszyscy cudzoziemcy dopełniają obowiązku meldunkowego, a część z nich przyjeżdża do Lublina wahadłowo na okresy krótsze niż wymagane w obowiązku meldunkowym 3 miesiące. Dla przykładu, liczba studentów – cudzoziemców rozpoczynających rok akademicki 2015/2016 przekroczyła 5 600 osób.

Tabela 16. Liczba zameldowanych cudzoziemców w Lublinie (stan na koniec roku kalendarzowego)

	2012	2013	2014	2015
Liczba zameldowanych cudzoziemców	2 301	2 514	3 391	3 126

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Brak otwartości mieszkańców na przedstawicieli innej narodowości czy rasy można mierzyć analizując **dane o sprawach karnych z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych** prowadzonych w jednostkach organizacyjnych prokuratury. Liczba spraw prowadzonych przez prokuraturę w Lublinie

²⁰ Badania ankietowe dotyczące otwartości kulturowej zostały przeprowadzone w 2014 r., a ich wyniki zostały przedstawione w poprzednim raporcie monitoringowym.

stopniowo rośnie (por. tabela 17), jednak trudno jednoznacznie ocenić te dane, gdyż na wzrost liczby postępowań składa się nie tylko negatywnie oceniane zjawisko rasizmu i ksenofobii, ale także rosnąca aktywność służb ścigania w zwalczaniu tej kategorii przestępstw (zjawisko pozytywne) czy duży napływ osób innej narodowości – w wyniku którego ujawnione zostają zakorzenione negatywne postawy. Warto zwrócić uwagę także na generalnie spadkową tendencję skali tego rodzaju przestępczości na tle kraju w ostatnich latach. Na wysoką aktywność prokuratury wskazuje niższy niż w kraju ogółem wskaźnik spraw umorzonych i zawieszonych²¹, który w 2015 r. wyniósł 39,8%, przy 42,6% dla spraw ogólnopolskich. Wydaje się więc, że bardziej jednoznaczne rozstrzygnięcie, czy zmiany odnotowane w 2015 r. są przejawem zmniejszenia otwartości mieszkańców na cudzoziemców, będzie możliwa po przanalizowaniu danych za kolejne lata.

Tabela 17. Sprawy prowadzone w prokuraturze okręgowej w Lublinie z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych

	2012	2013	2014	2015
Liczba spraw ogółem, w tym:	40	60	73	98
<i>nowych</i>	<i>b.d.</i>	45	59	83
<i>kontynuowanych</i>	<i>b.d.</i>	15	14	15
Liczba spraw jako odsetek spraw krajowych (w %)	8,6	7,2	5,3	6,3

Uwagi: b.d. – brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych na stronie internetowej [Prokuratury Krajowej](#).

Można wskazać szereg dowodów na to, że wielokulturowa tradycja Lublina jest z powodzeniem kontynuowana. Od 2008 r. Lublin jest jednym z kilkadziesiątu Miast Międzykulturowych Rady Europy. Kwestia otwartości na inne religie czy narody była także istotną częścią aplikacji Lublina podczas starania się o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Studenci z zagranicy to coraz bardziej widoczna część społeczności akademickiej Lublina. Przez ponad 20 lat mieścił się w Lublinie Ośrodek dla Cudzoziemców, w którym mieszkaly osoby oczekujące na decyzję w sprawie nadania statusu uchodźcy. Działa tu również sześć organizacji pozarządowych, które pracują na rzecz integracji cudzoziemców i cudzoziemek. Są to: Caritas Archidiecezji Lubelskiej, Fundacja Instytut na rzecz Państwa Prawa, Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu, Stowarzyszenie „Dla Ziemi”, Stowarzyszenie Homo Faber oraz Fundacja Nowy Staw²².

W Polsce Lublin oceniany jest jako lider w zakresie **działań na rzecz integracji cudzoziemców**. Podczas IV Forum Polityk Migracyjnych w Warszawie został on wyróżniony za miejską strategię dotyczącą różnorodności kulturowej oraz integracji imigrantów, zatrudnianie cudzoziemców w urzędach miejskich, promocję lubelskich uczelni wśród cudzoziemców, działania na rzecz integracji studentów zagranicznych, kompleksową pomoc społeczną świadczoną przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie oraz miejski punkt obsługi cudzoziemców w Biurze Obsługi Mieszkańców.

Przejawem aktywności Urzędu Miasta i mieszkańców Lublina na tym polu mogą być projekty, których realizacja przyczynia się do budowania otwartości kulturowej. W 2015 r. zakończono realizację projektu *Komunikacja dla integracji (C4I) – sieci społecznościowe dla różnorodności*, współfinansowanego przez Radę Europy i Komisję Europejską (Europejski Fundusz Integracji). Celem projektu było

²¹ Obliczony jako odsetek liczby spraw umorzonych i zawieszonych do liczby prowadzonych postępowań w danym roku.

²² Opracowano na podstawie strony internetowej projektu [Lublin dla Wszystkich](#).

przeciwdziałanie uprzedzeniom, plotkom i stereotypom na temat cudzoziemców za pomocą rzetelnych, przygotowanych w oparciu o istniejące dane i badania postaw mieszkańców miasta. Projekt prowadzony był w partnerskiej sieci 11 europejskich miast, pracujących razem na rzecz wdrożenia innowacyjnej polityki publicznej promującej różnorodność i spójność społeczną. Sieć miast uczestniczących w projekcie zarekrutowana została spośród Miast Międzykulturowych Rady Europy. Były to: Amadora i Loures z Portugalii, Barcelona, Sabadell i Bilbao z Hiszpanii, Patras z Grecji, Limerick z Irlandii, Erlangen i Norymberga z Niemiec, Botkyrka ze Szwecji oraz Lublin jako jedyny reprezentant Polski.

Warto wskazać także na zakończony w grudniu 2015 r. projekt *Inwestycja w kulturę. Działania systemowe na rzecz edukacji kulturalnej*, realizowany razem z miastami: Równe, Tarnopol i Iwano-Frankiwnsk, finansowany z Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013. Jego celem było wzmocnienie potencjału i roli domów kultury w budowaniu współpracy kulturalnej na obszarze polsko-ukraińskiego pogranicza. Ponadto, projekt służył zintensyfikowaniu współpracy lokalnych instytucji kultury Lublina, Tarnopola, Iwano-Frankiwska i Równego, wypracowaniu systemowych rozwiązań współpracy kulturalnej oraz podniesieniu kompetencji pracowników lokalnych instytucji kultury, artystów i instruktorów Lublina. Uczestniczyło w nim 580 przedstawicieli lokalnych instytucji kultury oraz społeczności lokalnej zainteresowanych nowoczesną edukacją kulturalną.

Na bazie rozwiązań wypracowanych w ramach projektów: *Lublin dla wszystkich* i wspólnego projektu Lublina, Łucka i Iwano-Frankiwska w zakresie poprawy świadczenia usług administracyjnych, a także dzięki współpracy ze Stowarzyszeniem Homo Faber, w 2014 r. otwarto **Punkt Obsługi Cudzoziemców**, który znalazł się w strukturach Biura Obsługi Mieszkańców. Była to pierwsza tego typu inicjatywa w Polsce. Punkt Obsługi Cudzoziemców ma za zadanie świadczyć bezpłatną, codzienną, informacyjną pomoc mieszkającym w Lublinie cudzoziemcom. Udziela informacji dotyczących usług świadczonych w Urzędzie Miasta Lublin oraz podstawowych informacji dotyczących danych teleadresowych, zadań i procedur realizowanych przez inne podmioty (instytucje administracji publicznej oraz podmioty działające na rzecz cudzoziemców). Obsługa w Punkcie Obsługi Cudzoziemców odbywa się w języku polskim, angielskim i ukraińskim, a informacje można uzyskać osobiście, telefonicznie lub drogą elektroniczną. Na sali obsługi została zamontowana elektroniczna tablica informacyjna dla cudzoziemców, na której można znaleźć informacje dotyczące m.in. danych teleadresowych instytucji administracji publicznej, procedur urzędowych, bezpieczeństwa, komunikacji, kultury, sportu i turystyki – również w trzech wersjach językowych. Cudzoziemcy mogą skorzystać z przetłumaczonych informatorów oraz kart informacyjnych opisujących sposób załatwiania spraw urzędowych. Wewnątrz budynku przy ul. Wieniawskiej 14 zostały zamontowane tablice informacyjne w języku polskim, angielskim i ukraińskim, dzięki którym łatwo jest trafić do Biura Obsługi Mieszkańców.

W praktyce pomoc świadczona osobom innej narodowości dotyczyła przede wszystkim wypełniania druków meldunkowych i wniosków o zaświadczeniu o zameldowaniu, a w dalszej kolejności

także udzielania informacji o możliwości legalizacji pobytu, wyrabianiu wiz i numeru PESEL czy poszukiwaniu pracy.

Obok wskazanych projektów i działań, do zwiększenia się otwartości kulturowej mieszkańców przyczyniają się również liczne **wydarzenia kulturalne umożliwiające poznanie innych kultur**. Na szczególną uwagę zasługuje Festiwal Wielokulturowy Lublin, który promuje tolerancję i dialog międzykulturowy poprzez działania o charakterze edukacyjnym i kulturotwórczym. Zamiarem organizatorów jest, by prezentacje wpłynęły na poprawę jakości więzi społecznych i przełamały istniejące stereotypy. Festiwal stwarza możliwość spotkania różnych kultur i obyczajów oraz tradycji wyznaniowych obecnych w Lublinie. Ukazując ich żywotność oraz wkład w dzisiejsze życie kulturalne miasta, organizatorzy chcą podkreślić wartość i znaczenie tych różnorodności, które pozwalają określać Lublin miastem miasta wielokulturowego. Festiwal współorganizowany jest przez lubelskie organizacje i instytucje reprezentujące różne kultury i wyznania.

Podczas kolejnej edycji festiwalu, odbywającej się w dniach 22–26 maja 2015 r., można było wziąć udział m.in. w koncercie śpiewanej poezji czeczeńskiej i ukraińskiej, koncercie prawosławnej muzyki religijnej, warsztatach tańca izraelskiego, tańców ormiańskich i czeczeńskich, a także warsztatach malowania ikon, zdobienia ciała henną, kaligrafii białoruskiej i hebrajskiej, medytacji tybetańskiej, motania lalek ukraińskich czy wycinanki żydowskiej. Festiwal oferował możliwość odwiedzenia Centrum Islamu, Domu Sióstr Białych Misjonarek Afryki, Cerkwi Greckokatolickiej i świątyń prawosławnych. Dzieci i młodzież mogły uczestniczyć w spotkaniach tzw. szkoły wielokulturowej, słuchać bajek tybetańskich, a także uczestniczyć w koncertach, wernisażach, pokazach filmowych, wystawach fotograficznych i spotkaniach globtroterskich. Podczas festiwalu uczestnicy mogli wybierać spośród blisko 70 różnych wydarzeń i atrakcji.

Do pozostałych artystycznych wydarzeń istotnych dla promowania otwartości kulturowej, można zaliczyć również: Nadzwyczajny koncert Kameralnego Państwowego Chóru z Armeni, Inne Brzmienia Art'n'Music Festiwal, Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne im. Ignacego Wachowia-ka, Jarmark Jagielloński, Europejski Festiwal Smaku, Międzynarodowy Festiwal „Najstarsze Pieśni Europy”, Międzynarodowe Spotkanie Teatrów Tańca czy Festiwal „Ukraina w centrum Lublina”. Więcej informacji na ich temat znajduje się w części raportu poświęconej celowi *B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*.

Podsumowując analizę można stwierdzić, że liczba cudzoziemców zameldowanych w Lublinie ustabilizowała się na poziomie niespełna 1% mieszkańców, przy czym liczba studentów zagranicznych utrzymuje tendencję wzrostową. Liczba spraw karnych z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych zwiększyła się, jednak biorąc pod uwagę tendencje ogólnopolskie z okresu ostatnich kilku lat można stwierdzić, że Lublin i jego mieszkańcy pozostają otwarci na osoby innych narodowości, kultur i religii. Działania miejskich instytucji skierowane do cudzoziemców są wielopłaszczyznowe i znajdują uznanie w oczach ekspertów Forum Polityk Migracyjnych. Wielokulturowość jest także istotnym ry-

sem oferty kulturalnej dostępnej w mieście. Z drugiej strony, perspektywa dalszego zwiększania się liczby cudzoziemców, zwiększenie liczby spraw karnych z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych w skali ogólnopolskiej przy destabilizacji sytuacji międzynarodowej wskazują na potrzebę realizacji kolejnych działań w zakresie otwartości kulturowej i polityki migracyjnej.

A.4. Budowanie więzi regionalnych i metropolitalnych

Miasta powstawały, a następnie przez wiele stuleci działały jako centra obsługi okolicznych terenów. Wraz ze swoim wzrostem i narastaniem problemów wewnętrznych od XIX wieku stawały się coraz bardziej „egoistyczne” i oderwane od potrzeb regionu. Rozwój zrównoważony oznacza dla Lublina próbę przełamania tej tendencji i powrót do integracji regionalnej poprzez wzmocnienie więzi regionalnych. Przejawem odpowiedzialności za rozwój Lubelszczyzny jest dążenie, by najważniejszą z funkcji zewnętrznych Lublina było reprezentowanie interesów regionu: ułatwianie dostępu do kultury i nauki, do rynków zbytu i nowych technologii, tworzenie platformy kontaktów i wymiany gospodarczej oraz społecznej. Otwartość na potrzeby regionu skutkuje zwielokrotnieniem walorów samego miasta, oferując w zamian regionowi możliwość korzystania z całego skumulowanego tu potencjału. Warunkiem wypełniania tej roli jest wzmocnianie wzajemnych powiązań – zarówno komunikacyjnych, jak i instytucjonalnych – opartych na wspólnej infrastrukturze. Pomocne w budowie relacji gospodarczych jest również tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw, mających duże znaczenie dla zamożności mieszkańców regionu.

Oceniając realizację celu budowania więzi regionalnych posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. Wychodząc od odpowiedzi na pytanie o zasadność metropolitalnych aspiracji Lublina, w pierwszej kolejności przeanalizowano postępy w budowie spójnego systemu transportowego i komunikacyjnego dla obszaru metropolitalnego. Następnie zaprezentowano informacje o regionalnej komunikacji kolejowej oraz o długości tras komunikacji publicznej poza granicami miasta. Analizując potencjał gospodarczy metropolii przytoczono dostępne dane o produkcie krajowym brutto oraz wybrane wskaźniki innowacyjności.

Lublin, jako miasto o wielorakich relacjach znacznie przekraczających jego granice, ma aspiracje metropolitalne. *Zielona Księga dot. Obszarów Metropolitalnych*, odwołując się do *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, wyodrębnia 10 ośrodków metropolitalnych: Warszawę, Aglomerację Górnośląską, Kraków, Łódź, Trójmiasto, Poznań, duopol Bydgoszczy z Toruniem, Wrocław, Szczecin oraz Lublin²³. Natomiast w samej *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* przyjęto kryterium demograficzne, zgodnie z którym ośrodek obszaru metropolitalnego w Polsce to miasto liczące powyżej 0,3 mln osób, a obszar metropolitalny musi obejmować więcej niż 0,5 mln mieszkańców²⁴. Lublin wraz z obszarami funkcjonalnymi spełnia to kryterium: w 2015 r. liczba mieszkańców Lublina wynosiła 340 727, a Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego – 544 120²⁵. Obszar LOF stanowi największą koncentrację terenów zurbanizowanych we wschodniej części Polski. Realizacja aspiracji metropolitalnych miast nie zależy jednak od spełnienia kryteriów demograficznych, lecz przede wszystkim od kryteriów funkcjonalnych w systemie osadniczym kraju (funkcje metropolitar-

²³ *Zielona Księga dot. Obszarów Metropolitalnych. Dokument do konsultacji*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2012, s. 9.

²⁴ *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, Warszawa 2011, s. 70, 188.

²⁵ Lubelski Obszar Funkcjonalny powstał na mocy *Porozumienia Gmin Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego o współpracy w zakresie realizacji zintegrowanych inwestycji terytorialnych w perspektywie finansowej UE na lata 2014–2020*, podpisanego dnia 30 marca 2015 r. wcześniej współpraca Lublina z otaczającymi gminami odbywała się w formule Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego.

ne)²⁶. W przypadku niektórych funkcji Lublina – związanych np. z kulturą czy relacjami z krajami Partnerstwa Wschodniego – można już mówić o oddziaływaniu Lublina w skali ogólnokrajowej, a nawet międzynarodowej. Ze względu na swój potencjał i miejsce na mapie samorządowej, rolę Lublina powinno być jednak przede wszystkim pełnienie funkcji centrum ekonomicznego, naukowego i kulturalnego dla makroregionu Polski Wschodniej²⁷ i województwa lubelskiego.

Warunkiem koniecznym wzmocnienia więzi Lublina zarówno z sąsiednimi jednostkami terytorialnymi, jak i innymi metropoliami, jest **zbudowanie spójnego systemu transportowego i komunikacyjnego dla obszaru metropolitalnego**. Dlatego istotną rolę we wzmocnianiu więzi Lublina z regionem pełnią **inwestycje drogowe**. Informacje o inwestycjach w regionie realizowanych przez GDDKiA zostały zaprezentowane w części raportu poświęconej celowi *A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina*. Opisano tam również wybrane projekty inwestycyjne realizowane przez Zarząd Dróg i Mostów na terenie Lublina, odgrywające istotną rolę w komunikacji mieszkańców obszarów funkcjonalnych miasta.

Ważną rolę w zwiększaniu spójności transportowej całego regionu może odegrać **komunikacja kolejowa**. Sieć połączeń kolejowych w województwie lubelskim przedstawiono na rysunku 8, natomiast liczbę odjazdów (równą liczbie przyjazdów) z Lublina do miast regionu stanowiących główne węzły regionalnej komunikacji kolejowej – w tabeli 18. W porównaniu do 2014 r. liczba połączeń nie uległa znaczącym zmianom. Najbardziej zauważalne było zmniejszenie połączeń z Potrem Lotniczym Lublin w Świdniku i z Terespołem oraz rezygnacja z połączenia do Dorohuska. Utrzymano liczbę połączeń do Chełma, Zamościa, Stalowej Woli i Łukowa. Oceniając komunikację kolejową w regionie należy pamiętać, że szybszą, choć droższą alternatywą dla przewozów organizowanych przez województwo, mogą być połączenia TLK spółki PKP Intercity S.A. Zwiększają one dostępność transportową przede wszystkim miast położonych na trasie Lublin–Warszawa: Naęczowa, Puław i Dębina, a w mniejszym stopniu także znajdującego się na trasie Lublin–Rzeszów Kraśnika. Zmiany dokonane w połączeniach międzywojewódzkich w 2015 r. polegały na zwiększeniu liczby połączeń (zob. *A.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Lublina*). Poprawę spójności transportowej regionu w najbliższych latach może przynieść remont linii kolejowej między Parczewem a Łukowem, która w dalszej perspektywie może pozwolić na wyznaczenie alternatywnej trasy do Warszawy przez północną część województwa.

²⁶ Zob. np.: T. Markowski, T. Marszał, *Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja*, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Warszawa 2006.

²⁷ Warto zwrócić uwagę, że podregion lubelski charakteryzuje się najwyższym PKB na mieszkańca w obszarze Polski Wschodniej, a *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Aktualizacja* podkreśla znaczenie Lublina w makroregionie jako najludniejszego miasta i największego centrum naukowego i akademickiego.

Tabela 18. Połączenia kolejowe Lublina z wybranymi miejscowościami w regionie, organizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego

Miasto	XII 2013	XII 2014	XII 2015
	odjazdy/przyjazdy	odjazdy/przyjazdy	odjazdy/przyjazdy
Chełm	13	12	12
Dęblin	11	10	11
Dorohusk	4	1	0
Lubartów	6	7	6
Łuków	5	4	4
Parczew	2	5	4
Szastarka	9	7	8
Stalowa Wola	5	5	5
Terespol	4	3	1
Zamość	4	4	4
Lublin Airport	5	8	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie internetowych rozkładów jazdy.

Istotne znaczenie dla wzmocnienia więzi Lublina z otaczającymi gminami ma rozwój komunikacji podmiejskiej. Zgodnie z danymi przekazanymi przez Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie, **długość tras komunikacji publicznej poza granicami Lublina** zwiększyła się o blisko 33 km i wyniosła 108,4 km (por. tabela 19). Wydłużenie tras, służące budowie spójnego systemu transportowego i komunikacyjnego dla metropolii, było wynikiem uruchomienia nowej linii autobusowej nr 5 na trasie Brama Krakowska-Świdnik-Mełgiew (od 10 sierpnia 2015 r.), skierowania linii nr 17 wybranymi kursami do pętli w Mętowie, wydłużenia wybranych kursów linii nr 20 do Jastkowa, uruchomienia nowej linii nr 33 na trasie Rondo Krwiodawców-Tomaszowice oraz skierowania trasy przejazdu linii nr 73 przez Kalinówkę i Abramowice Prywatne (od 1 września).²⁸

Tabela 19. Długość tras komunikacji publicznej poza granicami miasta Lublin (w km)

	2012	2013	2014	2015
Długość tras poza granicami miasta Lublin	62,6	62,6	75,5	108,4

Źródło: dane Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie.

Ważnym wymiarem współpracy regionalnej Gminy Lublin z gminami znajdującymi się w bliskiej odległości geograficznej jest realizacja wspólnych projektów rozwojowych współfinansowanych ze środków UE. Od 1 lutego 2014 r. do 31 marca 2015 r. realizowano projekt partnerski *Współpraca JST jako czynnik rozwoju Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego*²⁹ w ramach Programu *Pomoc Techniczna 2007-2013* finansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego – 76,5%; Budżet Państwa – 13,5%
Nazwa programu	Program Operacyjny Pomoc Techniczna 2007-2013
Działanie	4.2 Wymiana doświadczeń pomiędzy uczestnikami procesu realizacji NSRO
Całkowita wartość projektu	2 520 102,00 zł
Wartość dofinansowania	2 268 091,80 zł
Termin realizacji projektu	20.01.2014-31.03.2015 r.

W skład grupy realizującej projekt weszła Gmina Lublin – lider projektu, oraz 12 gmin znajdujących się w obszarach funkcjonalnych miasta. Projekt miał na celu przeprowadzenie diagnozy połączeń komunikacyjnych LOF oraz zaplanowanie spójnego i przyjaznego użytkownikowi systemu transportowego. Efektywny system transportowy obszaru funkcjonalnego ma stworzyć warunki do rozprze-

²⁸ Informacje przekazane przez Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie.

²⁹ Strona internetowa [Miasta Lublin](#).

strzeniania procesów rozwojowych i tworzenia sieci współpracy Lublina z bliskimi geograficznie jednostkami samorządowymi. Jednym z celów była również maksymalizacja absorpcji funduszy UE za pośrednictwem nowego narzędzia polityki spójności – **Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych**. ZIT to narzędzie do wdrażania strategii terytorialnych w sposób zintegrowany, które – zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa³⁰, ma na celu: promowanie partnerskiego modelu współpracy różnych jednostek administracyjnych w miejskich obszarach funkcjonalnych, zwiększenie efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie, a także zwiększanie wpływu miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie na kształt i sposób realizacji działań wspieranych na ich obszarze w ramach polityki spójności. Nawiązywana w ten sposób współpraca pozwala więc na wykorzystanie potencjalnych synergii dzięki skoordynowanej współpracy jednostek samorządu terytorialnego.

Przygotowania do realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych formalnie rozpoczęto 13 maja 2014 r., kiedy podpisano *Umowę współpracy jednostek samorządu terytorialnego w ramach Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego*. Umowę sankcjonującą powstanie LOF podpisało 16 gmin: Miasto Lublin, Gmina Głusk, Gmina Jabłonna, Gmina Jastków, Gmina Konopnica, Gmina Lubartów, Gmina Miasto Lubartów, Gmina Mełgiew, Gmina Nałęczów, Gmina Niedzwica Duża, Gmina Niemce, Gmina Piaski, Gmina Spiczyn, Gmina Strzyżewice, Gmina Miejska Świdnik i Gmina Wólka (por. rysunek 9). W dniu 30 marca 2015 r. gminy te podpisały *Porozumienie Gmin Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego o współpracy w zakresie realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w perspektywie finansowej UE 2014–2020* na mocy art. 74 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Liderem ZIT LOF została Gmina Lublin.

Na mocy porozumienia powołana została struktura organizacyjna ZIT LOF. Jego głównym organem jest Rada ZIT LOF, która pełni funkcję programowo-opiniodawczą. W jej skład wchodzi przedstawiciele organów wykonawczych partnerów LOF lub osoby ich reprezentujące (po jednej osobie z każdej gminy). Do zadań Rady ZIT LOF należy w szczególności opiniowanie projektu Strategii ZIT LOF i jej zmian, opiniowanie zmian kierunków realizacji ZIT LOF oraz składanie propozycji w zakresie kierunków rozwoju Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego. W 2015 r. Rada ZIT LOF spotkała się cztery razy. Na posiedzeniach Rady opiniowano Strategię ZIT LOF, aneksowano Porozumienie o Współpracy oraz wprowadzono logo ZIT LOF (rysunek 10).

Podstawową komórką organizacyjną Urzędu Miasta Lublin ds. realizacji ZIT jest Biuro Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Do zadań Biura należy m.in. zapewnienie obsługi merytorycznej i technicznej Lidera ZIT LOF oraz Rady ZIT LOF, opracowanie projektu Strategii ZIT LOF oraz prowadzenie procesu jej monitoringu i ewaluacji, organizacja zadań związanych z przeprowadzaniem wyborów projektów w trybie konkursowym (EFS) i pozakonkursowym (EFRR), czy bieżąca współpraca z Koordynatorami Gminnymi. Na realizację zadań Biura ZIT pozyskano dotację celową z Ministerstwa

³⁰ *Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020. Umowa Partnerstwa*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2015.

Infrastruktury i Rozwoju finansowaną ze środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014–2020 oraz z Budżetu Państwa. W rezultacie działań Biura 30 czerwca zawarto porozumienie między Zarządem Województwa Lubelskiego (Instytucją Zarządzającą RPO WL na lata 2014–2020) a Gminą Lublin (Instytucją Pośredniczącą) w sprawie powierzenia zadań Instytucji Pośredniczącej współfinansowanych z EFRR związanych z realizacją RPO WL na lata 2014–2020 w ramach ZIT. W 2015 r. trwały również prace nad Strategią ZIT LOF³¹.

Rysunek 9. Gminy wchodzące w skład Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego

Źródło: materiały Biura Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Urzędu Miasta Lublin.

Rysunek 10. Logo ZIT LOF

Źródło: materiały Biura Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Urzędu Miasta Lublin.

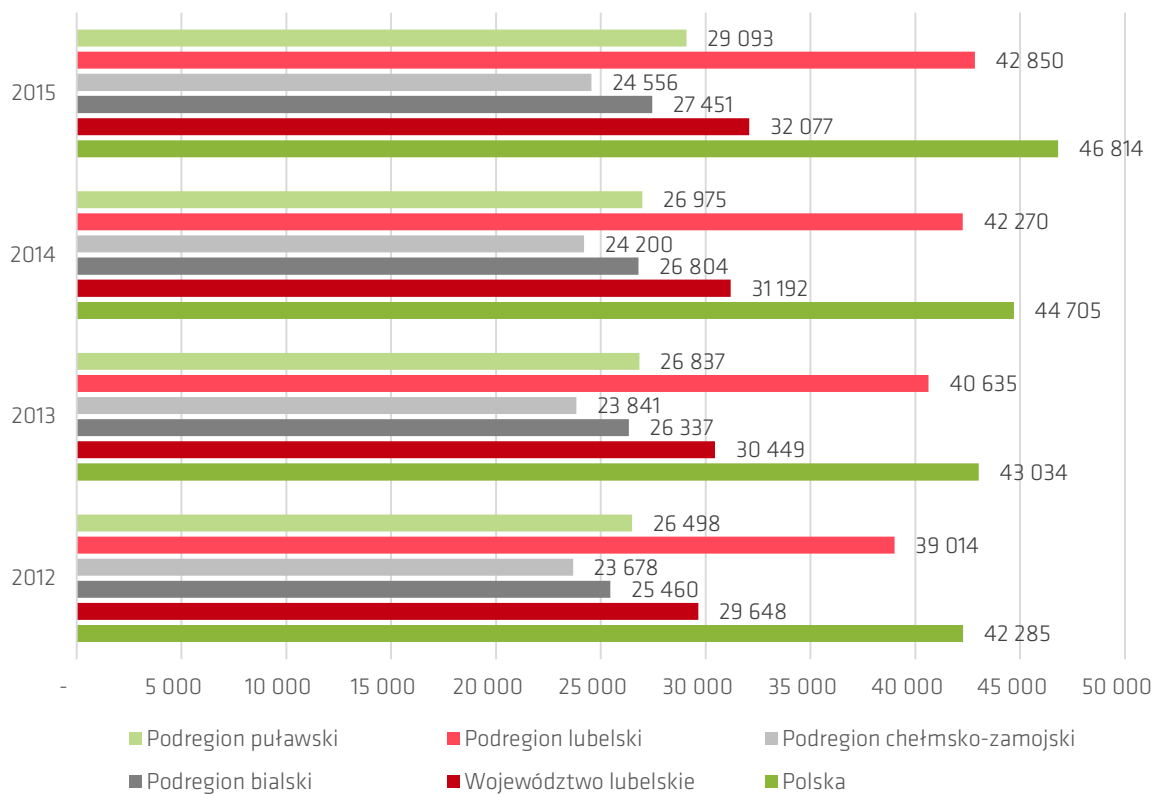
Warunkiem pełnienia roli regionalnego bieguna wzrostu przez Lublin i jego obszary funkcjonalne jest posiadanie znacznego **potencjału gospodarczego**, przejawiającego się dużą liczbą i produktywnością podmiotów gospodarczych oraz wysoką dynamiką rozwoju gospodarczego. Najczęściej wykorzystywanym miernikiem rozwoju gospodarczego jest **produkt krajowy brutto na 1 mieszkań-**

³¹ W kolejnym roku Strategia została zatwierdzona przez Prezydenta Miasta Lublin (9 marca 2016 r.), uzyskała pozytywną opinię Ministerstwa Rozwoju w zakresie zgodności Strategii ZIT LOF z Umową Partnerstwa (31 marca 2016 r.) oraz akceptację Zarządu Województwa Lubelskiego (12 kwietnia 2016 r.).

ca. W statystyce publicznej dane o PKB nie są, niestety, obliczane na poziomie powiatów (NUTS 4), lecz jedynie na poziomie podregionów (NUTS 3). Podregion lubelski obejmuje, obok miasta Lublin, także powiaty: lubelski, świdnicki, łęczyński oraz lubartowski. W 2015 r. produkt krajowy brutto na mieszkańca podregionu lubelskiego (w cenach bieżących) zwiększył się o 1,37% do 42 850 zł, w stosunku do roku poprzedniego. Wysokości PKB dla Polski, województwa lubelskiego i podregionów województwa lubelskiego w latach 2012–2015 zostały przedstawione na wykresie 2.

Wielkość produktu krajowego brutto przypadająca na mieszkańca w podregionie stanowi 91,5% średniej krajowej i 133,6% średniej województwa lubelskiego. Podregion z Lublinem i jego obszarem funkcjonalnym jest więc zdecydowanym liderem w województwie lubelskim. Warto również dodać, że podregion lubelski jest liderem także w makroregionie Polska Wschodnia, z PKB per capita o 2,7% większym od drugiego pod tym względem podregionu rzeszowskiego.

Wykres 2. PKB na mieszkańca (w cenach bieżących) w Polsce, województwie lubelskim i podregionach województwa lubelskiego w latach 2012–2015

Uwaga: w 2014 r. nastąpiły zmiany metodologiczne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Jednym z kluczowych czynników wspierających realizację aspiracji metropolitalnych Lublina, a zarazem wzmacniających konkurencyjność całego regionu, jest **potencjał innowacyjny miasta**. Jako największe miasto regionu, z ulokowanymi na jego obszarze przedsiębiorstwami i uczelniami wyższymi, Lublin odgrywa kluczową rolę w powstawaniu, adaptacji i dyfuzji rozwiązań innowacyjnych na obszarze województwa. Na tej płaszczyźnie związki Lublina z regionem można postrzegać dwukierunkowo. Z jednej strony, podmioty zlokalizowane w regionie mogą rozwijać się korzystając z wiedzy i rozwiązań wypracowanych w środowisku innowacyjnym dużego miasta. W tym przypadku jednostki

zlokalizowane w mieście będą reprezentowały podaż innowacji, a podmioty regionalne – popyt na takie rozwiązania. Z drugiej, dzięki kooperacji z podmiotami ulokowanymi w Lublinie oraz zapotrzebowaniu na innowacyjne dobra i usługi podmiotów gospodarczych i samych mieszkańców, jednostki ulokowane w regionie mogą same dostarczać rozwiązań dla firm i mieszkańców Lublina. Innymi słowy, obecność kooperantów i popyt na rozwiązania innowacyjne w Lublinie może stymulować podaż innowacji w regionie. Wzmacnianie współpracy miasta z regionem na rzecz rozwoju środowiska innowacyjnego będzie pozytywnie wpływać na zrównoważony rozwój miasta i regionu.

Jednym z rodzajów danych ilościowych mogących świadczyć o poziomie innowacyjności miasta i regionu jest **liczba patentów i wynalazków**. W porównaniu do roku poprzedniego, w 2015 r. zdecydowanie zwiększyła się liczba uzyskanych patentów, przy stabilizacji liczby zgłoszonych wynalazków. Lubelskie podmioty uzyskały 146 patentów oraz zgłosiły 152 wynalazki, a ich łączna suma była wyższa o 21,6% niż w 2014 r. Na poziomie województwa można także zauważyć wyraźną poprawę: łączna liczba patentów i wynalazków zwiększyła się o 13,8% (por. tabela 20)³².

Tabela 20. Liczba patentów i wynalazków w Lublinie oraz województwie lubelskim

	Lublin				województwo lubelskie			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Liczba patentów i wynalazków ogółem, w tym:	214	227	245	298	303	292	348	396
<i>uzyskane patenty</i>	63	68	91	146	98	97	132	185
<i>zgłoszone wynalazki</i>	151	159	154	152	205	195	216	211

Źródło: bazy danych Urzędu Patentowego RP oraz GUS – Bank Danych Lokalnych.

Zdecydowana większość dostępnych w statystyce publicznej danych regionalnych użytecznych do konstruowania **wskaźników potencjału innowacyjnego** dotyczy jedynie poziomu województw. W niektórych analizach porównawczych wykorzystuje się regionalny syntetyczny wskaźnik innowacji (*Regional Innovation Scoreboard*), prezentowany w raportach Komisji Europejskiej publikowanych co dwa lata. Okazuje się jednak, że większość wskaźników cząstkowych wykorzystanych w najnowszej publikacji z 2016 r. zostało skalkulowanych w oparciu za dane z 2012 r.³³ Z tego powodu na potrzeby monitorowania potencjału innowacyjnego regionu w raporcie wykorzystano dane GUS w czterech kategoriach: wydatki na działalność badawczo-rozwojową, zatrudnienie w branżach B+R, liczba przedsiębiorstw innowacyjnych oraz nakłady przedsiębiorstw na działalność innowacyjną. Dane za lata 2012–2015 zostały zaprezentowane w tabeli 21.

Tabela 21. Wskaźniki innowacyjności dla województwa lubelskiego

	2012	2013	2014	2015
Wewnętrzne wydatki na badania i rozwój¹				
Ogółem (mln zł), w tym:	652,2	402,1	690,7	733,7
<i>w sektorze przedsiębiorstw</i>	108,3	80,3	104,4	178,0
<i>w sektorze szkolnictwa wyższego</i>	416,3	213,5	430,0	461,0
<i>pozostałe</i>	127,6	108,3	156,3	94,7
Jako % PKB	1,02	0,61	1,03	1,07
Zewnętrzne wydatki na badania i rozwój				
Ogółem (mln zł)	101,6	71,3	121,4	111,2
Jako % PKB	0,16	0,11	0,18	b.d.

³² Zaprezentowane dane obejmują wszystkie zgłoszenia i wszystkie udzielone prawa, w których przynajmniej jeden ze zgłaszających lub jeden z uprawnionych z patentu ma siedzibę lub miejsce zamieszkania na analizowanym obszarze.

³³ *Regional Innovation Scoreboard 2016*, European Commission, 2016, s. 45–47.

Nakłady przedsiębiorstw na działalność innowacyjną				
Ogółem (mln zł)	906,6	532,6	644,0	622,5
Jako % PKB	1,42	0,81	0,96 ^m	0,91
Pozostałe wskaźniki innowacyjności				
Udział osób zatrudnionych w B+R w ludności aktywnej zawodowo	0,74	0,70	0,70	0,67
Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w % ogólnej liczby przedsiębiorstw	13,6	13,0	19,4	13,5

Uwagi: ¹ nakłady wewnętrzne na B+R to nakłady poniesione na prace B+R wykonane w jednostce sprawozdawczej, natomiast nakłady zewnętrzne zostały poniesione wyłącznie na prace B+R wykonane poza jednostką sprawozdawczą przez innych wykonawców (podwykonawców) krajowych i zagranicznych.

m – zmiany metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Dane przedstawione w tabeli wskazują na kontynuację tendencji rosnących nakładów na działalność innowacyjną w 2015 r., przy czym zdecydowanie zwiększyły się nakłady realizowane wewnątrz podmiotów, przy umiarkowanym zmniejszeniu nakładów na badania zlecane podmiotom zewnętrznym. Niewielki spadek dotyczył także nakładów przedsiębiorstw na działalność innowacyjną. W ocenie znaczenia krótkookresowych wahań wskaźników dla tendencji rozwojowych zachodzących w dłuższym okresie należy jednak zachować daleko idącą ostrożność, m.in. ze względu na zmienność alokacji środków z programów unijnych. Zaskakujący jest także silny spadek udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w % ogólnej liczby przedsiębiorstw, po równie silnym wzroście tego wskaźnika w roku poprzednim.

Podsumowując realizację celu A.4. *Budowania więzi regionalnych i metropolitalnych* w 2015 r., za najważniejsze wydarzenie mające należeć do uznania należy uznać podpisanie *Porozumienia Gmin Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego o współpracy w zakresie realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w perspektywie finansowej UE 2014–2020*. Porozumienie gmin pozwoli na realizację wielu celów rozwojowych, w tym w szczególności na zwiększenie spójności transportowej LOF. Na pozytywną ocenę zasługuje także rozwój komunikacji publicznej na terenach podmiejskich oraz rozwój sieci drogowej.

O występowaniu korzystnych zjawisk gospodarczych w mieście i regionie świadczy rosnący PKB na mieszkańca oraz generalna poprawa wskaźników innowacyjności dla miasta i całego województwa. Nie wszystkie wskaźniki sygnalizują jednak zwiększenie innowacyjności, dlatego osiągnięcie trwałego wzrostu w tym obszarze wymaga wciąż dużej aktywności interesariuszy *Strategii Lublin 2020* w kolejnych latach. Warto także zaznaczyć, że rozwój funkcji metropolitalnych Lublina może być efektem wielu działań realizowanych w innych obszarach rozwojowych, o ile obejmą one swoim zasięgiem co najmniej obszar kraju, bądź będą realizowane w powiązaniu z innymi ośrodkami metropolitalnymi. Identyfikacja faktycznie realizowanych funkcji metropolitalnych będzie możliwa dopiero w dłuższej perspektywie czasowej.

B. Przyjazność

Miasta dają swoim mieszkańcom poczucie bezpieczeństwa wynikające z przebywania w oswojonej przestrzeni, z przynależności do społeczności i posiadania własnej kultury. Dziś te podstawowe ludzkie potrzeby (ale na wyższym już poziomie) zaspokaja przyjazność, którą można uznać za cechę definiującą nowoczesną miejskość i urbanizację. Miasto, w którym panuje serdeczna atmosfera, pełna zaufania i wzajemnego szacunku, staje się powiększonym „domem” – miejscem, w którym warto uczyć się i pracować; miejscem, w jakim domownikom przyjemnie się żyje, a goście czują się jak u siebie.

O przyjazności miasta decyduje wiele cech i funkcji miasta odpowiadających szerokiemu wachlarzowi potrzeb mieszkańców, dlatego ten obszar rozwojowy rozgałęzia się aż na sześć celów. Są to: poprawa infrastruktury technicznej, zwiększenie komfortu życia, dbałość o kulturę przestrzeni, wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego, podnoszenie jakości edukacji i partycypacja społeczna. Ważnym wymiarem przyjazności miasta, przewijającym się w każdym z tych celów, jest przyjazność względem środowiska naturalnego. Realizacja celów Strategii jest monitorowana za pomocą zestawu wskaźników ilościowych i opisowych.

B.1. Poprawa infrastruktury technicznej

W ostatnich latach można było zaobserwować wyraźne przyspieszenie inwestycji miejskich mających na celu poprawę infrastruktury technicznej. Potrzeby Lublina wymagają jednak dalszych starań w tym zakresie, ze szczególnym uwzględnieniem wymogów rozwoju zrównoważonego i wysokich standardów ekologicznych. Od ich kontynuacji zależy nie tylko poprawa warunków do inwestowania, ale też jakość obsługi mieszkańców i instytucji oraz dostosowanie miasta do podstawowych potrzeb wszystkich jego użytkowników. Działania w zakresie poprawy infrastruktury technicznej miasta obejmują różne jej rodzaje: sieć drogową, system komunikacji publicznej, sieć komunikacji pieszej i rowerowej oraz podstawowe systemy obsługi miasta, w tym wodociągi, kanalizację czy system gromadzenia odpadów.

Oceniając realizację celu poprawy infrastruktury technicznej posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. W pierwszej kolejności przeanalizowano wydatki na transport i łączność w budżecie miasta oraz dane o długości sieci drogowej, po czym dokonano przeglądu najważniejszych zrealizowanych projektów w zakresie infrastruktury drogowej. Następnie zaprezentowano wartości wskaźnika zatłoczenia ruchu drogowego TomTom Traffic Index dla Lublina. W dalszej części opracowania podjęto tematykę transportu publicznego w mieście, analizując zarówno wskaźniki ilościowe, jak i informacje o realizowanych projektach. Ze względu na potrzebę rozwoju zrównoważonego systemu transportu miejskiego, w raporcie znalazły się informacje o rozwoju komunikacji trolejbusowej i drogach rowerowych. W tej części raportu znalazły się także informacje o długości sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej wraz z liczbą użytkowników, a także dane o odpadach i ściekach. Analizę zamyka przedstawienie działalności Urzędu Miasta w zakresie ochrony środowiska.

Aby usprawnić funkcję usługową oraz dostępność Lublina, kontynuowany jest proces poprawy układu komunikacyjnego miasta. Łączna wartość **wydatków na transport i łączność** w 2015 r. wyniosła 418 395,5 tys. zł. W porównaniu do 2014 r. zmniejszyła się ona o 32,1%, co należy łączyć z zakończeniem realizacji dużych projektów infrastrukturalnych współfinansowanych ze środków europej-

skich. Udział wydatków na transport i łączność w wydatkach z budżetu miasta ogółem wyniósł 23,2% – o 7,1 p.p. mniej niż w 2014 r. (por. tabela 22).

Tabela 22. Wydatki z budżetu miasta na transport i łączność

	2012	2013	2014	2015
Wartość wydatków na transport i łączność (tys. zł)	379 751, 4	518 390,2	616 353,7	418 395,5
Udział wydatków na transport i łączność w wydatkach budżetu ogółem (w %)	23,2	27,8	30,3	23,2

Źródło: Sprawozdanie z wykonania budżetu Miasta Lublin, dokumenty za lata 2012–2014.

Łączna **długość sieci drogowej** w Lublinie zwiększyła się o blisko 12 km. W 2015 r. długość wszystkich dróg wyniosła 554 km, w tym dróg powiatowych i gminnych – 517 km (por. tabela 23). Długość dróg gminnych wzrosła przede wszystkim za sprawą zakończenia budowy nowego odcinka al. Solidarności oraz ul. Zelwerowicza. Największą gęstością dróg cechowały się dzielnice znajdujące się w centralnej oraz zachodniej części miasta, zwłaszcza: Stare Miasto, Śródmieście, Kalinowszczyzna, Bronowice, Rury, Wieniawa, Czechów Południowy i Węglin Północny. Relatywnie małe zagęszczenie sieci drogowej występowało natomiast w południowych i wschodnich dzielnicach, szczególnie w Abramowicach, Zemborzycach i Hajdowie-Zadębium. Warto zwrócić uwagę, że zmiany długości dróg są wypadkową dwóch procesów: budowy nowych dróg (najczęściej na obszarach, na których już wcześniej znajdowały się inne drogi) oraz zmiany kategorii istniejących dróg. Na przykład, zmniejszenie długości dróg krajowych o 15 km w 2014 r. było wynikiem zmiany kategorii niektórych dróg po otwarciu obwodnicy miasta. Z tej przyczyny al. Solidarności, al. Tysiąclecia, al. Witosa i al. Warszawska zmieniły kategorię z drogi krajowej na gminną. Drobne zmiany w długości sieci drogowej mogą wynikać także z przeliczeń długości istniejących dróg przy okazji prowadzonych remontów, które – dzięki wykorzystaniu nowoczesnego sprzętu – pozwalają na weryfikację starych, niekiedy mało dokładnych danych. Dlatego postępy w budowie sieci drogowej lepiej monitorować analizując poszczególne projekty inwestycyjne.

Tabela 23. Długość dróg według kategorii (w km, stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015
Drogi gminne	357	361	375	385
Drogi powiatowe	132	131,6	130	131,9
Drogi wojewódzkie	21,1	21,1	20	20
Drogi krajowe	32,1	32,1	17,1	17,1
Razem	542,2	545,8	542,1	554,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

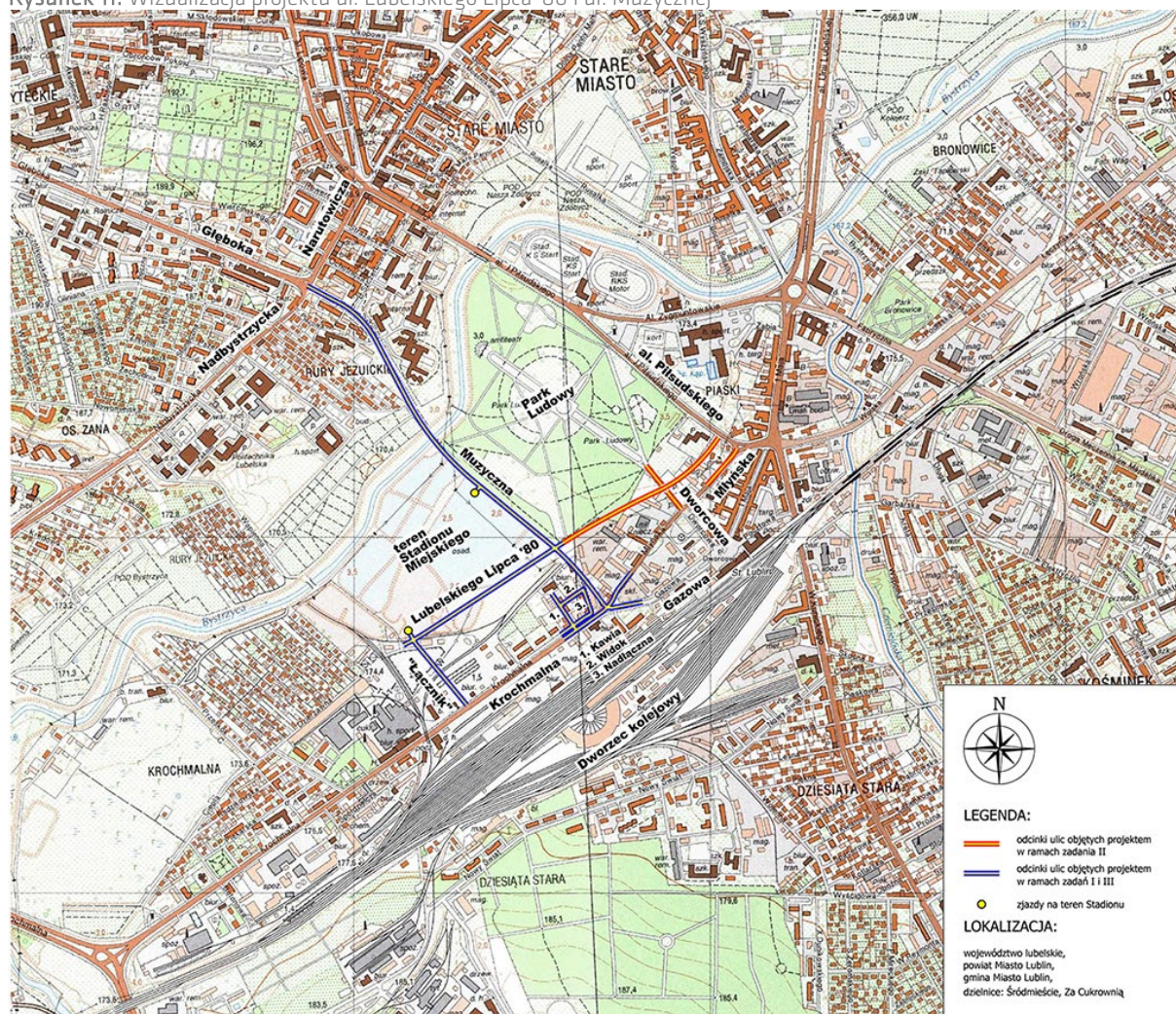
W Lublinie od kilku lat sukcesywnie wzrasta liczba realizowanych projektów w zakresie **budowy i przebudowy dróg**, które przyczyniają się do **poprawy lokalnego układu komunikacyjnego**.

W październiku 2015 r. zakończono budowę dwujezdniowej **ul. Poligonowej** z wiaduktem, ciągami pieszorowerowymi, sygnalizacją świetlną, budową i przebudową infrastruktury technicznej oraz budową ekranów dźwiękochłonnych. Nowa droga ma blisko 2,6 km długości. Zbudowano także odcinek dwujezdniowej ul. Zelwerowicza. Realizacja tego projektu poprawiła dojazd do dzielnic Bursaki i Rudnik, na terenie których zrealizowano projekt polegający na kompleksowym uzbrojeniu terenów inwestycyjnych, który przyczynił się z kolei do aktywizacji gospodarczej tego obszaru miasta.

Kolejnym dużym projektem drogowym był II etap przebudowy ul. Armii Krajowej na odcinku od skrzyżowania z ul. Orkana do wiaduktu nad ul. Ułanów. Przebudowa objęła obie jezdnie, budowę chodników i dróg rowerowych oraz remont kładki między ul. Rucianą a ul. Kawaleryjską. Wyremontowana droga została oddana kierowcom jesienią 2015 r., a wartość inwestycji wyniosła blisko 6,4 mln zł.

Na szczególną uwagę zasługuje kontynuowana w 2015 r. budowa nowego funkcjonalnego układu drogowego w dzielnicy Za Cukrownią, wokół stadionu przy ul. Krochmalnej (por. rysunek 11). Powstająca **Trasa Zielona** pozwoli rozwijać się kolejnym inwestorom ulokowanym w tej części miasta, a także zapewni dobre korytarze komunikacyjne dla obsługi Dworca PKP, a w przyszłości – Dworca Metropolitarnego. Całość przedsięwzięcia podzielono na trzy etapy. Pierwszy z nich objął drogi dojazdowe do Stadionu, które oddano dla kierowców jesienią 2014 r. Drugim etapem budowy układu drogowego w tym rejonie była budowa kolejnego odcinka ul. Lubelskiego Lipca '80 – od skrzyżowania z ul. Muzyczną do skrzyżowania z al. Józefa Piłsudskiego, wraz z rozbudową ul. Młyńskiej i przebudową ul. Dworcowej. Ten etap prac zakończono w październiku 2015 r.

Rysunek 11. Wizualizacja projektu ul. Lubelskiego Lipca '80 i ul. Muzycznej

Zródło: strona internetowa Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

Kontynuacją rozwoju układu drogowego w tym rejonie będzie zaprojektowanie kolejnego odcinka ul. Lubelskiego Lipca '80, który pobiegnie od skrzyżowania z ul. Cukrowniczą do skrzyżowania z ul. Diamentową i ul. Krochmalną, oraz budowa ul. Muzycznej wraz z mostem na rzece Bystrzycy, która połączy ul. Stadionową ze skrzyżowaniem ul. Nadbystrzyckiej, ul. Głębokiej i ul. Narutowicza. W październiku 2015 r. Prezydent Lublina dr Krzysztof Żuk dokonał uroczystego rozpoczęcia robót w ramach budowy i rozbudowy ul. Muzycznej wraz z mostem nad Bystrzycą. Częścią tej inwestycji jest również budowa sieci: oświetlenia drogowego, trakcji trolejbusowej, kanału technologicznego, budowa i przebudowa sieci kanalizacji deszczowej wraz z oczyszczalnią ścieków deszczowych oraz przebudowa: sygnalizacji świetlnej, sieci gazowej średniego i niskiego ciśnienia, kanalizacji sanitarnej, sieci wodociągowej, sieci ciepłowniczej, sieci elektroenergetycznej nN i SN, sieci teletechnicznej.³⁴

Rok 2015 był okresem oddawania także **innych inwestycji drogowych**. Warto zwrócić uwagę na przebudowę ul. Kunickiego w obrębie wiaduktu kolejowego, przebudowę ul. Łąbędziej, ul. Gościnińskiej, ul. Symfonicznej, ul. Jagodowej i ul. Czumy, budowę ul. Sławin, ul. Jemiołowej, ul. Zygmunta Augusta, ul. Wapowskiego, ul. Cynamonowej, ul. Cyprysowej, ul. Św. Wojciecha, ul. Wygon i przedłużenia ul. Strzembosza.

W 2015 r. trwały również prace nad dokumentacją projektową dużych inwestycji drogowych, które będą realizowane w kolejnych latach. Warto zwrócić uwagę zwłaszcza na takie projekty, jak: przebudowa skrzyżowania al. Solidarności z al. Sikorskiego i ul. Północną, przedłużenie ul. Dywizjonu 303 od ul. Kunickiego do ul. Wrotkowskiej (ul. Wyścigowa), przedłużenie ul. Bohaterów Monte Cassino w Lublinie od węzła Sławin, czy przebudowa Al. Racławickich od Ronda Honorowych Krwiodawców (wraz z rondem) do skrzyżowania z ul. Lipową.

W *Strategii Lublin 2020* zadeklarowano udrożnienie komunikacji w Lublinie oraz stworzenie programu zarządzania indywidualnym ruchem samochodowym. Realizacją tych zobowiązań było zadanie: *zaprojektowanie i budowa **Systemu Zarządzania Ruchem** w Lublinie* będącego częścią *Zintegrowanego Systemu Miejskiego Transportu Publicznego* – największego projektu unijnego realizowanego w Lublinie.

Przesłanką do budowy Inteligentnego Systemu Transportowego w Lublinie było zapewnienie optymalnego przepływu osób na obszarze miasta. Optymalizacja pracy sygnalizacji ma zapewnić spójne dla poszczególnych obszarów miasta sterowanie w czasie rzeczywistym. Dla kierowcy oznacza to poprawę funkcjonowania sygnalizacji świetlnej tj. szybsze dostosowanie się sygnalizacji do rzeczywistych warunków panujących na drogach, a tym samym poprawa płynności przejazdu przez miasto i zwiększenie bezpieczeństwa wszystkich uczestników ruchu. Skrócenie czasu przejazdu pozwala na korzystne dla środowiska naturalnego ograniczenie emisji spalin. System pozwala również na wykrywanie zdarzeń drogowych i sugerowanie kierowcom tras objazdowych, a także dostarcza informacje o czasie potrzebnym na pokonanie danego odcinka drogi. Dzięki systemowi możliwe będzie rów-

³⁴ Strona internetowa [Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie](#).

niez preferowanie pojazdów komunikacji miejskiej, co poprawi atrakcyjność transportu zbiorowego.³⁵ Gromadząc i przetwarzając wielkie ilości danych dla poprawy jakości życia mieszkańców, Inteligentny System Transportowy wpisuje się w koncepcję budowy nowoczesnych inteligentnych miast (*smart city*).

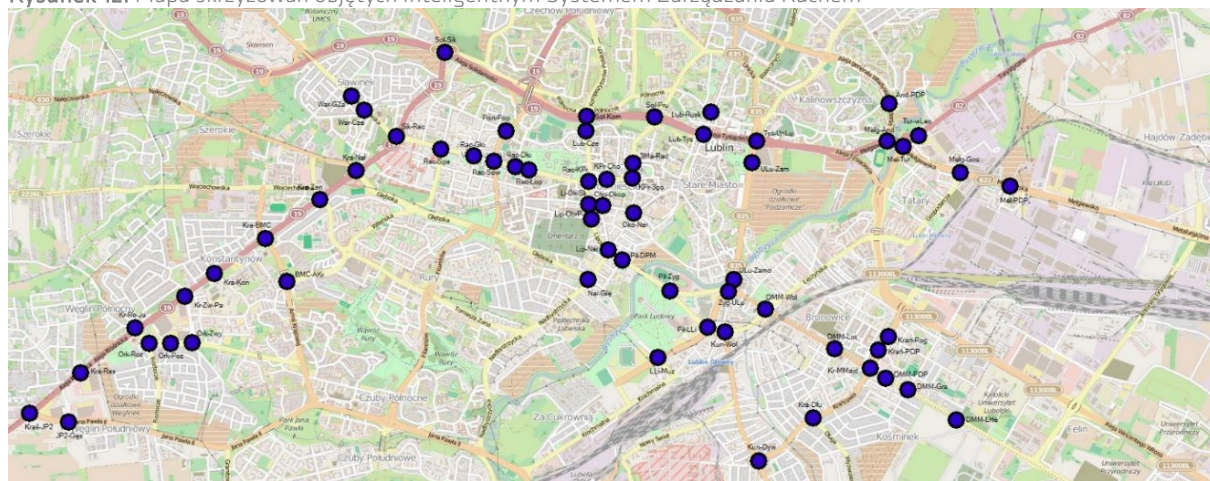
Na lubelski ITS złożyły się:

- przebudowa lub dostosowanie do przepisów oraz standardów nowoczesnego sterowania 69 drogowych sygnalizacji,
- budowa Centrum Sterowania Ruchem,
- połączenie sygnalizacji z Centrum Sterowania Ruchem łączami światłowodowymi (ok. 22 km linii),
- montaż 10 sztuk znaków zmiennej treści (znaki drogowe i tekst),
- system wykrywania zdarzeń drogowych w obszarze objętym zadaniem,
- system kamer monitoringu drogowego oraz rozpoznawania tablic rejestracyjnych.

System objął blisko połowę skrzyżowań w Lublinie, przede wszystkim w obszarze ograniczonym: al. Sikorskiego, al. Solidarności, al. Tysiąclecia, al. Unii Lubelskiej, ul. Lubelskiego Lipca '80, al. Piłsudskiego, ul. Lipową, Al. Racławickimi, al. Kraśnicką, ul. Orkana, ul. Fabryczną i Drogą Męczenników Majdanka, ul. Krańcowa i ul. Mełgiewska. Lokalizację skrzyżowań przedstawia rysunek 12. Koszt budowy Systemu Zarządzania Ruchem w Lublinie wyniósł ok. 28 mln zł. Prace nad systemem zakończyły się w grudniu 2015 r., jednak przez kolejne kilka miesięcy trwała kalibracja systemu, pozwalająca na dostosowanie systemu do warunków panujących w Lublinie.

Warto dodać, że w kolejnej perspektywie finansowej unijnej polityki spójności planowana jest rozbudowa systemu o kolejne sygnalizacje, które nie są objęte obecnie wdrażanym systemem. W ramach tego zadania uwzględnione jest połączenie z systemem sterowania na obwodnicy Lublina, obsługiwanym przez GDDKiA. Do systemu będzie przyłączana również każda nowo budowana sygnalizacja w mieście.

Rysunek 12. Mapa skrzyżowań objętych Inteligentnym Systemem Zarządzania Ruchem

Źródło: strona internetowa Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

³⁵ Zob. więcej: *Inteligentny System Zarządzania Ruchem w Lublinie*, strona internetowa Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

Efektom poprawy infrastruktury transportowej i zarządzania ruchem powinno być skrócenie czasu przejazdu ulicami Lublina. Jedną z interesujących miar zakorkowania miast jest **wskaźnik zatłoczenia TomTom Traffic Index**, bazujący na danych użytkowników systemów GPS firmy TomTom. Wskaźnik ten określa o ile procent więcej czasu zajmuje przejazd przez miasto w stosunku do sytuacji, gdy nie ma żadnych korków na drodze³⁶. O dobrej sytuacji na drogach będą więc świadczyły niskie wartości indeksu, a jego spadki – o zmniejszaniu się korków na ulicach. W 2015 r. w Lublinie odnotowano wyraźną poprawę, do której przyczyniło się zwłaszcza oddanie dla kierowców północnej i wschodniej części obwodnicy miasta w końcu października 2014 r., co pozwoliło na wyprowadzenie z miasta uciążliwego ruchu tranzytowego. Kierowcy poruszający się po Lublinie poświęcali średniorocznie 35% więcej czasu niż w sytuacji całkowicie płynnej jazdy po mieście.

Tabela 24. Wartość indeksu zatłoczenia TomTom Traffic Index dla Lublina (w %)

	2012	2013	2014	2015
Wartość TomTom Traffic Index	44	42	40	35

Źródło: strona internetowa [TomTom Traffic Index](#).

Realizacja koncepcji systemu transportu zrównoważonego wymaga podejmowania działań usprawniających **transport publiczny** w mieście. Rozwój systemu komunikacji publicznej zakłada poszerzenie jej na nowe obszary miasta, unowocześnienie taboru, rozwój inteligentnego systemu zarządzania ruchem i informacją dla pasażerów oraz promowanie i rozwój niskoemisyjnego transportu miejskiego. Wybrane informacje pozwalające na ocenę zmian zachodzących w zakresie transportu zbiorowego zaprezentowano w tabeli 25. W 2015 r. liczba przejazdów pasażerów korzystających z komunikacji publicznej w Lublinie wyniosła 125,4 mln osób – o 3,6% więcej niż w 2014 r. i 18,3% więcej niż w 2012 r. Podzielenie tej wielkości przez liczbę dni w roku daje wynik ok. 343,6 tys. przejazdów każdego dnia, przy czym należy mieć świadomość, że w dniach roboczych faktyczna liczba przejazdów pozostawała większa niż w dni wolne od pracy.

Tabela 25. Wybrane informacje o funkcjonowaniu transportu publicznego w Lublinie

	2012	2013	2014	2015
Przejazdy pasażerów korzystających z komunikacji publicznej (w mln)	106,0	114,7	121,1	125,4
Liczba przejazdów przypadających na 1 dzień (w tys.)	290,0	314,0	332,0	343,6
Długość tras w granicach miasta Lublin (w km)	177,9	183,9	187,2	189,3
Liczba realizowanych połączeń miejskiej komunikacji publicznej, w tym:				
<i>linie autobusowe</i>	54	50	58	59
<i>linie autobusowe nocne</i>	3	3	3	3
<i>linie trolejbusowe</i>	9	9	11	10
Posiadany tabor komunikacji publicznej, w tym:	380	375	364	384
<i>autobusy MPK</i>	245	238	234	235
<i>trolejbusy MPK</i>	64	65	92	109
<i>autobusy przewoźników prywatnych</i>	71	72	38	40

Uwagi: szacunku liczby pasażerów dokonano w oparciu o dane o sprzedaży biletów jednorazowych oraz biletów okresowych, stosując przeliczniki GUS.

Źródło: dane Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie.

³⁶ Metodologię indeksu opisano w publikacji: N. Cohn, *TomTom Traffic Index: Toward a Global Measure*, ITS France 2014, strona internetowa [Konferencji](#).

Długość tras komunikacji miejskiej w Lublinie w 2015 r. w porównaniu do 2014 r. wzrosła o 2,1 km i wyniosła 189,3 km. Był to więc kolejny rok zwiększania długości tras komunikacji publicznej w mieście. W 2015 r., podobnie jak w roku poprzedzającym, w Lublinie funkcjonowały 72 połączenia komunikacji publicznej (o 10 więcej niż w 2013 r.), w tym 59 obsługiwanych przez linie autobusowe, 3 przez linie autobusowe nocne oraz 10 przez linie trolejbusowe (por. tabela 25). Liczba autobusów MPK wyniosła 235 (o 1 więcej niż w 2014 r.), a liczba trolejbusów wyniosła 109, zwiększając się o 17. Warto dodać, że średni wiek autobusów w Lublinie obniżył się z 14 lat w 2008 r. do niespełna 7 lat w końcu 2015 r., a na koniec 2015 r. 58% taboru stanowiły pojazdy liczące nie więcej jak 4 lata³⁷. W ostatnich latach proces unowocześnienia taboru i rozwoju transportu niskoemisyjnego uległ wyraźnemu przyspieszeniu.

W 2015 r. kontynuowano dwa projekty finansowane ze środków unijnych służące poprawie jakości transportu publicznego:

1) *Zintegrowany System Miejskiego Transportu Publicznego w Lublinie*³⁸

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013
Działanie	3.1 Systemy miejskiego transportu zbiorowego
Całkowita wartość projektu	463 555 377,59 zł
Wartość dofinansowania	331 645 979,79 zł
Termin realizacji projektu	09.12.2010–31.12.2015 r.

Cele projektu to m.in.: wzrost atrakcyjności systemu transportu publicznego w Lublinie, wzrost konkurencyjności transportu zbiorowego w stosunku do indywidualnego, poprawa komfortu podróży transportem zbiorowym, poprawa dostępności środków transportu publicznego dla osób niepełnosprawnych ruchowo, wzrost niezawodności funkcjonowania transportu publicznego, czy redukcja niekorzystnego oddziaływania systemu transportu miejskiego na środowisko poprzez wprowadzenie ekologicznego taboru autobusowego i trolejbusowego oraz przejęcie pasażerów ze środków transportu indywidualnego.

2) *Budowa korytarza transportu zbiorowego do obsługi terenów położonych w sąsiedztwie przyszłego Zintegrowanego Intermodalnego Dworca Metropolitalnego w Lublinie – ul. Lubelskiego Lipca '80*³⁹

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013
Działanie	3.1 Systemy miejskiego transportu zbiorowego
Całkowita wartość projektu	41 796 080,11 zł
Wartość dofinansowania	17 929 882,00 zł
Termin realizacji projektu	01.11.2014–31.12.2015 r.

Projekt polegał na budowie i wyposażeniu w trakcję trolejbusową odcinka ul. Lubelskiego Lipca '80 o długości 0,53 km, łączącego al. J. Piłsudskiego z ul. Muzyczną. W ramach przedmiotowej inwestycji zaplanowano bezpośrednie połączenie przyszłego Zintegrowanego Dworca Metropolitalnego w Lublinie i jego sąsiedztwa z siecią miejskiego systemu transportu publicznego.

³⁷ M. Krawczyk, *Jeździmy coraz nowocześniejszymi*, „ZTM News”, Nr 1/2016, s. 16.

³⁸ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

³⁹ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

W ramach powyższych projektów w 2015 r. zrealizowano szereg inwestycji, dzięki którym Lublin wyróżnia się jedną z najnowocześniejszych komunikacji miejskich w Polsce. Zarząd Transportu Miejskiego zakupił 38 nowych, niskopodłogowych trolejbusów marki Ursus T70116, specjalny pojazd techniczny z podnośnikiem koszowym przeznaczony do obsługi i naprawy trakcji trolejbusowej, sprzęt komputerowy i elektroniczny niezbędny do funkcjonowania Systemu Biletu Elektronicznego oraz cztery wiaty przystankowe⁴⁰. Równolegle z zakupem zeroemisyjnych trolejbusów trwała rozbudowa sieci trakcji trolejbusowych. W 2015 r. powstała trakcja trolejbusowa wraz z systemem zasilania w ul. Nadbystrzyckiej oraz zajezdnia trolejbusowa przy ul. Antoniny Grygowej⁴¹. Dzięki tym inwestycjom Lublin stał się miastem o największym i najnowocześniejszym systemie trolejbusowym w Polsce, zyskując pojazdy przyjazne dla środowiska i zarazem tanie w eksploatacji. Dalszy rozwój zrównoważonego transportu ma zapewnić m.in. rozwój sieci trolejbusowej i zakup autobusów hybrydowych, powstanie nowego dworca metropolitalnego oraz wzrost długości buspasów. W planach jest także wprowadzenie nowego systemu biletów elektronicznych.

Obok realizacji inwestycji drogowych ułatwiających kierowcom poruszanie się pomiędzy różnymi częściami miasta, elementem lokalnego układu transportowego jest **sieć połączeń rowerowych**. Składają na nią różne elementy infrastruktury rowerowej: drogi rowerowe (samodzielne lub z drogami dla pieszych), pasy rowerowe wydzielone z jezdni, a także wydzielone z jezdni kontrapasy – o kierunku przeciwnym do kierunku jazdy aut. Według danych Urzędu Miasta Lublin, długość tras dla rowerzystów w Lublinie w 2015 r. wyniosła 130 km, o 10,2% więcej niż w 2014 r. Warto zwrócić uwagę, że około 80% tych tras stanowią drogi rowerowe. Mniej bezpieczne pasy rowerowe wytyczone w jezdni stanowią jedynie około jednej piątej wszystkich tras⁴². Efektem kolejnych inwestycji jest także wzrost wskaźnika długości tras rowerowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (por. tabela 26). Warto dodać, że poprawie infrastruktury rowerowej służyły również projekty europejskie: *Budowa Miasteczka Ruchu Drogowego* oraz *Europejska Stolica Turystyki Rowerowej w Lublinie*. Informacje o tych projektach można znaleźć w analizie realizacji Celu B.4. *Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*.

Tabela 26. Długość tras rowerowych (w km)

	2012	2013	2014	2015
Trasy rowerowe ogółem	66,5	85,1	118	130
Trasy rowerowe na 10 tys. ludności	1,9	2,5	3,5	3,8

Uwagi: dane obejmują drogi dla rowerów wydzielone, drogi dla rowerów obok chodnika, drogi dla pieszych i rowerów, drogi dla pieszych z dopuszczonym ruchem rowerowym, pasy rowerowe, kontrapasy rowerowe, ulice z kontraruchem, ulice z zakazem ruchu a dopuszczonym ruchem rowerowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Poprawa infrastruktury technicznej oznacza również rozwój **infrastruktury komunalnej**, w tym rozbudowę i modernizację sieci wodno-kanalizacyjnej, podłączanie nowych gospodarstw domowych do sieci oraz zwiększanie efektywności energetycznej miasta. Informacje pozwalające na ocenę dostępności i rozwoju tej infrastruktury zaprezentowano w tabeli 27. Inwestycje realizowane w 2015 r.

⁴⁰ Dane Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie.

⁴¹ Dane Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

⁴² Opracowano na podstawie strony internetowej mirl.info.pl.

doprowadziły do wzrostu **długości czynnej sieci kanalizacyjnej, gazowej sieci rozdzielczej oraz wodociągowej sieci rozdzielczej** odpowiednio o 4,8%, 10% i 2,4%. Wzrost długości infrastruktury sieciowej wpłynął pozytywnie na dostępność urządzeń sieciowych dla ludności, co potwierdza rosnący odsetek osób korzystających z infrastruktury sieciowej.

Tabela 27. Długość sieci kanalizacyjnej, gazowej oraz wodociągowej wraz z odsetkiem mieszkańców korzystających z tych sieci

	2012	2013	2014	2015
Długość czynnej sieci (w km):				
kanalizacyjnej	572,4	588,5	622,9	652,6
gazowej	615,6	630,8	635,5	698,9
wodociągowej	594,4	604,9	611,6	626,5
Odsetek mieszkańców korzystających z sieci (w %):				
kanalizacyjnej	90,3	90,5	90,8	91,5
gazowej	87,2	87,3	87,4	87,3
wodociągowej	95,2	95,2	95,3	95,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Sprostanie wyzwaniom rozwojowym miasta oznacza konieczność modernizacji systemów ochrony środowiska i gospodarki komunalnej, m.in. poprzez rozwój systemu proekologicznej gospodarki odpadami, rozbudowę składowisk czy modernizację sieci kanalizacji deszczowej.

Od kilku lat Lublin utrzymuje **wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska** na poziomie zbliżonym do 5% wielkości budżetu miasta. Wartość tych wydatków w 2015 r. wyniosła 100 417,4 tys. zł i była o 1,9% większa niż w roku poprzednim. Zwiększył się również udział tych nakładów w wydatkach budżetu miasta ogółem (por. tabela 28).

Tabela 28. Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska

	2012	2013	2014	2015
Wartość wydatków (w tys. zł)	88 429,8	105 095,4	98 566,5	100 417,4
Udział wydatków w wydatkach budżetu ogółem (w %)	5,39	5,64	4,85	5,56

Źródło: Sprawozdanie z wykonania budżetu Miasta Lublin, dokumenty za lata 2012–2015.

Analizując **informacje o odpadach** należy mieć na uwadze, że efektem rozwoju cywilizacyjnego jest rosnąca konsumpcja, której towarzyszy zwiększająca się ilość odpadów. Ich składowanie wiąże się z niekorzystnymi zmianami w środowisku naturalnym, dlatego odpady powinny być segregowane i w jak największej części poddawane odzyskowi. Pozytywne zmiany w tym kierunku miała zapewnić nowelizowana ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach⁴³, popularnie określana jako „ustawa śmieciowa”. Ustawa ta przeniosła na gminy obowiązek odbierania odpadów od mieszkańców i weszła w życie 1 lipca 2013 r.

Celem wprowadzenia nowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi w Lublinie było objęcie wszystkich mieszkańców systemem zbierania odpadów komunalnych, prowadzenie selektywnego zbierania odpadów komunalnych „u źródła”, zwiększenie poziomu recyklingu i odzysku odpadów zebranych selektywnie oraz redukcja masy odpadów ulegających biodegradacji kierowanych do

⁴³ Nowelizacji dokonano Ustawą z dnia 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2011 nr 152 poz. 897. Tworzenie systemu gospodarowania odpadami nie jest zakończone, o czym świadczą kontrowersje dotyczące wykonywania ustawy przez samorządy, krytyczny raport NIK i późniejsze nowelizacje ustawy. Zob.: Najwyższa Izba Kontroli, *NIK o odpadach komunalnych*, 22 czerwca 2015 r., [strona internetowa NIK](#).

składowania. System zbierania odpadów w Lublinie jest dwupojemnikowy, a ewidencja odbioru wszystkich rodzajów odpadów jest prowadzona przez system elektroniczny oparty na technologii RIFID. Jednym ze sposobów zwiększenia poziomu recyklingu i odzysku jest zdecentralizowany system punktów selektywnego zbierania odpadów, polegający na tym, że różne rodzaje odpadów są przyjmowane w różnych punktach rozrzuconych na terenie całego miasta, a punkty zbierania niektórych z nich są bardzo liczne, co jest wygodne dla mieszkańców, którzy w ten sposób mogą uniknąć częstych podróży do odległych dzielnic miasta w celu pozbycia się zbędnych rzeczy. W 2015 r. z budżetu miasta na system gospodarowania odpadami komunalnymi w zakresie odbierania, odzysku, recyklingu i unieszkodliwiania odpadów komunalnych (z wyłączeniem kosztów obsługi administracyjnej) zostało wydanych 40 607,9 tys. zł⁴⁴.

System gospodarowania odpadami w Lublinie obejmuje coraz większą liczbę budynków⁴⁵. Liczba budynków zamieszkałych, których właściciele złożyli deklaracje o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, wyniosła na koniec 2015 r. 19 771 – o 1% więcej niż w 2014 r. (por. tabela 29). Ilość odpadów komunalnych odebranych z obszaru miasta w 2015 r. wyniosła 122,7 tys. ton i zwiększyła się 4,4% w stosunku do 2014 r. Szczegółowe dane na ten temat przedstawiono w tabeli 30. W ciągu 3 lat zmniejszył się udział odpadów zmieszanych niepoddanych odzyskowi, a zwiększył udział odpadów zebranych selektywnie i przetwarzanych. Warto dodać, że w grudniu 2015 r. podpisano porozumienie intencyjne dotyczące kontynuowania wieloletniej współpracy Gminy Lublin i Spółki Cemex w zakresie dostaw odpadowych źródeł energii do cementowni w Chełmie. W ramach współpracy całość odpadów wytwarzanych w mieście, które można poddać termicznemu przekształceniu, jest utylizowana w chełmskiej cementowni.

Tabela 29. Liczba właścicieli nieruchomości, od których odebrano odpady komunalne

	2014	2015
Liczba budynków objętych systemem gospodarowania odpadami	19 580	19 771

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Ilość odprowadzonych ścieków w 2015 r. minimalnie zwiększyła się i wyniosła 16 975 tys. m³. Wszystkie ścieki odprowadzone zostały oczyszczone (por. tabela 30). Warto zwrócić uwagę, że Ministerstwo Środowiska przyznało Lublinowi dofinansowanie na opracowanie dokumentacji dla rozbudowy i modernizacji systemu zbiorowego odbioru ścieków oraz zaopatrzenia w wodę. Wartość projektu to 6,6 mln zł, z czego 4,6 mln zł stanowi dofinansowanie w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Porozumienie w tej sprawie podpisali przedstawiciele Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Lublinie oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie. Objęta projektem dokumentacja powstała do końca 2015 r., a inwestycje których dotyczy, będą realizowane w latach 2016–2020.

⁴⁴ Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi miasta Lublin za rok 2015, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2016, s. 5, 12, 26.

⁴⁵ W poprzednich raportach analizowano liczbę właścicieli nieruchomości, od których odebrano odpady komunalne, jednak ze względu na zmiany w sprawozdawczości nie jest możliwe przedstawienie porównywalnych danych za 2015 r.

Tabela 30. Ilość oraz struktura odpadów odebranych

	2012		2013		2014		2015	
	w tonach	w %	w tonach	w %	w tonach	w %	w tonach	w %
Odpady komunalne odebrane ogółem (w tonach), w tym:	142 650,1	100,0	113 168,6	100,0	117 615,6	100,0	122 762,5	100,0
niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne, w tym:	102 806,8	72,1	90 205,1	79,7	86 906,0	73,9	85 297,1	69,5
składowane	14 813,4	10,4	9 507,3	8,4	5 247,7	4,5	1 191,7	1,0
poddane przetworzeniu	87 993,3	61,7	80 697,8	71,3	81 658,3	69,4	84 105,4	68,5
odpady odebrane selektywnie ulegające biodegradacji	6 086,3	4,3	6 329,5	5,6	11 141,6	9,5	12 358,0	10,1
odpady odebrane z frakcji: papier, metale, tworzywa sztuczne i szkło	2 057,1	1,4	3 811,5	3,4	9 737,3	8,3	10 676,5	8,7
odpady budowlane i rozbiórkowe (inne niż niebezpieczne)	2 951,2	2,1	5 249,1	4,6	8 291,9	7,0	7 686,6	6,3
odpady komunalne nie wymienione w innych grupach	28 748,8	20,2	7 573,4	6,7	1 538,8	1,3	6 744,3	5,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Tabela 31. Ilość wytworzonych i oczyszczonych ścieków (tys. m³)

	2012	2013	2014	2015
Ścieki odprowadzone	17 457	17 162	16 862	16 975
Ścieki oczyszczone	17 457	17 162	16 862	16 975

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W ramach wspierania ochrony środowiska, odpowiedzialne za nie instytucje miejskie podjęły się realizacji wielu **projektów ekologicznych**. Gmina Lublin jest miastem partnerskim programu „Moje miasto bez elektrośmieci”, który skierowany jest zarówno do indywidualnych mieszkańców miasta, jak i do lubelskich szkół. System powstał dzięki nawiązaniu współpracy Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Miasta Lublin z ElektroEko – Organizacją Odzysku Sprzętu Elektrycznego i Elektronicznego. Dzięki wdrożeniu programu zapewniony został sprawnie działający, bezpłatny system zbiórki zużytego sprzętu elektronicznego i elektrycznego. Gmina Lublin po raz piąty zorganizowała także konkurs „HURA MAKULATURA 2015”. W tej edycji konkursu udział wzięło 2 980 dzieci z 28 placówek edukacyjnych, które zebrały ponad 86 ton makulatury. Za pozyskane środki placówki biorące udział w konkursie otrzymały nagrody w postaci tablic multimedialnych i projektorów.

Kontynuowano także realizację *Programu usuwania azbestu dla Miasta Lublin*, który obejmował demontaż, załadunek, transport i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest pochodzących z pokryć dachowych i ścian budynków nieruchomości należących do osób fizycznych. W 2015 r. usunięto wyroby i odpady zawierające azbest ze 138 nieruchomości, demontując łącznie 10 224 m² wyrobów zawierających azbest oraz odbierając 244,6 ton odpadów z azbestem.

W Lublinie kontynuowano również prace nad termomodernizacją budynków użyteczności publicznej. W 2015 r. rozpoczęto prace nad budynkiem VIII Liceum Ogólnokształcącego, Bursy Szkolnej nr 5 oraz Przedszkola nr 28. Projekty termomodernizacyjne prowadzą do korzystnych efektów środowiskowych, gdyż zmniejszają zużycie energii o więcej niż 50%, co pozwala na znaczne ograniczenie emisji dwutlenku węgla.

Nad Zalewem Zemborzycykim 31 maja 2015 r. zorganizowano X Ekopiknik Rodzinny. Odwiedzający mogli obejrzeć sprzęt do selektywnej zbiórki odpadów, wziąć udział w warsztatach recyklingu,

obejrzeć wystawę zwierząt egzotycznych, pokaz ptaków łownych i chronionych czy występy taneczne. W tym roku po raz pierwszy jednym z uczestników Ekopikniku była Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie. Na stoisku Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Lublinie można było zasięgnąć informacji o obszarach chronionych w województwie, miejscach interesujących turystycznie i przyrodniczo, a także o gatunkach zwierząt i roślin z Lubelszczyzny wyjątkowych w skali kraju i Europy. Najmłodszy mogli wziąć udział w wielu konkursach i zabawach oraz otrzymać pamiątkowy dyplom⁴⁶.

Warto również zwrócić uwagę na projekty edukacji ekologicznej. We wrześniu 2015 r. wystartowała kampania ekologiczna skierowana do mieszkańców Lublina pn. „Miasto to też Twój dom”, której celem było uwrażliwienie mieszkańców na problem niesprzątania przez właścicieli czworonogów nieczystości po swoich pupilach z przestrzeni miejskiej. W październiku ruszył projekt „Nie truj powietrza – miej wpływ na to czym oddychasz” na temat sposobów przeciwdziałania zjawisku niskiej emisji. Wiele projektów edukacji ekologicznej realizowały placówki edukacyjne, korzystając z dofinansowania w ramach mechanizmu konkursowego Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Analizując działalność w zakresie ochrony środowiska warto zwrócić uwagę na **wydarzenia organizowane w Lublinie oraz nagrody przyznane za osiągnięcia w tym obszarze**. W dniach 10–11 czerwca 2015 r. Lublin był gospodarzem organizowanej już po raz szósty konferencji ECOFORUM „Po pierwsze środowisko” – spotkań przedstawicieli świata nauki, polityki i biznesu dostrzegających potrzebę proekologicznej działalności w zakresie ochrony środowiska. Konferencja ta, zainicjowana w 2010 r. przez Prezydenta Miasta Lublin, stanowi okazję do dyskusji eksperckich i wymiany pomysłów oraz doświadczeń przedstawicieli różnych środowisk w zakresie skutecznej ochrony środowiska. Honorowy Patronat nad konferencją objęli: Janusz Piechociński – Wicepremier, Minister Gospodarki, Maciej Grabowski – Minister Środowiska oraz Włodzimierz Karpiński – Minister Skarbu Państwa. Podczas konferencji podpisano porozumienie między Ministrem Środowiska a Prezydentem Miasta Lublin stanowiące deklarację udziału miasta w projekcie *Opracowanie planów adaptacji do zmian klimatu dla miast powyżej 100 tys. mieszkańców*, finansowanego z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020 oraz programów regionalnych. Opracowane plany adaptacyjne mogą dotyczyć przygotowania się na gwałtowne opady deszczu, lokalne podtopienia, ekstremalne upały i wichury, opracowania systemów odprowadzania deszczówki czy też zagospodarowania przestrzennego terenów silnie zurbanizowanych, gdyż np. możliwości wchłaniania deszczu przez glebę są tam mocno ograniczone.

Lublin uzyskał również prestiżowy tytuł „Miasto Przyjazne Środowisku i Mieszkańcom” w konkursie pod patronatem Prezydenta RP skierowanym do samorządów z całej Polski oraz przedsiębiorców, którzy aktywnie działają na rzecz poprawy stanu środowiska naturalnego oraz zrównoważonego rozwoju. Urząd Miasta Lublin opracował wniosek konkursowy pt. Lublin aktywny ekologicznie, któ-

⁴⁶ Zob. więcej: strona internetowa [GDOS w Lublinie](#).

ry zawierał kompleksowe rozwiązania, merytoryczną wiedzę oraz obrazował zaangażowanie samorządu w sprawy społeczności lokalnej, akcje ekologiczne na rzecz wszystkich grup wiekowych i całych rodzin, sposoby mobilizowania społeczności na rzecz ochrony środowiska oraz sposoby i możliwości aktywnego spędzania wolnego czasu, energooszczędne rozwiązania i opis ekologicznych środków transportu.

Cel poprawy infrastruktury technicznej pozytywnie wyróżnia się zarówno pod względem realizowanych działań, jak i osiągniętych efektów. Różne projekty infrastrukturalne były przy tym realizowane z poszanowaniem interesów mieszkańców i z dbałością o jakość przestrzeni miejskiej. Koncentracja na projektach infrastrukturalnych w pierwszych latach realizacji *Strategii Lublin 2020* wydaje się być zasadnym kierunkiem zwiększenia przyjazności miasta. Warto zwrócić uwagę szczególnie na budowę ul. Poligonowej i ul. Zelwerowicza, oddanie kierowcom kolejnego odcinka Trasy Zielonej oraz rozpoczęcie budowy ul. Muzycznej z mostem na Bystrzycy. Poprawę ruchu na drogach zapewni także uruchomiony pod koniec 2015 r. System Zarządzania Ruchem.

W 2015 r. nastąpił również duży postęp w komunikacji publicznej, mierzony ilością i jakością taboru czy długością tras w granicach miasta. Nowe trolejbusy i kolejne trakcje trolejbusowe świadczą o postępach w zakresie unowocześniania taboru i rozwoju transportu zeroemisyjnego. Rozwój komunikacji publicznej doprowadził do przejęcia części pasażerów z ruchu indywidualnego i wzrostu liczby pasażerów o ponad 18% w stosunku do 2012 r. Mocną stroną Lublina jest także rozwój infrastruktury rowerowej – w ciągu trzech lat w Lublinie przybyło ponad 60 km tras dla rowerzystów oraz zainaugurowano Lubelski Rower Miejski. Korzystne tendencje można także obserwować w obszarze gospodarki komunalnej. Szczególną uwagę warto zwrócić na gospodarowanie odpadami. W porównaniu do 2012 r. zmniejszyła się ilość odebranych odpadów, a udział odpadów składowanych (tj. nie poddanych przetworzeniu) zmniejszył się ponad dziesięciokrotnie.

B.2. Zwiększenie komfortu życia

Poczucie wygody życia reprezentuje najbardziej podstawowe potrzeby mieszkańców związane z przyjaznością miasta. Ich zaspokajanie zależy od wielu różnorodnych czynników. W *Strategii Lublin 2020* szczególną uwagę zwrócono na jakość przestrzeni miejskich, warunki mieszkaniowe, sytuację grup społecznych zmarginalizowanych lub wymagających szczególnej opieki, bezpieczeństwo publiczne oraz wybrane usługi publiczne.

Oceniając postępy w zakresie komfortu życia posłużono się przede wszystkim wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. W pierwszej kolejności przeanalizowano dane związane z rynkiem mieszkaniowym, uzupełnione informacjami o miejskiej gospodarce mieszkaniowej. Analizę dopełnia zestawienie rynku nieruchomości w Lublinie z innymi miastami. Następnie zaprezentowano liczbę przestępstw i wypadków drogowych oraz wskaźniki dotyczące opieki zdrowotnej. W ramach analizy działań Urzędu Miasta w zakresie zwiększania dostępności usług publicznych przedstawiono informacje o funkcjonowaniu Biura Obsługi Mieszkańców. Pozostałą część rozdziału wypełnia przegląd działań w zakresie polityki społecznej, począwszy od informacji o liczbie beneficjentów pomocy społecznej, informacji o domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia w mieście, po udogodnienia dla seniorów, rodzin i osób niepełnosprawnych. O komforcie życia decyduje także wiele innych czynników, które nie zostały omówione w tej części raportu, m.in. dostosowanie układu funkcjonalno-przestrzennego miasta do potrzeb mieszkańców czy oferta możliwości spędzania czasu wolnego. Z tego powodu analizując postępy w zwiększaniu komfortu życia należy brać pod uwagę także realizację działań i mierniki przyporządkowane do innych celów *Strategii Lublin 2020*, zwłaszcza: B.1. *Poprawa infrastruktury technicznej*, B.3. *Dbłość o kulturę przestrzeni* i B.4. *Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*.

Jednym z kluczowych czynników oddziałujących na jakość życia jest **mieszkalnictwo**. O ile nowe inwestycje są adresowane do zamożniejszej części społeczeństwa, o tyle poprawa standardów już istniejących zasobów mieszkaniowych może okazać się dostępniejszym i powszechniejszym sposobem rozwiązywania problemów mieszkaniowych. W 2015 r. odnotowano ilościową poprawę zasobów mieszkaniowych: **przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania** przypadająca na 1 osobę wyniosła 26 m² (wzrost o 0,5 m²), a liczba mieszkań na 1 tys. mieszkańców wzrosła do 432,4 (por. tabela 32). Przeciętna powierzchnia mieszkania w Lublinie wyniosła 60 m².

Tabela 32. Wybrane informacje o zasobach mieszkaniowych w Lublinie

	2012	2013	2014	2015
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (w m ²)	24,4	25,1	25,5	26,0
Mieszkania na 1 000 mieszkańców	408,4	420	425,9	432,4

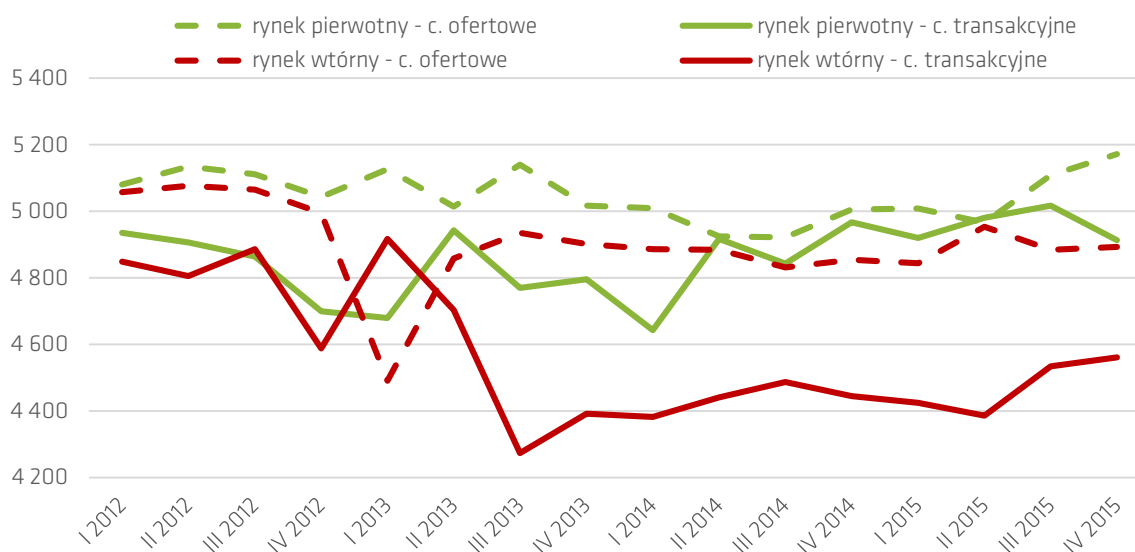
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Szczegółowe dane o sytuacji na rynku mieszkaniowym w Lublinie dostarcza badanie NBP, którego wyniki są prezentowane w cyklicznym opracowaniu *Raport o sytuacji na rynku nieruchomości*

mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce⁴⁷. Na rynku pierwotnym w Lublinie w 2015 r. oddano do użytkowania 1 836 mieszkań – o 37,4% więcej niż w roku poprzednim. Jednocześnie zwiększyła się liczba rozpoczętych budów (wzrost o 72,1% w porównaniu do 2014 r.) oraz liczba wydanych pozwoleń na budowę mieszkań (o 113,3%). Najwyższy udział, zarówno w przypadku ofert, jak również transakcji, miały mieszkania dwupokojowe o powierzchni użytkowej 40–60 m². Jednocześnie wzrost siły nabywczej wynagrodzeń spowodował, że zmniejszyło się zainteresowanie mieszkaniami z jednym pokojem – tzw. kawalerkami. Główne inwestycje mieszkaniowe skoncentrowane są na obrzeżach miasta w tzw. dzielnicach sypialniach: Czuby (ok. 25% ofert), Czechów (ok. 18%) i Węglin (ok. 10%)⁴⁸.

Z analizy kształtowania się **średnich cen mieszkań w 2015 r. na rynku pierwotnym i wtórnym** wynika, że różnica między cenami transakcyjnymi na rynku pierwotnym i wtórnym zmniejszyła się (por. wykres 4). Ceny transakcyjne mieszkań na rynku pierwotnym nieznacznie zmniejszyły się, ulegały jednak wyraźnym wahaniom w ciągu roku. Co ciekawe, towarzyszył temu wyraźny wzrost cen ofertowych w drugiej połowie roku, który może być zwiastunem wzrostu cen w kolejnym roku. Średnia cena transakcyjna m² mieszkania w IV kw. 2015 r. była o 5% niższa od cen ofertowych oraz o 1,1% niższa od cen transakcyjnych w analogicznym okresie 2014 r. Z badań wynika, że deweloperzy reinwestowali zyski i tworzyli tzw. banki ziemi pod kolejne inwestycje⁴⁹.

Wykres 3. Średnia cena transakcyjna m² mieszkania w Lublinie na rynku pierwotnym i wtórnym

Źródło: opracowanie własnych na podstawie danych NBP: *Rynek nieruchomości – informacja kwartalna*.

Na rynku wtórnym występowała sytuacja odwrotna: ceny transakcyjne wyraźnie wzrosły (zwłaszcza w drugiej połowie roku), przy względnej stabilizacji cen ofertowych. Średnia cena transakcyjna m² mieszkania w IV kw. 2015 r. była o 6,8% niższa od cen ofertowych oraz o 2,6% wyższa od cen transakcyjnych w analogicznym okresie 2014 r. Podobnie jak na rynku pierwotnym, przedmiotem transakcji były głównie mieszkania dwu- i trzypokojowe (odpowiednio 43 i 33% transakcji). Średni

⁴⁷ Raport o sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2015 r., Narodowy Bank Polski, Departament Stabilności Finansowej we współpracy z Oddziałami Okręgowymi, Warszawa 2016, s. 139-151.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 146-147.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 139.

czas sprzedaży mieszkania na rynku wtórnym zwiększył się i kształtował się w granicach 250–340 dni. Warto dodać, że średnie ceny najmu w 2015 r. kształtowały się na poziomie 1 300 zł za mieszkanie dwupokojowe i 1 670 zł za mieszkanie trzypokojowe, a średnia cena najmu m² w IV kw. 2015 r. wyniosła 29 zł.⁵⁰

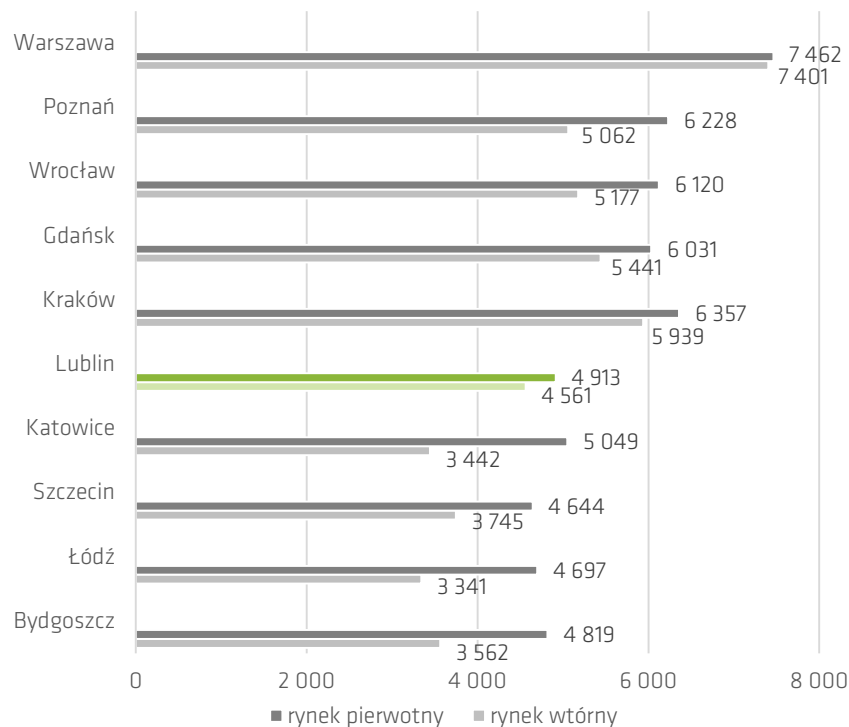
Eksperti NBP zwracają również uwagę, że oddana do użytku w 2014 r. obwodnica Lublina w znacznym stopniu poprawiła komunikację miasta z gminami sąsiadującymi (Świdnik, Wólka), które są uzupełnieniem rynku nieruchomości w Lublinie. Lokalizacje te oferują niższe ceny przede wszystkim na rynku wtórnym, natomiast ceny transakcyjne na rynku pierwotnym zbliżyły się już do poziomu cen w Lublinie.⁵¹

Średnia cena nieruchomości w Lublinie jest niższa niż w największych polskich miastach. zestawienie cen wraz z komentarzem analitycznym NBP zaprezentowano w ramce 2.

W 2015 r. na rynku mieszkaniowym zanotowano wzrost zarówno popytu, jak i podaży. Zwiększyła się sprzedaż mieszkań już wybudowanych, jak też liczba mieszkań wprowadzanych na rynek przez deweloperów. W większości miast (z wyjątkiem Szczecina i Łodzi) odnotowano wzrost cen, który był silniejszy na rynku pierwotnym. Wzrosła również liczba nowych projektów inwestycyjnych.

W miastach poddanych analizie ceny m² mieszkań na rynku pierwotnym przewyższają ceny na rynku wtórnym. Ceny nieruchomości mieszkaniowych w Lublinie są niższe o 35–40% niż w Warszawie oraz o 10–25% w stosunku do Krakowa, Wrocławia, Poznania czy Gdańska. Są natomiast wyższe niż w Szczecinie, Łodzi czy Bydgoszczy.

Wykres 4. Średnia cena transakcyjna m² mieszkania w największych miastach w IV kw. 2015 r.

Ramka 2.
Rynek nieruchomości w Polsce w 2015 r.

Źródło: *Raport o sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2015 r.*, Narodowy Bank Polski, Departament Stabilności Finansowej we współpracy z Oddziałami Okręgowymi, Warszawa 2016.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 151.

⁵¹ *Ibidem*, s. 148–149.

Możliwości nabywcze mieszkańców zależą jednak nie tylko od ceny metra kwadratowego mieszkań, ale także od wysokości wynagrodzeń uzyskiwanych w danym mieście. Tempo wzrostu wynagrodzeń w Lublinie było wyższe od dynamiki cen nieruchomości, dzięki czemu dostępność metra kwadratowego za średnią płacę wzrosła. W ostatnim kwartale 2015 r. za przeciętne wynagrodzenie można było kupić 0,85 m² mieszkania na rynku pierwotnym i 0,95 m² na rynku wtórnym. Powierzchnia mieszkaniowa dostępna za średnią płacę uzyskiwaną w Warszawie, Krakowie czy Wrocławiu była mniejsza średnio o 15%.

Zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji materialnej lub życiowej służy **zasób mieszkaniowy Miasta Lublin**. Składają się na niego lokale mieszkalne będące własnością Gminy Lublin albo gminnych osób prawnych lub spółek handlowych utworzonych z udziałem gminy, z wyjątkiem towarzystw budownictwa społecznego, a także lokale pozostające w posiadaniu samoistnym tych podmiotów. Niemal wszystkie lokale są zarządzane przez Zarząd Nieruchomości Komunalnych w Lublinie. Na koniec 2015 r. w zasobach mieszkaniowych gminy znajdowało się 8 604 lokali komunalnych oraz 972 lokale socjalne (por. tabela 33). Od kilku lat liczba mieszkań socjalnych systematycznie rośnie, przy zmniejszaniu się liczby mieszkań komunalnych. Takie tendencje są wypadkową wielu czynników: realizacji nowych inwestycji, częściowej prywatyzacji zasobu mieszkaniowego, sprzedaży budynków ze względu na nieopłacalność remontów, rozbiórki budynków w złym stanie technicznym, czy scalania wcześniej podzielonych lokali po zwolnieniu lokalu przez jednego z najemców. Dodatkowo, część lokali zostaje przekwalifikowanych z komunalnych na socjalne.

Tabela 33. Wybrane informacje o zasobach mieszkaniowych Gminy Lublin

	2012	2013	2014	2015
Liczba mieszkań komunalnych	8 742	8 679	8 687	8 604
Liczba mieszkań socjalnych	826	865	918	972

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Dzięki budowie dwóch budynków wielorodzinnych na ul. Zygmunta Augusta, w 2014 r. oddano do użytku 64 nowe mieszkania komunalne. W 2015 r. rozpoczęto kolejną inwestycję, w rezultacie której w ciągu dwóch lat powstanie 120 nowych mieszkań komunalnych. Warto także zwrócić uwagę, że dostępność mieszkań w Lublinie zwiększa oferta Towarzystwa Budownictwa Społecznego. W 2015 r. Towarzystwo Budownictwa Społecznego „NOWY DOM” zakończyło realizowaną na zlecenie Urzędu Miasta inwestycję oddając do użytku 113 mieszkań społecznych czynszowych. Kolejnym inwestycjom towarzyszy jednak wysokie zapotrzebowanie ze strony mieszkańców. Z tego powodu okres oczekiwania na lokal wynosi wciąż około 7 lat. Z raportu NIK po kontroli przeprowadzonej w 2013 i 2014 r. w wybranych polskich gminach wynika, że niewystarczające zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych jest problemem ogólnopolskim, który wymaga rozwiązań o charakterze systemowym. Kontrolerzy NIK wskazywali, że niski stopień zaspokojenia potrzeb na lokale komunalne i socjalne wynikał

z ograniczonej ilości środków finansowych, które kontrolowane gminy mogły przeznaczyć na pozyskanie nowych lokali oraz utrzymanie istniejącego zasobu⁵².

Inną formą pomocy osobom w trudnej sytuacji materialnej są **dotatki mieszkaniowe**, stanowiące formę wsparcia osób, które nie są w stanie ponieść pełnych kosztów utrzymania mieszkania. Urząd Miasta gromadzi dane o liczbie decyzji o przyznaniu dodatku mieszkaniowego, które są wydawane na okres 6 miesięcy. W 2015 r. wydano 8 509 decyzji, a przeciętna wielkość świadczenia wyniosła 215,24 zł za miesiąc (por. tabela 34). Przyznanie dodatku jest uzależnione od spełnienia kryterium dochodowego, dlatego zmniejszająca się rokrocznie liczba decyzji może świadczyć o poprawie sytuacji materialnej w grupie osób o niskich dochodach.

Tabela 34. Liczba decyzji o przyznaniu dodatku mieszkaniowego oraz średnia wielkość świadczenia

	2012	2013	2014	2015
Liczba decyzji o przyznaniu dodatku mieszkaniowego	10 128	10 002	9 392	8 509
Średnia miesięczna kwota dodatku mieszkaniowego (w zł)	214,36	215,66	218,04	215,24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Stopniowa poprawa standardów mieszkaniowych znajduje potwierdzenie we wzroście odsetka mieszkań wyposażonych w **instalacje sanitarno-techniczne**. W 2015 r. zwiększył się odsetek mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie i łazienkę (odpowiednio o 0,2 i 0,1 p.p.), zaś odsetek mieszkań z dostępem do sieci wodociągowej pozostał na niezmiennym poziomie i wyniósł 99% (por. tabela 35).

Tabela 35. Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne (w %)

	2012	2013	2014	2015
Wodociąg	99,0	99,0	99,0	99,0
Łazienka	95,9	96,0	96,0	96,1
Centralne ogrzewanie	90,4	90,6	90,7	90,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Zwiększenie komfortu życia wiąże się również z poprawą **bezpieczeństwa publicznego**. Miernikiem poziomu bezpieczeństwa może być **liczba przestępstw oraz ich wykrywalność** – zarówno w liczbach absolutnych, jak i w odniesieniu do liczby mieszkańców. Wyczerpujące informacje w tym zakresie można znaleźć w corocznych *Sprawozdaniach z działalności Komendanta Miejskiego Policji w Lublinie*, które są dostępne również na stronie strategia2020.lublin.eu. W 2015 r. nastąpiła zdecydowana poprawa bezpieczeństwa, o czym świadczy spadek o 17% liczby stwierdzonych przestępstw, która w 2015 r. wyniosła 6 380 (por. tabela 36). Tym samym liczba przestępstw na 1 tys. mieszkańców wyniosła 19, co plasuje Lublin wśród najbezpieczniejszych miast w Polsce. Zmniejszenie skali przestępczości wpłynęło także na obniżenie liczby przestępstw wykrytych⁵³. Odnotowano również wzrost odsetka przestępstw wykrytych w stosunku do przestępstw stwierdzonych, który jest na najwyższym poziomie od 2009 r., kiedy wykryto niespełna 44% przestępstw.

⁵² Zob.: *Gospodarowanie lokalami komunalnymi w budynkach mieszkalnych. Informacja o wynikach kontroli*, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2012, strona internetowa [NIK](http://www.nik.gov.pl); *Wykonywanie przez wybrane gminy obowiązku zapewnienia lokali socjalnych i pomieszczeń tymczasowych. Informacja o wynikach kontroli*, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2014, strona internetowa [NIK](http://www.nik.gov.pl).

⁵³ Przestępstwo wykryte to przestępstwo stwierdzone, w którym ustalono przynajmniej jedną osobę podejrzaną i udowodniono jej popełnienie przestępstwa w zakończonym postępowaniu przygotowawczym. Przestępstwo stwierdzone jest natomiast zdarzeniem, co do którego w zakończonym postępowaniu przygotowawczym potwierdzono, że jest przestępstwem.

Tabela 36. Liczba przestępstw i ich wykrywalność

	2012	2013	2014	2015
Przestępstwa stwierdzone				
ogółem	12 049	9 577	7 685	6 380
na 1 tys. mieszkańców	35	28	22	19
Przestępstwa wykryte				
ogółem	6 798	5 050	4 418	4 172
na 1 tys. mieszkańców	20	15	13	12
Stosunek przestępstw wykrytych do stwierdzonych (w %)	56,4	52,7	57,5	65,4

Źródło: dane Komendy Miejskiej Policji w Lublinie.

W analizowanym okresie zmniejszeniu uległa również liczba odnotowanych **wypadków drogowych** – w 2015 r. wyniosła 200 i była aż o 10,7% mniejsza niż w 2014 r. O 7,5% zmniejszyła się liczba odnotowanych kolizji drogowych. Największą liczbę wypadków odnotowano na al. Solidarności (10), al. Spółdzielczości Pracy (10) oraz na ul. Mełgiewskiej (10). Patrząc na liczbę ofiar śmiertelnych, najbardziej niebezpieczne okazały się ul. Orkana (2) i al. W. Witosa (2).

Tabela 37. Liczba kolizji i wypadków drogowych

	2012	2013	2014	2015
Odnotowane wypadki drogowe	254	229	224	200
Odnotowane kolizje drogowe	4735	4 826	4 570	4 226

Źródło: dane Komendy Miejskiej Policji w Lublinie.

Troska o wygodę życia polega także na dostosowaniu miasta do potrzeb różnych grup mieszkańców, począwszy od dzieci, przez osoby chore bądź niepełnosprawne, rodziny zagrożone wykluczeniem lub będące w trudnej sytuacji życiowej, rodziny wielodzietne lub niepełne, aż po seniorów. Bezpieczeństwo socjalne tych grup, mające wymiar materialny i niematerialny, zależy m.in. od poprawy jakości usług publicznych, w tym dostępu do ochrony zdrowia, usprawnienia obsługi mieszkańców i dostępu do informacji publicznej.

Dostępność opieki zdrowotnej jest w znacznej mierze uwarunkowana czynnikami znajdującymi się poza kompetencjami władz miasta, jednak należy do najważniejszych aspektów kształtujących jakość życia mieszkańców i przyjazność miasta. W końcu 2015 r. w Lublinie funkcjonowało 9 szpitali, rozumianych w tym miejscu jako samodzielne publiczne Zakłady Opieki Zdrowotnej (por. tabela 38). Zmniejszenie liczby podmiotów w 2014 r. wynikało wyłącznie ze zmian organizacyjnych – połączenia Wojewódzkiej Przychodni Stomatologicznej przy ul. Lubartowskiej ze Stomatologicznym Centrum Klinicznym Uniwersytetu Medycznego oraz przejścia Samodzielnego Publicznego Szpitala Wojewódzkiego im. Jana Bożego przy ul. Biernackiego przez Okręgowy Szpital Kolejowy przy ul. Kruczkowskiego. Oprócz jednostek publicznych, w mieście funkcjonuje coraz większa liczba podmiotów prywatnych, oferujących na zasadach komercyjnych wybrane usługi medyczne zarówno w ramach leczenia stacjonarnego, jak i tzw. leczenia stacjonarnego jednego dnia. Na koniec 2015 r. w rejestrze podmiotów medycznych figurowało 20 takich jednostek.

Liczba łóżek na oddziałach stacjonarnej i całodobowej opieki medycznej zwiększyła się o 105 i wyniosła 4 705, co w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców dało wynik 138,1. Oceniając dostępność publicznych usług medycznych należy mieć na uwadze, że specjalistyczna opieka zdrowotna zaspokaja potrzeby nie tylko mieszkańców miasta, ale także całego regionu. Województwo lubelskie

należy do regionów o najwyższym wskaźniku liczby łóżek szpitalnych w stosunku do populacji, zajmując 2. miejsce w Polsce. Liczba przychodni i praktyk lekarskich realizujących ambulatoryjne świadczenia opieki zdrowotnej zmniejszyła się o 2% i wyniosła 290, podczas gdy liczba udzielonych porad wzrosła o 5,6% i wyniosła 4,5 mln (por. tabela 38).

Tabela 38. Zakłady opieki zdrowotnej, łóżka szpitalne oraz porady udzielone w ramach podstawowej opieki zdrowotnej

	2012	2013	2014	2015
Szpitala (bez oddziałów i filii)	11	11	9	9
Łóżka na oddziałach stacjonarnej i całodobowej opieki medycznej	4 535	4 547	4 600	4 705
Łóżka na 10 tys. mieszkańców	130,4	132,2	134,6	138,1
Przychodnie i praktyki lekarskie	279	276	296	290
Udzielone porady lekarskie (ambulatoryjna opieka zdrowotna)	4 084 990	4 212 202	4 263 040	4 503 858

Uwagi: stan na 31 grudnia danego roku. Dane o szpitalach pochodzą z Rejestru Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą i obejmują tylko samodzielne publiczne Zakłady Opieki Zdrowotnej realizujące leczenie stacjonarne (kod 0100). Porady w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej dotyczą porad w podstawowej i specjalistycznej opiece zdrowotnej, łącznie z poradami udzielonymi w przychodniach resortu MON i MSW.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Zdrowia Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie.

Wprawdzie funkcjonowanie służby zdrowia leży poza kompetencjami samorządu, jednak Urząd Miasta Lublin realizuje wiele **programów profilaktycznych** mających na celu poprawę stanu zdrowia mieszkańców. W 2015 r. zrealizowano program szczepień ochronnych przeciw grypie dla osób w wieku powyżej 65 roku życia, program szczepień ochronnych przeciw wirusowi brodawczaka ludzkiego dla dziewcząt, program szczepień przeciwko pneumokokom dla dzieci, program profilaktyki próchnicy zębów dla uczniów lubelskich szkół, program profilaktyki wad postawy dla uczniów szkół podstawowych czy program opieki paliatywnej i hospicyjnej nad dziećmi i młodzieżą oraz osobami dorosłymi. Gmina Lublin była również realizatorem projektu *Wzajemnie pomocni w trosce o zdrowie psychiczne*, oferującego m.in. warsztaty dla osób dorosłych z zaburzeniami psychicznymi oraz dla ich rodzin wraz z punktem informacyjno-konsultacyjnym dla osób z zaburzeniami i dla rodzin. Uczniowie szkół podstawowych uczestniczyli w programie zdrowego odżywiania *Jedz z Głową* oraz programie profilaktycznym wczesnego wykrywania wad wzroku i zez. Na terenie Lublina po raz kolejny realizowany był *Ogólnopolski Program Profilaktyki Cukrzycy i Chorób Cywilizacyjnych PoZdro*, w którym uczestniczyli uczniowie szkół gimnazjalnych. Samorząd Lublina podejmował również działania przeciwdziałające alkoholizmowi i narkomanii w ramach *Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Miasta Lublin na 2015 r.*

Na komfort życia mieszkańców Lublina, a zarazem na jakość polityk publicznych, wpływa również obsługa mieszkańców w urzędach miejskich i dostęp do informacji publicznej. Aby ułatwić mieszkańcom Lublina korzystanie z usług świadczonych przez Urząd Miasta, w różnych częściach miasta utworzono **Biura Obsługi Mieszkańców**. Dzięki Biurom mieszkańcy w jednym miejscu otrzymują kompetentną informację dotyczącą rodzajów i trybów załatwiania spraw urzędowych, struktury Urzędu Miasta Lublin oraz zakresów kompetencji i danych teleadresowych poszczególnych komórek. Klienci BOM-ów mogą otrzymać w wersji papierowej procedury i niezbędne wnioski, mogą także złożyć dokumenty w najczęściej załatwianych sprawach oraz odebrać gotowe dokumenty. Biuro Obsługi Mieszkańców obsługuje również Infolinię Urzędu (81 466 10 00) oraz odpowiada na zapytania klien-

tów otrzymane drogą elektroniczną (bom@lublin.eu). Klienci mają możliwość rezerwacji wizyty w BOM-ie za pośrednictwem Internetu, jak również mogą zapoznać się z opisami procedur i pobrać niezbędne do wypełnienia wnioski, które są udostępnione przez Urząd Miasta Lublin w Biuletynie Informacji Publicznej Miasta Lublin (tzw. karty informacyjne).

W 2015 r. zostały uruchomione trzy nowe lokalizacje Biura Obsługi Mieszkańców znajdujące się przy placówkach Poczty Polskiej S.A. na ul. Władysława Jagiełły 10, ul. Pocztowej 1 i ul. Wojciecha Żywnego 8. Intencją utworzenia nowych lokalizacji Biura Obsługi Mieszkańców było ułatwienie klientom dzielnic: Felin, Czechów i Dziesiąta korzystania z usług świadczonych przez Urząd Miasta Lublin. W ośmiu lokalizacjach Biura Obsługi Mieszkańców łącznie obsłużono 260 tys. osób – o 8,8% więcej niż w roku poprzedzającym (por. tabela 39). Pracownicy Biura Obsługi Mieszkańców przyjęli od klientów Urzędu Miasta Lublin łącznie około 81 tys. pism.

Tabela 39. Liczba osób obsłużonych w Biurze Obsługi Mieszkańca w Lublinie (w tys.)

	2012	2013	2014	2015
Liczba osób obsłużonych w BOM	207,2	217,6	239,0	260,0

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

W 2015 r. na nowym portalu internetowym Lublina został opracowany subserwis „Jak załatwić sprawę”, gdzie można zapoznać się z zebranymi w jednym miejscu informacjami, o które najczęściej pytają klienci Urzędu Miasta Lublin. Warto dodać, że w 2015 r. pracownicy Biura Obsługi Mieszkańców odbyli cykl szkoleń z zakresu obsługi klienta oraz z wrażliwości kulturowej. Na szczególną uwagę zasługują działania pracowników BOM-ów na rzecz seniorów: zyskali oni możliwość złożenia w BOM-ach wniosku o wydanie Karty Seniora, a w ramach Lubelskich Dni Seniora pracownicy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych udzielali zainteresowanym klientom porad z zakresu świadczeń emerytalnych i rentowych oraz pomagali w zakładaniu kont na Platformie Usług Elektronicznych ZUS. W 2015 r. Biuro Obsługi Mieszkańców otrzymało certyfikat „Miejsce przyjazne Seniorom” oraz zostało wyróżnione tytułem: „Miejsce przyjazne rodzicom i dzieciom 2015”. W BOM-ach funkcjonowały również udogodnienia dla mieszkańców – cudzoziemców (zob. analiza celu A.3.) oraz osób niepełnosprawnych (zob. dalsza część analizy celu B.2.).

Miasto Lublin wykonuje zadania publiczne między innymi w zakresie **pomocy społecznej**, zwłaszcza **polityki prorodzinnej i wspierania osób niepełnosprawnych**. Zakres tych zadań jest bardzo obszerny, a potrzeba strategicznego programowania działań w tej dziedzinie znalazła wyraz w przyjęciu *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014–2020*. Wyczerpujące informacje o realizacji zadań z zakresu polityki społecznej można znaleźć m.in. w corocznym *Sprawozdaniu Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie*, opracowaniu *Ocena zasobów pomocy społecznej* czy corocznym sprawozdaniu podsumowującym efekty *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014–2020*. Dokumenty te są dostępne na stronie internetowej [Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie](#). Na potrzeby monitorowania *Strategii Lublin 2020* zdecydowano się na przedstawienie liczby beneficjentów różnych form wsparcia, liczby placówek stacjonarnej pomocy

społecznej wraz z ich obciążeniem i strukturą osób korzystających, a następnie analizę najważniejszych działań instytucji miejskich w tym zakresie.

W 2015 r. **beneficjentami pomocy społecznej** było 9 871 gospodarstw domowych, do których należało 20 130 osób (6% zameldowanych mieszkańców miasta)⁵⁴. Jest to o 18% mniej gospodarstw domowych niż w 2014 r. i o 15,4% mniej niż w 2012 r. (por. tabela 40). Liczba osób objętych pomocą zmniejszyła się w ciągu roku o 18,8%. Beneficjentami pomocy społecznej są w zdecydowanej większości osoby uzyskujące dochód niższy od kryterium dochodowego, które od 1 października 2015 r. zostało podniesione z 542 zł do 634 zł na osobę samotnie gospodarującą i z 456 zł do 514 zł na osobę w rodzinie⁵⁵. W 2015 r. po raz pierwszy z wnioskiem o udzielenie pomocy wystąpiło 1 821 osób lub rodzin (18,45%), natomiast gospodarstwa domowe długotrwale korzystające z pomocy (powyżej 3 lat kalendarzowych) w liczbie 4 395 stanowiły 44,52% ogółu gospodarstw korzystających ze wsparcia. Warto zauważyć, że tak znaczące zmniejszenie liczby beneficjentów pomocy społecznej nastąpiło pomimo podniesienia progu dochodowego uprawniającego do uzyskania świadczenia, co świadczy o wyraźnej poprawie sytuacji materialnej mieszkańców Lublina.

Tabela 40. Liczba rodzin i osób objętych pomocą MOPR w ramach ustawy o pomocy społecznej

	2012	2013	2014	2015
Gospodarstwa domowe	11 668	12 095	12 045	9 871
Osoby	23 551	24 757	24 805	20 130

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie.

Oceny zasobów pomocy społecznej można dokonywać w oparciu o **liczbę placówek pomocy społecznej, ich obciążenie i strukturę osób korzystających**. W Lublinie funkcjonowało 7 domów pomocy społecznej oraz 43 ośrodki wsparcia (por. tabela 41). W 2015 r. powstały cztery nowe placówki funkcjonujące w strukturze Zespołu Ośrodków Wsparcia: Klub Seniora „Pod Świerkami” przy ul. Tuwima 5, Klub Seniora „Roztocze” przy ul. Roztocze 1, Klub Seniora „Ruta” przy ul. Jana Pawła II (przy parafii pw. św. Rodziny) oraz Klub Seniora „Śródmieście” przy ul. Narutowicza (przy kościele rektoralnym).

W analizowanym roku zwiększyła się liczba osób przebywających w domach pomocy społecznej oraz innych ośrodkach wsparcia (por. tabela 42). Domy pomocy społecznej dysponowały 623 miejscami, z których skorzystało 768 osób – o 4,9% więcej niż w 2014 r. Problemem pozostaje wciąż dość długi okres oczekiwania na miejsce w domu pomocy, który wynosi około 6 miesięcy. Na dzień 31 grudnia 2015 r. na umieszczenie w domach pomocy społecznej oczekiwało łącznie 159 osób. W przypadku braku miejsc w domach na terenie Lublina mieszkańcy są jednak kierowani są poza Lublin, a osoby, którym odmówiono skierowania do domu pomocy społecznej, mają zabezpieczoną pomoc w formie usług opiekuńczych.

⁵⁴ Należy zwrócić uwagę, że rodziny potrzebujące wsparcia mogą korzystać nie tylko z pomocy społecznej, ale także z systemu świadczeń rodzinnych. Szczegółowe dane w tym zakresie można znaleźć w corocznych sprawozdaniach MOPR.

⁵⁵ Weryfikacji świadczeń dokonuje się co 3 lata, a poprzednia zmiana nastąpiła w październiku 2012 r.

Tabela 41. Liczba domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia w Lublinie

	2012	2013	2014	2015
Domy pomocy społecznej	7	7	7	7
Ośrodki wsparcia, w tym:	36	36	39	43
środowiskowe domy samopomocy	8	8	9	9
kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi	4	4	7	11
ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi	0	0	0	1
dzienne domy samopomocy/zespoły ośrodków wsparcia	2	2	0	0
noclegownie, schroniska, domy dla bezdomnych	8	8	8	8
jadłodajnie	1	1	1	1
inne ośrodki wsparcia	13	13	14	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych *Sprawozdań Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie*.

Tabela 42. Liczba osób korzystających z usług domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia w Lublinie

	2012	2013	2014	2015
Domy pomocy społecznej	753	752	732	768
Ośrodki wsparcia, w tym:	3 691	3 279	3 239	3 315
środowiskowe domy samopomocy	480	500	510	541
kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi	602	420	529	638
dzienne domy samopomocy/zespoły ośrodków wsparcia	126	124	0	57
noclegownie, schroniska, domy dla bezdomnych	658	670	619	0
jadłodajnie	687	500	425	568
inne ośrodki wsparcia	1 138	1 065	1 156	425

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych *Sprawozdań Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie*.

Na aktywność instytucji miasta w zakresie pomocy społecznej składa się wiele działań i projektów realizowanych na różnych płaszczyznach. Ich pełne prezentowanie w raporcie monitorującym wieloaspektowy rozwój miasta nie wydaje się celowe, szczególnie biorąc pod uwagę wielość dokumentów sprawozdawczych instytucji polityki społecznej. Warto jednak zasygnalizować niektóre, wybrane inicjatywy, które dokumentują realizację aktywnych działań wspierających trzy grupy beneficjentów: osoby starsze, rodziny i osoby niepełnosprawne.

Zwiększenie komfortu życia **osób starszych** zapewnia realizacja działań ujętych w *Programie Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2013–2015*⁵⁶. W 2015 r. został przyjęty kolejny *Program Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2016–2020* (por. ramka 3). Program ten został opracowany na bazie doświadczeń zdobytych podczas realizacji jego poprzednich edycji, analizy danych dotyczących zasobów infrastrukturalnych służących seniorom w mieście, danych statystycznych GUS oraz wyników badań ankietowych przeprowadzonych wśród osób powyżej 60. roku życia przez Wyższą Szkołę Ekonomii i Innowacji w Lublinie we współpracy z Urzędem Miasta Lublin.

W 2015 r. została powołana Rada Seniorów Miasta Lublin na lata 2015–2019. W jej skład weszło 14 członków reprezentujących organizacje działające na rzecz osób starszych oraz Urząd Miasta Lublin. Przedmiotem działania Rady jest w szczególności konsultowanie spraw dotyczących sytuacji seniorów i inicjowanie działań na ich rzecz. Członkowie Rady przeprowadzili spotkania z Radami Dzielnic oraz opiniowali projekty uchwały Rady Miasta z zakresu polityki senioralnej. Rada zaangażowana była w realizację Lubelskich Dni Seniora, Dnia Solidarności Międzypokoleniowej czy kolejnej edycji pokazu mody senioralnej „Odczaruj Jesień Życia”. W 2015 r. wybrano także laureatów IV edycji

⁵⁶ Uchwała nr 685/XXVII/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 17 stycznia 2013 r. w sprawie przyjęcia Programu Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2013–2015.

Konkursu „Miejsce Przyjazne Seniorom”. Celem Konkursu było wyróżnienie miejsc w Lublinie, które oferują usługi, rabaty, zniżki, zapewniając także dostępność architektoniczną najstarszym mieszkańcom miasta.

Program Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2016–2020 został opracowany na bazie doświadczeń zdobytych podczas realizacji poprzednich edycji Programu, analizy danych dotyczących zasobów infrastrukturalnych służących seniorom w mieście, danych statystycznych GUS oraz analizy badań ankietowych przeprowadzonych wśród osób powyżej 60. roku życia przez Wyższą Szkołę Ekonomii i Innowacji w Lublinie we współpracy z Urzędem Miasta Lublin.

Misją Programu jest poprawa jakości życia i funkcjonowania seniorów oraz pobudzenie i wspieranie aktywności społecznej seniorów poprzez zwiększanie dostępności do usług wspierających i aktywizujących dzięki zacieśnieniu współpracy międzysektorowej i wypracowaniu innowacyjnych instrumentów wsparcia i aktywizacji.

W Programie Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów w Lublinie na lata 2016–2020 wyróżniono 4 cele:

- Wzrost jakości i dostosowywanie oferty usług społecznych służących wyrównywaniu szans i zapobieganiu wykluczeniu społecznemu seniorów oraz bezpieczeństwu społecznemu;
- Organizację działań w ramach ochrony zdrowia i profilaktyki zdrowotnej;
- Wspieranie różnych form aktywności społecznej seniorów;
- Zwiększanie efektywności oddziaływań poprzez zacieśnienie współpracy instytucji i organizacji działających na rzecz osób starszych w zakresie kultury, edukacji, sportu, dostępności, adaptacji przestrzeni itp.

Ramka 3.
Program Wsparcia
i Aktywizacji Społecznej Seniorów na lata
2016–2020

Źródło: opracowanie własne.

Nową inicjatywą w zakresie polityki senioralnej był uruchomiony w czerwcu 2015 r. program *Lublin Strefa 60+*, w ramach którego mieszkańcy Lublina powyżej 60. roku życia mogą korzystać z „Lubelskiej Karty Seniora” uprawniającej do ulg i zniżek oferowanych przez partnerów Programu. Do końca 2015 r. realizujące ten projekt Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej przyjęło ponad 6 500 wniosków o wydanie Karty Seniora, a do grona partnerów programu dołączyło 59 podmiotów działających w różnych branżach. W 2015 r. po raz pierwszy zorganizowano również targi dla Seniorów „Styl 50+” oraz uruchomiono wsparcie psychologiczne na telefon – „Tele 60+”. W dniu 19 października 2015 r. odbyła się konferencja na temat sytuacji społecznej seniorów, zorganizowana z inicjatywy Prezydenta Miasta Lublin we współpracy z Wyższą Szkołą Ekonomii i Innowacji w Lublinie.

Przyjazność miasta powinna przejawiać się także nadaniem wysokiego priorytetu różnym formom wspierania **rodzin**. Warto zwrócić uwagę w szczególności na te działania, które wykraczają poza odgórnie określonymi obowiązkami samorządu w tym zakresie⁵⁷. W 2015 r. kontynuowano realizację programu wsparcia dużych rodzin *Rodzina Trzy Plus*, uruchomionego 29 marca 2012 r. Program ma na celu ułatwienie dużym rodzinom dostępu do dóbr kultury, sportu, rekreacji oraz do usług i towarów oferowanych przez jednostki organizacyjne i instytucje kultury Urzędu Miasta Lublin oraz podmioty zewnętrzne. Kolejnym celem jest promowanie pozytywnego wizerunku dużej rodziny, zwiększenie szans rozwoju dla dzieci i młodzieży wychowującej się w takiej rodzinie i zbudowanie przychylnego klimatu lokalnego dla dużych rodzin, a tym samym przeciwdziałanie niekorzystnej sytuacji demograficznej. W jego ramach wydawana jest karta *Rodzina Trzy Plus*, zapewniająca dużym rodzinom korzystanie ze stałych, tymczasowych, świątecznych lub okazjonalnych ulg oraz zwolnień oferowanych

⁵⁷ Przegląd wszystkich zadań (zleconych i własnych) realizowanych przez samorząd miasta Lublin można znaleźć w [Sprawozdaniu z realizacji zadań Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie za 2015 rok](#).

przez instytucje, firmy i przedsiębiorstwa działające na terenie Lublina. W 2015 r. Gmina Lublin w ramach podpisanych porozumień współpracowała ze 133 partnerami, z których 13 to jednostki samorządowe. W 2015 r. złożono 2 190 wniosków o wydanie karty, a liczba kart wydanych od początku funkcjonowania programu przekroczyła 25 tys. Tym samym beneficjentami programu zostało ponad 45% uprawnionych rodzin.

W 2015 r. program *Rodzina Trzy Plus* został laureatem prestiżowego konkursu Europejskiej Nagrody Sektora Publicznego (*European Public Sector Award, EPSA 2015*) organizowanego przez Europejski Instytut Administracji Publicznej w partnerstwie z Komisją Europejską. Celem konkursu jest identyfikacja i promocja najciekawszych rozwiązań w sektorze publicznym w krajach Unii Europejskiej. Lublin był jedynym miastem z Polski, którego projekt przeszedł pozytywnie weryfikację i otrzymał wyróżnienie. Warto zwrócić uwagę na fakt, że to właśnie inicjatywy samorządowe, takie jak ta realizowana w Lublinie, stały się bodźcem do uruchomienia ogólnopolskiego programu *Karta Dużej Rodziny* w połowie 2014 r. Do końca 2015 r. z ogólnopolskiego programu skorzystało 2 008 rodzin z Gminy Lublin, którym wydano ok. 10 tys. kart.

Kolejną inicjatywą samorządu miasta Lublin jest konkurs *Miejsce przyjazne rodzicom i dzieciom*. Konkurs ten ma na celu przystosowanie przestrzeni publicznych w naszym mieście: urzędów, centrów handlowych, sklepów, kawiarni, restauracji, miejsc kultury (kin, muzeów) dla rodziców posiadających małe dzieci, w taki sposób, aby mogli oni w nieskrępowany sposób być uczestnikami życia społecznego czy kulturalnego wraz z dziećmi. W 2015 r. wyróżniono 27 podmiotów: miejsc usługowo-handlowych, instytucji kulturalnych, urzędów i miejsc dedykowanych dzieciom.

Wyrazem docenienia i uhonorowania lokalnych partnerów zaangażowanych w program *Rodzina Trzy Plus* była trzecia już edycja Gali Finałowej konkursów: na *Podmiot Przyjazny Dużej Rodzinie za rok 2015* oraz na *Miejsce Przyjazne Rodzinom i Dzieciom*, która odbyła się w Teatrze Starym z inicjatywy Prezydenta Miasta Lublin oraz Fundacji Aktywni Rodzice.

Urząd Miasta Lublin podejmuje również aktywne działania ukierunkowane na poprawę jakości życia **osób niepełnosprawnych**. Dokumentem o charakterze strategicznym w tym obszarze jest *Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2013–2015*⁵⁸. Warto dodać, że 23 grudnia 2015 r. został przyjęty kolejny *Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2016–2020*⁵⁹ (por. ramka 4).

Ramy instytucjonalne pomocy samorządu tworzą przede wszystkim: Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych Urzędu Miasta Lublin, Dział ds. Osób Niepełnosprawnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie oraz Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin (powołana na lata 2011–2015). Kilka inicjatyw tych jednostek zasługuje na szczególną uwagę.

Miasto Lublin zapewnia swoim mieszkańcom usługę asystenta osoby niepełnosprawnej. Przeszkoleni asystenci zapewniali towarzyszenie przy załatwianiu spraw urzędowych, pomoc w prze-

⁵⁸ Uchwała nr 763/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie przyjęcia Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin w latach 2013–2015.

⁵⁹ Uchwała nr 348/XIII/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 23 grudnia 2015 r. w sprawie przyjęcia Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016–2020.

mieszczaniu się czy uzyskaniu pomocy w ramach dostępnych świadczeń dla niepełnosprawnych. Usługa ta jest stale doskonalona: w 2014 r. wprowadzono usługę na telefon, zaś w 2015 r. rozszerzono jej zakres o niepełnosprawne dzieci, których rodzice są czynni zawodowo. W analizowanym roku z usług asystenta korzystało 115 osób niepełnosprawnych.

Ramka 4.
Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin na lata 2016–2020

Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin na lata 2016–2020 realizuje zobowiązania wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Celem głównym *Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016–2020* jest stworzenie warunków do godnego funkcjonowania w społeczeństwie osób niepełnosprawnych. W Programie wyszczególniono następujące cele szczegółowe:

- Wspieranie i realizację działań zmierzających do udostępnienia przestrzeni publicznej oraz informacji;
- Stworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla osób niepełnosprawnych;
- Podniesienie efektywności systemu rehabilitacji społecznej;
- Integrację społeczną dzieci i młodzieży niepełnosprawnej;
- Wspieranie działań w ramach rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

Cele szczegółowe stanowią wyjście do sformułowania zadań, które wyznaczają kierunki ich realizacji. Konkretnie działania wynikają przede wszystkim z potrzeb środowiska osób niepełnosprawnych i ich rodzin. Program wskazuje także realizatorów poszczególnych działań oraz źródła finansowania.

Źródło: opracowanie własne.

W strukturze Biura ds. Osób Niepełnosprawnych funkcjonuje Ośrodek Informacji Osób Niepełnosprawnych, zapewniający poradnictwo specjalistyczne z zakresu ulg i uprawnień osób niepełnosprawnych oraz poradnictwo prawne i psychologiczne dla osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin. W 2015 r. udzielono tam 5 350 porad, w tym 574 porady specjalistyczne. Miejscem wsparcia dla organizacji pozarządowych pomagających osobom niepełnosprawnym jest uruchomione w 2012 r. Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej. Organizacje te, na podstawie porozumienia z Centrum, korzystały ze wsparcia merytorycznego, zaplecza lokalowego i wyposażenia biurowego.

W Biurze Obsługi Mieszkańca osoby niepełnosprawne mogły skorzystać z usługi tłumacza języka migowego online. Klient BOM-u może również połączyć się z Urzędem Miasta Lublin z domowego komputera za pośrednictwem Internetu korzystając z przeglądarki internetowej i kamery. Dostępność usług Biura przy ul. Wieniawskiej dla niepełnosprawnych poprawia również ścieżka dotykowa i pasy ostrzegawcze oraz urządzenie Call-Hear, informujące pracownika BOM-u o tym, że przy wejściu do budynku czeka klient wymagający pomocy. Warto dodać, że Urząd Miasta Lublin nawiązał współpracę z Polskim Związkiem Głuchych Oddział Łódzki, której efektem było wydanie audiowizualnego przewodnika po Lublinie w języku migowym.

Miasto Lublin realizuje także pilotażowy program *Aktywny Samorząd*, wyznaczając do wykonania tego zadania Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie. W ramach programu osoby niepełnosprawne mają możliwość składania wniosków o dofinansowanie do zakupu wózków inwalidzkich o napędzie elektrycznym i specjalistycznego sprzętu komputerowego oraz dopłatę do studiów. Warto zwrócić uwagę także na uruchomiony w październiku 2015 r. Punkt Informacyjny dla Rodziców Dzieci z Grupy Ryzyka i Zagrożonych Niepełnosprawnością, działający w Dziennym Ośrodku Adaptacyjnym dla Dzieci i Młodzieży z Niepełnosprawnością Intelektualną przy ul. Poturzyńskiej.

Z inicjatywy Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych corocznie organizowany jest Konkurs o Medal Prezydenta Miasta Lublin dla osób oraz instytucji/organizacji wyróżniających się osiągnięciami lub realizowanymi przedsięwzięciami na rzecz aktywizacji i integracji osób niepełnosprawnych na terenie Lublina. W 2015 r. rozstrzygnięto X edycję tego konkursu. W dniach 3–4 grudnia 2015 r. w hali Targów Lublin przy ul. Dworcowej odbyły się natomiast II Targi Aktywności Osób Niepełnosprawnych. Targom towarzyszyły konferencje i warsztaty skoncentrowane wokół tematów: „Aktywność kulturalna osób niepełnosprawnych. Taniec w życiu osób niepełnosprawnych” i „Zatrudnianie osób niepełnosprawnych”.

Ważnym działaniem samorządu wspierającym rodziny z dziećmi i młodzieżą niepełnosprawną było rozszerzenie uprawnień do bezpłatnych przejazdów środkami transportu publicznego. Od sierpnia 2015 r. dzieci i młodzież niepełnosprawna do ukończenia 16. roku życia może podróżować komunikacją miejską bezpłatnie, bez względu na cel podróży. Grupa osób w wieku od 16 do 26 lat może korzystać z bezpłatnych przejazdów nie tylko do placówki oświatowej i z powrotem, ale również do ośrodka terapii, rehabilitacji, ośrodka wsparcia oraz warsztatów terapii zajęciowej. Rozszerzono również uprawnienia do bezpłatnych przejazdów opiekunów dzieci, niezależnie od wieku podopiecznych. Zmiany były odpowiedzią na wnioski środowisk osób niepełnosprawnych i miały na celu ułatwienie tej grupie przemieszczanie się po mieście.

W ramach swojej polityki kadrowej, Urząd Miasta dąży do stworzenia realnych szans na zatrudnienie dla osób niepełnosprawnych. W końcu 2015 r. liczba zatrudnionych osób niepełnosprawnych wzrosła do 90 osób, co w stosunku do wszystkich zatrudnionych w Urzędzie Miasta i jego jednostkach stanowiło 7,4% ogółu zatrudnionych. W 2014 r. wskaźnik ten wynosił 6,7%, a w 2012 r. – 4,6%. Działania podejmowane przez instytucje Gminy Lublin na rzecz zwiększania dostępu do zatrudnienia osób niepełnosprawnych są regularnie doceniane przez organizacje reprezentujące interesy tej grupy. W konkursie „Lodołamacze” organizowanym przez Polską Organizację Pracodawców Osób Niepełnosprawnych w 2015 r., Urząd Miasta Lublin zajął II miejsce w kategorii Instytucja „w uznaniu za szczególnie wrażliwość społeczną i promowanie aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia”. W konkursie wyróżniane są firmy, instytucje i organizacje przełamujące stereotypy i uprzedzenia związane z zatrudnieniem osób niepełnosprawnych.

Na osobną uwagę zasługuje kwestia dostosowania przestrzeni miejskiej do potrzeb osób niepełnosprawnych. W *Programie działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin na lata 2013–2015* jako jedno z zadań wpisano realizację idei projektowania uniwersalnego jako czynnika warunkującego dostępność architektoniczną oraz dostępność przestrzeni publicznej. Idea ta polega na takim projektowaniu architektonicznym, by obiekty i przestrzeń miejska mogły być używane przez wszystkich ludzi, w możliwie szerokim zakresie, bez potrzeby adaptacji lub specjalnego projektowania. Zgodnie z tymi zasadami realizowano m.in. budowę stadionu miejskiego wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu, zakup taboru komunikacji publicznej, budowę ul. Muzycznej, ul. Poligonowej i ul. Zelwerowicza, przebudowę ul. Armii Krajowej czy obiektów sportowych dla szkół. W maju 2015 r. wprowadzony został w Lublinie standard budowy przejść dla pieszych z krawężnikiem na poziomie

„0 cm”, ułatwiający poruszanie się po chodnikach m.in. osobom na wózkach inwalidzkich. Jako zasadę przy wszystkich nowych inwestycjach i remontach przyjęto stosowanie płytek z guzikami dla osób niewidomych.

W 2015 r. Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych opracowało kolejną analizę dostępności obiektów miejskich, w tym: budynków urzędu, placówek sportowych, kulturalnych i edukacyjnych⁶⁰. Liczba obiektów publicznych przebudowanych całkowicie lub częściowo zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego wyniosła 138. Osoby niepełnosprawne mogły poruszać się 324 pojazdami komunikacji miejskiej dostosowanymi do swoich potrzeb, a Zarząd Dróg i Mostów dostosował kolejne 34 przejścia dla pieszych obniżając krawężniki i układając płyty ostrzegawcze. W 2015 r. kontynuowano również projekt Fundacji Tu Obok w partnerstwie z Urzędem Miasta Lublin *Miasto dla Ludzi. Lubelskie standardy infrastruktury pieszej*, którego celem jest zebranie i opracowanie zasad pomagających projektować miasto przyjazne dla mieszkańców. W ramach projektu odbywały się m.in. spotkania i warsztaty z urzędnikami i mieszkańcami, w czasie których zbierano uwagi o problemach napotykanym w przestrzeni miejskiej, a także wymieniano doświadczenia w zakresie dobrych praktyk. Kolejnym działaniem jest zapewnienie miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych. Liczba miejsc parkingowych dla osób posiadających kartę parkingową wyniosła 360, z których 82 miejsca znajdowały się w Strefie Płatnego Parkowania. W Lublinie nie pobiera się opłat za korzystanie z miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych.

Analiza mierników podporządkowanych celowi B.2. *Zwiększenie komfortu życia* prowadzi do wniosku, że komfort życia mieszkańców w Lublinie pod wieloma względami ulega poprawie. Rośnie dostępność mieszkaniowa, o czym świadczy zwiększająca się powierzchnia mieszkaniowa przypadająca na mieszkańca i wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne. Płace uzyskiwane w mieście pozwalają na zakup większej powierzchni niż w największych polskich miastach, co może być czynnikiem zachęcającym młodych ludzi do pozostania w mieście. Liczba i stan techniczny mieszkań komunalnych i socjalnych wciąż wymaga poprawy, jednak kwestia ta jest dostrzegana przez władze miasta, a realizowane w tym zakresie inwestycje powinny przynieść stopniową poprawę sytuacji. Lublin jest miastem bezpiecznym, co potwierdza niska i malejąca liczba przestępstw. Pod względem dostępności opieki szpitalnej sytuacja w Lublinie jest relatywnie dobra na tle kraju. Samorząd finansuje wiele zdrowotnych programów profilaktycznych, a obsługa mieszkańców i dostęp do informacji publicznej spełniają już wysokie standardy.

Mieszkańcy znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej i zdrowotnej mogą liczyć na wsparcie w ramach pomocy społecznej. Jej ramy strategiczne wyznacza uchwalona *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014–2020*. Rok 2015 wyróżnił się uchwaleniem dwóch ważnych programów strategicznych wspierających seniorów i osoby niepełnosprawne. W mieście powsta-

⁶⁰ Najważniejsze wnioski z tej analizy zaprezentowano w *Programie działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2016–2020*, s. 47–50.

ły kolejne ośrodki wsparcia, a liczba osób korzystających z usług tych ośrodków i domów pomocy społecznej zwiększyła się. Ze względu na proces starzenia się społeczeństwa, poprawa infrastruktury instytucjonalnej w tym zakresie należy do ważnych zadań wymagających dalszej koncentracji zasobów w długim okresie. Wiele inicjatyw poprawiających komfort życia seniorów, rodzin czy niepełnosprawnych zostało już docenionych zarówno przez mieszkańców, jak i krajowe oraz zagraniczne organizacje pozarządowe. Odczuwalna poprawa komfortu życia zależy jednak od kontynuowania pozytywnych zmian w dłuższym horyzoncie czasowym, gdyż dopiero takie będą odczuwalne przez szerokie grono mieszkańców.

Warto także zwrócić uwagę na liczne, dwukierunkowe powiązania tego celu z innymi obszarami i celami *Strategii Lublin 2020*. Poprawa sytuacji mieszkaniowej i materialnej zależy przede wszystkim od kondycji lokalnej gospodarki i sytuacji na rynku pracy, bezpieczeństwo publiczne może zachęcać inwestorów do lokalizacji działalności gospodarczej, a szeroko rozumiany komfort życia może przyczynić się do przyciągania i zatrzymywania talentów w Lublinie.

B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni

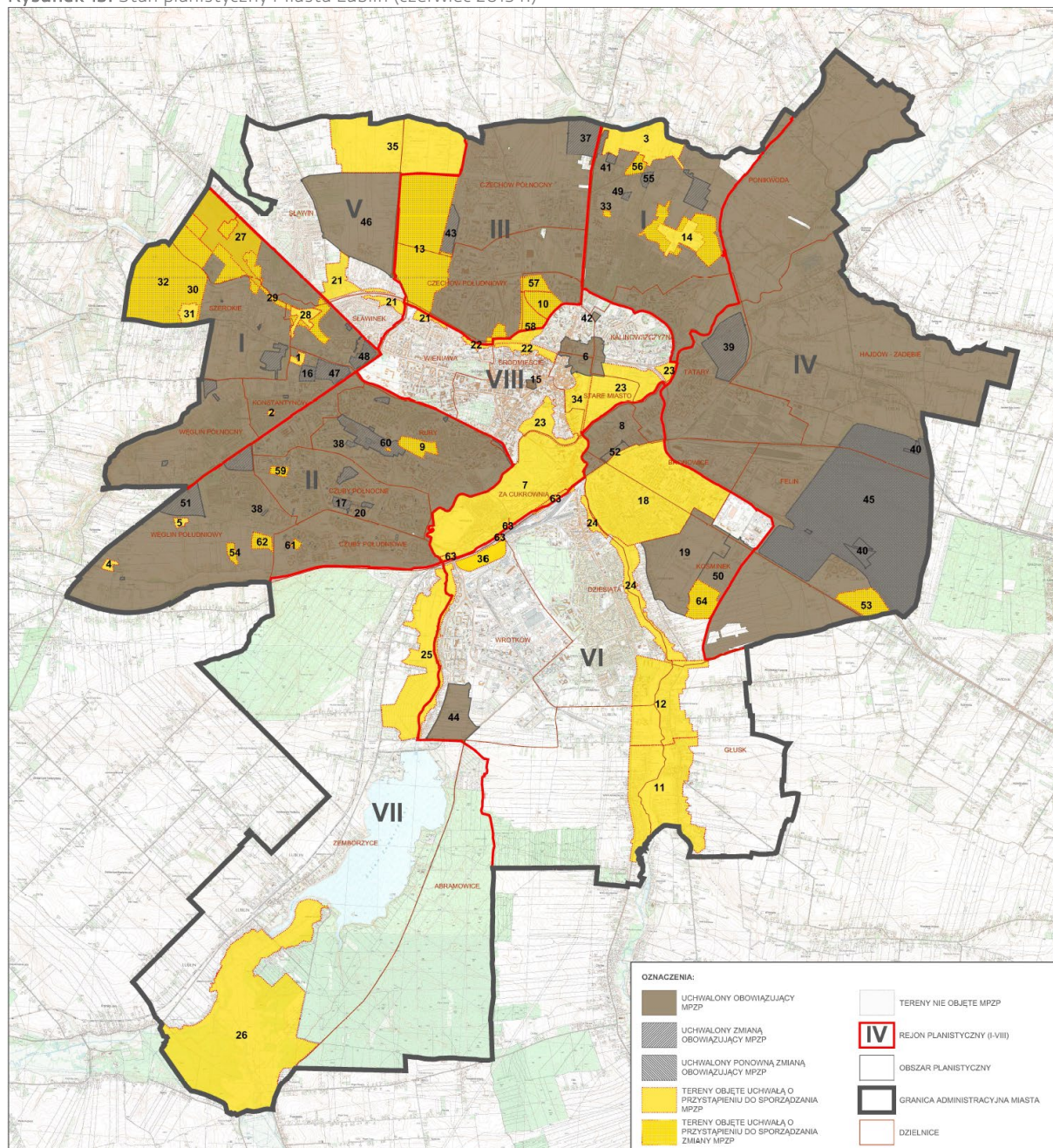
Przestrzeń jest nieodnawialnym zasobem miasta, dlatego należy ją traktować ze szczególną odpowiedzialnością wobec przeszłych i przyszłych pokoleń, by harmonijnie zaspokajała ludzkie potrzeby. Jest to wyzwanie dla planowania przestrzennego, które powinno być na tyle intensywne, aby wyprzedzać i przeważać presję zmian przestrzennych ze strony inwestorów i naturalnych procesów demograficznych czy rozwojowych. Wysoka kultura przestrzeni oznacza racjonalne i przemyślane gospodarowanie przestrzenią, a także dbłość o jej estetykę i piękno z priorytetowym traktowaniem walorów historycznych, krajobrazowych i ekologicznych. Cechami takiego otoczenia są m.in.: dostępność pieszo i rowerem codziennych celów podróży, wygodna i estetyczna mała architektura, obecność sztuki publicznej, brak hałasu akustycznego i wizualnego, możliwość łatwego obcowania z naturą i historią, urozmaicone widoki i obecność panoram, dobre warunki do rekreacji, atrakcyjne miejsca spotkań, dbłość o estetykę w dużej i małej skali, czytelny układ urbanistyczny.

Analizując realizację celu *B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni* posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. W pierwszej kolejności pokazano pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego, następnie informacje o liczbie pojazdów, miejscach parkingowych i terenach zielonych. Za pomocą wskaźników opisowych przedstawiono działalność Urzędu Miasta w zakresie planowania przestrzennego, rewitalizacji oraz ochrony dziedzictwa historycznego i kulturowego. Oceniając działania w tym zakresie warto zwrócić uwagę na synergię z innymi celami – kultura przestrzeni integruje cele: *B.1. Poprawa infrastruktury technicznej*, *B.2. Zwiększenie wygody życia* i *B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*. Wieloaspektowy charakter działań w tym zakresie stanowi zarazem wyzwanie dla polityki publicznej, gdyż wymaga współpracy wielu operatorów zarządzających różnymi rodzajami szeroko rozumianej infrastruktury na wspólnej przestrzeni.

Nadrzędnym dokumentem ustalającym politykę przestrzenną Lublina jest *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin* przyjęte Uchwałą nr 359/XXII/2000 Rady Miasta Lublin z dn. 13 kwietnia 2000 r., z późniejszymi zmianami. Jednocześnie w 2015 r. kontynuowano prace nad nową edycją dokumentu. W 2015 r. wykonano pełną aktualizację części I i II nowego dokumentu – SUIKZP, jak również dostosowano dokument do czterokrotnie zmienianej w 2015 r. ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Podstawowym narzędziem dla ustalenia przeznaczenia obszarów miasta oraz określenia sposobów ich zagospodarowania i zabudowy są **miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego**. Plany miejscowe obejmują wycinki obszaru gminy i są szczegółowym opracowaniem określającym przyrodnicze, społeczne, ekonomiczne i kulturowe warunki ich przestrzennego zagospodarowania oraz cele i zasady polityki przestrzennej. Stan planistyczny Lublina przedstawiono na rysunku 13. Na koniec 2015 r. w Lublinie obowiązywało 31 planów na obszarze 6 972 ha, co przy całkowitym obszarze Lublina wynoszącym 14 750 ha stanowi 47,3% powierzchni. Warto zwrócić uwagę, że średni odsetek w grupie miast wojewódzkich wyniósł 39,2%.

Rysunek 13. Stan planistyczny Miasta Lublin (czerwiec 2015 r.)

Źródło: materiały Urzędu Miasta Lublin.

W 2015 r. zostały uchwalone 2 nowe plany o łącznej powierzchni 55,45 ha oraz 3 zmiany planów o łącznej powierzchni 5,37 ha. Nowe plany dotyczyły obszarów Śródmieścia, charakteryzujących się szczególnie gęstą zabudową. W stosunku do 2014 r., pokrycie przestrzeni miejskiej planami zwiększyło się o 0,3 p.p. (por. tabela 43). Obszary z uchwalonym planem zagospodarowania to wciąż przede wszystkim dzielnice położone w zachodniej, wschodniej i północnej części miasta. W 2015 r. w trakcie realizacji było 37 procedur sporządzenia MPZP, z których znaczna część jest położona bliżej centrum miasta, a więc charakteryzuje się starszą i bardziej zagęszczoną zabudową. Łączna powierzchnia opracowywanych planów wynosi 3 496 ha, co stanowi 23,7% powierzchni miasta⁶¹.

⁶¹ Dane GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 43. Pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego (w %)

	2012	2013	2014	2015
Pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego	45,4	43,1	47,0	47,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Wyzwaniem dla przestrzeni miejskiej jest rosnąca **liczba pojazdów poruszających się po drogach miasta**. W 2015 r. liczba zaewidencjonowanych pojazdów wyniosła 210 181 – o 3,7% więcej niż w 2014 r. (por. tabela 44). Faktyczna liczba aut poruszających się po drogach jest jednak znacznie większa ze względu na funkcje ekonomiczne, społeczne i kulturalne realizowane przez lubelską metropolię w skali regionu czy kraju. Zwiększaniu się liczby pojazdów towarzyszył wzrost wskaźników liczby pojazdów na 1 000 ludności (por. tabela 45). Wskaźnik dla samochodów osobowych w ciągu roku zwiększył się o 4,3%, dla samochodów ciężarowych – o 1,9%, zaś dla motocykli – o 8,4%. Należy jednak zauważyć, że Lublin charakteryzuje się wartością wskaźnika liczby pojazdów na 1 tys. mieszkańców mniejszą o 6,7% względem średniej dla miast wojewódzkich.

Tabela 44. Liczba pojazdów w Lublinie zarejestrowanych w centralnej ewidencji pojazdów

	2012	2013	2014	2015
Pojazdy ogółem	190 648	196 850	202 730	210 181

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 45. Pojazdy samochodowe i ciągniki – wskaźniki

	2012	2013	2014	2015
Samochody osobowe na 1 000 ludności	425,0	446,9	463,4	483,1
Samochody ciężarowe na 1 000 ludności	88,0	88,5	90,9	92,6
Motocykle na 1 000 ludności	17,8	19,1	20,2	21,9
Pojazdy ogółem na 1 000 ludności	530,8	554,5	574,5	597,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Rosnąca liczba zarejestrowanych samochodów jest zjawiskiem trudnym do jednoznacznej oceny. Z jednej strony proces ten świadczy o rosnącej zamożności mieszkańców. Z drugiej jednak, niska wartość wskaźnika może wskazywać na efektywność komunikacji publicznej. Zagęszczenie ruchu na drogach oznacza także trudności w poruszaniu się po mieście i negatywne skutki dla środowiska naturalnego.

Aby zapewnić możliwość parkowania w centrum wszystkim mieszkańcom załatwiającym tam swoje sprawy, w 2011 r. w Lublinie wyznaczono **strefę płatnego parkowania**. Obszar strefy ograniczony jest ulicami: Solidarności, Lubomelska, Wieniawska, Lipowa, Narutowicza, Bernardyńska, Żmi-gród, Podwale i Plac Zamkowy. W tym obszarze wyznaczonych zostało ok. 1 700 miejsc postojowych obsługiwanych przez 90 parkomatów. Szczegółowe informacje dotyczące granic strefy płatnego parkowania w Lublinie oraz lokalizacji parkomatów zostały zaprezentowane na rysunku 14.

W 2015 r. odnotowano 1 531 015 transakcji w parkomatach oraz 41 330 transakcji przez telefony komórkowe. Ponadto sprzedano 3 362 abonamentów okresowych, 849 abonamentów mieszkańca i 285 abonamentów osoby niepełnosprawnej. Przychód do budżetu miasta z tytułu funkcjonowania strefy płatnego parkowania osiągnął kwotę 5 492 100,51 zł, z której 1 874 435,98 zł stanowiło prowizję dla operatora strefy. Warto dodać, że 19 listopada Rada Miasta Lublin uchwaliła rozszerzenie strefy płatnego parkowania, które miało wejść w życie nie wcześniej niż 1 lipca 2016 r.

Rysunek 14. Strefa płatnego parkowania w Lublinie w 2015 r.

Źródło: materiały Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie.

Troska o jakość przestrzeni miejskiej wymaga dbałości o **tereny zielone** znajdujące się w granicach miasta. W 2015 r. na terenie miasta założono 8 nowych skwerów: przy ul. Podhalańskiej (Węglin), ul. Plagego i ul. Lańkiewicza (Bronowice), ul. Aksini (Węglin Północny), ul. Górskiej (Czechów Południowy), ul. Lotniczej (Bronowice), ul. Lwowskiej (Kalinowszczyzna), ul. Pięknej (Dziesiąta) i ul. Wokulskiego (Węglin Północny). Nowe skwery zostały zlokalizowane w pobliżu osiedli jedno- lub wielorodzinnych.

W tabeli 46 przedstawiono dane o terenach zielonych pochodzące z GUS, obejmujące parki spacerowo-wypoczynkowe, zieleńce, tereny zieleni osiedlowej i zieleń uliczną. W 2015 r. tereny te obejmowały powierzchnię 1 317,2 ha, co stanowiło 8,9% powierzchni Lublina. W ostatnich trzech latach poprawa w tym zakresie wynikała ze zwiększenia powierzchni zieleni ulicznej. Warto także zauważyć, że nie są to wszystkie tereny zielone znajdujące się w mieście. Przede wszystkim na uwagę zasługują dwa lasy leżące w granicach administracyjnych miasta. Największym kompleksem leśnym jest otaczający Zalew Zemborzycki Las Dąbrowa, o powierzchni ponad 1 200 hektarów. Drugi ważny kompleks leśny to Stary Las (zwany też Starym Gajem), zajmujący powierzchnię 460 hektarów. Lasy te zajmują 11,3% powierzchni miasta, pełniąc funkcje dydaktyczne i rekreacyjne dla mieszkańców. Lublin należy więc do najbardziej zielonych miast wojewódzkich w Polsce.

Tabela 46. Wybrane informacje o terenach zielonych w Lublinie

	2012	2013	2014	2015
Parki spacerowo-wypoczynkowe i zieleńce (w ha)	281,4	281,4	281,4	281,4
Tereny zieleni osiedlowej (w ha)	564,3	554,9	555,2	551,8
Zieleń uliczna (w ha)	370,0	470,21	471,00	484
Razem (w ha)	1215,7	1306,5	1307,7	1317,2
Odsetek powierzchni miasta (w %)	8,2	8,9	8,9	8,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Jednym z kluczowych działań wskazanych celu *B.3. Strategii Lublin 2020* jest realizacja *Programu Rewitalizacji dla Lublina*⁶². **Rewitalizacja** stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji⁶³. Obszary Lublina o szczególnych potrzebach rozwojowych, wynikających na przykład ze złego stanu technicznego infrastruktury i budynków, narastających problemów społecznych i gospodarczych, czy występowania zjawisk zagrażających środowisku przyrodniczemu, zostały objęte Programem Rewitalizacji. Rozmieszczenie tych obszarów na tle stanu planistycznego miasta zaprezentowano na rysunku 15.

W ramach projektu europejskiego *USER – zmiany i konflikty w wykorzystaniu przestrzeni publicznych* zakończonego w 2014 r. przeprowadzona została ewaluacja *Programu Rewitalizacji dla Lublina*. Podstawą analizy realizacji Programu były dane statystyczne i informacje pozyskane w tym celu, szczególnie informacje o wskaźnikach opisujących skalę kryzysu w obszarach objętych Programem, stanie zaawansowania prac planistycznych dla tych obszarów oraz zrealizowanych projektów. Najważniejsze wnioski są następujące⁶⁴:

- należy dokonać koncentracji zasięgu przestrzennego Programu Rewitalizacji, ponieważ jest on obszarowo zdekoncentrowany, a projekty są silnie rozproszone;
- należy objąć zasięgiem miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obszary aktualizowanego Programu, gdyż tylko niewielki procent powierzchni Programu Rewitalizacji jest objęty zapisami Miejskiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego;
- należy udoskonalić system monitorowania efektów wdrożenia Programu Rewitalizacji.

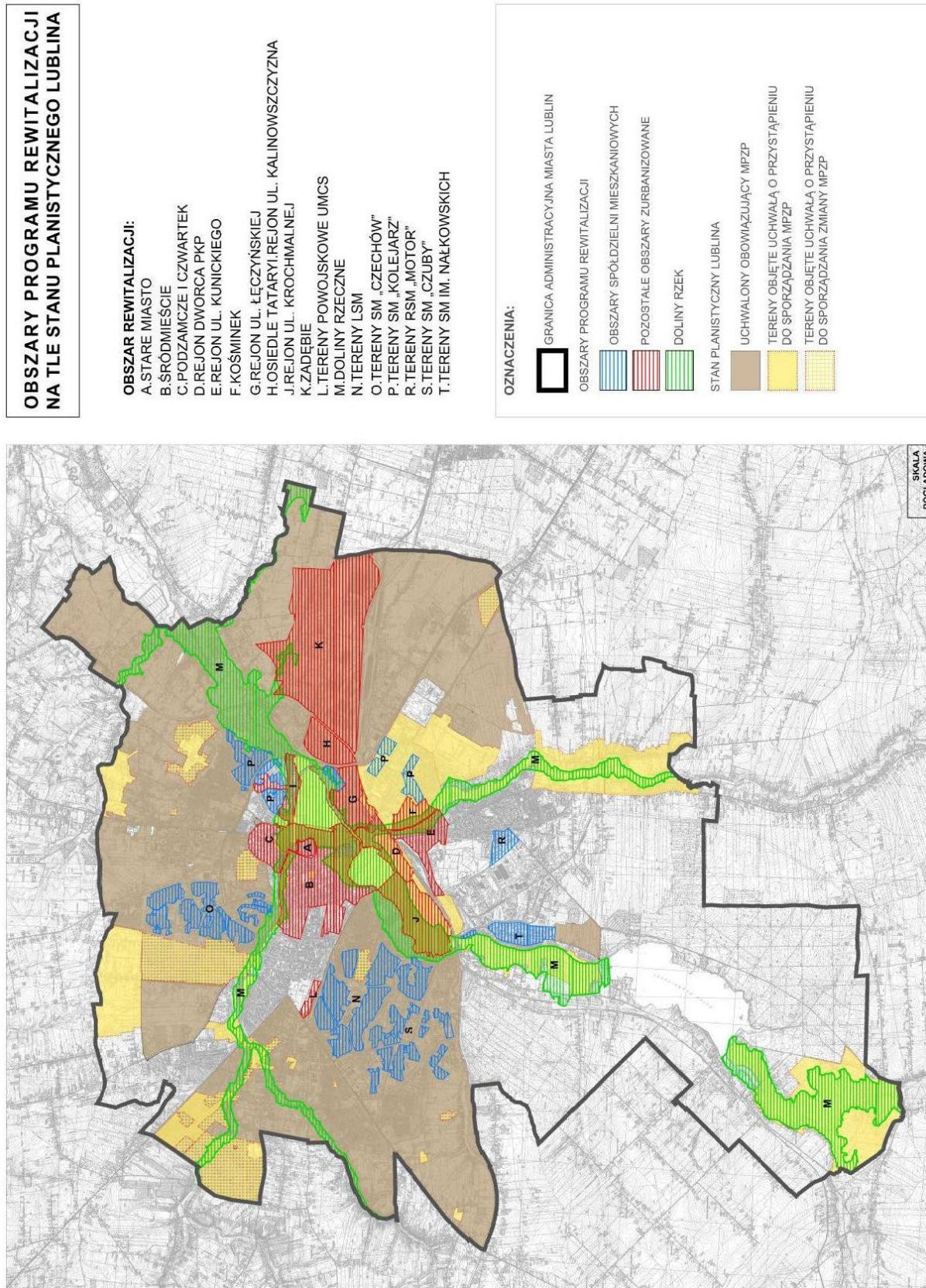
W 2015 r. Urząd Miasta Lublin prowadził prace w zakresie aktualizacji Programu Rewitalizacji, uwzględniając także wyniki z przeprowadzonej ewaluacji Programu.

⁶² Uchwała nr 752/XXXIII/2009 Rady Miasta Lublin z dnia 18 czerwca 2009 r. w sprawie Programu Rewitalizacji dla Lublina.

⁶³ Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, Dz.U. 2018 poz. 1398 t.j., z późn. zm.

⁶⁴ Dokumenty te są dostępne na stronie strategia2020.lublin.eu.

Rysunek 15. Obszary Programu Rewitalizacji na tle stanu planistycznego Lublina

Źródło: materiały Wydziału Planowania Urzędu Miasta Lublin.

Działania w zakresie szeroko rozumianej rewitalizacji są prezentowane w ramach różnych celów *Strategii Lublin 2020* w Obszarach Rozwojowych *B. Przyjazność* i *C. Przedsiębiorczość*. W tym miejscu warto wskazać na **inicjatywy ukierunkowane na poprawę jakości przestrzeni miejskiej**. Po pierwsze, szczególną uwagę należy zwrócić na uchwalenie miejscowego planu zagospodarowania rejonu Podzamcza – ulic: Podzamcze, al. Tysiąclecia, Lubartowska i Ruska. Nowy miejscowy plan, będący zwieńczeniem dyskusji toczony od 2008 r., charakteryzuje się wysoką jakością planistyczną i powstał przy aktywnym zaangażowaniu partnerów społecznych. Uchwalony dokument został skierowany na konkurs dotacji dla jednostek samorządu terytorialnego „Modelowa rewitalizacja miast” organizowany przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Drugą ważną inicjatywą było opracowanie założeń zagospodarowania terenu Parku Ludowego, które staną się podstawą do sporządzenia szczegółowego projektu koncepcji i wykonania rewitalizacji parku. Projekt ten został zgłoszony do realizacji w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego nowej perspektywy finansowej UE na lata 2014–2020. W 2015 r. ogłoszono również przetarg na wykonanie rewitalizacji Placu Litewskiego, jednego z najważniejszych i najbardziej reprezentacyjnych miejsc w Lublinie. Przebudowa Placu Litewskiego również jest przewidziana do realizacji w formule Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. W październiku 2015 r. wyłoniono zwycięzców konkursu na koncepcję urbanistyczno-architektoniczną parku na Błoniach pod Zamkiem Lubelskim. Nagrodzone prace staną się podstawą (po szerokiej dyskusji publicznej i konsultacjach) opracowania projektu realizacji parku na Błoniach. W listopadzie 2015 r. zakończono także wstępne prace nad projektem rewitalizacji doliny rzeki Bystrzycy wraz z zagospodarowaniem terenów położonych w obszarze nadrzecznych. Projekt przyczyni się do kompleksowej rewitalizacji terenów nadrzecznych, w tym Parków: Zawilcowa, Rusałka, obszaru pomiędzy ulicami Romera a Janowską, terenu Lubelskiego Klubu Jeździeckiego, czy zdegradowanych terenów Ośrodka Marina nad Zalewem Zemborzycy. Ważnym efektem rewitalizacji będzie także zwiększenie ilości retencjonowanej wody w Zalewie Zemborzycy, co zapobiegnie zagrożeniom naturalnym w postaci powodzi i suszy oraz poprawi jakość wód zbiornika. Całkowity koszt realizacji projektu szacowany jest na ok. 456 mln zł, a jego realizacja rozpocznie się po uzyskaniu finansowania zewnętrznego w 2016 r. i potrwa do pięciu lat. W 2015 r. Urząd Miasta Lublin rozpoczął również prace nad uchwałą regulującą możliwości reklamowania się w przestrzeni publicznej, korzystając z nowych kompetencji przyznanych samorządom w tzw. ustawie krajobrazowej⁶⁵. Priorytetem w tych pracach jest uporządkowanie przestrzeni miejskiej, w szczególności Śródmieścia i Starego Miasta, które są wizytówką Lublina.

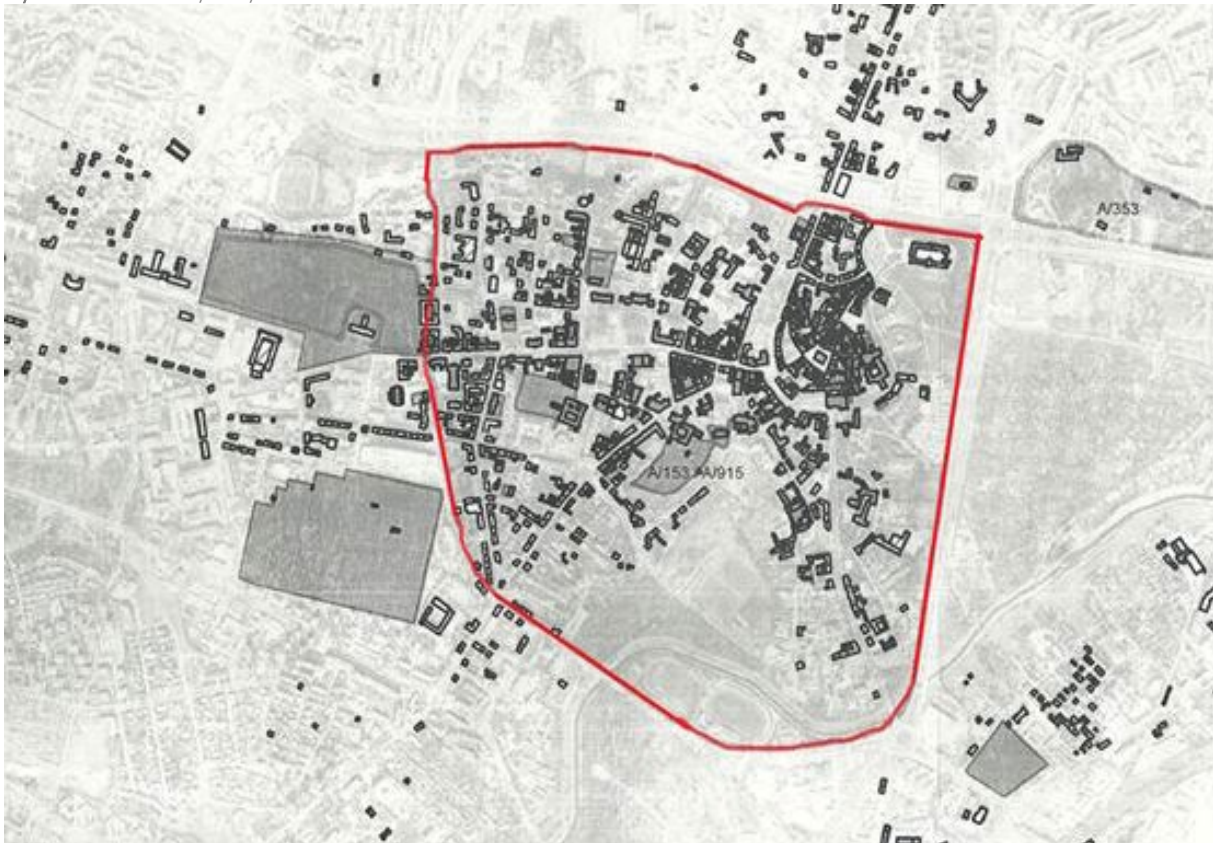
W granicach administracyjnych Lublina znajduje się aktualnie ponad 2 000 obszarów i obiektów ujętych w **gminnej ewidencji zabytków** (w tym 225 obiektów będących własnością Gminy Lublin). Jest to zasób wyróżniający Lublin na tle innych miast wschodniej części Polski, a jego wartość ma znaczenie ogólnopolskie, co zostało potwierdzone nadaniem Lublinowi w 2007 r. przez Prezydenta RP

⁶⁵ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, Dz.U. 2015 poz. 774 z późn. zm.

statusu Pomnika Historii. Z tego względu ochrona walorów miasta w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego nabiera szczególnego znaczenia.

W celu sprawnej realizacji opieki nad zabytkami, należącej do zadań własnych gminy, w 2009 r. powołane zostało Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków. Konserwator prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków w formie zbioru kart adresowych oraz w formie elektronicznej w programie SOWA⁶⁶. Mapę z oznaczonymi obiektami przedstawiono na rysunku 16.

Rysunek 16. Obiekty zabytkowe w centrum Lublina

Źródło: materiały Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków [w:] *Strategia zarządzania dziedzictwem kulturowym Miasta Lublin 2014–2020*, Urząd Miasta Lublin 2014, s. 41.

Efektywne zarządzanie ładem przestrzennym wymaga wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych, zgodnie z ideą budowy inteligentnego miasta (smart city). W 2015 r. zakończyła się realizacja projektu *Opracowanie i wdrożenie systemu informacji przestrzennej dla Miasta Lublin*⁶⁷.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego 2007–2013
Działanie	4.1 Społeczeństwo informacyjne
Priorytet	IV Społeczeństwo informacyjne
Całkowita wartość projektu	4 098 039,00 zł
Wartość dofinansowania	3 483 333, 15 zł
Termin realizacji projektu	07.05.2012–30.04.2015 r.

⁶⁶ Program SOWA został opracowany przez Instytut Systemów Przestrzennych i Kartograficznych w Gliwicach na zlecenie Urzędu Miasta Lublin przy współpracy z Biurem Miejskiego Konserwatora Zabytków. Program jest wdrażany od marca 2011 r.

⁶⁷ Więcej informacji na [stronie projektu](#).

Realizacja projektu pozwoliła na zwiększenie dostępności wiarygodnych informacji o przestrzeni miasta i zachodzących w niej zjawiskach gospodarczych i społecznych oraz decyzji administracyjnych. System Informacji Przestrzennej Lublina został ściśle powiązany ze strukturami i zasobami (bazami) danych prowadzonymi przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Marszałka Województwa Lubelskiego, starostów powiatowych, burmistrzów oraz wójtów z obszarów wchodzących w skład przyszłego Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Powstały w rezultacie projektu Geoportal Miejski to interaktywna mapa miasta służąca do pozyskiwania, przetwarzania i udostępniania danych geodezyjnych, geograficznych czy informacyjnych. Geoportal składa się z sześciu bezpłatnych serwisów, z których każdy ma inny zestaw danych. Podczas przeglądania poszczególnych serwisów użytkownik ma możliwość wyboru określonych warstw mapy (włączania, wyłączania oraz zmiany kolejności wyświetlania) w ramach serwisu, wyszukiwania adresów, działek lub innych obiektów np. kultury, edukacji, sportu, lokalu obwodowej komisji wyborczej czy apteki. Dostępne są również narzędzia do pomiaru powierzchni i odległości oraz wyszukania najbliższej szkoły. Istnieje także możliwość wydruku skomponowanej przez siebie mapy wraz z ustawieniami dodatkowych parametrów. Geoportal jest ogólnodostępny dla mieszkańców za pośrednictwem strony internetowej geoportal.lublin.eu.

Za największe osiągnięcie w ramach realizacji celu *B.3. Dbłość o kulturę przestrzeni* w 2015 r. należy uznać uchwalenie dwóch nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obszaru Śródmieścia. Trwające prace na nowych planami zagospodarowania przestrzennego rokują dalszy wzrost wskaźnika objęcia obszaru miasta planami w nadchodzących latach.

W 2015 r. zainicjowano wiele działań z zakresu rewitalizacji, które zostaną sfinansowane ze środków pochodzących z kolejnej perspektywy finansowej polityki spójności UE na lata 2014–2020. Są to zwłaszcza rewitalizacja Placu Litewskiego, rewitalizacja Błoni pod Zamkiem Lubelskim, rewitalizacja Parku Ludowego, rewitalizacja doliny rzeki Bystrzycy czy prace nad uchwałą porządkującą reklamy w przestrzeni publicznej. Wspólnym mianownikiem tych projektów jest poprawa jakości przestrzeni miejskiej centralnych obszarów Lublina.

B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego

Czas wolny mieszkańców to naturalne zasoby lokalnej społeczności, o które toczy się gra rynkowa pomiędzy wieloma podmiotami próbującymi pozyskać te zasoby dla konsumpcji proponowanych przez siebie usług, szczególnie w sektorze nowych mediów. Szanując wolne wybory mieszkańców oraz działając w trosce o zdrowie mieszkańców i zachowanie lokalnej tożsamości, miasto powinno tworzyć jak najatrakcyjniejszą ofertę spędzania czasu wolnego w swojej przestrzeni oraz infrastrukturze, opierając się na swoich zasobach kulturowych i społecznych. Oferta ta ma za zadanie wspierać wszechstronny osobowy i fizyczny rozwój mieszkańców. Uczestnictwo w sporcie i kulturze zalicza się zatem ważnych ludzkich potrzeb, których zaspokojenie podnosi zadowolenie z życia.

Oceniając możliwości spędzania czasu wolnego za pomocą różnych mierników należy mieć na uwadze, że oferta miasta w tym obszarze ma bardzo interdyscyplinarny charakter, jest kreowana przez szerokie grono podmiotów i nierzadko wymaga międzysektorowej współpracy. Zaproponowane wskaźniki ilościowe i opisowe nie powinny być więc traktowane jako próba oddania pełni możliwości spędzania czasu wolnego, z góry skazana na niepowodzenie, ale raczej jako zarys oferty dostępnej w mieście i inspirację do podejmowania kolejnych działań. W prezentowanym rozdziale w pierwszej kolejności przeanalizowano wskaźniki ilościowe: liczbę kin, widzów i seansów, informacje o muzeach i zwiedzających, dane o działalności bibliotek oraz liczbę obiektów i klubów sportowych wraz z najważniejszymi osiągnięciami sportowymi lublinian. Wskaźniki opisowe obejmują szerokie spektrum zagadnień: strukturę instytucji kultury, ofertę sportowo-rekreacyjną i wybrane elementy oferty kulturalnej dostępnej w mieście. W analizie zwrócono również uwagę na projekty w zakresie infrastruktury sportowej, przedstawiono wykaz jednostek organizacyjnych województwa i miasta działających w obszarze kultury oraz najważniejsze produkty turystyczne Lublina.

Oferta wspierania rozwoju kultury czasu wolnego jest ściśle zależna od **infrastruktury kulturalnej i społecznej**. W 2015 r. w Lublinie funkcjonowało 7 kin, które udostępniały 29 sal z 5 158 miejscami na widowni (o 34,5% więcej niż w roku poprzednim). Informacje o kinach w mieście zaprezentowano w tabeli 47. Rozbudowa obiektów kinowych doprowadziła do obniżenia wskaźnika liczby ludności na 1 miejsce w kinach stałych (o 25,9%). Zmianom tym towarzyszyły wzrosty liczby seansów (o 16,3%) i widzów (o 21,9%). Warto zwrócić uwagę, że od 2014 r. działa sala kinowa w Centrum Kultury w Lublinie, która może pomieścić 70 widzów. Sala kinowa została zmodernizowana dzięki wsparciu finansowemu Państwowego Instytutu Sztuki Filmowej, który wspiera rozwój kin w Polsce, promocję polskiej kinematografii za granicą oraz produkcję filmów.

Tabela 47. Wybrane informacje o kinach

	2012	2013	2014	2015
Ogółem kina	6	6	7	7
Sale	13	20	21	29
Miejsca na widowni	2 598	3 767	3 835	5 158
Seanse ogółem	23 133	20 526	30 683	35 688
Widzowie ogółem	731 684	658 162	802 395	830 248
Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych	133,83	91,21	89,11	66,06

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W 2015 r. 9 lubelskich **muzeów** odwiedziło łącznie 460 tys. osób. Do najpopularniejszych obiektów muzealnych należały: Muzeum Lubelskie w Lublinie, Państwowe Muzeum na Majdanku oraz Muzeum Wsi Lubelskiej (por. tabela 48). Muzeum Lubelskie w Lublinie wraz z oddziałami (Dworek Wincentego Pola, Muzeum J. Czechowicza, Oddział Martyrologii Pod Zegarem i Muzeum Historii Miasta Lublin) odwiedziło 213,7 tys. osób, o 5,3% więcej niż w 2014 r. Obok muzeów, niezwykle popularnym miejscem wśród uczestników wycieczek po Lublinie jest zabytkowy Kościół oo. Dominikanów (por. tabela 49). Turyści, a także mieszkańcy Lublina, często odwiedzają także Ogród Botaniczny UMCS.

Tabela 48. Liczba zwiedzających w muzeach w Lublinie (w tys.)

	2013	2014	2015
Muzeum Lubelskie w Lublinie (z oddziałami)	192,9	202,9	213,7
Państwowe Muzeum na Majdanku	164,4	131,4	149,6
Muzeum Wsi Lubelskiej	61,4	70,8	69
Muzeum Archidiecezjalne (Wieża Trynitarzka)	9,7	10,0	10
Muzeum UMCS	5,5	5,8	b.d.
Piwnica Pod Fortuną	10,8	5,4	12
Muzeum KUL	2,4	3,5	2,4
Muzeum Starodruku i Sztuki Sakralnej	b.d.	3,7	2,2
Apteka Muzeum	1,5	1,3	1,1
Razem	448,6	434,8	460

Uwagi: b.d. – brak danych. Brak danych za 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Tabela 49. Liczba odwiedzających wybrane miejsca Lublinie (w tys.)

	2013	2014	2015
Kościół oo. Dominikanów	253,1	278,9	276,6
Ogród Botaniczny	35,8	47,6	53,2
Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”	5,4	4,1	3,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

W Lublinie istniały 42 **biblioteki** wraz z filiami, posiadające w swoich zbiorach ponad 948 tys. książek. W 2015 r. księgozbiór bibliotek zwiększył się o 2,6%. Powiększono również zbiory elektroniczne. Rozwojowi bibliotek towarzyszył pierwszy od kilku lat spadek liczby czytelników o 0,6%, który – biorąc pod uwagę utrzymanie wskaźnika czytelników na 1 000 ludności – można przypisać zmniejszeniu się liczby mieszkańców Lublina. Dane na temat działalności bibliotek zaprezentowano w tabeli 50.

Tabela 50. Wybrane informacje o bibliotekach

	2012	2013	2014	2015
Biblioteki i filie	40	41	42	42
Księgozbiór	872 965	902 150	925 850	948 069
Zbiory elektroniczne zinwentaryzowane	877	917	970	1 044
Czytelnicy w ciągu roku	74 192	78 031	78 254	77 799
Wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	1 581 696	1 621 076	1 613 950	1 607 636
Ludność na 1 placówkę biblioteczną	8 692	8 380	8 136	8 113
Księgozbiór bibliotek na 1 000 ludności	2 511	2 626	2 709	2 783
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1 000 ludności	213	225	228	228
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	21	21	21	21

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Pojęcie kultury czasu wolnego odnosi się do sfery prywatnej każdego człowieka i przede wszystkim tego, w jaki sposób spędza on czas poza obowiązkami zawodowymi i szkolnymi. Sposoby

spędzania wolnego czasu zwykle zależą od wieku, sytuacji ekonomicznej czy wykształcenia. Bez względu na wymienione czynniki, jednym z najbardziej powszechnych sposobów jest aktywność fizyczna, stąd miasto ma za zadanie zapewnić mieszkańcom odpowiednie zaplecze sportowe, a także przygotować zachęcającą ofertę sportowo-rekreacyjną.

Większość dyscyplin sportowych wymaga odpowiedniej **infrastruktury sportowej**. W tabeli 51 zaprezentowano informacje o obiektach sportowych według ich rodzaju. Zgodnie z danymi Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin, w 2015 r. funkcjonowało 538 obiektów dedykowanych różnym dyscyplinom sportowym.

Tabela 51. Liczba obiektów sportowych

	2013	2014	2015
Stadiony	5	6	6
Boiska piłkarskie	19	21	22
Boiska do piłki nożnej	75	75	75
Kryte pływalnie	12	12	13
Hale sportowe	8	8	8
Korty tenisowe	17	17	17
Sale sportowe	87	87	87
Sale do tenisa stołowego	17	17	17
Moje boisko „Orlik 2012” w tym biały orlik	14	14	14
Boiska do koszykówki	68	68	68
Boiska do siatkówki	48	48	48
Boiska do siatkówki plażowej	7	7	7
Boiska do piłki ręcznej	37	37	37
Boiska do streetballa	4	4	4
Siłownie (szkolne)	34	34	34
Hala lodowa	1	1	1
Skocznie lekkoatletyczne	32	32	32
Bieżnie lekkoatletyczne	36	36	36
Ujeżdżalnie	1	1	1
Wyciąg nart wodnych	1	1	1
Skate park	3	3	3
Kręgielnie	2	b.d.	b.d.
Strzelnice	5	5	5
Tor rowerowy	1	1	1
Akademia golfa	1	1	1

Uwagi: b.d. – brak danych. Brak danych za 2012 r.

Źródło: dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin.

Przełomowym wydarzeniem ostatnich lat w zakresie rozwoju infrastruktury sportowej w Lublinie było zakończenie budowy **Stadionu Miejskiego**, którego protokół odbioru został podpisany przez Prezydenta Miasta Lublin we wrześniu 2014 r.⁶⁸ W czerwcu 2015 r. Stadion Miejski został laureatem prestiżowego ogólnopolskiego konkursu „Budowa Roku 2014”, nazywanego także Oskarami polskiego budownictwa. Plebiscyt organizowany jest przez Polski Związek Inżynierów i Techników Budowlanych przy współpracy Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju oraz Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego. Arena Lublin znalazła się w finałowej czwórce obiektów sportowych, zajmując 2. miejsce w swojej kategorii. Sąd Konkursowy docenił lubelską inwestycję za spełnienie najwyższych kryteriów i standardów na poziomie realizacji, pod względem jakości robót, dobrej organizacji procesu budowy, jak rów-

⁶⁸ Informacje o obiekcie zostały zamieszczone w publikacji *Jak rozwija się Lublin? Raport monitoringowy z realizacji Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 w 2014 r.*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2017.

niez efektów wizualnych i walorów architektonicznych obiektu. Wysoką ocenę zyskał poziom kosztów i szybkie tempo realizacji obiektu.

Za najważniejsze wydarzenie 2015 r. w zakresie rozbudowy infrastruktury sportowej należy uznać zakończenie budowy **zespołu krytych pływalni przy al. Zygmuntowskich 4 w Lublinie**.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej Ministerstwa Sportu i Turystyki
Całkowita wartość projektu	97 015 783,00 zł
Wartość dofinansowania	36 144 000,00 zł
Nazwa programu	Program inwestycji o szczególnym znaczeniu dla sportu na rok 2011
Termin realizacji projektu	01.09.2009–30.06.2015 r.

Zespół pływalni Aqua Lublin podzielony jest na trzy części. Część A obejmuje wielofunkcyjny basen rekreacyjny. W basenie tym przewidziano między innymi: strefy do nauki pływania i hydromasażu, sztuczną rzekę, zjeżdżalnię. W bezpośrednim sąsiedztwie tego basenu znajdują się dodatkowo 2 zjeżdżalnie wodne z wannami hamownymi.

Część B obejmuje 50 metrowy basen sportowy o wymiarach 25 x 51,3 m przeznaczony do rozgrywania zawodów pływackich na poziomie międzynarodowym wysokiej rangi na krótkich i długich dystansach, rozgrywek piłki wodnej oraz do treningów. W Części B znajdują się również:

- basen rekreacyjny z gejerem powietrznym, wodospadem, masażem ściennym trzydyszowym, ścianką wspinaczkową i ławeczką napowietrzającą;
- basen jacuzzi z ciepłą wodą, wyposażony w ławeczki powietrzne oraz leżanki powietrzne;
- basen dla dzieci ze zjeżdżalnią prostą, grzybkiem wodnym oraz statkiem „pirackim”;
- basen zewnętrzny z leżankami oraz ławeczkami napowietrzającymi, połączony rękawem wodnym z halą basenów rekreacyjnych, co pozwala użytkować go przez cały rok;
- basen zewnętrzny z hydromasażem i ciepłą wodą.

Część C obejmuje zespoły towarzyszące, czyli przebieralnie, sanitariaty, zespół odnowy biologicznej i rehabilitacji, zespół saunowy o walorach odnowy biologicznej i rekreacji, a także pomieszczenia przeznaczone dla dzieci.

Zespół krytych pływalni spełnia światowe standardy, przez co umożliwi organizowanie zawodów na najwyższym poziomie. Z powstałego zespołu basenów może skorzystać ponad 4 tys. osób dziennie. Obiekt jest w pełni przystosowany do obsługi osób niepełnosprawnych.

Warto dodać, że już w grudniu 2015 r. na basenie olimpijskim Aqua Lublin odbyły się Mistrzostwa Polski w Pływaniu. Mistrzostwa były jedyną imprezą kwalifikacyjną do Mistrzostw Europy w Londynie w 2016 r., co znacznie podniosło prestiż i rangę zawodów. Do Mistrzostw zgłosiło się 721 zawodników, wśród których znalazły się największe gwiazdy polskiego pływania.

W 2015 r. rozpoczęto realizację kolejnego ważnego projektu w zakresie budowy infrastruktury sportowej: *Przebudowy i rozbudowy **stadionu lekkoatletycznego** wraz z zapleczem przy al. Józefa Piłsudskiego 22 w Lublinie.*

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej Ministerstwa Sportu i Turystyki
Całkowita wartość projektu	34 795 299,00 zł
Wartość dofinansowania	10 000 000,00 zł
Nazwa programu	Program inwestycji o szczególnym znaczeniu dla sportu – edycja 2015
Termin realizacji projektu	10.09.2015–30.09.2017 r.

Zlokalizowany w Śródmieściu Lublina stadion jest jedynym tego typu obiektem w Lublinie i został wybudowany jeszcze w 1955 r. Ostatni remont stadionu miał miejsce 19 lat temu. Zaniedbany obiekt zostanie dostosowany do nowoczesnych standardów, wymaganych przy organizacji imprez na światowym poziomie. W wyniku realizacji projektu powstanie baza sportowa dla lekkiej atletyki o wysokim standardzie spełniająca normy Międzynarodowego Stowarzyszenia Federacji Lekkoatletycznych. Posiadane certyfikaty umożliwią organizację zawodów rangi Mistrzostw Polski w pełnym wymiarze konkurencji: Mistrzostwa Polski seniorów, juniorów, młodzieżowe i akademickie, ogólnopolska olimpiada młodzieży oraz mistrzostwa województwa lubelskiego. Stadion będzie także bazą treningową kadry narodowej w lekkiej atletyce. Ponadto udostępniany będzie klubom sportowym z sekcjami lekkoatletycznymi. Infrastruktura stadionu lekkoatletycznego umożliwi czynne uprawianie lekkiej atletyki przez członków klubów sportowych, uczniów, mieszkańców, w tym osoby niepełnosprawne⁶⁹.

Warto zwrócić uwagę także na inne projekty inwestycyjne w zakresie rozbudowy infrastruktury sportowej miasta. W 2015 r. zakończono budowę boiska do rugby przy ul. Magnoliowej oraz przebudowę boiska sportowego przy Zespole Szkół nr 8. Rozpoczęto także budowę kompleksu sportowego przy Szkole Podstawowej nr 2 i budowę krytej pływalni przy Gimnazjum nr 5. Na realizację tych inwestycji udało się pozyskać dotacje z Ministerstwa Sportu i Turystyki. W 2015 r. kontynuowano również budowę pola golfowego nad Zalewem Zemborzyckim.

Obok obiektów sportowych, ofertę sportowo-rekreacyjną miasta wzbogaca 130 km tras dla rowerzystów (zob. część B.1.) oraz trasy rowerowe znajdujące się w bliskiej odległości od granic administracyjnych miasta. W ramach rozwoju infrastruktury rowerowej w 2014 r. oficjalnie uruchomiono **Lubelski Rower Miejski**, który na początku funkcjonowania liczył 40 stacji rowerowych oraz 400 rowerów, będąc najnowocześniejszym oraz drugim największym systemem w Polsce. Uruchomienie systemu LRM było krokiem milowym realizacji projektu *Europejska Stolica Turystyki Rowerowej w Lublinie*.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego 2007–2013
Działanie	8.2 Infrastruktura szkolna i sportowa
Priorytet	VIII Infrastruktura społeczna
Całkowita wartość projektu	9 014 566,27 zł
Wartość dofinansowania	3 454 006,84 zł
Termin realizacji projektu	29.08.2012–16.11.2015 r.

⁶⁹ Więcej informacji jest dostępnych na stronie internetowej [Urzędu Miasta Lublin](http://www.um.lublin.pl).

W ciągu pierwszego pełnego, bo trwającego osiem miesięcy sezonu rowerów miejskich w Lublinie w 2015 r., liczba wypożyczeń przekroczyła 436 tysięcy, z systemu korzystało ponad 41 tys. użytkowników (tabela 52), a rowery były wypożyczane średnio co 44 sekund. Rosnąca popularność systemu spotkała się z zainteresowaniem przedsiębiorców. Dzięki temu Lubelski Rower Miejski rozbudowano o trzy stacje sponsorskie (Lublin Plaza, Atrium Felicity i Tarasy Zamkowe) oraz 30 rowerów.

Tabela 52. Wybrane informacje o funkcjonowaniu Lubelskiego Roweru Miejskiego

	2014	2015
Liczba wypożyczeń	128 644	436 965
Liczba zarejestrowanych użytkowników	22 218	41 360
Liczba rejestracji nowych użytkowników	22 218	19 060
Liczba stacji rowerowych	40	43
Liczba rowerów	400	430

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z serwisu lubelskirower.pl.

Warto zwrócić uwagę, że operator systemu LRM – Nextbike Polska Sp. z o.o. – obsługuje także systemy w kilkunastu innych polskich miastach, w tym w Warszawie, Wrocławiu, Poznaniu, Białymstoku, Opolu czy Krakowie. We wszystkich tych miastach użytkownicy Lubelskiego Roweru Miejskiego mogą korzystać z rowerów przy użyciu numeru telefonu i PIN-u LRM, podobnie jak posiadacze kont z innych miast odwiedzający Lublin⁷⁰.

Poprawie infrastruktury rowerowej, jak również promocji tej formy transportu, służyły również projekty europejskie. Wiosną 2015 r. zainaugurowano zajęcia dla dzieci w wybudowanym pod koniec 2014 r. Miasteczku Ruchu Drogowego przy al. Zygmuntowskich.

Głównym celem projektu *Budowa Miasteczka Ruchu Drogowego* jest podniesienie kultury motoryzacyjnej, szczególnie wśród dzieci i młodzieży, co wpłynie korzystnie na poprawę stanu bezpieczeństwa na drodze. Ponadto istotnym celem projektu jest poszerzenie oferty edukacyjnej – w zakresie nauki przepisów ruchu drogowego, praktycznego szkolenia w zakresie ruchu pieszych oraz przede wszystkim nauki jazdy na rowerze i motorowerze. Oprócz funkcji edukacyjnej, miasteczko pełni rolę centralnego ośrodka egzaminowania dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów na kartę rowerową i motorowerową. Inwestycja ta została przewidziana do prowadzenia zajęć dla najmłodszych dzieci w wieku od 6 do 10 lat. Zajęcia są prowadzone pod kierunkiem nauczycieli wychowania komunikacyjnego w formie zabawy połączonej z nauką podstawowych zasad poruszania się po drogach publicznych. Dzieci mają do dyspozycji mini samochodziki akumulatorowe, które poruszają po wyznaczonych alejkach „miejskich” z oznakowaniem, przejściami dla pieszych i sygnalizacją świetlną. Miasteczko jest organizowane w miesiącach kwiecień–październik.

Obok infrastruktury, istotnym elementem budowania oferty czasu wolnego jest działalność **klubów sportowych**. W Lublinie w 2015 r. funkcjonowały 103 kluby sportowe wpisane do ewidencji, 53 uczniowskie kluby sportowe, 51 klubów sportowych zarejestrowanych w KRS oraz 4 uczelniane kluby sportowe AZS (por. tabela 53).

⁷⁰ Opracowano na podstawie materiałów dostępnych na stronie internetowej serwisu: lubelskirower.pl.

Tabela 53. Liczba klubów sportowych

	2013	2014	2015
Kluby sportowe wpisane do ewidencji	104	99	103
Uczniowskie kluby sportowe	57	50	53
Kluby sportowe zarejestrowane w KRS	45	45	51
Kluby sportowe AZS	4	4	4

Źródło: dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin.

Istniejąca baza rekreacyjno-sportowa przekłada się na **osiągnięcia lubelskich sportowców**. W 2015 r. zdobyli oni łącznie 132 medale, a 44 razy zajmowali pierwsze miejsce. Wykaz zdobytych medali przedstawiono w tabeli 54, a listę osiągnięć członków poszczególnych klubów sportowych, z zaznaczeniem uprawianej dyscypliny, zamieszczono w tabeli 55.

Tabela 54. Osiągnięcia lubelskich sportowców

	2013	2014	2015
Złoty medal	52	49	44
Srebrny medal	47	43	39
Brązowy medal	60	41	49

Źródło: dane Wydziału Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin.

Tabela 55. Osiągnięcia lubelskich sportowców w poszczególnych klubach i dziedzinach w 2015 r.

Nazwa klubu	Dziedzina osiągnięć	Liczba osiągnięć
Lubelskie Towarzystwo Kajakowe FALA	kajakarstwo	1
Klub Sportowy BOKS Lublin	boks	1
UKS Taekwondo SP6	taekwon-do	1
Klub Motorowy Cross	sporty motocyklowe	6
Lubelski Sportowy Klub Taekwondo	taekwon-do	2
Klub Sportowy Fight Gym	kick boxing	1
Klub Sportowy Fight Gym	boks	1
Klub Sportowy PACO	kulturystyka	3
Klub Sportowy PACO	bikini fitness	1
Klub Sportowy PACO	fitness	1
Lubelski Klub Karate Kyokushin	karate kyokushin	2
Lubelski Klub Karate Tradycyjnego	karate tradycyjne	6
Lubelski Klub Kolarstwa Górskiego	kolarstwo górskie	4
Lubelski Klub Jeździecki	jeździectwo	1
UKS Skarpa	pływanie	7
UKS Skarpa	wspinaczka sportowa	7
Lubelski Sportowy Klub Głuchych SPARTAN	lekkoatletyka	11
Lubelski Sportowy Klub Głuchych SPARTAN	pływanie	7
Lubelski Sportowy Klub Głuchych SPARTAN	tenis stołowy	1
Lubelski Sportowy Klub Głuchych SPARTAN	szachy	1
Integracyjne Centrum Sportu i Rehabilitacji START	tenis stołowy	1
Integracyjne Centrum Sportu i Rehabilitacji START	łucznictwo	2
Integracyjne Centrum Sportu i Rehabilitacji START	pływanie	1
Integracyjne Centrum Sportu i Rehabilitacji START	goalball	2
AZS UMCS TPS	plażowa piłka siatkowa	1
Zapaśnicze Towarzystwo Sportowe Sokół	sumo	10
Miejskie Towarzystwo Pływackie LUBLINIANKA (obecnie AZS UMCS)	pływanie	3
Taneczny Klub Sportowy LIDER	taniec towarzyski	4
Lubelski Klub Karate Shotokan	karate shotokan	1
Sportowy Klub Kick-Boxing Politechniki Lubelskiej	kick-boxing	3
AZS UMCS	lekkoatletyka	2
UKS Olimpijczyk 23	pływanie	1
Lubelski Klub Szachowy	szachy	4
Kolarski Klub Tandemowy HETMAN	kolarstwo tandemowe	6
Lubelski Klub Niesłyszących HETMAN	kręgle klasyczne	3
Klub Sportowy MANTA	wakeboard	4

Nazwa klubu	Dziedzina osiągnięć	Liczba osiągnięć
Klub Pamara Boccia	boccia	1
Klub Bokserski Olimp Lublin	boks	2
Miejski Klub Sportowy Kalina Lublin	kick-boxing	2
Integracyjne Centrum Sportu i Rehabilitacji „Ikar”	bowling	1

Uwagi: uwzględniono najwyższy wynik dla danej osoby, na podstawie danych otrzymanych z klubów sportowych współpracujących z Wydziałem Sportu i Turystyki UM Lublin.

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Rozwój oferty rekreacyjno-sportowej powinien obejmować nie tylko rozbudowę infrastruktury, ale także **organizację wydarzeń sportowych**. W 2015 r. mieszkańcy mieli możliwość czynnego i biernego uczestniczenia w kilkudziesięciu imprezach i wydarzeniach, skierowanych do mieszkańców w różnym wieku. Były to:

- rozgrywki ekstraklasy koszykówki kobiet,
- rozgrywki ekstraklasy koszykówki mężczyzn,
- rozgrywki I ligi żużla,
- rozgrywki III ligi piłki nożnej mężczyzn,
- impreza hippiczna „Cavaliada” 2015,
- cykl imprez biegowych Grand Prix City Trial,
- cykl imprez szachowych „Szach Królowi”,
- badanie poziomu sprawności fizycznej mieszkańców – Test Coopera,
- cykl imprez „Lekkoatletyczne Czwartki”,
- Międzynarodowy Turniej Szachowy Miast Partnerskich,
- mecz rugby Polska-Ukraina,
- zajęcia sportowo-rekreacyjne w ramach Lubelskich Dni Kultury Studenckiej,
- turniej U-16 w koszykówce,
- zumba na Orliku,
- otwarcie Ogólnopolskiej Gimnazjady 2015 w grach zespołowych,
- mecz reprezentacji kobiet w koszykówce Tauron Basket Liga „Mecz Gwiazd”,
- turniej klas profilowanych w koszykówce, pływaniu, piłce nożnej, piłce ręcznej, tenisie stołowym i zapasach,
- 3. Maraton Lubelski oraz cykl imprez „Cztery Dychy do Maratonu”,
- Międzynarodowy Turniej Reprezentacji Polski Mężczyzn w piłce ręcznej,
- Lublin City Race,
- Lotto Cup,
- Marcin Gortat Camp,
- World Grand Prix – turniej finałowy II Dywizji w siatkówce kobiet,
- Otwarte Mistrzostwa Lubelszczyzny w Motocrosie,
- mecz reprezentacji w futbolu amerykańskim Polska – Rosja,
- mecz żużlowy Polska – Reszta Świata,
- II i III Runda Pucharu ETTU w tenisie stołowym,

- Ogólnopolski Turniej Tańca Sportowego Grand Prix Polski par dorosłych,
- Zimowe Mistrzostwa Polski Seniorów i Młodzieżowców w pływaniu,
- rozgrywki Superligi Kobiet w piłce ręcznej,
- ćwierćfinały Mistrzostw Polski juniorów starszych w koszykówce,
- ćwierćfinały Mistrzostw Polski juniorów starszych w piłce ręcznej,
- turniej piłki ręcznej w ramach IV MP Masters kobiet i mężczyzn,
- XI Ogólnopolska Gimnazjada w grach zespołowych,
- Międzynarodowy Turniej Koszykówki Lublin Basket CUP,
- XXIII Międzynarodowy Bieg Solidarności „Lubelski Lipiec 1980”,
- XXI Międzynarodowy lubelski Festiwal Piłki Siatkowej i Minisiatkówki,
- turniej FIVB World Grand Prix w siatkówce kobiet,
- turniej Orlika o Puchar premiera RP,
- Zimowe Mistrzostwa polski Seniorów i Młodzieżowców w pływaniu.

Uczestnictwo w kulturze jest jedną z najważniejszych potrzeb ludzkich, a jej zaspokojenie przyczynia się do wszechstronnego rozwoju osobistego i wspólnotowego oraz istotnie podnosi zadowolenie z życia. Tworzenie potencjału kultury oraz możliwości jego wykorzystywania to zadanie wielu podmiotów publicznych, prywatnych i społecznych, wśród których istotną rolę pełni samorząd. Wrazem zaangażowania władz miejskich w czynienie kultury wartościowym elementem życia mieszkańców jest uchwalona w 2013 r. *Strategia Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020*⁷¹, dla której materiałem wyjściowym były dwie aplikacje oraz raporty i analizy będące efektem rozpoczętych w 2007 r. starań Lublina o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Warto zwrócić uwagę również na zapoczątkowany w 2013 r. wieloletni program Dzielnice Kultury, którego celem jest zwiększenie potencjału kulturalnego dwudziestu siedmiu dzielnic Lublina. Realizacja programu ma doprowadzić do zwiększenia aktywnego uczestnictwa w kulturze mieszkańców Lublina oraz podniesienia ich kompetencji kulturowych.

W Lublinie funkcjonują liczne **instytucje kultury**, promujące walory miasta w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego oraz kształtujące postawy kulturowe mieszkańców. W skład instytucji będących jednostkami organizacyjnymi Miasta Lublin wchodzi⁷²:

- Centrum Kultury w Lublinie,
- Dzielnicowy Dom Kultury „Bronowice”,
- Dzielnicowy Dom Kultury „Węglin”,
- Galeria Labirynt,
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie,
- Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”,
- Ośrodek Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych „Rozdroża”,

⁷¹ Uchwała nr 895/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020.

⁷² Strona internetowa [Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Miasta Lublin](#).

- Teatr im. H. Ch. Andersena w Lublinie,
- Teatr Stary w Lublinie,
- Warsztaty Kultury w Lublinie,
- Zespół Pieśni i Tańca „Lublin” im. Wandy Kaniorowej.

W Lublinie działają również instytucje kultury, których jednostką organizacyjną jest samorząd województwa. Są to⁷³:

- Centrum Spotkania Kultur,
- Filharmonia im. H. Wieniawskiego w Lublinie,
- Teatr im. J. Osterwy w Lublinie,
- Teatr Muzyczny w Lublinie,
- Muzeum Lubelskie w Lublinie,
- Muzeum Wsi Lubelskiej,
- Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie,
- Wojewódzki Ośrodek Kultury w Lublinie,

W *Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020* stwierdzono, że kultura jest traktowana jako ważny element rozwoju Lublina, niezbędny do budowania nowoczesnego i kreatywnego społeczeństwa obywatelskiego, kształtującego swoją tożsamość na wspólnej historii i dziedzictwie. Jako taka jest ona autonomicznym elementem postępu, ale także przenika inne dziedziny życia, wobec których pełni rolę katalizatora i łącznika. Kultura pozwala na zrównoważenie czynników ludzkich (kapitału ludzkiego i społecznego), technologicznych (np. transportu i nowoczesnych technologii) i biznesowych, niezbędnych do budowania nowoczesnego miasta w oparciu o koncepcję miasta inteligentnego (smart city)⁷⁴. Ze względu na swoje wyjątkowe tradycje, lubelska kultura jest nastawiona na uczestnictwo i różnorodność, na spotkanie się kultur, religii, idei, pobudzając mieszkańców do odkrywania siebie, innych ludzi i świata. Różnorodność ta znajduje odzwierciedlenie w ofercie turystycznej i kulturalnej miasta, pozwalającej wyjść naprzeciw zainteresowaniom i gustom wymagających uczestników kultury.

Ważnym elementem oferty kulturalnej miasta są wydarzenia o charakterze cyklicznym. Obszerną listę 54 takich wydarzeń zrealizowanych w 2015 r., wraz z ich krótkimi opisami, zamieszczono w tabeli 56. Wielość i różnorodność wydarzeń świadczy o kompetencji, wytrwałości i współpracy wielu środowisk odpowiedzialnych za kulturę w Lublinie. Dzięki nim Lublin ma szansę zostać ważnym ośrodkiem kultury w Europie, odgrywającym rolę w krajowej i europejskiej debacie na temat roli miast w rozwoju współczesnych społeczeństw. Bogactwo wydarzeń kulturalnych jest także oznaką metropolitalnych funkcji Lublina w obszarze kultury o zasięgu ponadregionalnym.

⁷³ Na podstawie strony internetowej województwa.lubelskiego.

⁷⁴ *Strategia Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2013, s. 10.

Tabela 56. Wydarzenia kulturalne w Lublinie w 2015 r.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Bitwa o kulturę/ Bitwa o literaturę</i>	styczeń- grudzień	Cotygodniowy cykl otwartych dla publiczności spotkań, poświęconych tematom budowanym wokół premier literackich, aktualnych zjawisk i fenomenów, jakie obserwujemy w kulturze. Do rozmów zapraszani są zarówno wybitni pisarze, jak i osobistości z szeroko rozumianej kultury lubelskiej i ogólnopolskiej, którzy próbują nazwać i pomagają zrozumieć zachodzące procesy. Wszystkie spotkania są dostępne on-line na stronie video.teatrstary.eu .
<i>Spis Treści</i>	styczeń- grudzień	Cykl Spis Treści to zaproszenie do wspólnego słuchania i rozmawiania o literaturze. Gośćmi spotkań są ludzie sceny, którzy opowiadają i prezentują swój literacki Spis Treści. Utwory im bliskie, ważne dla ich osobistej i artystycznej biografii. O swoich literackich „spisach treści” opowiadali m.in. Irena Jun, Stanisława Celińska, Jan Peszek, Beata Fudalej, Natalia Sikora, Małgorzata Hajewska-Krzysztofik, Katarzyna Groniec, Agnieszka Glińska, Dorota Segda, Grażyna Szapołowska, Marcin Bosak, Joanna Szczepkowska, Ewa Skibińska, Ewa Konstancja Bułhak, Maja Komorowska, Dorota Landowska, Stanisław Brudny, Sandra Korzeniak, Anna Seniuk. Pomysłodawcą i kuratorem cyklu jest Mateusz Nowak.
<i>Harmonie Starego Miasta</i>	styczeń- grudzień	Harmonie Starego Miasta ukazują twórczość muzyczną w bogatym kontekście kultury polskiej i światowej, promują tradycję i nowoczesność w szerokim spektrum gatunków, form i techniki praktyk wykonawczych. Przywołują wielowiekową tradycję Lublina (miejsca urodzin genialnego skrzypka, kompozytora i pedagoga Henryka Wieniawskiego) – miasta na styku Wschodu i Zachodu, gdzie od wieków krzyżowały się nurty muzyczne i tendencje artystyczne. Muzyczną scenę koncertów stanowią niezwykle wnętrza Kaplicy Trójcy Świętej na Zamku Lubelskim, Bazyliki oo. Dominikanów, Archikatedry Lubelskiej, Trybunału Koronnego i Kamienicy Wieniawskich przy Rynku. Harmonie Starego Miasta promują utalentowanych artystów młodego pokolenia, będących laureatami wielu znaczących konkursów muzycznych.
<i>Died Moroz Convention</i>	21 lutego	Jest to autorski projekt Roberta Kuśmirowskiego i Rafała Chwały polegający na spotkaniu muzyków oraz publiczności w mroźnej, zimowej scenerii Lublina. Z jednej strony to swoisty test wytrzymałości zarówno dla artystów, jak i nowych technologii, z drugiej zaś – przywrócenie zapomnianych już nieco idei gościnności, otwartości i symbolicznego spotkania „człowieka z człowiekiem”. Spektrum muzyczne jest bardzo szerokie: od tradycyjnych, pierwotnych brzmień po nowoczesną muzykę alternatywną.
<i>Wielkopostne śpiewanie</i>	22 lutego- 29 marca	Czas Wielkiego Postu to okres szczególny dla wszystkich chrześcijan. Wielkopostne śpiewanie to cykl koncertów połączonych z krótkimi rozważaniami wygłaszanymi przez ojców dominikanów. Koncerty odbywają się w każdą niedzielę Wielkiego Postu w Bazylice oo. Dominikanów pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika na lubelskim Starym Mieście. Koncerty uświetniają swoimi występami zespoły, chóry i soliści z całej Polski.
<i>Studenckie Konfrontacje Filmowe</i>	28 lutego- 29 marca	Studenckie Konfrontacje Filmowe to doroczny przegląd najciekawszych osiągnięć kina światowego, odbywający się w sali widowiskowej Akademickiego Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”. Jego ideą jest prezentacja filmów nagrodzonych na najważniejszych światowych festiwalach, zdobywców Złotych Globów, Oscarów i Złotej Palmy. Wszystkie tytuły Konfrontacji pojawiają się w Lublinie po raz pierwszy, a większość z nich – także po raz pierwszy w Polsce. Impreza, która przyciąga tłumy miłośników kina, na trwałe wpisała się w pejzaż najważniejszych wydarzeń kulturalnych Lublina.
<i>Międzynarodowy Festiwal Braci Wieniawskich</i>	6-27 marca	Bracia Henryk i Józef Wieniawscy to wybitne postacie nie tylko polskiej, ale i światowej muzyki klasycznej. Międzynarodowy Festiwal Braci Wieniawskich jest swoistym memento, hołdem złożonym tym dwóm wybitnym muzykom – peanem na ich cześć, a także okazją do zapoznania się z twórczością zarówno Braci Wieniawskich, jak i innych wybitnych kompozytorów oraz wykonawców muzyki światowej klasy.
<i>Przegląd Inscenizacji Fragmentów Dzieł Williama Szekspira w Języku Angielskim</i>	7 marca	Ogólnopolski Przegląd Inscenizacji Fragmentów Dzieł Williama Shakespeare’a w Języku Angielskim – Scenes from Shakespeare in English Festival powstał w 1999 r. Każdego roku młodzież z całej Polski prezentuje kilkadziesiąt inscenizacji w formie monologu, dialogu lub występu grupowego, trwających od 5 do 20 minut. Co roku zdobywcy nagrody Grand Prix wyjeżdżają w czasie wakacji na tydzień do Anglii i oglądają dwie sztuki w dwóch najsłynniejszych teatrach świata: Royal Shakespeare Company w Stratford-upon-Avon i The Globe Theatre w Londynie.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Lubelski Festiwal Piosenki Autorskiej i Poetyckiej im. Jacka Kaczmarskiego „Metamorfozy Sentymentalne”</i>	20–21 marca	Jest to przegląd piosenki autorskiej i poetyckiej poświęcony pamięci i twórczości wielkiego barda polskiej estrady – Jacka Kaczmarskiego. Festiwal ma na celu popularyzację poezji śpiewanej, a także promowanie indywidualnych twórców. „Metamorfozy Sentymentalne” to wydarzenie w całości przygotowywane przez uczniów IX Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Kopernika w Lublinie oraz Stowarzyszenie Absolwentów IX LO w Lublinie przy współpracy z Wydziałem Artystycznym UMCS oraz Akademickim Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”.
<i>Lublin Blues Session</i>	20 marca–21 listopada	Jest to całoroczny projekt muzyczny o charakterze edukacyjno-artystycznym w ramach którego od 2011 r. odbywają się koncerty i warsztaty muzyczne. Celem projektu jest edukacja kulturalna i artystyczna oraz propagowanie działań, zjawisk i przedsięwzięć związanych z bluesem. Organizatorem tych wydarzeń jest Fundacja Obszar Działań Artystycznych z Lublina.
<i>Festiwal Tempus Paschale</i>	29 marca–22 kwietnia	Festiwal odbywa się od 1997 r. W jego ramach organizowane są koncerty muzyki dawnej w zabytkowych lubelskich wnętrzach, a uczestniczą w nich soliści i zespoły z kraju i zagranicy. Program festiwalu, poprzez prezentację arcydzieł muzyki dawnej, a także muzyki żydowskiej oraz rosyjskiej, podkreśla europejski wymiar dziedzictwa kulturowego Lublina. Koncertom towarzyszą wystawy malarstwa.
<i>Nadzwyczajny koncert Kameralnego Państwowego Chóru z Armenii</i>	31 marca	Koncert z okazji Międzynarodowych Obchodów Upamiętnienia Stulecia Ludobójstwa Ormian 1915–2015.
<i>Ogólnopolski Festiwal Piosenki Artystycznej „Wschody”</i>	17–19 kwietnia	Ogólnopolski Festiwal Piosenki Artystycznej „Wschody” to konkurs, w którym mogą wziąć udział soliści stojący u progu kariery, amatorzy lub profesjonalści z całego kraju. Ideą przeglądu jest propagowanie niebanalnej muzyki i wyszukiwanie nowych talentów. Zwyczajowo gwiazdami festiwalu są wokaliści uznanych zespołów ze swoimi solowymi projektami. Dotychczas podczas zwieńczającego festiwalu Koncertu Galowego wystąpili: Hubert „Spięty” Dobaczewski, wokalista zespołu Lao Che, Piotr Rogucki z zespołu COMA oraz Katarzyna Nosowska.
<i>Lublin Jazz Festiwal</i>	19–26 kwietnia	Jest to wydarzenie artystyczne prezentujące wielość form współczesnej muzyki jazzowej. Od pierwszej edycji organizatorzy zapraszają artystów kształtujących różnorodne nurty i style światowego jazzu, jak też podejmują działania, które tworzą przestrzeń do szeroko pojętej edukacji oraz integracji środowiska jazzowego. Do tej pory na festiwalu wystąpili m.in.: Tomasz Stańko, John Scofield, The Ex, Ken Vandermark, Dave Douglas, Hamid Drake, Jazzanova, Ravi Coltrane Quartet, Satoko Fujii Orchestra.
<i>Międzynarodowy Przegląd Teatrów Osób Niepełnosprawnych „Spotkania Artystów Nieprzetartego Szlaku”</i>	17–19 kwietnia	„Spotkania Artystów Nieprzetartego Szlaku” są przeglądem teatralnym, podczas którego swoje umiejętności prezentują teatry osób niepełnosprawnych z Polski i zagranicy. W czasie przerw pomiędzy spektaklami niepełnosprawni artyści, widzowie, wolontariusze i organizatorzy wspólnie śpiewają piosenki, które nawiązują do tematyki cyklu „Nieprzetartego Szlaku” na dany rok.
<i>Studencki Ogólnopolski Festiwal Teatralny Kontestacje</i>	24–26 kwietnia	Festiwal nie posiadał nigdy formy konkursowej – to raczej spotkania mające na celu zainteresowanie teatrem szerszej publiczności akademickiej i nie tylko. Nieprzekonanych przyciągać ma nazwa stanowiąca jednocześnie swego rodzaju ideę programową – „Kontestacje”, a więc krytyczne spojrzenie na zastaną rzeczywistość, sprzeciw, a wręcz bunt wobec ogólnie przyjętych norm i wartości, ukazanie teatru jako medium mogącego ten bunt wyrazić najpełniej.
<i>Muszla Koncertowa</i>	maj–wrzesień	Muszla Koncertowa położona jest w pięknej scenerii zrewitalizowanego Ogrodu Saskiego znajdującego się w centrum miasta, tuż obok trzech lubelskich uniwersytetów, pomiędzy największymi dzielnicami Lublina. Doskonała lokalizacja, zadana scena, widownia na ponad 1 000 miejsc i zaplecze techniczne powodują, że Muszla Koncertowa jest idealnym miejscem do organizacji letniego wypoczynku dla mieszkańców miasta. Koncerty, spektakle teatralne, projekcje filmowe, festyny rodzinne oraz wiele innych atrakcji to oferta dla całych rodzin, a dla wielu lublinian szansa na kontakt z teatrem, kinem autorskim czy muzyką poważną. Celem działalności Muszli Koncertowej jest promowanie rodzinnego, kulturalnego i bezpiecznego modelu spędzania wolnego czasu.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Dni Schulzowskie w Lublinie „Bruno4ever”</i>	kwiecień–listopad	„Bruno4ever” to hasło, pod którym od niemal dziesięciu lat odbywają się w Lublinie wydarzenia poświęcone Brunonowi Schulzowi oraz schulzowskim inspiracjom w kulturze i sztuce. To międzynarodowe spotkania artystów, naukowców i pasjonatów, wystawy, spektakle, dyskusje, promocje książek, koncerty. Część kwietniowo-lipcowa nawiązuje do urodzin pisarza, część listopadowa upamiętnia rocznicę jego śmierci. Uczestnicy mają możliwość wyjazdu do Drohobycza (Ukraina), aby wziąć udział w programie artystycznym „Druga Jesień”, przygotowanym przez stronę ukraińską (koncerty, wystawy, spektakle) oraz w spotkaniu ekumenicznym w miejscu tragicznej śmierci autora „Sklepów cynamonowych”.
<i>Forum Witolda Lutosławskiego „Most”</i>	12–17 maja	Forum Witolda Lutosławskiego „Most” to festiwal muzyki współczesnej, zainicjowany przez profesor Gabrielę Klauzę i Agnieszkę Kreiner. Jest organizowany corocznie przez Filharmonię Lubelską przy współpracy z Uniwersytem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Ogólnokształcącą Szkołą Muzyczną I i II st. im. K. Lipińskiego oraz Szkołą Muzyczną I i II st. im. T. Szeligowskiego w Lublinie. Podczas Forum można usłyszeć dzieła Mistrza Lutosławskiego, jak i inne utwory muzyki współczesnej, wykonywane zarówno przez uznanych artystów, jak i muzyków młodego pokolenia.
<i>Festiwal Tradycji i Awangardy Muzycznej „KODY”</i>	13–17 maja	Festiwal powstał, aby łączyć i przenikać tradycję muzyki archaicznej z nowoczesnymi poszukiwaniami. Współcześni kompozytorzy i muzycy improwizujący, zarówno w formie, jak i środkach wyrazu, niejednokrotnie nawiązują do archaicznych form dźwiękowych. Zestawienie estetyki tradycyjnej i współczesnej tworzy nową jakość, gdy funkcja magiczna muzyki archaicznej spotyka się z funkcją estetyczną muzyki nowoczesnej.
<i>Wielokulturowy Lublin</i>	22–26 maja	Festiwal różnorodności kulturowej współczesnego Lublina. Promuje tolerancję i dialog międzykulturowy poprzez działania o charakterze edukacyjnym i kulturotwórczym, mające wysoką wartość artystyczną. Zamiarem organizatorów jest, by prezentacje wpłynęły na poprawę jakości więzi społecznych i przełamały istniejące stereotypy. Daje możliwość spotkania różnych kultur i obyczajów oraz tradycji wyznaniowych obecnych w Lublinie. Ukazując ich żywotność oraz wkład w dzisiejsze życie kulturalne miasta, organizatorzy chcą podkreślić wartość i znaczenie tych różnorodności, które pozwalają określać Lublin mianem miasta wielokulturowego.
<i>Lubelskie Spotkania Literackie – „Miasto Poezji”</i>	26–30 maja	Festiwal Lubelskie Spotkania Literackie „Miasto Poezji” odbywa się od 2008 r. Stał się płaszczyzną do rozmów o poezji, spotkań z poetami, ale też różnorodnych działań społeczno-artystycznych popularyzujących poezję. Festiwal odbywa się w wielu miejscach: na uniwersytetach, w szkołach, bibliotekach, domach kultury, domach pomocy społecznej, świetlicach terapeutycznych, świątyniach, kawiarniach, w otwartych przestrzeniach miasta, podwórkach, ale także w Internecie. Charakterystycznym rysem Festiwalu jest jego uspołecznienie – w programie znajdują się dziesiątki spotkań z poetami i poezją w mieszkaniach prywatnych (program „Mieszkania Poezji”) oraz inicjatywy w przestrzeni miasta podejmowane przez mieszkańców (działanie „Terytoria Poezji”). Festiwalowi towarzyszy Nagroda „Kamień” przyznawana wybitnym poetom, a jej laureatami są: Ryszard Krynicki, Julia Hartwig, Tomasz Różycki, Piotr Matywiecki, Andrzej Sosnowski, Marcin Świetlicki, Jacek Podsiadło.
<i>Noc Kultury</i>	8/9 czerwca	Impreza, podczas której wszystkie instytucje kulturalne oferują darmowy wstęp oraz specjalne atrakcje. Najważniejszą sceną wydarzeń Nocy Kultury jest publiczna przestrzeń miejska, gdzie teatry o światowej renomie stają na równi z ulicznymi artystami, muzyka symfoniczna przeplata się z jazzem, folklem i elektro-funkiem.
<i>Słodko-Gorzki Festiwal Teatralny</i>	13–16 czerwca	Festiwal obecnie prezentuje dwa oblicza teatru – radosne i bolesne. Organizatorzy przedstawiają spektakle będące rozrywką z pogranicza teatru i cyrku, teatru muzycznego i tanecznego. Oprócz nich w ramach festiwalu odbywają się także projekcje filmowe oraz wieczory muzyczne w klubie festiwalowym. Festiwal stał się swoistym prezentem dla publiczności – na wszystkie wydarzenia wstęp jest bezpłatny.
<i>Prezentacje Form Muzyczno-Teatralnych „Dźwięki Słów”</i>	20 czerwca	Na program festiwalu składają się recitale i spektakle muzyczne. Prezentowane są arcydzieła, łączące muzykę z ambitnym tekstem, wysublimowaną aranżacją i niepowtarzalną interpretacją. Muzyka przeprowadzana od subtelnej aranżacji, podkreślanego dźwiękami wokalizy posiada wyrazisty ciężar dramaturgiczny i specyficzny ładunek emocjonalny i intelektualny. Jest to jednocześnie spotkanie różnych gatunków muzycznych łączących słowo i ekspresję aktorską balansujące na granicy różnych kultur. Muzyka, którą można słuchać i widzieć jak teatralne przedstawienia.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Festiwal Sztuki w Przestrzeni Publicznej Otwarte Miasto – Open City</i>	24 czerwca–24 lipca	Lubelski Festiwal „Open City” to jedna z najważniejszych prezentacji sztuki współczesnej w Polsce i największa tego typu wystawa na wschodzie Polski. Festiwal opiera się na idei uwolnienia dzieła sztuki od sterylnej i pozbawionej kontekstu przestrzeni muzeum, na rzecz zmiennego otoczenia miasta. Przez miesiąc artyści wydają swoje prace pod oceny i refleksje mieszkańców oraz turystów. Sztuka zostaje wystawiona zarówno na ulotne emocje przechodniów, jak i na zmienne warunki atmosferyczne. Wpisana w dziejowy kontekst i współczesne problemy przestrzeni miejskiej, staje się zarówno jej komentarzem, jak i kolejnym rozdziałem historii miasta. Dodatkową wartością Festiwalu jest pełna dokumentacja realizacji artystów w formie katalogu sztuki aktualnej oraz realizacje trwałe.
<i>Most Kultury</i>	czerwiec–wrzesień	Most Kultury to interdyscyplinarny projekt wprowadzający działania artystyczno-animacyjne o charakterze edukacyjnym w przestrzeń miejską. Terenem wydarzeń jest zabytkowy most im. inżyniera Mariana Lutosławskiego na rzece Bystrzycy. Most, poza swoim wymiarem symbolicznym, obrazującym ideę łączenia różnych środowisk, w dosłowny, topograficzny sposób łączy również cztery dzielnice Lublina: Śródmieście, Bronowice, Kośminek i Za Cukrownią. To właśnie do mieszkańców tych dzielnic adresowany jest program Mostu Kultury, przygotowywany przy współpracy z lokalną społecznością oraz Radami Dzielnic, jako rodzaj „lokalnego święta”. Historyczny most na trzy letnie miesiące staje się miejscem warsztatów, koncertów, wystaw, pokazów filmowych i kulturowych już potańcówek. Wakacyjny program wydarzeń na Moście Kultury przyczynił się do kulturalnej aktywizacji i ożywienia tej części miasta, stając się popularnym miejscem spotkań i integracji mieszkańców Lublina.
<i>Międzynarodowy Festiwal Organowy „Lublin – Czuby”</i>	24 czerwca – 23 września	Pomysł międzynarodowych festiwali zrodził się jesienią 1995 r., kiedy Jerzy Kulka wraz z ks. Ryszardem Jurakiem odbyli podróż do Monachium, a miasto otrzymało niezwykle wartościowy i unikalny instrument, na którym można wykonywać całą literaturę organową od renesansu po współczesność, od mistrzów włoskich, niemieckich po kompozytorów francuskich.
<i>Letnie Forum Tańca Współczesnego</i>	26–28 czerwca	Jest to cykl prezentacji spektakli i warsztatów tańca uzupełnionych wykładami i pokazami filmowymi, adresowanych do szerokiego grona odbiorców, głównie z Lublina i regionu. Każdego roku tuż przed wakacjami artyści tańca z Polski lub zagranicy prowadzą intensywne działania artystyczne i edukacyjne organizowane w różnych przestrzeniach miasta.
<i>Landart Festival</i>	1-11 lipca	Lubelski Landart Festiwal to przedsięwzięcie, które ma na celu uprawianie i upowszechnianie sztuki ziemi. Ten rodzaj działalności łączy naturę ze sztuką, otwierając nowe możliwości działań artystycznych w przestrzeni środowiska naturalnego oraz przestrzeni publicznej. Festiwal stwarza nowe szanse i nową jakość wypowiedzi artystycznej, a przy okazji promuje region lubelski jako miejsca przyjazne ludziom, sztuce i kulturze. Projekty artystyczne realizowane są w symbiozie ze środowiskiem naturalnym. Festiwal ma charakter międzynarodowy.
<i>Festiwal Teatrów Niewielkich</i>	4-6 lipiec	Ogólnopolski festiwal monodramów o charakterze konkursowym. Podczas festiwalu przyznaje się nagrody dla najlepszych aktorów. Prezentacjom konkursowym towarzyszą zawsze spektakle zawodowych monodramistów. Celem festiwalu jest inicjowanie nowych działań z zakresu sztuki scenicznej (szczególnie w środowiskach, które na co dzień nie mają możliwości kontaktu z tego typu teatrem), podnoszenie kompetencji kulturalnej społeczeństwa w zakresie wiedzy o teatrze oraz tworzenie warunków do rozwijania aktywności twórczej.
<i>Wschód Kultury Inne Brzmienia Art'n'Music Festival</i>	8-12 lipca	Wschód Kultury – Inne Brzmienia Art'n'Music Festival to festiwal umożliwiający obcowanie z najciekawszymi zjawiskami muzycznymi na styku gatunków, tradycji i wpływów kulturowych. To jedno z najbardziej inspirujących i odkrywczyczych wydarzeń muzycznych w Polsce, które pozwala usłyszeć w sercu Lublina światowe gwiazdy i muzyczne odkrycia. Do tej pory na scenach „Innych Brzmień” wystąpili m.in. tacy artyści jak Einstürzende Neubauten, Goldfrapp, Tony Allen, Asian Dub Foundation, Yat-Kha, The Tiger Lilies. Niezmiennie inspirująca jest też, zawarta w nazwie festiwalu, idea „Wschodu Kultury”, która sprowadza do Lublina najciekawszych artystów m.in. z takich krajów jak Ukraina, Gruzja czy Armenia. Festiwalowi towarzyszy cykl debat, a także warsztaty, wystawy, pokazy filmowe oraz specjalny program „Małe Inne Brzmienia” przygotowany dla dzieci.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne im. Ignacego Wachowiaka</i>	11–17 lipca	Organizowane od 1984 r. Spotkania są jednymi z najstarszych i najważniejszych imprez tego typu w kraju. Głównym ich celem jest zaprezentowanie i popularyzacja wśród lubelskiej publiczności folkloru różnych krajów i narodów. W dotychczasowych edycjach wzięto udział około 230 zespołów z 5 kontynentów.
<i>Centralny Plac Zabaw</i>	lipiec–sierpień	Centralny Plac Zabaw to interdyscyplinarny projekt, który poprzez zaangażowanie różnych środowisk miejskich, tworzy atrakcyjną przestrzeń dla rozmaitych działań artystycznych, animacyjnych, edukacyjnych, sportowych. Służyć one mają integracji oraz propagowaniu i rozwijaniu kreatywnego, produktywnego, aktywnego spędzania czasu, połączonego z edukacją kulturalną i artystyczną. Obszarem projektu jest teren przy Centrum Kultury w Lublinie, Plac im. Lecha Kaczyńskiego, z przylegającymi do niego placami zabaw, oraz oryginalnie zaaranżowany Wirydarz instytucji. Każdy może włączyć się do prowadzonych tam działań animacyjnych, pokazów, warsztatów, projekcji, koncertów i imprez dla dzieci, młodzieży, dorosłych oraz seniorów.
<i>Carnaval Sztukmistrzów</i>	23–26 lipca	Łączy wielkie widowisko z pogranicza teatru i nowego cyrku w przestrzeni miasta. Wydarzenie to stanowi rozwinięcie odbywającego się w Lublinie od kilku lat Festiwalu Sztukmistrzów. Do miasta zjeżdżają artyści i specjaliści sztuki cyrkowej z wielu krajów Europy, którzy oprócz magicznych spektakli i widowisk przeprowadzili cykl warsztatów dla profesjonalistów oraz dla początkujących adeptów tej dziedziny sztuki. Nazwa wydarzenia nawiązuje do postaci Sztukmistrza z Lublina – bohatera książki noblisty Izaaka Bashevisa Singera.
<i>Jarmark Jagielloński</i>	15–18 sierpnia	Jarmark Jagielloński to wydarzenie artystyczno-kupieckie, które w swojej formule łączy prezentację wyrobów rękodzielniczych i rzemieślniczych twórców tradycyjnych m.in. z Polski, Ukrainy i Białorusi oraz bogaty program wydarzeń kulturalnych. Jarmark Jagielloński swoją ideą nawiązuje do słynnych Jarmarków Lubelskich, które na przełomie XV i XVI wieku były jednym z najbardziej znanych handlowych wydarzeń międzynarodowych. Podczas Jarmarku istotną rolę odgrywają widowiska artystyczne i historyczne. Odbywa się turniej rycerski, w którym duży nacisk jest położony na rytuały rycerskie i historyczne.
<i>Meeting of Styles</i>	1–2 sierpnia	Meeting of Styles to Międzynarodowy Festiwal Sztuki Muralu (Graffiti), którego główną ideą jest ukazanie graffiti jako jednego z rozwijających się kierunków sztuki w przestrzeni publicznej. Zgodnie z koncepcją marki „Lublin. Miasto Inspiracji”, miasto promuje przedsięwzięcia wspierające kreatywność i aktywność młodych ludzi.
<i>Festiwal „Solo Życia”</i>	28–29 sierpnia	Festiwal promuje utalentowanych, młodych muzyków z całej Europy poprzez umożliwienie im debiutu scenicznego. Aby wziąć udział w Festiwalu należy nagrać wymyśloną przez siebie partię solową, zagrana na dowolnym instrumencie do nagranych wcześniej podkładu muzycznego. Komisja po przesłuchaniu solówek dokonuje wyboru wykonawców, którzy swoje umiejętności prezentują podczas koncertu finałowego. Podczas imprezy występują najlepsi polscy instrumentalniści w różnych kategoriach muzyki rozrywkowej. Festiwal zwieńczony jest koncertem gwiazdy oraz jam session.
<i>Europejski Festiwal Smaku</i>	2–6 września	Festiwal z wielkim sukcesem pokazuje wielokulturowość i dziedzictwo kulinarne Lubelszczyzny. Jest największym kulinarnym świętem regionu, które przyciąga wyjątkowym połączeniem wydarzeń kulturalnych z tradycją lubelskiej kuchni. W ramach edycji 2015 w Lublinie odbył się koncert Katie Melua.
<i>Międzynarodowy Festiwal „Andrzej Nikodemowicz – Czas i Dźwięk”</i>	18–30 września	Celem festiwalu jest prezentacja najwartościowszych zjawisk i tendencji w polskiej i światowej kulturze muzycznej, ze szczególnym wskazaniem dzieł profesora Andrzeja Nikodemowicza, jednego z czołowych, żyjących twórców muzyki sakralnej, Honorowego Obywatela Miasta Lublin. Istotę muzyki Nikodemowicza stanowi charakterystyczna kontemplacyjność natury religijnej, intensywna ekspresja, fakturalna gęstość i różnorodność materii dźwiękowej, także ewolucyjny typ narracji i swoiste zapatrzenie w tradycję dawnych epok. Po wczesnych kompozycjach, o cechach neoromantycznych (wpływy Karola Szymanowskiego i Aleksandra Skriabina), kompozytor odwołał się do estetyki muzyki XX wieku, m.in. dodekafonii i sonoryzmu.
<i>Międzynarodowy Festiwal „Najstarsze Pieśni Europy”</i>	2–3 października	Podczas festiwalu prezentowane są najstarsze muzyczne świadectwa kultury tradycyjnej z różnych regionów Europy. W dotychczasowych edycjach festiwalu uczestniczyło kilkadziesiąt zespołów śpiewających i liczni soliści z Albanii, Białorusi, Estonii, Litwy, Łotwy, Polski, Rosji, Ukrainy, Słowacji, Serbii i Włoch. Archaiczne pieśni, których korzenie nierzadko sięgają czasów przedchrześcijańskich, wykonują zarówno wiekowi strażnicy wiejskiej tradycji, jak i młodzi artyści z miasta, którzy podjęli trud rekonstrukcji dawnych technik śpiewania i ocalenia ginących pieśni.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Chatka Blues Festiwal</i>	9-10 października	Chatka Blues Festiwal to dwa dni koncertów, na których prezentują się oryginalne i cenione zespoły bluesowe prezentujące zarówno akustycznego jak i elektrycznego bluesa. Celem Festiwalu jest promocja muzyki bluesowej, a także promocja zespołów prezentujących ten rodzaj muzyki. Chatka Blues Festiwal odbywa się od 2010 r. w ACK UMCS „Chatka Żaka” w Lublinie.
<i>Festiwal Konfrontacje Teatralne</i>	9-18 października	W ramach festiwalu prezentowane są dokonania najciekawszych osobowości teatralnych, które przedstawiają nowy sposób rozumienia teatru. Program główny uzupełniony jest o „show case lubelski”, czyli prezentację lubelskiego środowiska teatralnego.
<i>Międzynarodowe Spotkania Teatrów Tańca</i>	7-12 listopada	Festiwal zainicjowany został w 1997 r. Obecnie jest jednym z najważniejszych wydarzeń kulturalnych Lublina, a także jednym z najbardziej liczących się festiwali sztuki tańca w Polsce i Europie. Ideą Festiwalu jest wzajemne poznanie i wymiana doświadczeń oraz inspiracja odmiennością kulturową pomiędzy Polską i krajami Europy Środkowo-Wschodniej, Europy Zachodniej i innymi częściami świata. Twórcy Spotkań podkreślają uniwersalny wymiar wydarzenia, przypominając, że taniec współczesny jest szczególnieńnym medium porozumienia – sztuką w pełni demokratyczną, doskonale przekazującą emocje wzbogacone mocnym ładunkiem intelektualnym.
<i>Ogólnopolski Festiwal Piosenki Studenckiej i Turystycznej „Bakcynalia”</i>	6-7 listopada	„Bakcynalia” są jednym z legendarnych festiwali piosenki studenckiej. Festiwal, znany wcześniej pod nazwą Epidemia Piosenki Turystycznej „Bakcynalia”, ma wieloletnią historię. Był niegdyś obok łódzkiej „Yapy”, gdańskiej „Bazuny” i Ogólnopolskiego Festiwalu Piosenki Studenckiej w Krakowie jedną z najbardziej znanych w Polsce imprez prezentujących kulturę studencką. Festiwal został reaktywowany w 2007 r. po kilkunastu latach przerwy. Obecnie festiwal odbywa się regularnie w ACK UMCS „Chatka Żaka”. Obejmuje koncert konkursowy – umożliwiający młodym wykonawcom z Lublina i kraju prezentację swoich osiągnięć przed szerszą publicznością – oraz koncerty zaproszonych gwiazd festiwalu, a także imprezy towarzyszące – wystawy, pokazy slajdów, jam session.
<i>Ogólnopolski Festiwal Fantastyki „Falkon”</i>	6-8 listopada	„Falkon” to jeden z największych konwentów fantastycznych w Polsce, co roku gromadzący znacznie ponad tysiąc uczestników. Jest to impreza kulturalna o profilu związanym z tym wszystkim, co mieści się w pojęciu „fantastyka”. Podczas trzech dni konwentu trwają nieprzerwanie prelekcje, dyskusje, konkursy, turnieje, pokazy i inne atrakcje. Celem konwentu jest propagowanie utrwalanie wśród młodzieży i dorosłych zainteresowań związanych z szeroko pojętą fantastyką, przez którą organizatorzy rozumieją przede wszystkim literaturę, film, sztukę oraz gry fantastyczne.
<i>Festiwal „Ukraina w centrum Lublina”</i>	15-17 listopada	Festiwal „Ukraina w Centrum Lublina” to przegląd współczesnej kultury ukraińskiej w przeróżnych odsłonach. Podczas koncertów muzycznych prezentowane są różnorodne style i interpretacje muzyczne, nowe i ciekawe projekty znanych na Ukrainie formacji. Tradycyjnymi elementami festiwalu stały się przedstawienia teatralne i przegląd filmów, wystawy, warsztaty artystyczne, konkurs wiedzy o Ukrainie dla uczniów lubelskich szkół, czy spotkania literackie.
<i>Festiwal Złote Mrówkojady</i>	20-28 listopada	„Złote Mrówkojady” to festiwal filmowy organizowany przez entuzjastów dla entuzjastów, prawdziwa gratka dla fanów dobrego, niezależnego kina. Dzięki zaangażowaniu i pasji organizatorów festiwal stał się rozpoznawalną marką wśród krajowych imprez poświęconych kinematografii niezależnej. Krótkometrażowe filmy niezależne (fabularne, dokumentalne oraz animowane) zgłaszane na festiwal przechodzą przez staranną selekcję, dzięki czemu publiczność może mieć pewność, że zobaczy oryginalny, ambitny zestaw filmów. Specyfiką festiwalu jest także nieco żartobliwy charakter gali, podczas której, autorem najlepszych filmów, wręczane są nagrody – Złote Mrówkojady, przyznawane w ramach konkursu przez profesjonalne Jury.
<i>Międzynarodowy Festiwal Muzyki Ludowej „Mikołajki Folkowe”.</i>	5-8 grudnia	Najstarszy i jeden z największych w Polsce festiwali prezentujących muzykę inspirowaną folklorem. Festiwal odbywa się od 1991 r. Celem imprezy jest popularyzacja kultury tradycyjnej we wszystkich jej przejawach, głównie poprzez prezentację twórczych przekształceń muzycznego folkloru.
<i>MAAT Festival</i>	5-8 grudnia	Momentem przełomowym dla formuły programu kuratorskiego MAAT Festival był 2013 r. Przekształcił się on wtedy w międzynarodowy program rezydencyjny, w którym z zaproszonymi artystami można było spotykać się przez cały rok. Tym sposobem stał się pierwszym w Polsce rezydencyjnym festiwalem w takim wymiarze – jego program był realizowany w postaci rezydencji artystycznych rozciągniętych na przestrzeni całego roku z finałem w grudniu.

Nazwa wydarzenia	Data	Opis
<i>Lublin Jazz Festiwal</i>	7-8 grudnia	To wydarzenie artystyczne prezentujące różnorodność form współczesnej muzyki jazzowej. Od pierwszej edycji organizatorzy zapraszają artystów reprezentujących różnorodne nurty i style muzyczne, jak też podejmują działania, które tworzą przestrzeń do szeroko pojętej edukacji oraz integracji środowiska jazzowego.
<i>Międzynarodowy Festiwal Jazzowy „Jazz Bez”</i>	10-12 grudnia	Festiwal jest przedsięwzięciem renomowanym, dobrze znanym w środowisku muzycznym polskim i ukraińskim. Zyskał opinię imprezy prezentującej najlepsze wzorce współczesnej muzyki improwizowanej, przyczyniając się w ten sposób do budowania bezpośrednich polsko-ukraińskich kontaktów kulturalnych, w tym tworzenia międzynarodowych formacji muzycznych.
<i>Festiwal Bożego Narodzenia</i>	5 grudnia-10 stycznia	Festiwal jest próbą stworzenia niepowtarzalnego klimatu i przywołania magii Świąt w centrum Lublina. Szopka Bożonarodzeniowa każdego roku powstaje w nowej aranżacji, a miasto zostaje udekorowane kolorową, świąteczną iluminacją oraz choinkami.
<i>Sylwester Miejski</i>	31 grudnia	Sylwester miejski zajmuje stałe miejsce w kalendarzu lubelskich imprez. Co roku mieszkańcy Lublina wspólnie witają Nowy Rok w centrum Lublina na Placu Litewskim. Na wszystkich, którzy chcą spędzić sylwestrową noc na świeżym powietrzu czekają niezwykle atrakcyjne: koncerty muzycznych gwiazd, występy kabaretów oraz taneczna muzyka serwowana przez uznanych DJ'ów.

Uwagi: wydarzenia zostały uszeregowane według daty rozpoczęcia.

Źródło: materiały Wydziału Kultury Urzędu Miasta Lublin.

Obok organizacji wydarzeń kulturalnych, formą promowania kultury przez samorząd jest także nagradzanie osób zasłużonych w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury. Doroczne **nagrody Miasta Lublin** są przyznawane w następujących kategoriach⁷⁵:

- Nagroda Artystyczna Miasta Lublin – przyznawana jest osobom fizycznym lub prawnym oraz innym podmiotom, w tym także grupom nieformalnym, na podstawie oceny osiągnięć o istotnym znaczeniu, za wybitne dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej powstałe w okresie minionego roku kalendarzowego, w szczególności w takich dziedzinach sztuki jak: film, literatura, muzyka, sztuki wizualne, w tym m.in.: malarstwo, rzeźba, grafika, rysunek, fotografia, multimedia, instalacja, taniec, teatr.
- Nagroda Miasta Lublin za Upowszechnianie Kultury – przyznawana jest animatorom i menedżerom kultury będącym osobami fizycznymi, prawnymi lub innymi podmiotami, w tym także grupami nieformalnymi, na podstawie oceny działalności, za znaczące osiągnięcia powstałe w okresie minionego roku kalendarzowego w zakresie upowszechniania kultury dotyczące w szczególności: animacji i organizacji wydarzeń kulturalnych, edukacji kulturalnej i artystycznej, wspomagania artystycznej twórczości amatorskiej, popularyzacji różnorodnych dziedzin kultury i sztuki.
- Nagroda Miasta Lublin za Całokszaft Działalności – przyznawana jest wyłącznie osobom fizycznym za co najmniej dwudziestoletnią działalność twórczą, artystyczną lub w zakresie upowszechniania kultury na podstawie oceny całokszaftu osiągnięć o istotnym znaczeniu, w uznaniu wybitnych dokonań w obszarze kultury i sztuki.
- Nagrodę Miasta Lublin dla Mecenasa Kultury – może otrzymać osoba fizyczna lub prawna za wspieranie finansowe lub pozafinansowe przedsięwzięć kulturalnych, twórczości artystycznej oraz innych działań w zakresie kultury i sztuki w minionym roku kalendarzowym.

⁷⁵ Uchwała nr 745/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania dorocznych nagród za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury.

- Nagrody Okolicznościowe – mogą być przyznawane osobom fizycznym lub prawnym, a także innym podmiotom, w tym grupom nieformalnym, na podstawie oceny działalności lub osiągnięć o istotnym znaczeniu.

W 2015 r. Prezydent Miasta Lublin wyróżnił dorocznymi nagrodami za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury następujące osoby lub instytucje:

- 1) Jarosław Koziara (performer, dizajner, artysta plastyk i artysta wizualny). Nagroda Artystyczna Miasta Lublin została przyznana za wybitne dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej, wielowymiarowe działania i odkrywanie nowych rozwiązań w sztuce, w szczególności za projekt i wydanie albumu monograficznego Andrzeja Kota „OT KOT”, projekt instalacji „Świeciuchy”, liczne realizacje scenograficzne w Lublinie i w Polsce oraz reprezentowanie lubelskiej kultury na Festiwalu Sztuki Polskiej Art Attak w Gruzji.
- 2) Dzielnicowy Domu Kultury „Węglin” w Lublinie. Nagroda Miasta Lublin za Upowszechnianie Kultury została przyznana za przekraczanie standardów, profesjonalizm, odwagę i innowacyjność w podejmowaniu inicjatyw oraz stworzenie rozpoznawalnej marki i miejsca, w którym ludzie z pasją działają dla siebie i innych, a także za zmianę stereotypowego myślenia o domach kultury i konsekwentne utrwalanie poczucia lokalnej tożsamości.
- 3) Zbigniew Strzałkowski (poeta, prozaik, grafik, dziennikarz, ekslibrysta i popularyzator kultury). Nagroda Miasta Lublin za Całokształt Działalności została przyznana za wybitne i wszechstronne dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury, autentyczne oddanie wieloletniej odpowiedzialnej i niestrudzonej pracy, bogaty dorobek twórczy oraz wpływ na tworzenie i obecny kształt życia kulturalnego Lublina
- 4) Perła Browary Lubelskie S. A. Nagroda Miasta Lublin dla Mecenasa Kultury została przyznana za konsekwentne prowadzenie polityki społecznej odpowiedzialności biznesu, znaczący wpływ na jakość oferty kulturalnej Lublina poprzez hojne wspieranie organizacji przedsięwzięć kulturalnych oraz wielką przychylność i życzliwość dla lubelskiego środowiska kultury.

Ponadto, nagrodami okolicznościowymi zostało wyróżnionych 17 osób i instytucji za dokonania w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury lub z okazji jubileuszu działalności twórczej, artystycznej lub jubileuszu działalności w zakresie upowszechniania kultury.

Przedstawione informacje potwierdzają, że oferta spędzania czasu wolnego w Lublinie jest bogata i stale rozwijana, w coraz większym stopniu zaspokajając potrzeby mieszkańców Lublina. Największym osiągnięciem w tym obszarze w 2015 r. było zakończenie budowy zespołu krytych pływalni „Aqua Lublin”. Inne ważne wydarzenia to zainaugurowanie zajęć na Miasteczku Ruchu Drogowego oraz rozpoczęcie przebudowy stadionu lekkoatletycznego. Spektakularne osiągnięcia dotyczą tworzenia oferty kulturalnej – zarówno pod względem ilości stałych wydarzeń, jak i ich jakości i różnorodności. Oferta kulturalna wydaje się mocnym atutem Lublina pozwalającym na przyciąganie coraz większej liczby turystów i z pewnością może być źródłem poczucia dumy mieszkańców. Dzięki kulturze

Lublin staje się miastem ciekawym i atrakcyjnym, o wysokiej jakości życia, w którym mieszkańcy budują lokalne społeczności i rozwijają własne talenty i pasje. Warto zwrócić uwagę także na inne przejawy uczestnictwa mieszkańców w kulturze – rosnącą liczbę seansów i widzów w kinach, dużą popularność muzeów czy rosnący księgozbiór bibliotek przy stabilnej liczbie czytelników i wypożyczeń.

B.5. Podnoszenie jakości edukacji

Jakość edukacji to ważny czynnik decydujący o przyjazności miasta. Poza realizacją powszechnego obowiązku nauki szkoły pełnią dziś bardzo ważną rolę jako ośrodki autorytetu, wiedzy i kultury w lokalnych społecznościach. Dbanie o szkoły jest jednym z obowiązkowych zadań samorządu. Biorąc pod uwagę te szczególne funkcje można dojść do wniosku, że miasto, które chce się rozwijać, musi robić więcej dla oświaty i swoich mieszkańców, niż wymagają tego przepisy. Dlatego też samorząd, szkoły i mieszkańcy powinni szukać nowych form współpracy. Działania, które miasto może podejmować na rzecz rozwoju współpracy z placówkami oświatowymi, obejmują m.in. zwiększanie funkcjonalności i atrakcyjności sieci przedszkoli i szkół oraz ich otoczenia, podnoszenie rozwoju kwalifikacji nauczycieli, wzbogacanie programów nauczania, motywowanie rodziców do korzystania z oferty edukacji pozaszkolnej, wzmacnianie autorytetu nauczyciela i współpracy na linii nauczyciele-rodzice.

Oceniając postępy w zakresie podnoszenia jakości edukacji posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Najpierw zaprezentowano dane o żłobkach i przedszkolach. Następnie przeanalizowano sytuację w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych pod względem liczby szkół i uczniów, komputeryzacji szkół i zdawalności egzaminów na kolejnych etapach kształcenia. Miernik opisowy realizacji celu *B.5. Podnoszenie jakości edukacji* to analiza działań Urzędu Miasta w zakresie oświaty, który obejmuje najważniejsze realizowane programy i projekty. Uzupełnieniem rozważań są informacje o nagrodach i miejscach w rankingach Lublina w dziedzinie edukacji.

Instytucjonalnymi formami opieki nad dziećmi do lat 3 są **żłobki i kluby dziecięce**. Funkcjonowanie żłobków uległo istotnym zmianom w 2011 r., kiedy w życie weszła ustawa o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3⁷⁶. Na mocy tej ustawy żłobki przestały być częścią systemu opieki zdrowotnej, a pieczę nad działalnością regulowaną niniejszą ustawą sprawuje obecnie Minister Pracy i Polityki Społecznej. W 2015 r. liczba żłobków i klubów malucha w Lublinie zwiększyła się do 27, a liczba miejsc – do 1 316 (por. tabela 57). Liczba miejsc w tych placówkach wzrosła więc o 5,4%, co – biorąc pod uwagę wolniejszy przyrost liczby dzieci w wieku 0–3 w analogicznym okresie – przekłada się na poprawę dostępności opieki nad najmłodszymi dziećmi. Blisko 74% wszystkich miejsc było oferowanych przez żłobki podległe samorządowi.

Tabela 57. Instytucjonalne formy opieki nad dziećmi do lat 3 i wychowanie przedszkolne

	2012	2013	2014	2015
Żłobki i kluby dziecięce, w tym:	13	16	23	27
<i>żłobki podległe samorządowi</i>	8	8	8	8
Miejsca w żłobkach i klubach dziecięcych, w tym:	886	1 119	1 249	1 316
<i>miejsca w żłobkach podległych samorządowi</i>	817	967	968	971
Przedszkola, w tym:	134	135	137	137
<i>przedszkola prowadzone przez jednostki samorządu gminnego</i>	63	64	63	66
Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych (klasy, grupy)	55	58	46	33
Punkty przedszkolne	9	8	8	8

⁷⁶ Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U.2018.603 t.j. z późn. zm.

	2012	2013	2014	2015
Miejsca w oświacie publicznej i niepublicznej dla dzieci w wieku przedszkolnym, w tym:	13 181	14 060	13 867	13 921
<i>miejsca w przedszkolach, oddziałach i punktach prowadzonych przez jednostki samorządu gminnego</i>	9 448	9 742	9 568	9 323

Uwagi: dane o żłobkach są podane według stanu na koniec roku, dane o przedszkolach – według stanu na 30 września.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych oraz danych Urzędu Miasta Lublin.

Pierwszym etapem kształcenia w systemie oświaty są przedszkola. Od dnia 1 września 2015 r. wychowaniem przedszkolnym zostały objęte dzieci w wieku 3–5 lat, natomiast dzieci w wieku 6 lat zostały objęte obowiązkiem szkolnym. Wychowanie przedszkolne było realizowane w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz w punktach przedszkolnych. W 2015 r. w Lublinie funkcjonowało 137 przedszkoli (w tym 2 specjalne), 33 oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych i 8 punktów przedszkolnych (por. tabela 57). Największą zmianą jest zmniejszenie liczby oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych ze względu na objęcie dzieci 6 letnich obowiązkiem szkolnym.

Liczba oferowanych miejsc w edukacji przedszkolnej w roku szkolnym 2015/2016 wyniosła 13 921 i zwiększyła się o 0,4% w stosunku do roku poprzedniego. Warto dodać, że 67% miejsc było oferowanych w placówkach prowadzonych przez jednostki samorządu gminnego, a kolejne 1,9% w przedszkolach publicznych prowadzonych przez podmioty inne niż jednostki samorządu terytorialnego. Mając na uwadze, że po obniżeniu wieku przedszkolnego populacja dzieci w wieku przedszkolnym zameldowanych na terenie Lublina wynosiła 10 388 dzieci, liczba miejsc w 100% zaspokajała potrzeby w zakresie edukacji przedszkolnej w Lublinie, z czego placówki publiczne zapewniały miejsca dla 91,4% dzieci.

Do najważniejszych zadań samorządu w ramach edukacji publicznej należy zapewnienie prawidłowego funkcjonowania szkół. Tabela 58 przedstawia **liczbę placówek oświatowych** w Lublinie. W porównaniu do roku poprzedzającego, w 2015 r. (rok szkolny 2015/2016) zwiększyła się liczba szkół podstawowych (za sprawą utworzenia dwóch nowych szkół prowadzonych przez podmioty inne niż jednostka samorządu terytorialnego), techników (dwie nowe szkoły publiczne) i szkół policealnych dla dorosłych, zaś zmniejszeniu uległa liczba liceów ogólnokształcących. Bardziej wyczerpujących informacji o zmianach liczby placówek oświatowych dostarcza *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2015/2016*⁷⁷.

Tabela 58. Placówki oświatowe

	2012	2013	2014	2015
Szkoły podstawowe, w tym:	51	52	52	53
<i>szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych)</i>	45	46	46	47
<i>szkoły podstawowe specjalne dla dzieci i młodzieży</i>	6	6	6	6
Gimnazja, w tym:	42	42	43	43
<i>dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych)</i>	33	33	35	35
<i>dla dzieci i młodzieży specjalne</i>	5	5	5	5
<i>dla dorosłych</i>	4	4	3	3
Licea ogólnokształcące, w tym:	65	58	53	52
<i>ponadgimnazjalne dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	35	35	36	34

⁷⁷ *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2015/2016*, Urząd Miasta Lublin, strona internetowa [Miasta Lublin](#).

	2012	2013	2014	2015
<i>ponadgimnazjalne dla młodzieży specjalne</i>	1	1	1	2
<i>uzupełniające dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	0	0	0	0
<i>uzupełniające dla młodzieży specjalne</i>	1	0	0	0
<i>uzupełniające dla dorosłych</i>	13	6	0	0
<i>ponadpodstawowe dla dorosłych</i>	15	16	16	16
Technika, w tym:	27	26	21	22
<i>ponadgimnazjalne technika dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	20	20	19	20
<i>technika uzupełniające dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	1	1	0	0
<i>ponadgimnazjalne technika uzupełniające dla dorosłych</i>	6	5	2	2
Szkoły policealne, w tym:	52	51	46	53
<i>szkoły policealne dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	13	12	11	12
<i>szkoły policealne dla dorosłych</i>	39	39	35	41
Ogólnokształcące szkoły artystyczne	4	4	4	4
Zasadnicze szkoły zawodowe, w tym:	16	15	12	12
<i>ponadgimnazjalne przysposabiające do pracy zawodowej specjalne</i>	1	1	1	1
<i>ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	10	9	9	9
<i>ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży specjalne</i>	3	3	2	2
<i>ponadgimnazjalne zasadnicze szkoły zawodowe dla dorosłych</i>	2	2	0	0

Uwagi: dane dotyczą roku szkolnego rozpoczynającego się w analizowanym roku kalendarzowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Łączna liczba uczniów w 2015 r. (rok szkolny 2015/2016) po raz pierwszy w analizowanym okresie zwiększyła się (o 0,05%), przy czym zmianę tendencji należy przypisać przede wszystkim objęciu dzieci 6-letnich obowiązkiem szkolnym. Dane dla poszczególnych rodzajów szkół charakteryzują się już większą zmiennością, mającą swoje źródło w zjawisku wyżów i niżów demograficznych. Szczegółowe dane na ten temat zaprezentowano w tabeli 59. W szkołach podstawowych liczba uczniów zwiększyła się o 7,8%, w gimnazjach zmniejszyła się o 0,6%, w liceach zmniejszyła się o 4%, w technicach zwiększyła się o 0,7%, a w zasadniczych szkołach zawodowych – zwiększyła się o 5,9%. Można więc zauważyć, że wieloletnia tendencja wzrostu popularności kształcenia ogólnego przy regresie szkolnictwa zawodowego została odwrócona. Największy spadek liczby uczniów dotyczył szkół świadczących usługi edukacyjne dorosłym: liceów, techników i szkół policealnych dla dorosłych.

Tabela 59. Uczniowie w placówkach oświatowych

	2012	2013	2014	2015
Ogółem	60 804	56 920	56 883	56 910
Szkoły podstawowe	18 476	18 663	19 881	21 431
Gimnazja	9 590	9 326	9 206	9 151
Licea ogólnokształcące, w tym:	13 172	12 466	12 304	11 816
<i>ponadgimnazjalne dla młodzieży</i>	10 671	10 222	10 120	9 878
<i>ponadpodstawowe dla dorosłych</i>	2 049	2 166	2 184	1 938
Technika	5 809	5 850	5 893	6 083
Szkoły policealne, w tym:	11 054	8 704	7 316	6 595
<i>dla młodzieży (bez specjalnych)</i>	1 554	1 364	1 250	1 066
<i>dla dorosłych</i>	9 500	7 340	6 066	5 529
Ogólnokształcące szkoły artystyczne	474	473	462	451
Zasadnicze szkoły zawodowe	1 410	1 351	1 306	1 383

Uwagi: dane dotyczą roku szkolnego rozpoczynającego się w analizowanym roku kalendarzowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Efektywność nauczania zależy od odpowiedniego uregulowania liczebności klas. Średnia liczba uczniów w oddziale poszczególnych typów szkół w 2015 r. (rok szkolny 2015/2016) wynosiła od 19,4 w szkołach policealnych do 28,8 w liceach (por. tabela 60). W analizowanym roku można było zaobserwować zmniejszającą się średnią liczbę uczniów w klasach w szkołach podstawowych i szkołach policealnych, przy względnej stabilizacji liczby uczniów w klasach gimnazjów, liceów i techników oraz rosnącej liczbie uczniów w klasach zasadniczych szkół zawodowych.

Tabela 60. Średnia liczba uczniów w oddziale poszczególnych typów szkół prowadzonych przez Gminę Lublin

	2012	2013	2014	2015
Szkoła podstawowa	23,1	23	22,7	22,3
Gimnazjum	25,6	25,5	25,5	25,5
Liceum	27,7	27,8	28,9	28,8
Technikum	24,9	25,1	25,3	25,4
Zasadnicza szkoła zawodowa	26,0	25,7	24,2	24,6
Szkoła policealna	21,0	19,7	23,3	19,4

Uwagi: dane dotyczą roku szkolnego rozpoczynającego się w analizowanym roku kalendarzowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin* (różne lata).

Podnoszenie jakości kształcenia wymaga także zapewnienia odpowiedniego **wyposażenia szkół w komputery z dostępem do Internetu**. Liczba uczniów przypadających na 1 komputer w szkołach w Lublinie zmniejszyła się do 9, a na jeden komputer z dostępem do Internetu – do 9,1, co oznacza poprawę wskaźników odpowiednio o 14,3 i 15,7% w stosunku do roku poprzedzającego.

Tabela 61. Komputeryzacja i dostęp do Internetu w szkołach

	2013	2014	2015
Liczba uczniów przypadających na 1 komputer	11,6	10,5	9,0
Liczba uczniów przypadających na jeden komputer z dostępem do Internetu	11,9	10,8	9,1

Uwagi: brak danych za 2012 r. Dane dotyczą roku szkolnego rozpoczynającego się w analizowanym roku kalendarzowym.

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Najważniejszym miernikiem jakości nauczania w lubelskich szkołach są **wyniki egzaminów zewnętrznych**. Do sprawdzianu w szóstej klasie **szkoły podstawowej** w 37 szkołach prowadzonych przez samorząd przystąpiło 2 595 uczniów⁷⁸, piszących tzw. arkusz standardowy. Najważniejsze informacje o wynikach przedstawiono w tabeli 62. Średni wynik dla szkół w Lublinie wyniósł 73% i był wyższy niż średni wynik w Polsce i województwie lubelskim (po 67%). Był to zarazem piąty wynik wśród 12 miast na prawach powiatu zrzeszonych w Unii Metropolii Polskich. Jakość kształcenia w szkołach można również ocenić analizując wyniki przy pomocy skali staninowej. Szkoły z wynikiem wysokim to te, w których wyniki egzaminu znajdują się w przedziale od 7 do 9 stopnia skali, z wynikiem średnim – od 4 do 6 stopnia, zaś z wynikiem niskim – od 1 do 3 stopnia. W 2015 r. 23 szkoły uzyskały wysoki wynik, 10 – średni, a 4 – niski. Szczegółową analizę wyników można znaleźć w *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2014/2015*⁷⁹.

⁷⁸ Uczniów bez dysfunkcji i uczniów z dysleksją rozwojową.

⁷⁹ *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2014/2015*, Urząd Miasta Lublin, strona internetowa [Miasta Lublin](#).

Tabela 62. Wyniki sprawdzianu szkół podstawowych w szkołach podstawowych prowadzonych przez samorząd

	2012	2013	2014	2015
Średni wynik dla szkół podstawowych (w %)	64,9	69,5	73,5	73,0
Średni wynik dla szkół w kraju (w %)	56,9	60,0	64,6	67,0
Liczba szkół z wynikiem wysokim	24	27	25	23
Liczba szkół z wynikiem średnim	9	6	8	10
Liczba szkół z wynikiem niskim	3	3	4	4

Uwagi: liczbę szkół z wynikiem wysokim, średnim i niskim ustalono na podstawie skali staninowej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin* (różne lata).

W **gimnazjach** prowadzonych przez Gminę Lublin do egzaminu gimnazjalnego w 2015 r. przystąpiło 2 481 uczniów⁸⁰. Wybrane informacje o jego wynikach zaprezentowano w tabeli 63. Średni wynik dla gimnazjów w Lublinie z części humanistycznej w zakresie języka polskiego wyniósł 69%, a matematyczno-przyrodniczej w zakresie matematyki – 57%. W obu przypadkach rezultaty były, podobnie jak w latach poprzednich, wyraźnie lepsze od średniej krajowej. W grupie 12 miast zrzeszonych w Unii Metropolii Polskich, Lublin zajął odpowiednio 2. i 5. pozycję. Jakość kształcenia w szkołach można również ocenić analizując wyniki przy pomocy skali staninowej. Szkoły z wynikiem wysokim to te, w których wyniki egzaminu znajdują się w przedziale od 7 do 9 stopnia skali, z wynikiem średnim – od 4 do 6 stopnia, zaś z wynikiem niskim – od 1 do 3 stopnia. W 2015 r. wysokie wyniki z części humanistycznej uzyskało 10 gimnazjów, a z części matematyczno-przyrodniczej – 7 gimnazjów.

Tabela 63. Wyniki egzaminu w gimnazjach prowadzonych przez samorząd

	Część humanistyczna (j. polski)				Część matematyczno- przyrodnicza (matematyka)			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Średni wynik dla gimnazjów (w %)	72,4	69,5	73,1	69,0	54,5	55,5	55,8	57,0
Średni wynik dla szkół w kraju (w %)	65,0	62,0	68,0	62	47,0	48,0	47,0	48,0
Liczba szkół z wynikiem wysokim	10	9	9	10	6	6	9	7
Liczba szkół z wynikiem średnim	6	8	6	7	10	11	7	9
Liczba szkół z wynikiem niskim	5	4	7	4	5	4	6	5

Uwagi: liczbę szkół z wynikiem wysokim, średnim i niskim ustalono na podstawie skali staninowej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin* (różne lata).

W 2015 r. w szkołach ponadgimnazjalnych prowadzonych przez samorząd do **egzaminu maturalnego** przystąpiło 3 466 uczniów⁸¹, w tym 2 621 uczniów liceów ogólnokształcących i 845 uczniów techników. Od roku szkolnego 2014/2015 absolwentów liceów ogólnokształcących (a od 2015/2016 absolwentów techników) obowiązuje egzamin maturalny w nowej formule. Aby zdać egzamin, absolwent musiał otrzymać co najmniej 30% punktów możliwych do uzyskania z egzaminu z każdego przedmiotu obowiązkowego w części ustnej i w części pisemnej oraz przystąpić do egzaminu z co najmniej jednego przedmiotu dodatkowego zdawanego na poziomie rozszerzonym w części pisemnej. Przedmioty dodatkowe uczniowie wybierają spośród: biologii, chemii, filozofii, fizyki, geografii, historii, historii muzyki, historii sztuki, informatyki, języków obcych.

Zdawalność egzaminu maturalnego w szkołach w Lublinie wyniosła 81% w liceach i 69% w technikach (por. tabela 64). Średnia zdawalność egzaminu maturalnego w Lublinie była nieznacznie wyższa od zdawalności w Polsce. Zmiany formuły egzaminu maturalnego powodują, że uzyskane

⁸⁰ Uczniów bez dysfunkcji i uczniów z dysleksją rozwojową.

⁸¹ *Ibidem*.

wyniki nie są porównywalne z wynikami uzyskiwanymi w poprzednich latach⁸². Wśród dwunastu miast Unii Metropolii Polskich, w 2015 r. lubelskie licea znalazły się na piątej pozycji, przy czym z języka polskiego osiągnęły wysokie 2. miejsce⁸³, natomiast z matematyki – 8. miejsce.

Tabela 64. Średnia zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach prowadzonych przez samorząd w 2015 r. (w %)

	Licea ogólnokształcące (nowa formuła)	Technika (stara formuła)
Lublin	81	69
Polska	80	64

Uwagi: dane dotyczą absolwentów zdających egzamin maturalny w terminie głównym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin w roku 2014/2015*.

W ramach **działań w zakresie oświaty**, Urząd Miasta w 2015 r. zrealizował zarówno przedsięwzięcia przyczyniające się do poprawy infrastruktury szkolnej i przedszkolnej, jak i programy oraz projekty edukacyjne podnoszące jakość kształcenia. W ramach **rozwoju infrastruktury oświatowej** zrealizowano szereg inwestycji polegających głównie na termomodernizacji budynków oświatowych i modernizacji przyszkolnych obiektów sportowych. Inwestycje realizowane w 2015 r. zestawiono w tabeli 65.

Tabela 65. Inwestycje oświatowe w 2015 r. (zakończone i w trakcie realizacji)

Obszar inwestycji	Koszt inwestycji (w zł)	
	Zakończone	
Przebudowa boiska sportowego przy Zespole Szkół Nr 8		765 745
XXIII Liceum Ogólnokształcące – modernizacja obiektu		210 507
W trakcie realizacji		
Termomodernizacja VIII LO		1 692 738
Termomodernizacja Bursy Szkolnej nr 5		1 890 000
Przebudowa boiska szkolnego przy ZSO nr 2		1 228 770
Przebudowa boiska szkolnego przy ZS nr 8		744 122
Termomodernizacja Przedszkola nr 28		694 950
Modernizacja obiektów – Szkoła Muzyczna I i II stopnia		4 562 685
Remont niecki basenowej przy Gimnazjum nr 5		3 665 190
Przebudowa boiska szkolnego przy Szkole Podstawowej Nr 2		1 521 849

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Urząd Miasta Lublin realizował szereg działań ukierunkowanych na podniesienie **jakości kształcenia, poprawy sytuacji zdrowotnej uczniów i poziomu bezpieczeństwa** w szkołach. Były to programy rządowe oraz gminne (finansowane w całości z budżetu miasta lub współfinansowane ze środków unijnych). **Programy rządowe i zadania zlecone** realizowane w 2015 r. to:

- 1) Rządowy program pomocy uczniom *Wyprawka szkolna*, w ramach którego pomocą na rozpoczynający się rok szkolny 2015/2016 objęto 1 454 uczniów, a wielkość udzielonej pomocy wyniosła 387 386,90 zł.
- 2) Udzielanie pomocy materialnej o charakterze socjalnym uczniom zamieszkałym na terenie Lublina. Na rok szkolny 2015/2016 pomoc materialną w postaci stypendium socjalnego wynoszącego miesięcznie od 91 do 236 zł przyznano 2 675 uczniom. Ponadto 368 uczniom przyznano jednorazowe zasiłki szkolne w kwotach od 318 do 590 zł.

⁸² Historyczne dane są dostępne w publikacji *Jak rozwija się Lublin? Raport monitoringowy z realizacji Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 w 2014 r.*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2017.

⁸³ *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin za rok 2014/2015*, Urząd Miasta Lublin, strona internetowa [Miasta Lublin](#).

- 3) Dofinansowanie zakupu i/lub wydruku podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla uczniów niewidomych. W roku szkolnym 2015/2016 pomocą objęto 4 uczniów Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych w Lublinie, a wielkość udzielonej pomocy wyniosła 9 tys. zł.
- 4) Wieloletni program *Pomoc państwa w zakresie dożywiania*. Pomocą w formie posiłku objęto ogółem 3 957 uczniów i wychowanków w roku szkolnym 2014/2015 i 2 818 osób w roku 2015/2016. Ponadto Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie w ramach programu świadczył pomoc w formie świadczenia pieniężnego na zakup posiłku lub żywności lub świadczenia rzeczowego.
- 5) Rządowy program *Książki naszych marzeń*, w ramach którego zakupiono 4 646 pozycji książkowych nie będących podręcznikami, w tym wiele wybranych przez samych uczniów.
- 6) Program na rzecz społeczności romskiej, w którym m.in. zakupiono podręczniki dla dzieci oraz dofinansowano funkcjonowanie świetlicy integracyjnej.
- 7) Dofinansowanie pracodawcom kosztów kształcenia młodocianych pracowników. W roku szkolnym 2014/2015 dofinansowania udzielono łącznie 61 pracodawcom na łączną kwotę 394 713,65 zł, a w kolejnym roku – 40 pracodawcom na kwotę 242 435,54 zł.

Obok programów rządowych i zadań zleconych, szereg programów w lubelskich szkołach realizowano **z inicjatywy lub z udziałem Gminy Lublin**. Warto wśród nich wskazać w szczególności na:

- 1) *Program wspierania na terenie Lublina edukacji uzdolnionych dzieci i młodzieży*. Jednorazowe stypendia przyznano uczniom uczęszczającym do szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, osiągającym wybitne sukcesy w konkursach przedmiotowych i tematycznych, olimpiadach, turniejach zawodowych oraz ogólnopolskich konkursach artystycznych lub literackich. W roku szkolnym 2014/2015 jednorazowe stypendia otrzymało 352 uczniów, a w kolejnym – 422 uczniów.
- 2) *Miejski program stypendialny dla studentów i doktorantów*. Na rok akademicki 2015/2016 przyznano 82 stypendia, w tym 52 dla studentów oraz 30 dla doktorantów. Wysokość miesięcznego stypendium dla studentów została określona na poziomie 40%, a dla doktorantów na poziomie 50% minimalnego wynagrodzenia za pracę. Na wypłatę stypendiów z *Miejskiego programu stypendialnego dla studentów i doktorantów* przyznanych na rok akademicki 2014/2015 wydatkowano ponad 585 tys. zł.
- 3) *Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych* oraz *Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii*. W ramach tych inicjatyw uczniowie skorzystali z warsztatów poświęconych radzeniu sobie z emocjami i zachowaniami agresywnymi, budowaniu relacji interpersonalnych czy rozwiązywaniu konfliktów. Realizowano także programy profilaktyczno-interwencyjne, lokalne imprezy promujące zdrowie czy obozy i półkolonie z programem profilaktycznym.
- 4) Program *Szkoła Promująca Zdrowie*. W 2014 r. Prezydent Miasta Lublin powołał Miejski Zespół ds. Szkół Promujących Zdrowie oraz wyznaczył Miejskiego Koordynatora Szkół Promujących Zdrowie. Aktualnie na terenie Lublina 60 szkół, przedszkoli i placówek oświatowych znajduje się

na różnych etapach realizacji programu. W czerwcu 2015 r. 32 jednostkom oświatowym zostały nadane pierwsze Certyfikaty Szkoła Promująca Zdrowie.

- 5) *Program wspierania laureatów i finalistów zawodów stopnia centralnego olimpiad oraz turniejów, studiujących na terenie Lublina.* Jest to program stypendialny, który ma na celu zachęcenie zdolnych absolwentów szkół ponadgimnazjalnych, którzy uzyskali tytuł laureata lub finalisty zawodów stopnia centralnego olimpiady albo turnieju, do kontynuowania nauki na lubelskich uczelniach wyższych. Stanowi on próbę przeciwdziałania odpływowi z Lublina zdolnych młodych abiturientów, co powinno przyczynić się również do wzmocnienia intelektualnej elity studenckiej w mieście. W roku akademickim 2015/2016 przyznano 27 stypendiów o łącznej wartości 4 087,50 zł każde.
- 6) *Pływające przedszkolaki.* W ramach programu uczęszczające do lubelskich przedszkoli dzieci 5-letnie zamieszkałe na terenie Lublina i pochodzące z rodzin, które nie mają środków na komercyjne zajęcia, są objęte bezpłatną nauką pływania.

Do podnoszenia jakości edukacji w mieście w istotnej mierze przyczynia się realizacja **projektów współfinansowanych ze środków UE**. W roku szkolnym 2014/2015 ogólna wartość wszystkich projektów realizowanych przez Gminę Lublin, szkoły i placówki oświatowe wyniosła 9 847 637,74 zł, z czego Wydział Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta Lublin realizował projekty o wartości 6 067 046,75 zł⁸⁴. W kolejnym roku szkolnym zainicjowano działania w kierunku pozyskiwania środków unijnych na wsparcie lubelskiej edukacji oferowanych w ramach nowej perspektywy finansowej na lata 2014–2020. Opracowanie projektów zostało poprzedzone przeprowadzeniem szczegółowej analizy potrzeb placówek w formie indywidualnych diagnoz szkół oraz opracowaniem planu rozwoju szkolnictwa zawodowego w Lublinie. W roku szkolnym 2015/2016 Urząd Miasta Lublin złożył 5 wniosków o dofinansowanie projektów edukacyjnych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego o wartości ogółem ponad 20,5 mln zł, w tym 4 wnioski o dofinansowanie projektów nieinwestycyjnych i 1 wniosek o dofinansowanie projektu infrastrukturalnego. Projekty te miały na celu:

- wsparcie wychowania przedszkolnego przez utworzenie 100 nowych miejsc przedszkolnych w Przedszkolu nr 84 w Lublinie na osiedlu Felin wraz z ofertą zajęć dodatkowych oraz zakupem nowoczesnego sprzętu i pomocy dydaktycznych;
- rozwój szkolnictwa zawodowego przez rozwijanie współpracy szkół zawodowych z pracodawcami (m.in. poprzez organizację staży, praktyk zawodowych oraz warsztatów) oraz uczelniami wyższymi (przez organizację seminariów oraz warsztatów dla uczniów i nauczycieli); dwa przygotowane projekty objęły 12 z 16 zespołów szkół zawodowych z Lublina;
- wzmocnienie kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych na rynku pracy (ICT, matematyczno-przyrodniczych, języków obcych), z uwzględnieniem rozwoju postaw kreatywnych, innowacyjnych i pracy zespołowej, przy wsparciu uczniów do-

⁸⁴ Szczegółowy opis tych projektów zaprezentowano w publikacji *Jak rozwija się Lublin? Raport monitoringowy z realizacji Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 w 2014 r.*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2017.

radztwem edukacyjnym oraz pomocą psychologiczno-pedagogiczną. Projekt zakłada także podnoszenie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli oraz wyposażenie pracowni dla przedmiotów matematyczno-przyrodniczych oraz pracowni komputerowych. Objęto nim 8 szkół ponadgimnazjalnych;

- budowę i wyposażenie stacji diagnostycznej przy Zespole Szkół Samochodowych w Lublinie w celu rozwoju bazy dydaktycznej warsztatów szkolnych poprzez utworzenie stanowisk do przeprowadzania szkolenia praktycznego i egzaminowania uczniów.

Podnoszeniu jakości edukacji służy także wiele **innych działań**, m.in. w zakresie międzynarodowej wymiany młodzieży, organizacji konkursów z różnych dziedzin, zapewnienia optymalnych warunków dzieciom sześciolatniom rozpoczynającym naukę w szkole, wspierania dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz trudnościami w nauce czy zwiększenia poziomu bezpieczeństwa dzieci i młodzieży. Ich wyczerpujące omówienie można znaleźć w opracowywanej corocznie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin*, dostępnych na stronie BIP Urzędu Miasta Lublin.

Potwierdzeniem sukcesów w podnoszeniu jakości edukacji w Lublinie są także **nagrody w konkursach oraz miejsca w rankingach edukacyjnych**. W 2015 r. Lublin już po raz piąty uzyskał certyfikat Samorządowego Lidera Edukacji w V Edycji Ogólnopolskiego Konkursu i Programu Certyfikacji Gmin i Powiatów Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto, z okazji 25-lecia samorządności w Polsce Fundacja Rozwoju Edukacji i Szkolnictwa Wyższego przyznała wybranym uczestnikom nadzwyczajne wyróżnienia – Laur 25-lecia „Złoty Kaganek Wolności”, ustanowione z okazji rocznicy pierwszych wolnych wyborów samorządowych. Wyróżnienia te wręczone zostały prezydentom miast, wójtom, burmistrzom, starostom i marszałkom województw, posiadającym szczególne zasługi w procesie demokratyzowania polskiego sektora edukacyjnego po 1989 r. i upowszechniania w środowisku oświatowym idei wolności i pluralizmu. Laur 25-lecia „Złoty Kaganek Wolności” otrzymał również Prezydent Miasta Lublina dr Krzysztof Żuk.

Podsumowując realizację celu podnoszenia jakości edukacji w 2015 r. warto zwrócić uwagę na kilka aspektów zasługujących na pozytywną ocenę. Liczba miejsc w przedszkolach i innych ośrodkach dla dzieci w wieku od 3 do 5 lat zaspokajała potrzeby mieszkańców w tym zakresie, a ponad 2/3 miejsc było oferowanych w placówkach prowadzonych przez samorząd. Szkoły w Lublinie uzyskiwały bardzo dobre wyniki w sprawdzianach wiedzy i egzaminach kończących kolejne etapy kształcenia, osiągając dobre wyniki na tle miast zrzeszonych w Unii Metropolii Polskich. Podnoszeniu jakości edukacji sprzyja także liczba uczniów w klasach wynosząca średnio 19–28 osób w zależności od typu szkoły.

Prezentowane projekty realizowane w 2015 r. były ukierunkowane na osiągnięcie różnych celów. Pod względem wielkości wydatków dominowały nakłady na infrastrukturę techniczną, zwłaszcza w zakresie termomodernizacji i prac remontowych. Liczne projekty realizowały także inne cele o charakterze jakościowym, takie jak pomoc uczniom w trudnej sytuacji materialnej, wsparcie dla najbar-

dziei uzdolnionych, wzrost bezpieczeństwa w szkołach, czy promowanie umiejętności praktycznych. Na podkreślenie zasługuje zwłaszcza aktywność Urzędu Miasta w składaniu propozycji projektów finansowanych ze środków europejskich. Wydaje się, że ważnymi wyzwaniami w zakresie edukacji w dalszym ciągu pozostają dostosowywanie lubelskich szkół do zmian demograficznych oraz wzmocnienie szkolnictwa zawodowego.

B.6. Partycypacja społeczna

Strategia definiuje partycypację społeczną, jako nową filozofię zarządzania miastem. W partycypacji wyrażają się bowiem najwyższe potrzeby mieszkańców związane z aktywnością obywatelską i współodpowiedzialnością za swoje miejsce życia. Partycypacja społeczna oznacza gotowość do wspólnego projektowania rozwiązań bez hierarchicznego podporządkowania się partnerów. Stworzenie mechanizmów działania i stałe włączanie mieszkańców w procesy decyzyjne skutkuje tworzeniem zaufania w relacjach samorząd–obywatele. Wyższy poziom zaufania społecznego zwiększa natomiast komfort życia i zdolność do współdziałania na rzecz wspólnego dobra.

Analizując realizację celu *B.6. Partycypacja społeczna* posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. W pierwszej kolejności zaprezentowano liczbę organizacji pozarządowych prowadzących działalność na terenie miasta. Następnie przeanalizowano współpracę organizacji pozarządowych z Urzędem Miasta, biorąc pod uwagę zarówno finansowe, jak i pozafinansowe formy współpracy. Kolejnym wskaźnikiem rozwoju partycypacji społecznej są informacje i statystyki związane z wdrażaniem budżetu partycypacyjnego w Lublinie. Dokonano także przeglądu innych, wybranych rozwiązań wspierających proces komunikacji z mieszkańcami, które funkcjonują w Lublinie. Wskazane zostały m.in.: Rady Dzielnic, społeczne ciała doradcze przy Prezydencie Miasta Lublin, procedura konsultacji społecznych, Skrzynka Dialogu, czy serwis naprawmyto.pl.

Jednym z przejawów społecznej aktywności mieszkańców jest **działalność organizacji pozarządowych**. Dane w tym zakresie zaprezentowano w tabeli 66. Łączna liczba organizacji pozarządowych w Lublinie w 2015 r. wyniosła 1 804. W 2015 r. przybyło 60 fundacji, zaś liczba stowarzyszeń i organizacji społecznych zwiększyła się o 43. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2015 r. zwiększyła się o 6% i wyniosła 53, co jest jednym z najwyższych wskaźników wśród miast wojewódzkich. Szczegółowe informacje o instytucjach pozarządowych prowadzących działalność na terenie Lublina można uzyskać za pośrednictwem bazy na portalu spis.ngo.pl.

Tabela 66. Liczba organizacji pozarządowych

	2012	2013	2014	2015
Fundacje	376	409	471	531
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	1 159	1 197	1 230	1 273
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	44	47	50	53

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Podstawową formą współpracy Urzędu Miasta z organizacjami pozarządowymi jest udzielanie dotacji na wykonywanie zadań publicznych. Łączna kwota dotacji udzielonych organizacjom pozarządowym i innym podmiotom z budżetu miasta w 2015 r. wyniosła 31 132 527 zł. Była to kwota o 15,08% większa niż w 2014 r. W trybie przewidzianym w art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie⁸⁵, 81 organizacji złożyło 95 ofert. Dofinansowanie otrzymało 70 podmio-

⁸⁵ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U.2018.450 t.j. z późn. zm.

tów na realizację 82 projektów⁸⁶. Był to kolejny rok wzrostu zarówno liczby organizacji i składanych przez nie ofert, jak i liczby projektów, które uzyskały dofinansowanie z budżetu miasta. W odniesieniu do roku poprzedzającego, wielkość udzielonej dotacji jest większa w obszarze kultury fizycznej, sportu i rekreacji, kultury oraz promocji i ochrony zdrowia, natomiast mniejsza w zakresie wspierania osób niepełnosprawnych i pomocy społecznej, a bez zmian pozostała dotacja na zadania w ramach ochrony środowiska (por. tabela 67). Warto również wspomnieć, że współpraca miasta z instytucjami pozarządowymi odbywa się także w formach pozafinansowych. Organizacje współpracujące uzyskują nieodpłatnie lokale na spotkania, sprzęt niezbędny do prowadzenia działalności statutowej, materiały promocyjne i informacje. Regularnie odbywały się spotkania konsultacyjne z przedstawicielami sektora non-profit, organizowane przez Kancelarię Prezydenta.

Tabela 67. Wielkość dotacji z budżetu miasta na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe

	2012	2013	2014	2015
Ogółem, w tym:	25 842 821	24 770 080	27 051 529	31 132 527
<i>promocja i ochrona zdrowia</i>	1 328 764	1 533 490	1 581 265	1 787 945
<i>kultura</i>	1 777 418	2 818 360	3 162 085	4 006 710
<i>kultura fizyczna, sport, rekreacja</i>	2 251 700	2 132 050	4 599 143	7 850 205
<i>ochrona środowiska</i>	76 780	67 860	60 000	60 000
<i>osoby niepełnosprawne, pomoc społeczna</i>	20 380 172	18 218 320	17 598 503	17 393 282

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Sprawozdania z realizacji Programu współpracy Miasta Lublin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2015 r.*, Urząd Miasta Lublin, s. 2-3.

Współpraca Urzędu Miasta Lublin z podmiotami trzeciego sektora jest wspierana przez **Radę Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin**, którą oficjalnie powołano na podstawie Zarządzenia Prezydenta Miasta Lublin z dnia 22 marca 2012 r.⁸⁷ Łącznie w 2015 r. odbyło się dziewięć posiedzeń Rady. Przedmiotem debat były m.in.: Budżet Obywatelski oraz szereg dokumentów programowych Gminy Lublin: *Statut Społecznej Rady Seniorów Miasta Lublin*, *Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Lublin*, *Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2016 r. czy Program współpracy z organizacjami samorządowymi na 2016 r.* Dodatkowo Rada w 2015 r. zaprezentowała koncepcję stworzenia Lubelskiego Centrum Aktywności Obywatelskiej.

Przełomową inicjatywą w zakresie wzmocnienia partycypacji społecznej jest instytucja **Budżetu Obywatelskiego w Lublinie**. Budżet obywatelski, nazywany także budżetem partycypacyjnym, to demokratyczny proces dyskusji i podejmowania decyzji, w którym każdy mieszkaniec miasta może zadecydować, w jaki sposób lub na jaki cel zostaną wydane pieniądze stanowiące część budżetu miejskiego lub publicznego. Innymi słowy jest to instrument uczestnictwa obywateli w procesie decydowania o publicznych pieniądzach, gdzie prawo do podejmowania decyzji przysługuje wszystkim mieszkańcom, a nie tylko wybranej grupie w trakcie wyborów – tj. radnym miasta. Głównymi celami budżetu partycypacyjnego jest zaangażowanie mieszkańców we współtworzenie ich bezpośredniego otoczenia, dostarczenie mieszkańcom informacji i wiedzy na temat sytuacji finansowej miasta oraz

⁸⁶ *Sprawozdania z realizacji Programu współpracy Miasta Lublin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2015 r.*, Urząd Miasta Lublin, s. 2-3.

⁸⁷ Zarządzenie nr 69/3/2012 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 22 marca 2012 r. w sprawie powołania członków Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin.

zagadnień związanych z planowaniem budżetu, a także włączenie jak najszerszych grup społecznych w proces planowania budżetu miasta. Przede wszystkim budżet partycypacyjny umożliwia dostarczenie decydom informacji o potrzebach, oczekiwaniach i preferencjach mieszkańców⁸⁸.

Dziś budżet partycypacyjny uważa się za jeden z najbardziej skutecznych instrumentów zwiększenia zaangażowania mieszkańców we wspólne sprawy. Oprócz bezpośredniego skutku, jakim jest zrealizowanie konkretnych inwestycji wybranych przez mieszkańców podczas głosowania powszechnego, stosowanie tej techniki przynosi również inne, długofalowe rezultaty. Są nimi na przykład budowanie zaufania do władz lokalnych, poczucie przejrzystości podejmowanych decyzji oraz wzrost sprawiedliwości społecznej. Doświadczenie wielu miast pokazuje, że dzięki bezpośredniemu zaangażowaniu mieszkańców wzmocniło się społeczeństwo obywatelskie zauważające potrzeby innych, dbające o dobry wizerunek miasta, co z kolei zaowocowało poprawą jakości życia oraz rozwojem najbiedniejszych jego obszarów⁸⁹.

W 2015 r. zdecydowano o projektach realizowanych ze środków budżetu miasta na 2016 r. W drugiej edycji Budżetu Obywatelskiego jego wielkość została podniesiona z 10 do 15 mln zł, a środki zostały podzielone na pule dla projektów małych (tj. tych o koszcie realizacji do 500 tys. zł przy minimalnej wartości 50 tys. zł) wielkości 8 mln zł oraz dużych (o koszcie realizacji mieszczącym się w granicach od 500 tys. zł do 1,5 mln zł) wielkości 7 mln zł.

W okresie zgłaszania projektów – od 15 kwietnia do 15 maja – złożono 210 wniosków o łącznej wartości 120 mln zł. Kolejnym etapem była ocena formalna projektów, w wyniku której za możliwe do zrealizowania uznano 182 projekty. Głosowanie odbyło się w dniach 1–10 października. Mógł w nim wziąć udział każdy mieszkaniec Lublina w wieku co najmniej 16 lat, wybierając 1 duży i 3 małe projekty. Mieszkańcy mogli oddać swój głos zarówno w formie papierowej – w Biurach Obsługi Mieszkańców oraz przesyłając kartę do głosowania na adres Urzędu Miasta (Plac Króla Władysława Łokietka 1), jak i za pośrednictwem strony internetowej obywatelski.lublin.eu i aplikacji mobilnej na telefon. Najważniejsze dane liczbowe o drugiej edycji Budżetu Obywatelskiego opisujące poziom partycypacji społecznej przedstawiono w tabeli 68. W głosowaniu wzięło udział 68 tys. mieszkańców (o 44% więcej niż w pierwszej edycji budżetu), z których ponad 36% oddało głos przez Internet. Liczbę uprawnionych do głosowania można oszacować na 291 tys. osób⁹⁰, stąd frekwencja w głosowaniu wyniosła 23,3%. Warto zauważyć, że był to 13. wynik w grupie 44 miast na prawach powiatu, w których w analogicznym okresie istniał budżet partycypacyjny⁹¹. Frekwencja w Lublinie była wyższa niż w takich miastach, jak Kraków, Gdańsk, Białystok czy Rzeszów. Więcej informacji o Budżecie Obywatelskim w Lublinie i zwyciężkich projektach można znaleźć na stronie internetowej [Budżetu Obywatelskiego](#).

⁸⁸ Strona internetowa [Budżetu Obywatelskiego w Lublinie](#).

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ Szacunek własny na podstawie danych z *Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r.* korygowanych o zmiany liczby mieszkańców w kolejnych latach szacowane przez GUS za pośrednictwem Banku Danych Lokalnych.

⁹¹ Informacje zamieszczone na portalu budzetyobywatelskie.pl.

Tabela 68. Wybrane informacje o Budżecie Obywatelskim

	2015 ¹	2016 ¹
Wielkość Budżetu Obywatelskiego (w zł)	10 000 000	15 000 000
Liczba zgłoszonych projektów	333	210
Liczba projektów zaakceptowanych po ocenie formalnej	233	167
Liczba zwycięskich projektów	30	25
Liczba głosujących (w tys.)	47,1	68,6
Liczba uprawnionych (w tys.) ²	293,0	291
Frekwencja (w %) ²	16,1	23,3

Uwagi: ¹ o projektach realizowanych ze środków budżetu miasta na 2015 i 2016 r. zdecydowano kolejno w 2014 i 2015 r.

² Szacunek własny Urzędu Miasta Lublin na podstawie danych GUS.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin oraz GUS – Bank Danych Lokalnych.

W 2015 r. kontynuowano działania nad wdrożeniem nowej formy zarządzania partycypacyjnego – **Inicjatywy Lokalnej**. Dnia 4 września 2014 r. Rada Miasta podjęła Uchwałę w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach Inicjatywy Lokalnej⁹², a w grudniu 2014 r. powołany został Zespół ds. Inicjatywy Lokalnej, w skład którego weszli przedstawiciele wydziałów Urzędu Miasta Lublin oraz jednostek organizacyjnych. W przeciągu 2015 r. trwały dalsze prace nad inicjatywą, natomiast pierwsze środki finansowe na realizację zgłoszonych projektów zostały uwzględnione w rezerwie celowej na 2016 r. Inicjatywa Lokalna ma być narzędziem umożliwiającym realizację działań zgłaszanych przez mieszkańców w ich bezpośrednim otoczeniu, które uzupełnia już funkcjonujące instrumenty – rezerwę celową na zadania realizowane przez Rady Dzielnic oraz Budżet Obywatelski. W jej ramach mieszkańcy będą mogli nie tylko zgłaszać pomysły, ale także deklorować udział w ich realizacji, który może mieć formę wkładu rzeczowego, finansowego lub pracy społecznej.

Kolejnym przejawem partycypacyjnego stylu zarządzania miastem jest działalność **Rad Dzielnic**. Dzielnice podejmują działania na rzecz ochrony środowiska, inicjują i organizują aktywność społeczną mieszkańców, rozwijają różnorodne formy życia kulturalnego oraz współpracują z Policją, Strażą Miejską i Strażą Pożarną, organizacjami społecznymi i innymi podmiotami działającymi na terenie dzielnic. Rady i Zarządy Dzielnic utrzymują stały kontakt z mieszkańcami, przyjmują wnioski i skargi mieszkańców oraz współuczestniczą w organizowaniu i przeprowadzaniu konsultacji społecznych. Ważnym zadaniem realizowanym przez Rady Dzielnic było uchwalenie propozycji realizacji zadań rzeczowych, które miałyby zostać finansowane z budżetu miasta na terenie poszczególnych dzielnic. Wnioski Rad Dzielnic do projektu uchwały budżetowej na 2016 r. obejmowały łącznie 631 propozycji dotyczących głównie zadań inwestycyjnych i remontowych, a także zadań związanych z podnoszeniem poziomu bezpieczeństwa mieszkańców oraz podnoszeniem poziomu życia kulturalnego i oświatowego. Ponadto, w 2015 r. każda z dzielnic dysponowała środkami z rezerwy celowej w wysokości 129 tys. zł na zadania zgłaszane przez jednostki pomocnicze miasta. W ramach tych zadań wykonano szereg prac remontowo-modernizacyjnych, jak budowa i wyposażenie placów zabaw, budowa i remonty chodników, schodów oraz nowych miejsc parkingowych, montaż kamer monitoringu, modernizacje boisk oraz infrastruktury sportowej, czy nasadzenia i utrzymanie zieleni.

⁹² Uchwała nr 1156/XLIII/2014 Rady Miasta Lublin z dnia 4 września 2014 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.

Przy Prezydencie Miasta Lublin w 2015 r. funkcjonowało 19 **społecznych ciał doradczych**⁹³, dzięki którym mieszkańcy – specjaliści z różnych dziedzin, mogli wyrażać swoje opinie na temat dokumentów strategicznych, zgłaszać wnioski oraz podejmować inicjatywy służące rozwojowi miasta. Ciała doradcze obejmowały zróżnicowany zakres działalności, począwszy od spraw społecznych, przez sprawy gospodarcze, planowanie przestrzenne, po sport i kulturę. Niektóre – jak Rada Seniorów czy Forum Kobiet – reprezentowały interesy określonych grup społecznych. W 2015 r. Prezydent powołał Radę Gospodarczą⁹⁴.

W celu wsparcia komunikacji z mieszkańcami, w 2015 r. funkcjonowało szereg **rozwiązań ułatwiających kontakt mieszkańców z władzami samorządowymi**. W 2015 r. pracę rozpoczęły nowe Biura Obsługi Mieszkańców zlokalizowane w placówkach Poczty Polskiej S.A przy ulicach: Pocztowej 1 (dworzec PKP), Wojciecha Żywego 8 (Czechów), Władysława Jagiełły 10 (Felin). BOM'y są czynne od poniedziałku do piątku, a w niektóre dni ich praca została wydłużona do 16.45⁹⁵.

Obok tradycyjnej korespondencji, petycji, elektronicznej skrzynki podawczej czy przyjęć interesantów przez Prezydenta Miasta, jego zastępców i członków Rady Miasta, w Lublinie funkcjonują również nowoczesne mechanizmy partycypacji wykorzystujące technologie teleinformatyczne, które pozwalają na zmniejszenie dystansu między władzami i administracją miasta a jego mieszkańcami. Narzędziem zapewniającym mieszkańcom możliwość wyrażania opinii jest **Skrzynka Dialogu**, uruchomiona w październiku 2011 r. Stanowi ona prosty formularz na stronie internetowej Urzędu Miasta, uzupełniony tradycyjnymi skrzynkami w Biurach Obsługi Mieszkańców, zapewniający mieszkańcom oraz wszystkim zainteresowanym możliwość zadawania pytań, zgłaszania uwag oraz wyrażania opinii o sprawach dotyczących miasta pozostających w zakresie kompetencji Prezydenta. W 2015 r. do Skrzynki Dialogu wpłynęło 332 pytań i na każde z nich udzielona została odpowiedź.

Tabela 69. Liczba pytań zgłoszonych do Skrzynki Dialogu

	2012	2013	2014	2015
Liczba pytań	419	728	1 265	332

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Do zgłaszania służbom miejskim drobnych problemów w przestrzeni miejskiej, zaobserwowanych w najbliższym otoczeniu, służy serwis naprawmyto.pl. Serwis ten, administrowany przez organizację Homo Faber, został uruchomiony 13 września 2012 r. System jest darmowy dla swoich użytkowników i wykorzystuje nowoczesne i funkcjonalne narzędzia internetowe, w tym aplikację mobilną. Każdy użytkownik może zgłosić problem w jednej z 23 kategorii, zaznaczając lokalizację usterki na mapie, opisując problem i załączając zdjęcie. W 2015 r. zgłoszono łącznie 3 107 alertów, co dało średnio około 259 zgłoszeń miesięcznie. Miesięcznie korzystało z niego średnio 75 użytkowników – o 23% więcej niż w 2014 r., a liczba wszystkich zgłoszeń od początku funkcjonowania serwisu przekroczyła 12 tys. Wybrane informacje o funkcjonowaniu serwisu zaprezentowano w tabeli 70 i na wykresie 5. W usuwaniu usterek na stałe współpracują takie jednostki i instytucje jak: Wydział Gospodarki Ko-

⁹³ Wykaz ciał doradczych wraz z informacjami o członkach i działalności tych organów znajdują się na stronie internetowej Urzędu Miasta Lublin, w zakładce [Prezydent Miasta Lublin => Ciała doradcze](#).

⁹⁴ Więcej informacji o działalności tej Rady zamieszczono w części C.3. raportu.

⁹⁵ Więcej informacji o BOM-ach zamieszczono w części B.2. raportu.

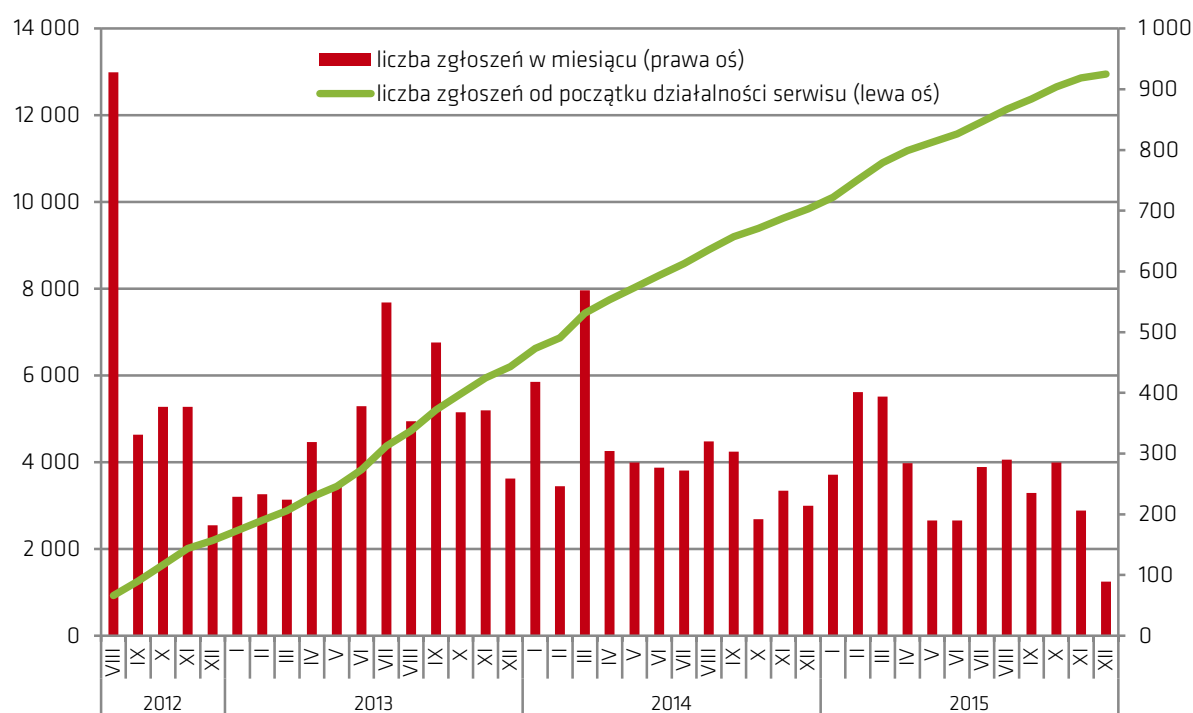
munalnej UML, Zarząd Dróg i Mostów w Lublinie, Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie, Straż Miejska Miasta Lublin, Komenda Wojewódzka Policji, Schronisko dla bezdomnych zwierząt, MPK Lublin, Zarząd Nieruchomości Komunalnych, UMCS, Orange, Netia, PGE Dystrybucja, czy MPWiK. Odsetek usuniętych awarii przekracza 70%, pozostałe usterki oczekują na naprawę lub też z różnych względów nie mogły zostać usunięte.

Tabela 70. Wybrane informacje o funkcjonowaniu serwisu naprawmyto.pl.

	2012	2013	2014	2015
Liczba alertów zgłoszonych (skumulowane na koniec roku)	2 195	6 206	9 845	12 952
Średnia liczba alertów zgłoszonych w miesiącu	439	334,2	303,2	258,9
Średnia liczba użytkowników w miesiącu (zalogowanych i anonimowych)	35	45,7	61,5	74,5

Źródło: obliczenia własne na podstawie informacji przekazanych przez administratorów serwisu.

Wykres 5. Liczba zgłoszeń w serwisie naprawmyto.pl

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji przekazanych przez administratorów serwisu.

Najważniejsze zagadnienia dotyczące inwestycji i przestrzeni miasta są wypracowywane w ramach **konsultacji społecznych**. Procedura konsultacji społecznych została określona Uchwałą nr 1214/XLV/2010 Rady Miasta Lublin z dnia 14 października 2010 r.⁹⁶ Konsultacje mogą odbywać się w szczególności w trybie bezpośrednich spotkań z mieszkańcami, badań ankietowych, zgłaszania opinii i wniosków oraz internetowego forum dyskusyjnego z użyciem strony Urzędu Miasta Lublin. Dodatkowo Gmina Lublin przystąpiła w 2015 r. do wypracowania wspólnie z mieszkańcami nowych zasad konsultacji społecznych. Pierwszym etapem tego projektu były spotkania otwarte, które odbywały się od lutego do kwietnia 2015 r., a ich efektem było wypracowanie kanonu zasad konsultacji społecznych. W wypracowaniu zasad konsultacji społecznych w Lublinie, miasto współpracowało

⁹⁶ Uchwała nr 1214/XLV/2010 Rady Miasta Lublin z dnia 14 października 2010 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji społecznych z mieszkańcami Miasta Lublin.

również z Fundacją Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych oraz Fundacją Innowacji Społecznych „Stocznia”.

Do najważniejszych konsultacji społecznych przeprowadzonych w 2015 r. można zaliczyć:

- konsultacje dot. przyjęcia nowych zasad konsultacji społecznych w Lublinie;
- konsultacje społeczne dot. Raportu oddziaływania na środowisko przedsięwzięcia pn. Budowa bloku energetycznego zasilanego paliwem alternatywnym w Lublinie;
- konsultacje dla projektu dokumentu pt. Kompleksowa strategia zrównoważonego zagospodarowania elektrośmieci i zużytych baterii dla miasta Lublin;
- konsultacje dot. opracowania Planu Zrównoważonej Mobilności w Lublinie;
- konsultacje dot. Programu Wsparcia i Aktywizacji Seniorów;
- konsultacje dot. Miejskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Lublinie na lata 2016–2020;
- konsultacje projektu Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin na lata 2016–2020.

Po uzyskaniu w 2014 r. Certyfikatu Systemu Zarządzania Partycypacyjnego przyznanego Lublinowi przez spółkę TÜV Rheinland Polska, kolejnym potwierdzeniem dokonań w dziedzinie partycypacyjnego zarządzania miastem było nominowanie Lublina do **Europejskiej Nagrody Sektora Publicznego 2015** w konkursie organizowanym przez Europejski Instytut Administracji Publicznej w partnerstwie z Komisją Europejską. Lublin znalazł się wśród trzech miast nominowanych do tej nagrody w kategorii projektów lokalnych za działania z zakresu partycypacji społecznej „Twoje miasto, ty decydujesz”. Aplikację miasta wybrano spośród 266 projektów zgłoszonych przez samorządy z całej Europy. Certyfikat nominacji odebrał Sekretarz Miasta Lublin podczas gali w Maastricht. Warto dodać, że w 2015 r. Lublin był jedynym miastem z Polski, którego projekty przeszły pozytywnie weryfikację i otrzymały wyróżnienia⁹⁷.

Istnienie wielu mechanizmów uzgadniania potrzeb mieszkańców Lublina w procesie zarządzania miastem stanowi mocną stronę Lublina. Niewątpliwie najważniejszym rozwiązaniem realizującym partycypacyjny model zarządzania jest Budżet Obywatelski. W 2015 r. wielkość tego budżetu została zwiększona z 10 do 15 mln zł, a mieszkańcy Lublina wykazali się aktywnością zarówno na etapie zgłaszania projektów, jak i głosowania. Warto dodać, że frekwencja podczas głosowania w Lublinie była jedną z wyższych wśród miast wydzielających budżet partycypacyjny. Przejawami dużego zaangażowania mieszkańców jest również duża i wciąż rosnąca liczba organizacji pozarządowych wspieranych w wieloraki sposób przez Urząd Miasta. W 2015 r. przy Prezydencie Miasta Lublin działało 19 zespołów doradczych, w tym Rada Działalności Pożytku Publicznego zrzeszająca przedstawicieli sektora non profit. Realny wpływ mieszkańców na działania służb miejskich stwarza procedura konsultacji

⁹⁷ Warto dodać, że oprócz nominacji w dziedzinie partycypacji Lublin otrzymał także Certyfikat Dobrych Praktyk za działania w ramach programu *Rodzina Trzy Plus*.

społecznych, a także wiele innych procedur i narzędzi, w tym Skrzynka Dialogu czy portal naprawmyto.pl. Budowa partycypacyjnego modelu zarządzania miastem znalazła uznanie w oczach międzynarodowych ekspertów Europejskiego Instytutu Administracji Publicznej, którzy przyznali Lublinowi nominację do Europejskiej Nagrody Sektora Publicznego 2015.

Analizując zapisy *Strategii Lublin 2020* można stwierdzić, że wyzwaniem na przyszłość jest zwiększenie znaczenia Rad Dzielnic w zarządzaniu miastem, a także wdrożenie bardziej systemowego podejścia do monitorowania jakości usług publicznych. Niemniej już obecnie Lublin należy do liderów wśród miast stosujących partycypacyjny model zarządzania miastem. Wysoki kapitał społeczny jest cennym zasobem Lublina, którego zagospodarowanie stanowi ważny czynnik rozwoju przyjaznej i skutecznej polityki miejskiej.

C. Przedsiębiorczość

Naturalnym sposobem poprawy zamożności mieszkańców jest działalność gospodarcza. Jej celem nie jest skokowe osiągnięcie bogactwa, ale dążenie do dobrej sytuacji materialnej mającej stabilny i wzrostowy charakter, budującej nadzieję na przyszłość oraz poszerzanie kręgu silnej klasy średniej, której indywidualna zamożność przełoży się na bogactwo miasta. Lublin ma dobry punkt startu do wzrostu przedsiębiorczości – dysponuje zasobami poszukiwanej wiedzy, które wyznaczają główne kierunki rozwoju lubelskiej gospodarki: technologie informatyczne, nowoczesne usługi, branża motoryzacyjna, biotechnologia i farmacja oraz przetwórstwo żywności.

Przedsiębiorczość to obszar rozwojowy poruszający kwestie zarówno atrakcyjności Lublina dla inwestorów, jak i pobudzania aktywności gospodarczej mieszkańców, co w efekcie ma przyczynić się do dywersyfikacji i uelastyczenia gospodarki miasta. Obszar ten budowany jest przez cztery cele: rozwój sektora przemysłu, rozwój sektora usług, kulturę przedsiębiorczości oraz wspieranie przemysłów kreatywnych. Odpowiednio dobrane zestaw wskaźników ilościowych i opisowych umożliwi monitorowanie realizacji każdego z tych celów.

C.1. Rozwój sektora przemysłu

Przemysł to sektor wywierający znaczący wpływ na całokształt gospodarki. Przedsiębiorstwa przemysłowe są zarówno producentem dóbr inwestycyjnych dla pozostałych działów gospodarki (dostarczając maszyny i urządzenia dla rolnictwa, budownictwa, transportu, czy zaopatrując działy nieprodukcyjne), jak i producentem coraz większej gamy dóbr konsumpcyjnych, służących zaspokajaniu potrzeb ludności, a tym samym poprawianiu warunków bytowych. Ponadto rozwój sektora przemysłu pozytywnie wpływa na wymianę handlową – nie tylko ją intensyfikuje, lecz również oddziałuje na jej strukturę, przynosząc wymierne korzyści gospodarcze.

Oceniając postępy w zakresie rozwoju sektora przemysłu posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Najpierw przeanalizowano stan koniunktury w przemyśle oraz wartości wskaźników odnoszących się do całego sektora: inwestycji, środków trwałych brutto, produkcji sprzedanej i liczby pracujących. Uzupełnieniem statystyk GUS są dane pochodzące z monitoringu zatrudnienia w branżach priorytetowych, realizowanego przez Urząd Miasta. W dalszej części rozdziału dokonano przeglądu działań realizowanych w zakresie promocji gospodarczej oraz obsługi inwestorów, wraz z analizą zapytań zgłaszanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin. Tworzeniu warunków do inwestycji przemysłowych sprzyja również rozwój Specjalnej Strefy Ekonomicznej, której efekty zaprezentowano w dalszej części rozdziału.

Doświadczenia historyczne pokazują, że opieranie rozwoju gospodarczego na jednej branży może – w sytuacji wahań koniunktury lub przeobrażeń strukturalnych – prowadzić do niestabilności, a nawet zapaści lokalnej gospodarki. Z drugiej strony, każde miasto posiada określone zasoby, które nie są jednakowo atrakcyjne dla wszystkich branż. Rozwój przemysłu Lublina powinien, więc być oparty na wielu sektorach, a ich wybór – podyktowany aktywami miasta: tradycją, kadrami, kooperantami, zapleczem rynkowym, firmami istniejącymi i odnoszącymi już sukcesy na rynku. Diagnoza mocnych stron i szans miasta pozwoliła na wskazanie branż, które mogą stanowić silny impuls rozwojowy dla Lublina. Spośród branż przemysłowych są to: przemysł spożywczy, przemysł motoryzacyjny, sek-

tor energii odnawialnej, biotechnologia oraz przemysł farmaceutyczny. Wybór kluczowych branż zgodnie ze strategią multispecjalizacji jest wyrazem realizmu przejawiającego się wyznaczaniem celów osiągalnych i bliskich lokalnej rzeczywistości, nie oznacza natomiast, że miasto nie zamierza sprzyjać rozwojowi innych branż przemysłu.

Wskaźnikiem koniunktury w przemyśle, który ukazuje zarówno obecną kondycję w sektorze, jak i pozwala przewidywać dynamikę rozwojową w najbliższym okresie, są **nakłady inwestycyjne**. Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw sektora przemysłu i budownictwa w Lublinie w 2015 r. wyniosły 877,3 mln zł i były aż o 36,6% wyższe niż w 2014 r. (por. tabela 71). Wyraźny wzrost inwestycji trzeci rok z rzędu świadczy o poprawie koniunktury po okresie silnego spadku popytu i wysokiej niepewności w następstwie globalnego kryzysu gospodarczego, podczas którego największe spadki produkcji odnotował właśnie przemysł z budownictwem. **Wartość brutto środków trwałych** w 2015 r. zwiększyła się o 8,8% i wyniosła 8 338,1 mln zł. Warto zwrócić uwagę, że te i kolejne dane GUS prezentowane w części C.1. raportu nie obejmują mikroprzedsiębiorstw zatrudniających do 9 pracowników, tymczasem odsetek mikroprzedsiębiorstw w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych w Lublinie jest duży i przekracza analogiczną wartość dla kraju ogółem. Oceniając dane GUS dotyczące nakładów inwestycyjnych czy produkcji sprzedanej należy również pamiętać, że są one wyrażone w cenach bieżących, a więc nie są skorygowane o inflację. Tymczasem w 2015 r. wskaźnik cen produkcji sprzedanej w przemyśle w kraju zmniejszył się o 0,71%⁹⁸. Tendencje deflacyjne powodują, że realne tempo wzrostu analizowanych agregatów makroekonomicznych z sektora przemysłu było większe niż to wyrażone w wartościach nominalnych⁹⁹.

Tabela 71. Nakłady inwestycyjne oraz wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach z sektora przemysłu z budownictwem w Lublinie (mln zł)

	2012	2013	2014	2015
Nakłady inwestycyjne	472,8	555,2	641,8	877,3
Wartość brutto środków trwałych	8 570,0	7 603,6	7 657,3	8 338,1

Uwagi: dane wyrażone w cenach bieżących; dotyczą podmiotów o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wartość produkcji sprzedanej przemysłu ogółem w cenach bieżących w Lublinie w 2015 r. wyniosła 10 912,3 mln zł i była wyższa o 13,8% niż w 2014 r. Wskaźnik wartości produkcji w przeliczeniu na 1 mieszkańca zwiększył się o 14,4% i wyniósł 31 966 zł (por. tabela 72). Warto dodać, że tak duże tempo wzrostu produkcji sprzedanej przemysłu nie było dotąd notowane w analizowanym okresie.

Tabela 72. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem i w przeliczeniu na 1 mieszkańca

	2012	2013	2014	2015
Produkcja sprzedana przemysłu ogółem w cenach bieżących (mln zł)	9 019,0	9 644,9	9 585	10 912,3
Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca w cenach bieżących (zł)	25 908	27 796	27 933	31 966

Uwagi: dane dotyczą podmiotów o liczbie pracujących powyżej 9 osób w przemyśle (sekcje B-E).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

⁹⁸ *Ceny w gospodarce narodowej w 2015 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016.

⁹⁹ Niestety obliczenie dynamiki w cenach realnych nie jest możliwe ze względu na brak danych o dynamice cen w ujęciu regionalnym.

Liczba pracujących w przemyśle z budownictwem w 2015 r., w porównaniu do 2014 r., zmniejszyła się o 114 osób (spadek o 0,5%) i wyniosła 22 277 osób. W podziale ze względu na płeć, liczba pracujących mężczyzn zmniejszyła się o 128 osób, a liczba kobiet wzrosła – o 14 osoby (por. tabela 73). Oceniając te dane należy pamiętać o nie uwzględnieniu zarówno osób pracujących w mikroprzedsiębiorstwach, jak i tych zatrudnionych w innych formach niż umowa o pracę. Pełniejszą ocenę tendencji rozwojowych w przemyśle umożliwia analiza danych o liczbie pracujących w poszczególnych sekcjach przemysłu, zaprezentowana w tabeli 74. Okazuje się, że zmniejszenie zatrudnienia w przemyśle z budownictwem wynika z redukcji liczby pracujących w budownictwie (spadek o 11%), a w niewielkim stopniu również w sekcji E: dostawa wody, gospodarowanie odpadami i ściekami oraz rekultywacja (spadek o 1,7%). W charakteryzującej się największym zatrudnieniem sekcji C: przetwórstwo przemysłowe liczba pracujących zwiększyła się aż o 5,9%.

Tabela 73. Pracujący w sektorze przemysłu z budownictwem (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015
Ogółem, w tym:	23 342	22 804	22 391	22 277
<i>mężczyźni</i>	17 260	16 917	16 646	16 518
<i>kobiety</i>	6 082	5 887	5 745	5 759

Uwagi: bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 74. Liczba pracujących w wybranych sekcjach PKD 2007 (stan na koniec roku)

	2013	2014	2015
Sekcja B (Górnictwo i wydobywanie)	-1	-1	43
Sekcja C (Przetwórstwo przemysłowe)	11 906	12 265	12 989
Sekcja D (Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę)	2 263	2 138	2 037
Sekcja E (Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz rekultywacja)	-1	1 444	1 419
Sekcja F (Budownictwo)	7 136	6 510	5 789

Uwagi: bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

¹ – tajemnica statystyczna.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Dodatkowym źródłem informacji o tendencjach rozwojowych w przemyśle mogą być dane Urzędu Miasta, który monitoruje **zatrudnienie w niektórych branżach przemysłu w Lublinie**. Monitorowane są zarówno branże priorytetowe: spożywcza, motoryzacyjna, farmaceutyczna z biotechnologiczną¹⁰⁰, jak również inne: metalowa, maszynowa i elektromaszynowa, budowlana, meblarska, poligraficzna i chemiczna. Monitoring zatrudnienia obejmuje przede wszystkim średnie i duże przedsiębiorstwa, pozwalając na rozpoznanie tendencji rozwojowych. Wybrane informacje zostały przedstawione w tabeli 75.

W 2015 r. zatrudnienie w przedsiębiorstwach przemysłowych indeksowanych w bazie Urzędu Miasta zwiększyło się o 6,3%. W branżach priorytetowych i wspomagających rozwój gospodarczy Lublina wielkość zatrudnienia pozostała na poziomach z ubiegłego roku.

¹⁰⁰ W bazie Urzędu Miasta Lublin nie znajdowała się żadna firma z branży odnawialnych źródeł energii.

Tabela 75. Wybrane informacje z monitoringu zatrudnienia prowadzonego przez Urząd Miasta Lublin (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015
Liczba przedsiębiorstw przemysłowych w bazie	53	58	67	67
Zatrudnienie w przedsiębiorstwach przemysłowych, w tym:	8 155	8 481	9 307	9 898
przemysł spożywczy	3 005	3 086	3 065	3 065
przemysł motoryzacyjny	973	1 206	1 417	1 417
przemysł farmaceutyczny i biotechnologiczny	1 543	1 565	1 568	1 568

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Prowadzenie przez miasto skutecznej polityki rozwoju wymaga podejmowania aktywnych działań w zakresie **promocji gospodarczej miasta**. Niektóre inicjatywy Urzędu Miasta były dedykowane określonym sektorom i branżom, oddziaływanie innych miało charakter wielosektorowy. W tej części raportu przedstawione zostaną działania ukierunkowane na rozwój przemysłu oraz te, których efekty oddziałują jednocześnie na wiele branż i sektorów. Do najważniejszych działań promocyjnych podejmowanych w 2015 r. można zaliczyć:

- Wsparcie i promocję lokalnej przedsiębiorczości za pomocą Konkursu o Nagrodę Gospodarczą Prezydenta Miasta Lublin. Konkurs jest sposobem uhonorowania przez władze miasta najlepszych, najbardziej innowacyjnych i odpowiedzialnych społecznie przedsiębiorstw. Laureaci mają prawo do posługiwania się w działaniach promocyjnych tytułem „Laureat Nagrody Gospodarczej Prezydenta Miasta Lublin”. Spośród przedsiębiorstw przemysłowych, w 2015 r. laureatami nagrody zostali: w kategorii „Innowacyjność” – GT85 Polska, w kategorii „Obecność na Rynku Globalnym” – Pol Inowex, nagroda specjalna została przyznana dla przedsiębiorstw Aliplast oraz Ursus, a wyróżnienia otrzymały: Fabryka Cukierków „Pszczółka” – w kategorii „Innowacyjność” oraz Odlewnia Żeliwa Lublin i Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe KRYSZTYAN – w kategorii „Obecność na Rynku Globalnym”.
- Prowadzenie kampanii promocyjnych przy pomocy trzech głównych publikacji: *Lublin. Przewodnik dla inwestorów* (publikacja własna – wersja polska i angielska), *Lublin – przedsiębiorczość wpisana w DNA miasta* (publikacja przygotowana we współpracy z Harvard Business Review Polska, opracowanie w wersji polskiej), *Lublin – fDi supplement* (publikacja przygotowana we współpracy z magazynem The Financial Times, www.fdiintelligence.com, opracowanie w wersji angielskiej).
- Określenie profilu biznesowego miasta Lublin na konferencji „Czym Lublin inspiruje biznes?”, na której ponad 100 uczestników z branży rolnej, przemysłu spożywczego, biotechnologicznego oraz logistyki próbowało zdefiniować profil miasta Lublin oraz zastanowić się nad kluczowymi sektorami, w których miasto powinno być zaangażowane, a także określić wyzwania, które stoją przed Lublinem.
- Przeprowadzenie rozległej kampanii wizerunkowej Lublina w celu wzmocnienia gospodarczego wizerunku miasta. Kreacja kampanii bazowała na animowanych komunikatach odpowiadających na pytanie: Dlaczego Lublin inspiruje biznes?
- Wspieranie zagranicznych misji gospodarczych i handlowych związanych przede wszystkim z sektorem rolno-spożywczym oraz medycznym. Misje odbywały się w takich krajach jak: Białoruś, Chiny, Włochy, Szwajcaria, Mołdawia oraz Hiszpania.

- Współorganizowanie wraz z Federacją Izraelskich Izb Handlowych (FICC), Krajową Izbą Gospodarczą oraz Ambasadę Izraela w Polsce wydarzenia, jakim było Forum Gospodarcze Branży Spożywczej. W Forum lubelscy przedsiębiorcy mieli okazję poznania specyfiki sektora spożywczego w Izraelu oraz wymagań dotyczących produktów spożywczych sprzedawanych na rynku izraelskim, ze szczególnym uwzględnieniem certyfikatu koszerności.
- Współorganizowanie na terenie Lublina różnych wydarzeń biznesowych, m.in.: Polsko-Izraelskiego Forum Gospodarczego Branży Spożywczej, czy też misji przyjazdowej przedsiębiorców z Indii i Japonii.

Warto zwrócić uwagę, że podejmowanie niektórych spośród wymienionych działań promocyjnych było możliwe dzięki realizacji projektu *Promocja gospodarcza Lublina*, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013.

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Nazwa programu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013
Działanie	2.4 B Marketing gospodarczy
Całkowita wartość projektu	2 234 980,09 zł
Wartość dofinansowania	1 452 737,05 zł
Termin realizacji projektu	01.03.2014–30.06.2015 r.

Głównym celem projektu była promocja gospodarcza Lublina ukierunkowana na przyciągnięcie nowych inwestycji. Dodatkowo za długofalowe cele projektu obrano: podniesienie świadomości marki Lublin wśród przedsiębiorców oraz inwestorów w kraju i za granicą, tworzenie nowych miejsc pracy, rozwój przedsiębiorczości lokalnej (w tym sektora MŚP), zwiększenie konkurencyjności regionu poprzez wsparcie rozwoju sektorów nowoczesnej gospodarki, a także stymulowanie innowacyjności. W 2015 r. w ramach tego projektu odbyło się Forum Gospodarcze Branży Spożywczej w Lublinie.

Istotnym elementem systemu wspierającego inwestycje i rozwój nie tylko sektora przemysłu, jest **obsługa inwestorów w Urzędzie Miasta**. Zgodnie z koncepcją *one-stop-shop*, Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów oferuje kompleksową obsługę całego procesu inwestycyjnego w jednym miejscu. Każde zapytanie jest przekazywane do project managera odpowiedzialnego za obsługę danej branży, który w ciągu 24 godzin potwierdza przyjęcie zgłoszenia, odpowiada na podstawowe pytania i przedstawia siebie, jako osobę do dalszego kontaktu. Kolejne działania są ściśle uzależnione od treści zapytań inwestorów i mogą obejmować m.in.: przedstawienie podstawowych informacji inwestycyjnych, przygotowanie spersonalizowanej oferty inwestycyjnej, przygotowanie informacji zawierającej specjalistyczne informacje o uwarunkowaniach inwestycyjnych w mieście (np. zasoby ludzkie, system sieci technicznych, powierzchnie biurowe, granty unijne i rządowe, programy miejskie itp.), czy przygotowanie wizyty studyjnej, obejmującej prezentację miasta i spotkania z władzami miasta, przedstawicielami uczelni, deweloperów. Informacje o liczbie zapytań wpływających do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta przedstawiono w tabeli 76.

Tabela 76. Liczba zapytań wpływających do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin

	2013	2014	2015
Ogółem, w tym:	73	86	150
<i>podmioty z sektora przemysłu (z budownictwem)</i>	31	33	52

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

W 2015 r. inwestorzy bądź podmioty reprezentujące inwestorów skierowały 150 zapytań. W stosunku do 2014 r. liczba ta była większa o aż 74,4%. W niektórych przypadkach podmioty kierujące zapytaniem nie ujawniały nazwy firmy, a nawet informacji o rodzaju produkcji. Jak udało się jednak ustalić, 52 z zarejestrowanych zapytań dotyczyło firm z sektora przemysłu (z budownictwem), przy czym dominowały firmy z branży metalowej, maszynowej, motoryzacyjnej i spożywczej. Dla 28 podmiotów reprezentujących przemysł z budownictwem krajem pochodzenia była Polska. Warto zwrócić uwagę na rozproszenie geograficzne firm zagranicznych zgłaszających zapytania do Urzędu Miasta: 20 zapytań zgłosiły podmioty z 10 krajów z Europy i spoza niej takich jak np.: Włochy, Niemcy, Ukraina, Francja, Kanada, Finlandia, Belgia.

Jednym z rozwiązań sprzyjających realizacji inwestycji przemysłowych jest **Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park Mielec Podstrefa Lublin**. Głównym celem jej utworzenia w 2007 r. było przyspieszenie rozwoju gospodarczego Lublina, zmniejszenie bezrobocia, a także zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw otwartych na innowacje. Przedsiębiorstwa realizujące inwestycje w Podstrefie Lublin mogą osiągnąć wymierne korzyści gospodarcze, które zaprezentowano w ramce 5.

Według stanu w 2015 r. na terenie Podstrefy działalność prowadziło 40 przedsiębiorstw, z których 22 korzystało z pomocy publicznej w związku z posiadaniem aktywnego zezwolenia¹⁰¹. Deklarowane inwestycje (skumulowane) wyniosły 878 407 710 zł, przy czym inwestycje już zrealizowane stanowiły 68,7% tej kwoty. W ulokowanych w strefie przedsiębiorstwach łącznie istniało 2 538 miejsc pracy, z których 1 449 to miejsca nowo utworzone. Dane na temat funkcjonowania strefy zaprezentowano w tabeli 77.

Tabela 77. Efekty działalności Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin (dane na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015
Liczba inwestorów na terenie SSE	19	24	28	40
Liczba działających przedsiębiorstw na koniec roku	10	10	15	22
Liczba obowiązujących zezwoleń	19	23	22	28
Liczba wydanych zezwoleń	4	7	5	7
Deklarowane inwestycje wg zezwolenia (skumulowane, w tys. zł)	629 442,7	682 113,8	817 620,3	878 407,7
Inwestycje zrealizowane (skumulowane, w tys. zł)	456 005,5	498 204,3	561 917,5	864 654,9
Deklarowane nowe miejsca pracy (skumulowane)	841	842	1 095	1 238
Nowe (utworzone) miejsca pracy (skumulowane)	567	684	1 048	1 449
Utrzymane miejsca pracy (skumulowane)	402	451	740	1 089
Łącznie miejsca pracy na terenie SSE (skumulowane)	969	1 135	1 788	2 538

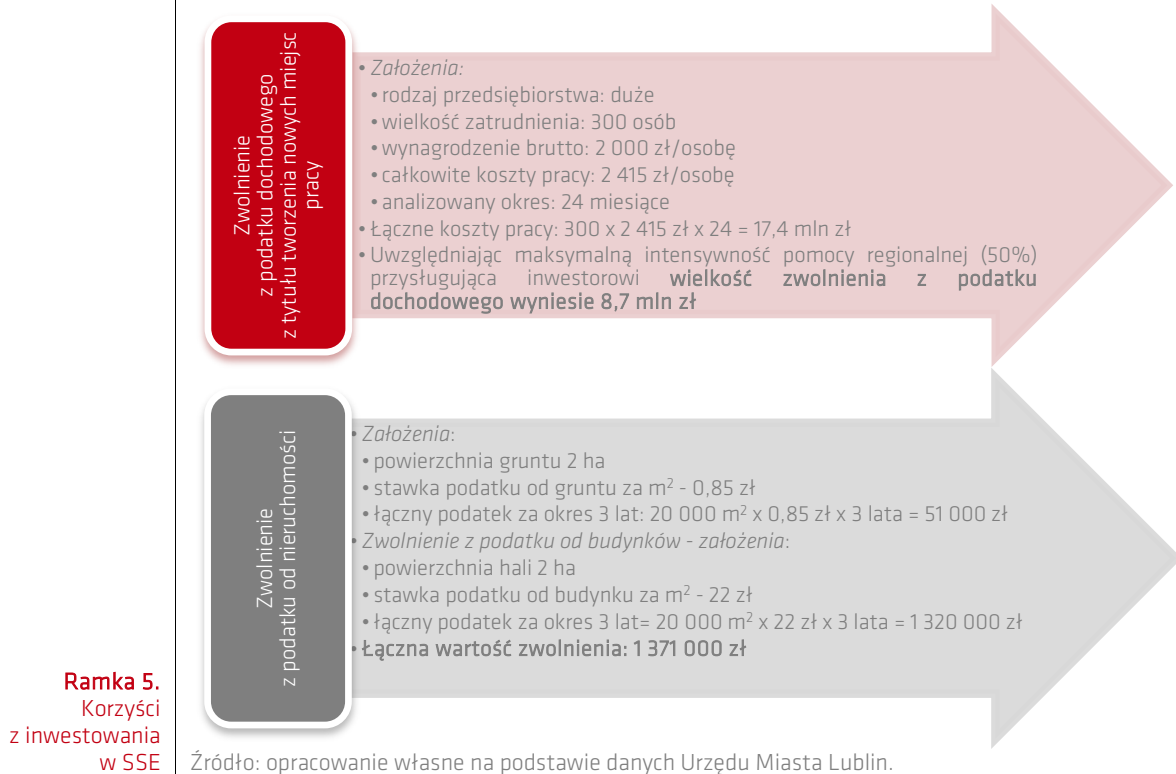
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań kwartalnych z działalności SSE Euro-Park Mielec.

¹⁰¹ Zezwolenie wydane na podstawie ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych, Dz.U.2017.1010 t.j. z późn. zm.

Na podstawie otrzymanego Zezwolenia Ministra Gospodarki przedsiębiorcy podejmujący działalność na terenie SSE są uprawnieni do korzystania z pomocy publicznej, stanowiącej pomoc regionalną w postaci zwolnienia z podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych (PIT i CIT), udzielanej z tytułu poniesionych nakładów inwestycyjnych i tworzenia nowych miejsc pracy. Dla podmiotu zatrudniającego ponad 250 osób jest to zwolnienie w wysokości 50%, od 50 do 249 osób – 60%, a poniżej 50 osób – 70%. W ramach uzyskanego zezwolenia przedsiębiorcy przysługuje także prawo do zwolnienia z podatku od nieruchomości przez okres 3 lat. Uzyskanie zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie SSE, wydawanego przez Agencję Rozwoju Przemysłu S.A. Oddział Mielec z upoważnienia Ministra Gospodarki, jest możliwe po spełnieniu następujących warunków:

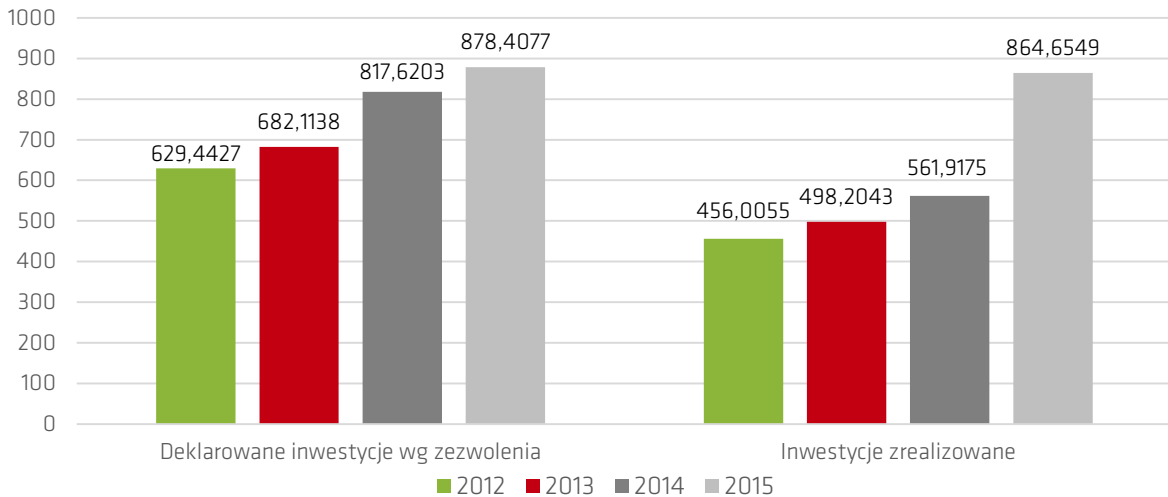
- poniesienia nakładów inwestycyjnych w wysokości, co najmniej 100 000 euro,
- prowadzenia działalności nie krócej niż pięć lat od zakończenia inwestycji w przypadku dużych przedsiębiorstw, nie krócej niż trzy lata dla małych i średnich przedsiębiorstw,
- utrzymania nowo utworzonych miejsc pracy nie krócej niż pięć lat od zakończenia inwestycji w przypadku dużych przedsiębiorstw, nie krócej niż trzy lata dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Rysunek 17. Przykładowe wyliczenia dotyczące zwolnień podatkowych w SSE w 2015 r.

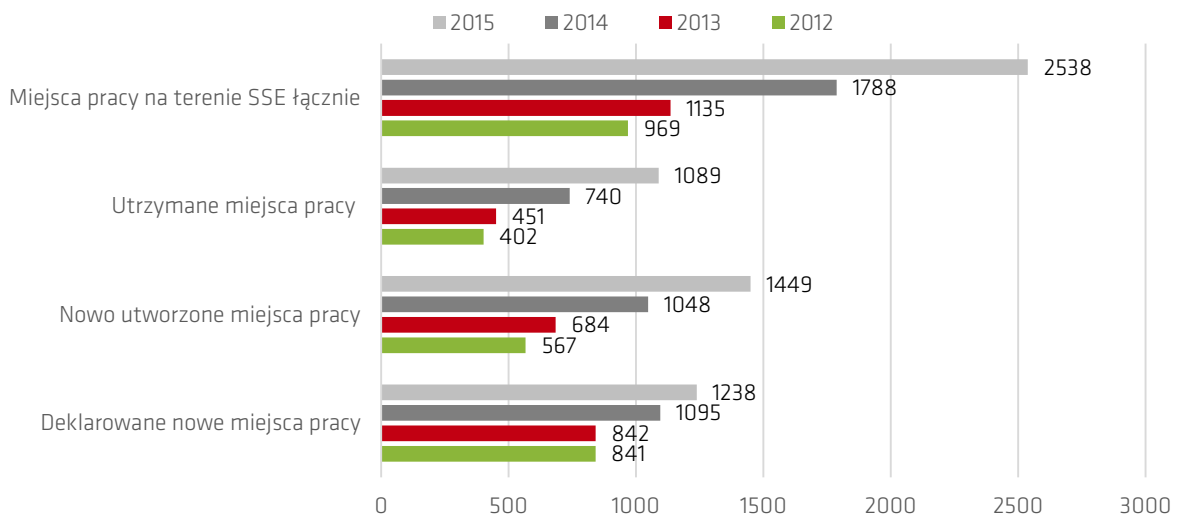
Na wykresach 6 i 7 zaprezentowano dane o wielkości inwestycji i liczbie miejsc pracy, które są kluczowymi miernikami efektów gospodarczych funkcjonowania Podstrefy Lublin. Z wykresu 6 wynika, że w badanym okresie rocznie wzrastają zarówno deklarowane, jak i zrealizowane inwestycje podmiotów gospodarczych funkcjonujących w Podstrefie Lublin. W 2015 r. inwestycje deklarowane były wyższe o 7,4% niż w 2014 r., a w stosunku do 2012 r. wzrosły aż o 39,5%. Warto dodać, że wartość tych inwestycji niemal osiągnęła wartość inwestycji deklarowanych, co rokuje przekroczenie ich poziomu w kolejnych latach. Z kolei łączna ilość miejsc pracy na terenie Podstrefy Lublin w 2015 r. wzrosła aż o 41,9% w porównaniu do 2014 r. Nowo utworzone miejsca pracy odnotowały wzrost o 38,2% i były większe od początkowo deklarowanych o 211, co może świadczyć o bardzo dobrej koniunkturze gospodarczej w Lublinie.

Wykres 6. Inwestycje skumulowane podmiotów działających w Podstrefie Lublin SSE Euro-Park Mielec (w mln zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań kwartalnych z działalności Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec.

Wykres 7. Miejsca pracy na terenie Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań kwartalnych z działalności Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec.

W 2015 r. zezwolenie Ministra Gospodarki na prowadzenie działalności gospodarczej w Podstrefie Lublin uzyskało 5 inwestorów:

- MW Lublin Sp. z o.o. – wiodący dystrybutor wyrobów ze stali,
- Elpes Sp. z o.o. – działalność związana z zadrukiem w technologii fleksograficznej i letterpress,
- Modern-Expo Sp. z o.o. – producent wyposażenia dla sklepów i magazynów,
- POL-SKONE Sp. z o.o. – producent drzwi i okien drewnianych,
- P.U.H. CEWAR Więch & Więch Sp. j. – zakład produkcyjno-handlowy, obróbka skrawaniem na maszynach CNC,
- Lubella Sp. z o.o. – producent makaronów, płatków śniadaniowych, zbożowych przekąsek, mąk i kasz,
- Protektor S.A. – producent i dystrybutor obuwia ochronnego, militarnego oraz specjalistycznego.

Jednym z czynników zapewniających rozwój przedsiębiorstw, w tym szczególnie wzrost ich innowacyjności i zwiększenie eksportu, są **powiązania kooperacyjne**: zarówno w ramach sektora

przedsiębiorstw, jak i z podmiotami w sferze nauki i administracji samorządowej. Narzędziem tworzenia i rozwoju tych powiązań są inicjatywy klastrów. Spośród 15 klastrów działających w Lublinie w 2015 r., w 7 dominują przedsiębiorstwa przemysłowe. Są to: Lubelski Klaster Branży Spożywczej, Lubelski Cebularz, Lubelski Klaster Ekoenergetyczny, Lubelskie Drewno Regionalny Klaster w Lublinie, Wschodni Klaster Obróbki Metali, Lubelski Klaster Biotechnologiczny oraz Lubelski Klaster Zaawansowanych Technologii Lotniczych. Dwa ostatnie klastry zostały formalnie zawiązane w 2015 r. Więcej informacji na temat lubelskich klastrów można znaleźć w części C.3. *Kultura przedsiębiorczości*.

Trzeci rok realizacji *Strategii Lublin 2020* charakteryzuje się zdecydowaną poprawą koniunktury w przemyśle, przy czym największe zmiany dotyczyły znacząco rosnących nakładów inwestycyjnych, które wzrosły o 36,6% w porównaniu do 2014 r. Ożywienie inwestycyjne przełożyło się na zwiększenie liczby miejsc pracy w przemyśle, natomiast silny spadek popytu na pracę w budownictwie doprowadził do niewielkiego zmniejszenia liczby pracujących w przemyśle z budownictwem. Zatrudnienie w przedsiębiorstwach indeksowanych w bazie Urzędu Miasta zwiększyło się, natomiast w branżach priorytetowych przemysłu w Lublinie nie odnotowano zmian. Zarówno promocja gospodarcza miasta, jak i poziom obsługi inwestorów w Urzędzie Miasta Lublin przyczyniły się do poprawy wizerunku Lublina, jako atrakcyjnej destynacji inwestycyjnej. Znajduje to wyraz m.in. w rosnącej liczbie zapytań wpływających do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów, która zwiększyła się aż o 96,5%. Rozwojowi przemysłu sprzyja także Podstrefa Lublin SSE Euro-Park Mielec, w której w 2015 r. 7 podmiotów uzyskało zezwolenie na działalność, a zatrudnienie zwiększyło się o 750 osób.

C.2. Rozwój sektora usług

Cechą gospodarek rozwiniętych jest duży udział usług w produkcie krajowym brutto. W gospodarce opartej na wiedzy szczególnego znaczenia nabiera tzw. sektor usług opartych na zaawansowanej wiedzy (*Knowledge-Intensive Services – KIS*). Rozwój sektora usług można uznać za drugi filar rozwoju gospodarczego Lublina. Sprzyja mu rozbudowana baza akademicka, dostarczająca wykwalifikowanych kadr wraz z możliwościami badawczymi i innowacyjnymi.

Ocena realizacji celu rozwoju sektora usług dokonana została przy użyciu wskaźników opisowych i ilościowych. O rozwoju usług może świadczyć zarówno zwiększająca się liczba pracujących w nich osób, jak i rozwój infrastruktury dedykowanej temu sektorowi: nowoczesnej powierzchni biurowej, handlowej i magazynowej. Ponadto, dokonano przeglądu działań podejmowanych na rzecz promocji gospodarczej Lublina, jako miasta sprzyjającego inwestycjom usługowym, zaprezentowano analizę zapytań zgłaszanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta oraz wskazano najważniejsze nagrody przyznane Lublinowi za strategię pozyskiwania inwestorów.

Diagnoza mocnych stron i szans miasta pozwoliła na wskazanie branż usług, które mogą stanowić mocny impuls rozwojowy dla Lublina. Spośród branż usługowych są to: outsourcing biznesowy (*BPO – Business Process Outsourcing*), ze szczególnym naciskiem na outsourcing kompetencyjny (*KPO – Knowledge Process Outsourcing*), technologie informacyjne (*ICT – information and communication technologies*), transport–spedycja–logistyka (TSL) oraz usługi medyczne.

Rozwój sektora usług znajduje odzwierciedlenie w rosnącej **liczbie pracujących**. Liczba osób pracujących w usługach w 2015 r. w porównaniu do 2014 r. zwiększyła się o 1,8% i wyniosła 97 015 (por. tabela 78). Największym przyrostem charakteryzowały się przede wszystkim: „Transport i gospodarka magazynowa” (+12,3%), „Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi” (+9,5%), „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” (+5,6%) oraz „Informacja i komunikacja” (+2,6%). Struktura wzrostu zatrudnienia w usługach wydaje się, więc korzystna, gdyż ważną rolę odgrywają w nim sekcje związane z branżami priorytetowymi, sekcje oparte na wiedzy oraz te związane z turystyką. Liczba pracujących zmniejszyła się w sekcjach: „Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca” (-1,0%) oraz „Edukacja” (-0,1%). Oceniając te dane należy pamiętać o nieuwzględnieniu zarówno osób pracujących w mikroprzedsiębiorstwach, jak i tych zatrudnionych w innych formach niż umowa o pracę.

Tabela 78. Pracujący w wybranych sekcjach usług (stan na koniec roku)

	2013	2014	2015
Pracujący w sektorze usług ogółem, w tym:	94 986	95 284	97 015
<i>Sekcja G (Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle)</i>	18 724	19 533	19 674
<i>Sekcja H (Transport i gospodarka magazynowa)</i>	6 049	5 403	6 070
<i>Sekcja I (Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi)</i>	1 612	1 609	1 762
<i>Sekcja J (Informacja i komunikacja)</i>	3 491	3 544	3 638
<i>Sekcja K (Działalność finansowa i ubezpieczeniowa)</i>	6 105	6 223	6 223
<i>Sekcja L (Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości)</i>	2 479	2 445	2 501

	2013	2014	2015
Sekcja M (Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna)	2 350	1 919	2 027
Sekcja N (Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca)	6 066	5 787	5 728
Sekcja O (Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne)	10 435	10 557	10 707
Sekcja P (Edukacja)	20 469	20 607	20 586
Sekcja Q (Opieka zdrowotna i pomoc społeczna)	13 531	13 773	13 936

Uwagi: bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Urząd Miasta monitoruje **zatrudnienie w wybranych branżach usług w Lublinie**, uzupełniając braki informacyjne w statystyce GUS. Monitorowane są przede wszystkim branże priorytetowe: BPO/SSC, ICT oraz TSL¹⁰². Monitoring zatrudnienia obejmuje głównie średnie i duże przedsiębiorstwa, pozwalając na rozpoznanie tendencji rozwojowych zarówno w branżach priorytetowych, jak i w usługach ogółem. Wybrane informacje zostały przedstawione w tabeli 79.

Tabela 79. Wybrane informacje z monitoringu zatrudnienia prowadzonego przez Urząd Miasta Lublin (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015
BPO/SSC				
Liczba firm w bazie	11	12	13	16
Zatrudnienie	2 858	2 904	3 502	3 956
Informatyka i telekomunikacja				
Liczba firm w bazie	27	31	39	40
Zatrudnienie	1 505	1 892	2 301	2 301
Logistyka i transport				
Liczba firm w bazie	7	7	7	7
Zatrudnienie	1 595	1 652	1 747	1 738
Pozostałe branże				
Liczba firm w bazie	52	52	52	52
Zatrudnienie	10 438	10 710	11 062	12 542

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

W 2015 r. zatrudnienie w przedsiębiorstwach usługowych indeksowanych w bazie Urzędu Miasta zwiększyło się o 10,3%. Przyczyniło się do tego zarówno zwiększanie zatrudnienia w istniejących podmiotach, jak i napływ nowych inwestorów. W branży BPO zatrudnienie zwiększyło się, o 12,9%, co oznacza kolejny rok dynamicznego wzrostu i świadczy o silnej pozycji Lublina, jako destynacji inwestycyjnej dla sektora nowoczesnych usług biznesowych. W 2015 r. na rynku lubelskim w 2015 r. zainwestowały m.in. OEX Voice CCC oraz MTBC – Europe Sp. z o.o. Zatrudnienie w firmach ICT indeksowanych w bazie pozostało na poziomie z 2014 r. W branży TSL liczba indeksowanych firm nie uległa zmianie, a zatrudnienie zmniejszyło się o 0,5%. W tym ostatnim przypadku wydaje się jednak, że dane o sytuacji w 7 podmiotach nie stanowią dobrego odzwierciedlenia kondycji całej branży, gdyż przytoczone wcześniej dane GUS o pracujących w sekcji H (Transport i gospodarka magazynowa) świadczą o dużym wzroście popytu na pracę.

¹⁰² Ze względu na niewielką liczbę podmiotów w bazie Urzędu Miasta i zjawisko wieloletowości, w raporcie zrezygnowano z prezentowania danych o zatrudnieniu w usługach medycznych.

Rozwój branży usługowej w Lublinie wymaga zapewnienia odpowiedniej **podażi nowoczesnej powierzchni biurowej**¹⁰³. Lublin jest dziewiątym pod względem podaży rynkiem biurowym w kraju oraz największym zagębeniem nowoczesnych biur we wschodniej Polsce. Jeszcze w 2005 r. w Lublinie było zaledwie 28 tys. m² nowoczesnej powierzchni biurowej. Wraz z rozwojem sektora usług w mieście sukcesywnie powstawały kolejne obiekty, budowane głównie przez lokalnych deweloperów. W 2015 r. na rynek trafiło łącznie 3 tys. m² nowej powierzchni. Na koniec 2015 r. całkowite zasoby nowoczesnej powierzchni biurowej wynosiły 140,2 tys. m² (por. tabela 80), z których 53,6 tys. m² stanowiła powierzchnia klasy A, charakteryzująca się reprezentatywnym wyglądem, wysokim standardem i najlepszą lokalizacją.

Tabela 80. Nowoczesna powierzchnia biurowa w Lublinie (stan na koniec roku, w tys. m²)

	2012	2013	2014	2015
Nowoczesna powierzchnia biurowa	93,7	123,8	137,2	140,2

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

W mieście funkcjonowało 41 obiektów o powierzchni, co najmniej 1 000 m². Wybrane informacje o lubelskich biurowcach zaprezentowano w tabeli 81. W najbliższych latach można prognozować przyspieszenie dynamiki wzrostu wielkości powierzchni biurowej. Inwestycje planowane do oddania w 2016 r. dostarczą kolejnych 20 tys. m² powierzchni. Na etapie planowania znajdował się park biurowy na terenie dawnej zajezdni trolejbusowej u zbiegu al. Kraśnickiej i ul. Nałęczowskiej, gdzie miasto wraz ze zmianą miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dopuściło do budowy biurowców o wysokości do 55 m. Na tym obszarze w najbliższych latach ma powstać około 75 tys. m² nowoczesnej powierzchni biurowej. Mniejsze kompleksy biurowe powstaną również w rejonie ul. Dobrzańskiego – na obszarze Podstrefy Lublin, a także w rejonie ulic Smorawińskiego i Szeligowskiego. Całkowita powierzchnia obiektów w przygotowaniu, które zostaną oddane w najbliższych latach, wynosi ponad 125 tys. m².¹⁰⁴

Tabela 81. Obiekty dysponujące powierzchnią biurową powyżej 1 000 m² w Lublinie w 2015 r. (stan na koniec roku)

Lp.	Obiekty istniejące	Lokalizacja	Klasa	Rok budowy	Powierzchnia (w m ²)
1.	Centrum ZANA	ul. T. Zana 39	B	2001	5 449
2.	Dalimex	ul. Lubartowska 74a	B	2003	2 700
3.	Corner House	ul. Krakowskie Przedmieście 54	B	2004	1 500
4.	Parys II	ul. Lucyny Herc 3a	B	2004	2 000
5.	Zana Office I	ul. Wallenroda 2e	B	2004	2 950
6.	Centrum ZANA	ul. T. Zana 39a	B	2005	4 560
7.	Zana Office II	ul. Wallenroda 2f	B	2005	2 950
8.	Związkowa 21	ul. Związkowa 21	B	2005	1 960
9.	HANESCO ZANA 43	ul. T. Zana 43	B	2006	2 000
10.	Gray Office Park C	ul. Wallenroda 4c	A	2007	7 000
11.	Gray Office Park D	ul. Wallenroda 4d	A	2007	8 700
12.	BZWBK (d. Kredyt Bank)	ul. Krakowskie Przedmieście 37	B	2007	2 900
13.	Czechowska 19	ul. Czechowska 19	B	2007	1 750
14.	Warta	ul. Wieniawska 12	B	2007	1 213
15.	Witosa I	al. W. Witosa 18	B	2008	2 315

¹⁰³ Zob. *Raport o sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2015 r.*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2016, s. 149–151.

¹⁰⁴ P. Małeszyk, M. Sagan, *Wpływ rynku powierzchni biurowych na atrakcyjność inwestycyjną Lublina dla sektora usług biznesowych*, Zeszyty Naukowe WSEI seria: EKONOMIA, 11(1/2016), s. 81–82.

Lp.	Obiekty istniejące	Lokalizacja	Klasa	Rok budowy	Powierzchnia (w m ²)
16.	Zana House	ul. Jana Sawy 2	B	2008	1 320
17.	Gray Office Park B	ul. T. Zana 32b	A	2009	3 798
18.	Batory	al. Kraśnicka 31	B	2009	3 200
19.	Lucyny Herc 28	ul. Lucyny Herc 28	B	2009	1 914
20.	Narutowicza 55b	ul. Narutowicza 55b	B	2009	1 400
21.	Orion, Stefczyka	ul. Stefczyka 3b	B	2009	3 000
22.	W9 Investment	ul. Wojciechowska 9a	B	2010	4 800
23.	Witosa II	al. W. Witosa 16	B	2010	2 830
24.	Gray Office Park A	ul. T. Zana 32	A	2011	13 156
25.	Związkowa Centre	ul. Związkowa 26	B	2011	1 600
26.	Rupes	Al. Raławickie 8	A	2012	5 000
27.	Nord Office Park (budynki A, B I C)	ul. Szeligowskiego 6	A	2013	13 000
28.	Bursaki Grey Office	ul. Ceramiczna 1	B	2013	4 400
29.	Dalimex	ul. Obywatelska 4, 6, 8	B	2013	3 000
30.	Kaskada	ul. Chodźki 27	B	2013	2 400
31.	Leszka Czarnego 3	ul. Leszka Czarnego 3	B	2013	1 000
32.	Peowiaków 13	ul. Peowiaków 13	B	2013	1 800
33.	TBV Office Center	ul. Chodźki 17	B	2013	2 536
34.	Zana 11a	ul. T. Zana 11a	B	2013	2 500
35.	Arkady Jutrzenki	ul. Jutrzenki 18	B	2014	1 200
36.	DK-MED	ul. Lipowa 4a	B	2014	1 700
37.	Jana Pawła II 13	ul. Jana Pawła II 13	B	2014	2 000
38.	JPBC	ul. Jana Pawła II 17	B	2014	4 713
39.	Skłodowska Point	ul. Skłodowskiej 3	B	2014	1 950
40.	Skromna 3	ul. Skromna 3	B	2014	3 000
41.	Centrum Park	ul. Leszczyńskiego	A	2015	3 000

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Analizując rozmieszczenie nowoczesnej powierzchni biurowej w Lublinie można zaobserwować koncentrację biurowców wzdłuż ulic: Zana-Wallenroda oraz okolic ul. Szeligowskiego i ul. Północnej. Pozostałe budynki są zlokalizowane przede wszystkim wzdłuż ulic: W. Witosa, Wojciechowskiej, Lubartowskiej, Lucyny Herc czy Związkowej. Warto podkreślić, że najbardziej poszukiwaną lokalizacją biurową, szczególnie dla oddziałów banków, czy też kancelarii prawnych, są okolice ul. Krakowskie Przedmieście i przylegających do niej ulic: Chopina, Jasnej, Krótkiej czy Lipowej, gdzie znajdują się kamienice oferujące powierzchnie do około 200 m². Biorąc pod uwagę wysokość czynszów w polskich miastach, Lublin zalicza się do najbardziej atrakcyjnych lokalizacji w kraju – średnie czynsze wynoszą od 11 do 12 euro za m² (por. ramka 6). Na koniec 2015 r. wskaźnik pustostanów wyniósł 10,6% i był o 2,9 p.p. niższy niż na koniec 2014 r.

Rozwój branży handlowej jest powiązany z wielkością **podażi powierzchni handlowych**¹⁰⁵. Na koniec 2015 r. w Lublinie funkcjonowało 13 centrów handlowych o łącznej powierzchni 321 800 m² (por. tabela 82). W wyniku otwarcia dwóch nowych galerii (Tarasów Zamkowych oraz Parku Handlowego Kraśnicka), powierzchnia w stosunku do poprzedniego roku zwiększyła się o 19,7%. W rezultacie Lublin charakteryzuje się wysokim poziomem nasycenia powierzchnią handlową w grupie miast o liczbie mieszkańców między 200 tys. a 400 tys., ze wskaźnikiem 994 m² na 1 000 mieszkańców.

¹⁰⁵ Zob. *Raport o sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2015 r.*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2016, s. 149-151.

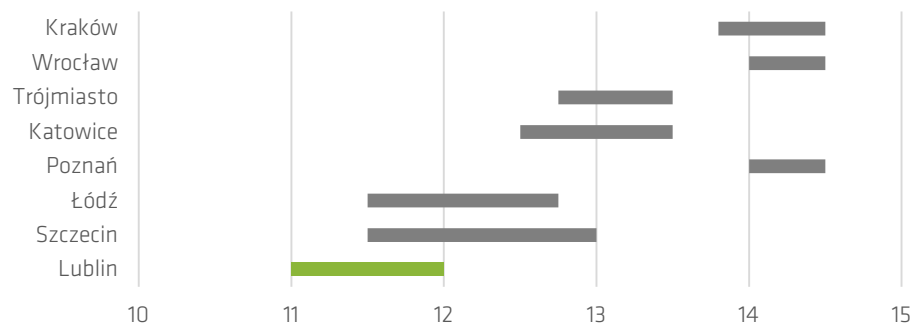
Jednocześnie odsetek niewynajętej powierzchni zmniejszył się z 1,9% do 1,6% i był jednym z niższych w Polsce. Dane te świadczą o silnym rozwoju branży handlowej w mieście.

W 2015 r. podaż powierzchni biurowej w kraju stale rosła, co przy względnie stabilnym popycie na powierzchnię, przyczynia się do wzrostu wskaźnika pustostanów. Właściciele budynków, konkurując o klientów, obniżają efektywne czynsze. Zjawisko to potwierdzają spadające czynsze transakcyjne oraz średnie ceny transakcyjne budynków.

Główne rynki biurowe poza Warszawą cechowały się wysoką aktywnością deweloperską. W 2015 r. oddano ponad 365 000 m² biur (tj. 13% więcej niż w 2014 r.). Największe zrealizowane inwestycje w tym okresie to przede wszystkim Business Garden w Poznaniu (40 500 m²), Biurowiec Dominikański we Wrocławiu (35 700 m²) oraz Alchemia II (21 500 m²). W tym roku w budowie jest 768 000 m². W ciągu roku współczynniki pustostanów w Krakowie, Wrocławiu, Trójmieście, Katowicach, Łodzi oraz Lublinie notowały niewielkie kwartalne zmiany i ustabilizowały się nieco poniżej poziomu z IV kw. 2014 r.

Średnie czynsze transakcyjne w miastach regionalnych pozostawały najwyższe w Krakowie, Wrocławiu oraz Poznaniu (14–14,5 €/m²/miesiąc), zaś najniższe w Lublinie (11–12 €/m²/miesiąc). Podsumowując, 2015 r. był dużym sukcesem na rynkach regionalnych. Znaczącej aktywności deweloperów towarzyszył wysoki popyt, co doprowadziło do obniżenia współczynników powierzchni niewynajętej na niektórych rynkach. Najważniejszym czynnikiem wzrostu dla rynków regionalnych był sektor nowoczesnych usług biznesowych, który pozostał kluczowym najemcą w większości miast.

Wykres 9. Najwyższe czynsze transakcyjne na rynku biurowym w Polsce (w €/m²/miesiąc)

Ramka 6.
Rynek biurowy
w Polsce w IV kw.
2015 r.

Źródło: Jones Lang LaSalle, dane na koniec IV kw. 2015 r.

Tabela 82. Wybrane informacje o centrach handlowych w Lublinie (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015
Liczba obiektów	9	9	11	13
Powierzchnia handlowa	166 430	183 300	268 800	321 800
Powierzchnia handlowa na tys. mieszkańców	474	517	772	944
Wskaźnik wolnych powierzchni (w %)	1	3,6	1,9	1,6

Źródło: raporty PRCH Retail Research Forum, różne lata.

Lublin staje się również ważnym ośrodkiem dla firm z branży transport–spedycja–logistyka. W 2015 r. 8 centr logistycznych dysponowało blisko 140 tys. m² **nowoczesnych powierzchni magazynowych**¹⁰⁶ (por. tabela 83). W analizowanym roku powstały 3 kompleksy magazynowe z blisko 55 tys. m² powierzchni, dzięki czemu podaż nowoczesnej powierzchni magazynowej zwiększyła się o 83,6%. W przygotowaniu były dwie kolejne inwestycje, dzięki którym podaż komercyjnej powierzchni magazynowej w 2016 r. powinna przekroczyć 180 tys. m².

¹⁰⁶ Ibidem.

Tabela 83. Nowoczesne powierzchnie magazynowe w Lublinie (stan na koniec 2015 r.)

	Powierzchnia (w m ²)	Data powstania
Centrum Dystrybucyjne firmy Tradis	17 000	2007
Centrum Ekspedycyjno-Rozdzielcze Poczty Polskiej	17 500	2009
Centrum Logistyczne Mełgiewska – Mełgiewska 30F	15 000	2011
Oddział przeładunkowy firmy Raben	16 200	2012
MLP Lublin	16 000	2014
Centrum Go East	6 500	2015
Goodman	32 750	2015
Panattoni	15 500	2015

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Rozwojowi usług sprzyja podejmowanie aktywnych działań w zakresie **promocji gospodarczej Lublina**. Wiele inicjatyw o wielosektorowym oddziaływaniu zostało przedstawionych w poprzedniej części raportu *C.1. Rozwój sektora przemysłu*. Natomiast spośród tych, które bezpośrednio przyczyniały się do rozwoju sektora usług, szczególną uwagę warto zwrócić na następujące działania:

- Dystrybucję oferty inwestycyjnej wśród firm z usługowych branż priorytetowych i wspierających rozwój gospodarczy miasta: outsourcingu biznesowego i centrów usług wspólnych (BPO/SSC), technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT), transportu i logistyki oraz usług medycznych.
- Prowadzenie lokalnej i regionalnej kampanii reklamowej promującej potencjał lubelskiej branży informatycznej i BPO. Kampania była oparta o przekaz infograficzny i miała charakter targetowanej. Jej bezpośrednim rezultatem było ponad 500 tyś. wyświetleń oraz aż trzykrotny wzrost liczby fanów na funpage'u facebookowym.
- Promocję potencjału sektora ICT poprzez realizację projektu Lubelska Wyżyna IT (por. ramka 7), w ramach którego warto wskazać w szczególności na konferencje Dni Lubelskiej Wyżyny IT, stronę internetową lwit.lublin.eu oraz funpage na portalu Facebook.
- Przygotowanie raportu w j. polskim oraz j. angielskim na temat potencjału Lublina, dedykowanego branży BPO/IT.
- Współorganizację imprezy pod nazwą *CEE Outsourcing and Shared Services Awards*. Na odbywającej się w Warszawie gali, podczas której uhonorowano 26 wiodących firm sektora BPO/SSC, gościło co najmniej 275 członków kadry zarządzającej wysokiego szczebla z firm zlokalizowanych w 21 krajach Europy Środkowo-Wschodniej, Europy Zachodniej Skandynawii, Stanów Zjednoczonych i Indii.
- Działania w ramach klastra Lubelska Medycyna – Klaster Usług Medycznych i Prozdrowotnych. Klaster pełnił rolę współorganizatora w kilku ważnych wydarzeniach takich jak: Konferencja Naukowa „Roboty medyczne i rehabilitacyjne” – III Lubelskie Dni Promujące Zdrowie, „Cywilizacyjne zagrożenia zdrowia. Trening zdrowia” oraz prezentował swoją działalność na targach „Senior” w Sztokholmie – konferencji B2B dotyczącej turystyki senioralnej, spotkanie w ramach sieci EU-niverCities, Nörrköping, Szwecja. Dodatkowo warto podkreślić uczestnictwo klastra w międzynarodowych projektach finansowanych za pośrednictwem UE np. „Health Cluster” przy współpracy z Tallin Science Park Tehnopol.

- Inaugurację programu „Lubelscy Kupcy”, który miał charakter pilotażowy i dotyczył trzech ulic w centrum miasta: Krakowskie Przedmieście, Lubartowskiej oraz Świętoduskiej, które dawniej były głównymi ulicami handlowymi miasta. Program miał za zadanie zarówno popularyzowanie wiedzy o historii kupiectwa i tradycji handlowej Lublina, jak i wspieranie zlokalizowanych przy wymienionych ulicach przedsiębiorstw.

Lubelska Wyżyna IT jest rozwijaną od 2011 r. inicjatywą Urzędu Miasta Lublin, której celem jest wspieranie i rozwój lubelskiego ekosystemu informatycznego. Realizowana jest poprzez identyfikację zasobów i potrzeb lubelskiego środowiska IT oraz akumulowanie i inwentaryzowanie wiedzy na jego temat. Działania w ramach inicjatywy opierają się na ścisłej współpracy władz samorządowych, przedsiębiorstw, środowiska naukowego i instytucji otoczenia biznesu w celu podniesienia konkurencyjności branży informatycznej w Lublinie. Lubelska Wyżyna IT to również marka, przy pomocy której promowany jest potencjał lubelskiego rynku IT na zewnątrz.

Działania realizowane w ramach programu zmierzają do osiągnięcia takich celów, jak: wzmocnienie współpracy z lubelskimi uczelniami wyższymi, zwiększanie liczby studentów kierunków informatycznych w Lublinie, zachęcanie absolwentów do podejmowania pracy w branży informatycznej w mieście, zacieśnianie relacji pomiędzy środowiskiem akademickim i lokalnym biznesem IT. Dodatkowo LWIT ma na celu inicjowanie i propagowanie ciekawych inicjatyw informatycznych, promowanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych oraz wsparcie rozwoju lokalnego biznesu i organizacji informatycznych.

Kluczowymi imprezami integrującymi środowisko informatyczne są Dni Lubelskiej Wyżyny IT, których trzecia edycja odbyła się 3 marca oraz 22 kwietnia 2015 r. na terenie Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego. W ramach pierwszej konferencji odbyła się druga edycja CHECK IT zorganizowana przez Urząd Miasta Lublin we współpracy z informatycznymi i okołoinformatycznymi kołami naukowymi przy lubelskich uczelniach wyższych: Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Politechnice Lubelskiej, Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II, Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie oraz Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie. Wydarzenie było dedykowane uczniom szkół ponadgimnazjalnych, fanom nowych technologii oraz tym, którym świat informatyki nie jest jeszcze do końca znany. Celem wydarzenia było zainteresowanie młodych ludzi innowacjami technologicznymi, przybliżenie zasad tworzenia gier komputerowych czy podstaw funkcjonowania urządzeń, z których korzystają na co dzień. Uczestnicy wydarzenia mieli do wyboru szereg ciekawych prelekcji oraz warsztatów. Jednym z głównych celów spotkania była możliwość prezentacji oferty edukacyjnej uczelni wyższych z województwa lubelskiego. Druga konferencja, która odbyła się 22 kwietnia 2015 r., to kolejna już edycja Lubelskich Dni Informatyki. Jest to największa bezpłatna konferencja ICT na wschodzie kraju organizowana przez KUL.NET oraz Koło Naukowe Informatyków z Wydziału Matematyki, Informatyki i Architektury Krajobrazu Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Założeniem tego wydarzenia jest przede wszystkim pobudzenie potencjału twórczego oraz gromadzenie siły intelektualnej w lubelskim sektorze IT.

W 2015 r. odbyła się pierwsza edycja Lublin ITC Summit, która miała na celu promocję potencjału informatycznego Lublina oraz szerokich perspektyw, jakie miasto oferuje polskiej oraz zagranicznej branży ICT. W ramach tej konferencji wystąpiło ponad 40 prelegentów zarówno z lokalnej, jak i zagranicznej sceny ICT. ICT Summit adresowane było do małych, jak i dużych przedsiębiorstw z branży, pracowników tych firm, inwestorów, reprezentantów administracji i samorządu terytorialnego Lublina oraz studentów, którzy swoją przyszłość zawodową wiążą z dziedziną IT. Konferencja umożliwiła przede wszystkim nawiązanie ciekawych relacji biznesowych, spotkanie potencjalnych klientów oraz poszerzenie zawodowych horyzontów.

Ponadto, patronatem LWIT obejmowano wiele wydarzeń branżowych organizowanych przez lubelskie firmy IT oraz inicjatyw studenckich informatycznych kół naukowych. Urząd Miasta uzyskał również tytuł Partnera Wspierającego konferencji *Microsoft Expert Summit 2015* – bezpłatnej, ogólnopolskiej konferencji dla profesjonalistów z branży informatycznej, zrzeszającej pasjonatów nowych technologii, programistów, designerów, projektantów baz danych, project-managerów, specjalistów od zabezpieczeń, administratorów sieci czy przedstawicieli wielkiego biznesu.

Źródło: materiały Urzędu Miasta Lublin.

Ponadto, w 2015 r. przyznano Nagrody Gospodarcze Prezydenta Miasta Lublin. W kategorii „Zmiana krajobrazu gospodarczego miasta” nagroda główna trafiła do instytucji otoczenia biznesu – Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego oraz Fundacji Rozwoju Lubelszczyzny. W kategorii „Innowacyjność” wyróżniono spółkę Arcus Systemy Informatyczne za projekt zintegrowany *System Informatyczny klasy ERP dla uczelni wyższej w chmurze prywatnej*.

Lublin dysponuje atutami, które dają przewagę konkurencyjną w zakresie lokalizacji centrów usług biznesowych oraz IT. Należą do nich przede wszystkim czynniki związane z zasobami ludzkimi: duża podaż dobrze wykształconych pracowników, napływ na rynek nowych absolwentów, konkurencyjny poziom wynagrodzeń i niska na tle innych miast rotacja pracowników. Rozwojowi branży sprzyja także dynamicznie rozwijający się rynek powierzchni biurowych ze stawkami najmu niższymi do 25% niż w centralnej i zachodniej Polsce, czy obecność lotniska. Ponadto, już obecnie w mieście działa wiele przedsiębiorstw z tych branż, co pozwala osiągać synergie w ramach wzajemnej kooperacji, istotne zwłaszcza dla inwestorów z sektora ICT.

Dostrzeżenie potencjału rozwojowego branż ICT i BPO/SSC znalazło wyraz nie tylko we wskazaniu ich, jako priorytetowych dla rozwoju gospodarczego, ale także w działaniach Urzędu Miasta, wzmacniających atrakcyjność inwestycyjną Lublina. Największe korzyści finansowe dla przedsiębiorstw związane są z inwestowaniem na obszarze Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec. Zostały one przedstawione w części C.1. *Rozwój sektora przemysłu*. Przedsiębiorcy inwestujący poza strefą także mogą liczyć na preferencje: zwolnienie z podatku od nieruchomości przez okres 12 miesięcy czy staże i dofinansowanie do utworzenia nowych stanowisk pracy oferowane przez Miejski Urząd Pracy w Lublinie. Rozwój branż usługowych wspierają także działania Urzędu Miasta w zakresie dostępu do niezbędnej infrastruktury. Należy do nich zaliczyć w szczególności otwarcie i rozwój Portu Lotniczego Lublin oraz planowanie przestrzenne pod kątem rozwoju powierzchni biurowej. Równie ważne jest zapewnienie odpowiednich zasobów ludzkich, czemu służy współpraca z uczelniami (szczególnie z Wydziałem Ekonomicznym UMCS) w zakresie programów nauczania. Kolejnym obszarem działań samorządu jest inicjowanie i wspieranie inicjatyw klastrowych. Z 18 istniejących klastrów, w 3 dominowały przedsiębiorstwa branży ICT. Są to: Wschodni Klaster ICT, Lubelski Klaster Teleinformatyczny i Klaster-Group.pl.

Newralgicznym elementem systemu wspierania inwestycji i rozwoju sektora usług jest **obsługa inwestorów w Urzędzie Miasta**¹⁰⁷. Informacje o liczbie zapytań zgłaszanych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta przedstawiono w tabeli 84.

Tabela 84. Liczba zapytań zgłoszonych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin

	2013	2014	2015
Ogółem, w tym:	73	86	150
<i>podmioty z sektora usług</i>	37	53	98

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

¹⁰⁷ Standardy obsługi zostały zaprezentowane w części C.1. opisującej rozwój przemysłu.

W 2015 r. inwestorzy bądź podmioty reprezentujące inwestorów z sektora usług zgłosili 98 zapytań. W stosunku do 2014 r. liczba ta była większa aż o 84,9%. W niektórych przypadkach podmioty zgłaszające zapytanie nie ujawniały nazwy firmy, a nawet informacji o rodzaju świadczonych usług. W grupie tych zapytań, dla których udało się ustalić branżę, ponad połowa była kierowana przez inwestorów z branż IT i BPO/SSC, a trzecią pod względem liczby zapytań była branża logistyczna. Blisko 2/3 zapytań było zgłaszanych przez inwestorów krajowych. Wśród krajów pochodzenia inwestorów zagranicznych znalazły się m.in.: Szwajcaria, Stany Zjednoczone, Niemcy, Hiszpania, Włochy, Francja, Ukraina czy Białoruś.

O wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej Lublina dla sektora usług świadczą **nagrody przyznane miastu Lublin**. W lutym 2015 r. Lublin został wyróżniony w trzech kategoriach w rankingu *Europejskie miasta i regiony przyszłości 2015/2016* przygotowanym przez fDi Magazine. W kategorii „efektywność kosztowa” Lublin uplasował się na 2. miejscu w Polsce, w kategorii „kapitał ludzki i styl życia” zajął 4. miejsce. Warto zwrócić uwagę także na fakt, że Lublin znalazł się w TOP 15 Strategii Miast Polskich fDi – zestawieniu, w którym niezależni eksperci oceniają jakość strategii przyciągania bezpośrednich inwestycji zagranicznych¹⁰⁸.

W trzecim roku obowiązywania *Strategii Lublin 2020* można było zaobserwować kontynuację wzrostu liczby pracujących w sektorze usług, przy wyraźnym zwiększeniu się zatrudnienia w branży BPO/SSC. W 2015 r. można było również zaobserwować wyraźny wzrost powierzchni handlowych i magazynowych w mieście. Dzięki przygotowywanym inwestycjom, w kolejnych latach zwiększy się zarówno podaż nowoczesnych powierzchni biurowych, jak i handlowych czy magazynowych. Rozwojowi sektora usług sprzyjają również działania realizowane przez Urząd Miasta, w tym różne formy promocji gospodarczej, obsługa inwestorów z sektora usług, a także projekt Lubelskiej Wyżyny IT, stanowiący przykład praktycznego wdrożenia modelu potrójnej helisy. Dowodem na skuteczność działań w zakresie promocji sektora usług jest wysoka pozycja w prestiżowym rankingu fDi Magazine, w którym wyróżniono Lublin za strategię przyciągania inwestorów oraz uznano miasto za atrakcyjne miejsce lokalizacji nowoczesnych usług biznesowych.

¹⁰⁸ *Polish Cities of the future 2015/2016*, fDi Magazine, February/March 2015.

C.3. Kultura przedsiębiorczości

Warunkiem rozwoju przedsiębiorczości jest aktywność miasta w zakresie wspierania procesu powstawania firm oraz tworzenia warunków do ich rozwoju. Aktywność ta powinna polegać przede wszystkim na dostarczaniu spójnej, systemowej informacji na każdym etapie rozwoju przedsiębiorstwa. Rolą miasta będzie w szczególności wspieranie tworzenia ekosystemu przedsiębiorczości w Lublinie, opartego na lokalnych przedsiębiorstwach i kreatywnej przedsiębiorczości, wspieranie transferu wiedzy do sektora biznesu oraz promocja potencjału gospodarczego Lublina i jego obszarów funkcjonalnych. Dla rozwoju gospodarczego miasta pożądanym zjawiskiem będzie dynamiczny proces kreacji nowych przedsiębiorstw, szczególnie w branżach o wysokiej produktywności i innowacyjności, a także budowanie więzi kooperacyjnych z innymi podmiotami (m.in. przedsiębiorstwami, uczelniami czy instytucjami otoczenia biznesu), co umożliwi poprawę konkurencyjności i innowacyjności sektora przedsiębiorstw.

Oceniając kulturę przedsiębiorczości w Lublinie posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Potencjał gospodarczy miasta najpierw mierzono liczbą podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON, po czym dokonano analizy struktury sektora przedsiębiorstw pod względem wielkości, dominującego sektora własności, form prawnych oraz sekcji PKD. Dokonano również analizy zmian zachodzących w sektorze – powstawania nowych oraz wyrejestrowywania dotychczas istniejących firm. Mając na uwadze, że konkurencyjność sektora przedsiębiorstw może być wzmacniana poprzez animowanie i wspieranie inicjatyw klastrowych, w dalszej kolejności przedstawiono klastry funkcjonujące w Lublinie w 2015 r. Dokonano również analizy wybranych działań w zakresie wspierania rozwoju przedsiębiorczości realizowanych przez władze samorządowe, jak i aktywności funkcjonujących w mieście i regionie instytucji otoczenia biznesu: ośrodków przedsiębiorczości, inkubatorów przedsiębiorczości i ośrodków innowacji.

Analizując potencjał przedsiębiorczy Lublina należy wskazać, że liczba **podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do urzędowego rejestru REGON** w 2015 r. wyniosła 43 922 – o 1,1% więcej niż w 2014 r. Zwiększenie liczby podmiotów dotyczyło jednak wyłącznie mikro- i małych podmiotów gospodarczych, gdyż liczba podmiotów średnich i dużych zmniejszyła się. Sektor przedsiębiorstw w Lublinie pozostaje silnie rozdrobniony, gdyż ok. 96% podmiotów zalicza się do grupy mikro- i małych przedsiębiorstw (por. tabela 85). Odnosząc dane o podmiotach do liczby mieszkańców można stwierdzić, że liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności wyniosła 1 289, zwiększając się o 1,3% w stosunku do 2014 r., co należy uznać za zjawisko pozytywne.

Zmiany liczby podmiotów w rejestrze REGON nie oddają w pełni dynamiki zmian w sektorze przedsiębiorstw. Charakterystyczny dla gospodarki wolnorynkowej proces twórczej destrukcji przejawia się zarówno w procesie powstawania nowych firm, jak również zamykania działalności gospodarczej, dlatego warto zwrócić uwagę na liczbę podmiotów rejestrowanych oraz wykreślanych z rejestru REGON. Liczba podmiotów zarejestrowanych w 2015 r. wyniosła 3 812, a liczba podmiotów wyreje-

strowanych – 3 222. Wskaźnik liczby jednostek zarejestrowanych na 10 tys. ludności w 2015 r. wyniósł 112, a dla jednostek wykreślonych z rejestru REGON wyniósł 94 podmiotów (por. tabela 86).

Tabela 85. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg liczby pracujących (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015
Podmioty wpisane do rejestru REGON ogółem, w tym:	42 310	43 334	43 450 ^m	43 922
0-9	40 604	41 625	41 722 ^m	42 201
10-49	1 291	1 303	1 316 ^m	1 327
50-249	346	338	345 ^m	333
250-999	50	50	51 ^m	47
1 000 i więcej	19	18	16 ^m	14
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	1 217	1 261	1 272 ^m	1 289

Uwagi: m – zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 86. Podmioty gospodarki narodowej wpisane i wyrejestrowane z rejestru REGON w danym roku kalendarzowym

	2012	2013	2014	2015
Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON				
Ogółem	4 032	4 167	3 616 ^m	3 812
Jednostki zarejestrowane w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności	116	120	105 ^m	112
Podmioty wyrejestrowane z rejestru REGON				
Ogółem	2 715	2 976	3 373 ^m	3 222
Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności	78	86	98 ^m	94

Uwagi: m – zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analizując strukturę podmiotów w rejestrze REGON według kryterium własności środków produkcji można zauważyć, że liczba podmiotów sektora publicznego wyniosła 774, natomiast liczba podmiotów sektora prywatnego – 42 624. Największy udział miały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, następnie spółki handlowe. Szczegółowe informacje na ten temat form prawnych podmiotów zostały przedstawione w tabeli 87.

Tabela 87. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektorów własności i form prawnych (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015
Sektor publiczny – ogółem, w tym:	769	775	768 ^m	774
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	433	437	433 ^m	433
przedsiębiorstwa państwowe	2	2	2 ^m	2
spółki handlowe, w tym:	40	40	39 ^m	44
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	1	1	1 ^m	1
Sektor prywatny – ogółem, w tym:	41 541	42 559	42 656 ^m	42 624
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	30 582	30 980	30 571 ^m	30 341
spółki handlowe, w tym:	4 701	5 150	5 543 ^m	5 742
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	551	617	693 ^m	748
spółki cywilne	2 900	2 856	2 820 ^m	2 772
spółdzielnie	191	189	190 ^m	187
fundacje	376	409	471 ^m	531
stowarzyszenia i organizacje społeczne	1 159	1 197	1 230 ^m	1 273

Uwagi: m – zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Interesującą informacją o sektorze przedsiębiorstw może dostarczyć analiza struktury podmiotów gospodarczych według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności. Dane o liczbie podmiotów w poszczególnych sekcjach przedstawiono w tabeli 88. Najwięcej podmiotów prowadziło działalność

w sekcji G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle” (24,6%), następnie w sekcji M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” (12,4%), sekcji F „Budownictwo” (9,0%), sekcji Q „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna” (8,6%). Struktura ta nie ulega znaczącym zmianom w krótkim horyzoncie czasowym. W 2015 r. najbardziej zwiększyła się liczba podmiotów w sekcji J „Informacja i komunikacja” (9,8%), sekcji L „Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości” (6,5%) oraz sekcji N „Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca” (5,2%). Warto zwrócić uwagę również na znaczący wzrost liczby podmiotów w sekcji R „Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją”, sekcja M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, sekcji Q „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna”, sekcji P „Edukacja” oraz sekcji I „Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi”. Świadczą one o rozwoju usług opartych na wiedzy i turystyki. Zmniejszenie liczby podmiotów odnotowano w sekcjach: G, H, K i O. Zmiany strukturalne charakteryzuje rosnący udział sekcji o wysokiej produktywności, co należy uznać za zjawisko pozytywne.

Tabela 88. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015
Ogółem	42 310	43 334	43 450 ^m	43 922
Sekcja A (Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo)	160	173	166 ^m	167
Sekcja B-E (Przemysł)	3 248	3 276	3 231 ^m	3 232
Sekcja F (Budownictwo)	3 968	3 982	3 939 ^m	3 978
Sekcja G (Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle)	11 386	11 449	11 198 ^m	10 881
Sekcja H (Transport i gospodarka magazynowa)	2 859	2 867	2 808 ^m	2 722
Sekcja I (Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi)	1 005	1 035	1 028 ^m	1 047
Sekcja J (Informacja i komunikacja)	1 378	1 480	1 541 ^m	1 692
Sekcja K (Działalność finansowa i ubezpieczeniowa)	1 760	1 775	1 755 ^m	1 716
Sekcja L (Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości)	1 704	1 807	1 888 ^m	2 010
Sekcja M (Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna)	4 839	5 102	5 260 ^m	5 472
Sekcja N (Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca)	1 041	1 110	1 132 ^m	1 191
Sekcja O (Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne)	85	84	83 ^m	80
Sekcja P (Edukacja)	1 645	1 775	1 794 ^m	1 831
Sekcja Q (Opieka zdrowotna i pomoc społeczna)	3 456	3 579	3 688 ^m	3 816
Sekcja R (Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją)	697	708	711 ^m	740
Sekcje S i T (Pozostała działalność usługowa)	3 076	3 129	3 222 ^m	3 220
Sekcja U (Organizacje i zespoły eksterytorialne)	-	3	3 ^m	3

Uwagi: m – zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Z perspektywy rozwoju gospodarczego Lublina szczególnie istotne wydaje się pytanie o rozwój **podmiotów gospodarczych w branżach priorytetowych i wspierających**. Zmiany metodologiczne utrudniają precyzyjny pomiar długookresowych tendencji. Wydaje się jednak, że są wystarczające do wskazania tych sekcji i działów związanych z branżami priorytetowymi, które rozwijają się najszybciej. Informacje o liczbie podmiotów w sekcjach PKD przedstawiono w tabeli 88, a w tabeli 89 znalazły się informacje o liczbie podmiotów w wybranych działach związanych z branżami priorytetowymi. Relatywnie duży wzrost liczby przedsiębiorstw nastąpił w sekcji J „Informacja i komunikacja” (wzrost

o 9,8%, przy wzroście aż o 18,6% w dziale J.62 „Działalność związana z oprogramowaniem”). Działalności prowadzone w centrach BPO/ITO oraz SSC, ze względu na swoją specyfikę, są zaliczane do kilku sekcji PKD. Większość przedsiębiorstw prowadzi działalność zgodną z charakterystyką sekcji M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, która należy do szybko rozwijających się sekcji. Procesy biznesowe realizowane w pozostałych centrach klasyfikowane są w sekcji K „Działalność finansowa i ubezpieczeniowa” (Dział K.66 „Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne” – jedyny spadek w tej sekcji o 2,1%) oraz sekcji J „Informacja i komunikacja”. Działalność finansową charakteryzuje rosnąca koncentracja, przejawiająca się w malejącej liczbie mniejszych podmiotów i w rezultacie zmniejszeniem liczby podmiotów ogółem. Sekcja J charakteryzuje się, jak już wspomniano, dynamicznym wzrostem liczby podmiotów. Ponadto procesy realizowane w call i contact centrach zaliczono do sekcji N.82 „Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej”, w której odnotowano wyraźny wzrost liczby podmiotów. W przypadku pozostałych sekcji, charakteryzujących się stabilną lub malejącą liczbą podmiotów, nie jest możliwe rozstrzygnięcie, czy zmniejszenie faktycznie wynikało z przewagi likwidacji podmiotów, czy też z przeprowadzonej w 2014 r. aktualizacji rejestru REGON.

Tabela 89. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w wybranych działach PKD 2007 (stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015
Ogółem	42 310	43 334	43 450 ^m	43 922
C.10 Produkcja artykułów spożywczych	226	228	229 ^m	230
C.29 Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep	30	32	31 ^m	34
C.21 Produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych	17	16	15 ^m	21
H.52 Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport	240	276	274 ^m	271
J.62 Działalność związana z oprogramowaniem	658	730	806 ^m	956
K.66 Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne	1 431	1 414	1 388 ^m	1 359
N.82 Działalność związana z administracyjną obsługą biura i pozostała działalność wspomagająca prowadzenie działalności gospodarczej	270	314	328 ^m	350

Uwagi: m – zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Konkurencyjność sektora przedsiębiorstw można wzmocnić poprzez **inicjatywy klastrowe oraz wspieranie istniejących klastrów**. Nawiązując do słynnej definicji M. Portera można stwierdzić, że mianem klastrów określa się geograficzne skupisko niezależnych, lecz współpracujących ze sobą podmiotów, reprezentujących określoną specjalizację gospodarczą. Klaster stanowi źródło korzyści i tworzy nową wartość dla wszystkich typów podmiotów w nim uczestniczących, takich jak przedsiębiorstwa, uczelnie i inne jednostki naukowe, instytucje otoczenia biznesu oraz pozostałe organizacje wspierające¹⁰⁹. Wartością tą mogą być innowacje, rozszerzenie skali działania, podnoszenie jakości w łańcuchu dostaw, zawężenie specjalizacji, wymiana informacji o sytuacji na rynku, o potrzebach klientów i nowych rynkach zbytu, dostęp do wysoko kwalifikowanych pracowników, czy obniżenie

¹⁰⁹ Por. M. E. Porter, *O konkurencji*, PWE, Warszawa 2001, s. 246.

kosztów działalności, zwłaszcza w zakresie wdrażania nowych technologii oraz marketingu i promocji¹¹⁰. Z kolei pod pojęciem inicjatywy klastrowej najczęściej rozumie się zorganizowane działania zainteresowanych podmiotów (firm, administracji oraz środowiska naukowego) mające na celu zainicjowanie i przyspieszenie wzrostu klastra na jego początkowym etapie rozwoju.

W 2015 r. w Lublinie funkcjonowało 15 aktywnie działających klastrów. Ich listę zaprezentowano w tabeli 90, natomiast krótkie opisy można znaleźć w ramce 7. W analizowanym roku formalnie ustanowione zostały dwa nowe klastry: Lubelski Klaster Zaawansowanych Technologii Lotniczych oraz Lubelski Klaster Biotechnologiczny. Łącznie klastry zrzeszały około 700 członków, w tym ponad 600 przedsiębiorstw. Warto zwrócić uwagę, że tworzenie i wzmacnianie powiązań kooperacyjnych jest realizowane z długą tradycją także przez Stowarzyszenie Handlowców i Przedsiębiorców „ul. Rusafa” i Zrzeszenie Handlu i Usług MSP w Lublinie.

Tabela 90. Klastry funkcjonujące w Lublinie w 2015 r.

Rok utworzenia	Nazwa
2006	Klaster Restauratorów i Hotelarzy
2007	Wschodni Klaster ICT
2007	Lubelskie Drewno Regionalny Klaster w Lublinie
2008	Lubelski Klaster Teleinformatyczny
2008	Lubelski Cebularz
2009	Wschodni Klaster Obróbki Metali
2010	Lubelski Klaster Branży Spożywczej
2011	Lubelski Klaster Ekoenergetyczny
2011	Klaster-Group.pl
2013	Klaster Designu Innowacji i Mody
2013	Lubelskie Klastry
2014	Lubelska Medycyna – Klaster Usług Medycznych i Prozdrowotnych
2014	Lubelski Klaster Instytucji Otoczenia Biznesu
2015	Lubelski Klaster Zaawansowanych Technologii Lotniczych
2015	Lubelski Klaster Biotechnologiczny

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Klaster Restauratorów i Hotelarzy zajmuje się integracją środowiska restauratorów i hotelarzy w województwie lubelskim, promocją kuchni regionalnej, organizacją konkursów kulinarnych oraz szkoleń. Dodatkowo prowadzi szkolenia w zakresie HACAP.

Wschodni Klaster ICT zrzesza firmy sektora MŚP, uczelnie i IOB, które dzięki członkostwu w ramach porozumienia mogą realizować innowacyjne projekty w zakresie technologii informatycznych i telekomunikacyjnych oraz smart grid – inteligentnych sieci elektroenergetycznych. Klaster aktywnie uczestniczy w międzynarodowych imprezach promujących branżę technologii informacyjnych i komunikacyjnych – m.in. CeBIT (Niemcy), NASSCOM (Indie), IT&BPO Days (USA), angażuje się również w kreowanie innowacyjnych przedsięwzięć na styku kultury oraz technologii IT/ICT.

Lubelskie Drewno Regionalny Klaster w Lublinie jest organizacją pozarządową powołaną w 2007 r. w ramach projektu 2.6 ZPORR Innowacyjna Sieć Współpracy Rzemiosła w celu wykorzystania zrębów współpracy przedsiębiorstw, pomocy przedsiębiorcom i ich wzajemnej kooperacji oraz podwyższenia atrakcyjności regionu. Klaster zrzesza przedsiębiorstwa i instytucje związane z budownictwem domów drewnianych. Prowadzi również współpracę z ośrodkami badawczymi, uczelniami wyższymi (Politechnika Lubelska), władzami województwa (Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie), a także realizuje projekty europejskie w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

¹¹⁰ Por. *Opracowanie systemu wyboru Krajowych Klastrow Kluczowych Część I: Charakterystyka krajowego klastra kluczowego w oparciu o analizę źródeł wtórnych*, PARP, Warszawa 2014 r., s. 9–10.

Ideą powołania **Lubelskiego Klastra Teleinformatycznego** jest rozpowszechnianie informacji na rynku regionalnym, krajowym oraz zagranicznym o rozwiązaniach spełniających najwyższe standardy techniczne, charakteryzujących się wysokim stopniem innowacyjności. Głównym zadaniem jest zrzeszenie przedsiębiorstw prowadzących działalność branżową i powiązanych z nimi instytucji w celu wspierania innowacyjności, promowania firm, instytucji, urzędów, produktów, usług i inwestycji w kadry.

Klaster **Lubelski Cebularz** zrzesza przedsiębiorców reprezentujących branżę spożywczą. Są to zakłady gastronomiczne, piekarnie, cukiernie, młyny, rolnicy oraz hurtownicy branży spożywczej i opakowań.

Wschodni Klaster Obróbki Metali to powiązanie ponad 60 przedsiębiorstw z branży metalowej działających w województwach: lubelskim, świętokrzyskim i podkarpackim. Główne cele Klastra to: podniesienie konkurencyjności gospodarki regionu poprzez wspólne działania członków Klastra, zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw branży obróbki metali, tworzenie powiązań gospodarczych między przedsiębiorstwami oraz przedsiębiorstwami a sferą badawczo-rozwojową, uzyskanie efektu synergii.

Lubelski Klaster Branży Spożywczej zajmuje się promocją wyrobów produkowanych na Lubelszczyźnie, szkoleniem uczniów, czeladników oraz mistrzów z branży spożywczej, a także tworzeniem materiałów szkoleniowych dla branży spożywczej (tj. filmy, książki itp.).

Misją **Lubelskiego Klastra Ekoenergetycznego** jest wspieranie wszelkich działań związanych ze zrównoważonym wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii w oparciu o potencjał województwa lubelskiego poprzez opracowywanie i wdrażanie innowacji technologicznych, produkcyjnych i procesowych oraz popularyzacja odnawialnych źródeł energii w regionie. Koordynatorem jest Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny. Klaster proponuje specjalistyczne usługi kompleksowego przygotowania i realizacji inwestycji w branży OZE. Oferuje wsparcie w zakresie opracowania analiz potencjału OZE, wstępnej koncepcji inwestycji, opracowania logistyki surowca dla biogazowni, a także szkolenia z zakresu OZE, poprawy efektywności energetycznej oraz projektowania i eksploatacji instalacji OZE.

Klaster-Group.pl powstał 14 stycznia 2011 r. w wyniku umowy partnerskiej pomiędzy spółkami Netrix Group Sp. z o.o., BASoft Sp. z o.o. oraz ICT Solutions Cezary Sieńczyk. Klaster integruje mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa działające na rynku informatycznym i teleinformatycznym, bądź świadczące usługi dla podmiotów z tego sektora. Misją Klaster-Group.pl jest wzmocnienie potencjału innowacyjnego i dynamiki przedsiębiorstw branży informatycznej i teleinformatycznej dzięki wzajemnej współpracy oraz szybki i efektywny transfer wiedzy i technologii poprzez współdziałanie i kooperację z jednostkami badawczo-naukowymi.

Klaster Designu Innowacji i Mody powstał z inicjatywy Towarzystwa Mediów Lokalnych i Stowarzyszenia Inicjatyw Samorządowych. Misją Klastra jest stworzenie warunków rozwoju innowacji m.in. szeroko pojętego wzornictwa przemysłowego oraz branży odzieżowej, która stanowi istotny segment przemysłu w regionie. Klaster jest platformą szeroko rozumianej współpracy lubelskiego środowiska naukowego, projektantów i producentów oraz promocji lubelskich marek, mającej na celu budowanie powiązań pomiędzy nimi dla zwiększenia ich innowacyjności, efektywności oraz promocji i rozwoju mierzonego wzrostem konkurencyjności i ekspansji na nowe rynki. Klaster zaangażował się także we współpracę przy tworzeniu nowego kierunku na UMCS w Lublinie – wzornictwo. Klaster zrzesza organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu, projektantów, stylistów i przedsiębiorstwa.

W dniu 20 listopada 2013 r. w Lubelskim Parku Naukowo-Technologicznym przedstawiciele pięciu głównych klastrów na Lubelszczyźnie podpisali porozumienie o utworzeniu Klastra o nazwie **Lubelskie Klustry**. Należą do niego: Wschodni Klaster ICT, Klaster Ekoinnowacje, Lubelski Klaster Biomedyczny, Wschodni Klaster Obróbki Metali w Lublinie oraz Lubelskie Drewno Regionalny Klaster w Lublinie. Jest to pierwsza tego typu inicjatywa na Lubelszczyźnie, mająca na celu zrzeszanie się klastrów w większe jednostki organizacyjne. Jest to powiązanie kooperacyjne klastrów oraz inicjatyw klastrowych z terenu województwa lubelskiego oraz niezależnych przedsiębiorców prowadzących działalność innowacyjną oraz organizacji badawczych, instytucji otoczenia biznesu i samorządów lokalnych. Misją Klastra jest podejmowanie działań, których efekty istotnie wpłyną na rozwój gospodarczy regionu poprzez wzrost konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, ich produktów i usług.

Klaster **Lubelska Medycyna – Klaster Usług Medycznych i Prozdrowotnych** jest zintegrowanym, silnym i innowacyjnym środowiskiem podmiotów działających i współpracujących w branży medycznej i prozdrowotnej, wpisującym się w koncepcję Krajowego Klastra Kluczowego. Misją Klastra jest budowanie sieci wzajemnych powiązań, wymiany informacji, wiedzy i doświadczeń, mających na celu wsparcie rozwoju branży medycznej i prozdrowotnej w Lublinie i województwie lubelskim. Współpraca w ramach Klastra przyczynia się do wzrostu innowacyjności firm i instytucji oraz jakości usług świadczonych w obszarze ochrony zdrowia. Jego działalność tworzy przestrzeń do rozwoju badań naukowych i ich komercjalizacji, a także rozwoju przedsiębiorczości i turystyki medycznej.

Celem działania **Lubelskiego Klastra Instytucji Otoczenia Biznesu** jest poprawa warunków do inicjowania i rozwoju innowacyjnej przedsiębiorczości w województwie lubelskim. Uczestnicy Klastra zamierzają opracowywać wspólne projekty, wymieniać się informacjami, realizować wspólne akcje promocyjne oraz uzupełniać ofertę i podnosić jakość świadczonych usług. Klaster prowadzić będzie współpracę międzynarodową promując lubelskie rozwiązania technologiczne oraz poszukiwać kooperantów dla lokalnych przedsiębiorców. Zamiarem inicjatorów Klastra jest również skuteczne lobbowanie o interesy środowiska innowacyjnych przedsiębiorstw wobec administracji samorządowej.

Misją **Lubelskiego Klastra Zaawansowanych Technologii Lotniczych** jest wymiana wiedzy, intensyfikacja współpracy pomiędzy członkami, wzrost innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw oraz całego regionu. Jako jeden z głównych celów działania przyjęto integrację środowiska dużych firm oraz MŚP ze sferą badawczo-rozwojową w branży lotniczej, jak również stymulowanie rozwoju nowych technologii oraz rozwój zaplecza analityczno-badawczego. Celem Klastra jest także transfer nowych rozwiązań technicznych i technologicznych do procesów produkcji oraz wzrost liczby przedsiębiorstw branży lotniczej województwa lubelskiego.

Celem **Lubelskiego Klastra Biotechnologicznego** jest stymulowanie międzysektorowej współpracy na rzecz rozwoju lubelskich badań biotechnologicznych. Główne działania mają skupić się na inicjowaniu i realizacji wspólnych przedsięwzięć naukowych oraz gospodarczych z zakresu biotechnologii, a także pozyskiwaniu w ramach unijnych lub krajowych funduszy i programów dofinansowania na realizację przedsięwzięć o charakterze naukowo-badawczym, szkoleniowym i inwestycyjnym.

Źródło: opracowanie własne.

Ramka 8.
Klaster funkcjonujące
w Lublinie

Urząd Miasta Lublin uznaje klaster za ważnego partnera we współpracy ze środowiskiem biznesu i nauki. W ramach wspierania procesów kreacji i rozwoju klastrów pracownicy Urzędu Miasta prowadzą promocję lubelskich klastrów, uczestniczą w spotkaniach organizowanych przez klaster oraz podejmują własne inicjatywy mające na celu wsparcie istniejących oraz inicjowanie nowych struktur klastrowych w ważnych dla rozwoju gospodarczego branżach.

W 2015 r. powołany został Lubelski Klaster Biotechnologiczny. Stosowną umowę 21 członków¹¹¹ (założycieli Klastra) podpisało 6 listopada 2015 r. Wcześniej, bo 25 czerwca 2015 r., lubelskie uczelnie i Urząd Miasta Lublin zawarły list intencyjny w tym zakresie. Dnia 13 stycznia 2015 r. formalnie założono również Lubelski Klaster Zaawansowanych Technologii Lotniczych, który przyjął formę prawną stowarzyszenia. List intencyjny w sprawie utworzenia Klastra został podpisany przez Urząd Miasta Lublin, Urząd Marszałkowski oraz Zarząd PZL-Świdnik jeszcze w 2014 r., dokładnie 17 kwietnia. Koordynatorem tej inicjatywy klastrowej została spółka PZL-Świdnik.

¹¹¹ Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Uniwersytet Przyrodniczy, Uniwersytet Medyczny, Politechnika Lubelska, Instytut Agrofizyki PAN, Samorząd Województwa Lubelskiego i Samorząd Miasta Lublin, Lubelski Park Naukowo-Technologiczny S.A., Biomaxima Sp. z o.o., Establo Pharma Sp. z o.o., AmerPharma, Arkona Laboratorium Farmakologii Stomatologicznej, Vitagenum Sp. z o.o., Fla-mingo Biotech Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Handlowe Krautex Bogusław Domański, Nexbio Sp. z o.o., Herbapol-Lublin S.A., Sawczuk & Partnerzy Spółka Partnerska Radców Prawnych i Adwokatów, Fruvitaland Sp. z o.o. oraz Mega Sp. z o.o.

Wyraźny wzrost odsetka innowacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych, które są zainteresowane współpracą w ramach inicjatywy klastrowej, można zaobserwować zarówno w samym Lublinie, jak i całym województwie. Zgodnie z danymi zawartymi w tabeli 91 (dane odnoszą się do województwa lubelskiego), w analizowanym 2015 r. odsetek przedsiębiorstw kooperujących w ramach skupisk gospodarczych wzrósł aż o 17,5 p.p. Warto dodać, że wartość wskaźnika w województwie lubelskim była najwyższa w Polsce. Czynnikiem takiej sytuacji może być wiele: tworzenie klastrów w innowacyjnych branżach przemysłowych zgodnych z inteligentną specjalizacją Lublina i województwa lubelskiego, aktywność podmiotów zarządzających klastrami oraz profesjonalne wsparcie ze strony urzędników samorządowych.

Tabela 91. Przedsiębiorstwa przemysłowe współpracujące w ramach inicjatywy klastrowej lub innej sformalizowanej współpracy (w % przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie)

	2012	2013	2014	2015
Województwo lubelskie	7,5	9,3	6,3	23,8

Uwagi: dane dotyczą małych i średnich przedsiębiorstw (10–249 pracowników).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Funkcjonowanie i rozwój ekosystemów przedsiębiorczości wymaga aktywności władz samorządowych. Wiele działań Urzędu Miasta, szczególnie tych dedykowanych określonym branżom i sektorom, zostało już zaprezentowanych w innych częściach raportu poświęconych rozwojowi przemysłu (C.1.), usług (C.2.) czy branż kreatywnych (C.4.). Instrumentem wspierania rozwoju dojrzałych przedsiębiorstw jest Podstrefa Lublin SSE Euro-Park Mielec, zaprezentowana w części C.1. Opisuując działania Urzędu Miasta w zakresie budowania kultury przedsiębiorczości szczególną uwagę warto zwrócić na narzędzia dostarczania informacji i innego wsparcia osobom zakładającym działalność w fazie preinkubacji i na początkowym etapie funkcjonowania, jak również na działania adresowane do lokalnych przedsiębiorstw.

Formą aktywizowania przedsiębiorczości w Lublinie są **inicjatywy konkursowe**. Interesującym przykładem wsparcia najbardziej perspektywicznych inicjatyw startupowych był konkurs „Lbn#BiznesStart”, organizowany po raz pierwszy w 2014 r. z inicjatywy Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego S.A. w partnerstwie z Urzędem Miasta Lublin. Konkurs kierowany był do uczniów szkół ponadgimnazjalnych, studentów oraz absolwentów wyższych uczelni, w wieku 18–30 lat. Można było do niego zgłosić biznesowe pomysły dotyczące założenia w Lublinie nowej firmy lub rozwoju każdego mikroprzedsiębiorstwa już działającego w kraju członkowskim UE pod warunkiem przeniesienia działalności na teren Lublina. W 2015 r. do drugiej edycji konkursu zgłosiło się 169 pomysłodawców. Dla 20 zespołów zakwalifikowanych do kolejnego etapu organizatorzy przygotowali cykl szkoleń, który obejmował zagadnienia z zakresu:

- dopracowania pomysłów na biznes, rodzajów modeli biznesowych, pracy nad własnym modelem biznesowym oraz budowania zespołów,
- skutecznego prezentowania pomysłów, komunikacji produktu i marki oraz narzędzi marketingowych online,

- źródeł przychodów w biznesie, aspektów finansowych i prawnych prowadzenia działalności biznesowej,
- wyboru formy prowadzenia działalności oraz przygotowania biznesplanów.

Piętnaście najlepszych drużyn wzięło udział w finałowym Pitch Elevator, podczas którego w ciągu 2 minut miało przekonać Jury do zainwestowania w swój projekt. Główną nagrodą było wejście kapitałowe Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego w nowe przedsiębiorstwo w wysokości 200 000 zł (max. 30% udziałów), a wartością dla wszystkich finalistów była możliwość zaprezentowania się przed przedstawicielami funduszy seed capital, venture capital oraz inwestorami indywidualnymi uczestniczącymi w Gali Finałowej Konkursu.

Kolejnym dużym wydarzeniem był konkurs „Wyzwanie 90 dni”, w którym 30 najbardziej innowacyjnych firm z Lublina miało szansę wygrać udział w 90-dniowym programie rozwoju opracowanym przez Bussines Link Lublin. W ramach programu przedsiębiorcy mieli możliwość uczestnictwa w warsztatach i szkoleniach, uzyskania dostępu do rozbudowanej sieci kontaktów biznesowych, spotkań z mentorami oraz korzystania z nowoczesnych przestrzeni oferowanych przez Bussines Link.

W 2015 r. zainauguowała swoją działalność Lubelska Akademia Startup, która została założona przez Lubelską Fundację Rozwoju na zlecenie Urzędu Miasta Lublin. Celem projektu była realizacja działań szkoleniowo-informacyjno-studyjnych osób przygotowujących się do prowadzenia działalności gospodarczej w formie startup. Dużym projektem o podobnej tematyce był „PROJECT STARTUP” w ramach, którego specjaliści z całej Polski dyskutowali o e-biznesie, marketingu, public relations oraz sposobach na pozyskiwanie środków finansowych potrzebnych na rozwój swojego przedsiębiorstwa. W ramach działań wsparcia dla startupów w 2015 r. odbyła się również konferencja „Alfa School w Polsce Wschodniej” w ramach której uczestnicy dowiedzieli się jak skutecznie nawiązywać kontakty biznesowe, komercjalizować własne projekty oraz stworzyć skuteczny model biznesowy.

W 2015 r. przygotowywano kartę **Biznes benefit**, uruchomioną na początku 2016 r. Jest to karta przeznaczona dla młodych przedsiębiorców, którzy zakładają swoje firmy w Lublinie. Użytkownik karty upoważniony jest do korzystania ze stałych, tymczasowych, świątecznych lub okazjonalnych ulg oraz zwolnień oferowanych przez partnerów biorących udział w programie. Również w 2015 r. odbyło się inauguracyjne otwarcie **Miejskiej Przestrzeni Coworkingowej**. Celem stworzenia takiego miejsca było wspieranie lubelskiego ekosystemu przedsiębiorczości oraz stymulowanie aktywności nowo powstałych mikrofirm poprzez doradztwo i premiowanie najbardziej kreatywnych. Miejska Przestrzeń Coworkingowa została usytuowana w budynku Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przy ul. T. Zana 38 (lokal 306). Dostępna była w dni powszednie (od poniedziałku do piątku) dla przedstawicieli startupów, zarówno osób fizycznych, jak i podmiotów gospodarczych. Została także kompleksowo wyposażona, oferując bezpłatny dostęp do Internetu, kilkanaście miejsc roboczych, strefę wypoczynku oraz miejsce spotkań.

Pomocą dla rozwijających się firm są **misje gospodarcze i targi wystawiennicze** organizowane przez różne instytucje. W 2015 r. odbyło się kilkadziesiąt takich wydarzeń, koordynowanych głównie przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie, Państwową Agencję Informacji i Inwestycji Zagranicznych, Enterprise Europe Network czy Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. Informacje o tych inicjatywach Urząd Miasta przekazuje m.in. za pośrednictwem strony internetowej lublin.eu, w zakładce „Biznes i nauka”. Do najważniejszych misji gospodarczych organizowanych w 2015 r. można zaliczyć misje na Białorusi, w Hiszpanii oraz w Chinach. Elementem infrastruktury biznesowej w Lublinie zapewniającym możliwość organizowania dużych imprez wystawienniczych są Targi Lublin S.A. Targi Lublin wspierają przedsiębiorstwa w budowaniu relacji biznesowych z partnerami krajowymi i zagranicznymi, przyczyniając się do wzrostu firm i umiędzynarodowienia ich działalności.

Lokalnych przedsiębiorców wspiera również **Miejski Urząd Pracy w Lublinie**, dysponujący środkami Funduszu Pracy, Europejskiego Funduszu Społecznego i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Z perspektywy rozwoju przedsiębiorstw, do najważniejszych instrumentów wsparcia na rynku pracy należały¹¹²:

- Dofinansowanie podjęcia działalności gospodarczej. W 2015 r. zawarto 395 umów o przyznanie jednorazowych środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, w tym 333 finansowane z Funduszu Pracy i 62 z Europejskiego Funduszu Społecznego;
- Dofinansowanie wyposażenia miejsca pracy. W 2015 r. umowy zawarto z 115 pracodawcami, w ramach których utworzono 164 miejsc pracy;
- Staże. W 2015 r. staż rozpoczęło 1 873 osób (w tym w ramach bonu stażowego – 55 osób);
- Prace interwencyjne. W okresie sprawozdawczym zawarto 116 umów z pracodawcami, w ramach których utworzono 136 miejsc pracy.

Miejski Urząd Pracy był także zaangażowany w działania o charakterze informacyjno-doradczym, które przyczyniały się do budowania ekosystemu przedsiębiorczości. Przedsiębiorcy mogli korzystać z możliwości ogłoszenia informacji o wolnym miejscu pracy w MUP, usług doradczych w zakresie doboru kandydatów do pracy spośród zarejestrowanych bezrobotnych, uczestniczenia w organizowanych lub współorganizowanych przez Urząd targach i giełdach pracy. W 2015 r. działalność kontynuował Klub Pracodawców przy Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie, zrzeszając 54 pracodawców. Celem Klubu jest budowanie sieci partnerstwa, współpracy i wsparcia na lokalnym rynku pracy pomiędzy MUP a światem biznesu, jak również inicjowanie tworzenia nowych miejsc pracy poprzez promowanie przedsiębiorczości oraz zachęcanie pracodawców do zatrudniania osób bezrobotnych. W siedzibie MUP odbywały się także bezpłatne porady eksperckie z zakresu m.in. ubezpieczeń społecznych, prawa pracy, praw i obowiązków ubezpieczonych oraz dostępnych ofert wsparcia dla osób bezrobotnych, realizowane m.in. przez pracowników Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Pań-

¹¹² Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie.

stwowej Inspekcji Pracy, Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie czy Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Miejski Urząd Pracy realizował również *Program Promocji Zatrudnienia i Aktywizacji Rynku Pracy Miasta Lublin na lata 2014–2020*¹¹³. Głównym celem Programu jest „Wzmocnienie lokalnego rynku pracy poprzez promocję zatrudnienia, przedsiębiorczości oraz wsparcie procesu aktywizacji zawodowej mieszkańców Lublina poszukujących pracy”. Dodatkowo w 2015 r. MUP realizował projekty własne, jak i partnerskie, których uczestnikami były osoby bezrobotne. MUP realizował również projekty ukierunkowane na podniesienie jakości świadczonych usług na rzecz osób bezrobotnych i poszukujących pracy oraz dwa programy specjalne, 6 programów finansowanych z rezerwy Ministra Pracy i Polityki Społecznej dla osób bezrobotnych i Program Aktywizacja i Integracja.

Dla rozwoju ekosystemu przedsiębiorczości kluczowe znaczenie ma także działalność **instytucji otoczenia biznesu**. Instytucje te wykorzystują swoją bazę materialną i techniczną, zasoby ludzkie i kompetencyjne w celu świadczenia usług na rzecz sektora przedsiębiorstw. Ze względu na ich funkcję, zazwyczaj wyróżnia się trzy grupy tych instytucji: ośrodki przedsiębiorczości, ośrodki innowacji oraz instytucje finansowe. Do najczęściej wymienianych podmiotów zalicza się: ośrodki szkoleniowo-doradcze, organizacje reprezentujące przedsiębiorców, instytucje proinnowacyjne, centra transferu technologii, instytuty i ośrodki badawczo-rozwojowe, inkubatory przedsiębiorczości i inkubatory technologiczne, parki naukowo-technologiczne czy fundusze pożyczkowe i poręczeniowe¹¹⁴.

W Lublinie działa wiele **ośrodków przedsiębiorczości**, które wspomagają rozwój lokalnych firm. Ośrodki reprezentują interesy przedsiębiorstw, oferują usługi doradcze, promocyjne, kojarzą oferty współpracy gospodarczej, organizują seminaria, szkolenia i misje gospodarcze. Do najważniejszych należą:

- Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny,
- Lubelska Fundacja Rozwoju,
- Fundacja Centrum Rozwoju Lokalnego,
- Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC Poland”,
- Rada Przedsiębiorczości Lubelszczyzny,
- Związek Prywatnych Pracodawców Lubelszczyzny „Lewiatan”,
- Regionalna Izba Gospodarcza,
- Business Centre Club,
- Lubelski Związek Pracodawców,
- Lubelska Izba Rzemieślnicza w Lublinie,
- Lubelskie Forum Pracodawców,
- Lubelska Agencja Wspierania Przedsiębiorczości,
- Stowarzyszenie Lubelski Klub Biznesu,

¹¹³ Więcej na stronie internetowej [Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie](#).

¹¹⁴ Zob. np.: A. Bąkowski, M. Mażewska, *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012.

- Izba Przemysłowo-Handlowa w Lublinie,
- Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Lublinie.

Do ośrodków wspomagania przedsiębiorczości należy także zaliczyć **inkubatory przedsiębiorczości**, które zasługują na szczególną uwagę ze względu na ich rolę w procesie tworzenia przedsiębiorstw. W 2015 r. w Lublinie funkcjonowało 13 inkubatorów, w tym 4 wyspecjalizowane w inkubacji innowacyjnych i technologicznych firm (por. tabela 92).

Tabela 92. Wykaz inkubatorów funkcjonujących w Lublinie w 2015 r.

Nazwa	Adres	Strona internetowa	Rok powstania
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości WSEI	ul. Mełgiewskiej 7/9	aip.wsei.lublin.pl	2006
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości KUL	Droga Męczenników Majdanka 70	aiplublin.inkubatory.pl	2007
Lubelski Inkubator Przedsiębiorczości przy Politechnice Lubelskiej	ul. Nadbystrzycka 36 C	inkubator.pollub.pl	2007
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości UMCS	ul. J. Sowińskiego 12	inkubator.biz.pl	2007
Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy WSPiA	ul. Bursaki 12	aiplublin.inkubatory.pl	2011
Polski Inkubator Technologii i Biznesu	ul. Puławska 15.19	inkubator.pitb.pl	2011
Inkubator Technologiczny w Lublinie	ul. Dobrzańskiego 1	inkubator.lpnt.pl	2012
Inkubator Przedsiębiorczości Progress	ul. Sowińskiego 7/6	inkubatorprogress.pl	2013
Lubelski Inkubator Technologii Informatycznych	ul. Związkowa 26	it-inkubator.pl	2014
Software Camp	ul. T. Zana 11a	softwarecamp.pl	2014
Inkubator Przedsiębiorczości Alter	al. Warszawska 102	alter.info.pl	2015
Inkubator Przedsiębiorczości Rozwoju Lubelszczyzny	Droga Męczenników Majdanka 181-183	inkubator-lublin.pl	2015
Inkubator Technologiczny	ul. Frezerów 3	inkubator.lublin.pl	2015

Źródło: opracowanie własne.

Ośrodki innowacji mają na celu promocję i inkubację innowacyjnej przedsiębiorczości, transfer technologii i dostarczanie usług proinnowacyjnych, aktywizację przedsiębiorczości akademickiej i współpracy nauki z biznesem. Wskazując podmioty zlokalizowane w Lublinie kierowano się przede wszystkim kryterium pełnionych przez nich funkcji, dlatego niejednokrotnie stanowią one powiązane bądź zależne od siebie jednostki organizacyjne. Do ośrodków działających w 2015 r. można zaliczyć:

- Lubelski Park Naukowo-Technologiczny S.A.,
- Centrum Innowacji i Transferu Technologii Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego Sp. z o.o.,
- Centrum Innowacji i Transferu Technologii Politechniki Lubelskiej,
- Centrum Innowacji i Zaawansowanych Technologii Politechniki Lubelskiej,
- Centrum Transferu Wiedzy i Technologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej,
- Centrum Transferu Wiedzy Uniwersytetu Medycznego w Lublinie,
- Centrum Wdrożeń i Innowacji Uniwersytetu Medycznego w Lublinie Sp. z o.o.,
- Centrum Informatyzacji i Bezpieczeństwa Transportu Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie,

- Ośrodek Innowacji NOT – Federacja Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych Naczelna Organizacja Techniczna,
- Wojewódzki Klub Techniki i Racjonalizacji w Lublinie,
- ECOTECH-COMPLEX Centrum Analityczno-Programowe dla Zaawansowanych Technologii Przyjaznych Środowisku,
- Innowacyjne Centrum Patologii i Terapii Zwierząt Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie,
- Centrum Innowacyjno-Wdrożeniowe Nowych Technik i Technologii w Inżynierii Rolniczej,
- Centrum Badawczo-Innowacyjne Instytutu Agrofizyki PAN w Lublinie.

Lubelski Park Naukowo-Technologiczny S.A. powstał w 2005 r. z inicjatywy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie oraz Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. Jego misją jest wspieranie rozwoju woj. lubelskiego poprzez stworzenie zinstytucjonalizowanej platformy dla współpracy lubelskich uczelni i biznesu. Działa w zakresie doradztwa w tworzeniu i rozwoju przedsiębiorstw, transferu technologii oraz przekształcania wyników badań naukowych i prac rozwojowych w innowacje technologiczne. LPNT S.A. udostępnia nieruchomości i infrastrukturę techniczną zapewniając przedsiębiorcom korzystne warunki prowadzenia działalności gospodarczej. LPNT S.A. zlokalizowany jest przy ulicy Bohdana Dobrzańskiego 3 w Lublinie i znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec.

Rysunek 18. Logo Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego S.A.

Ramka 9.
Lubelski Park
Naukowo-
Technologiczny S.A.

Źródło: strona internetowa [Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego S.A.](#)

W 2015 r. finalizowano projekty dotyczące stworzenia nowych centr transferu wiedzy i innowacji. Należy tu wskazać przede wszystkim *Innowacyjne Centrum Patologii i Terapii Zwierząt* Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, oddane do użytku w styczniu 2015 r. Centrum stanowi nowoczesną przestrzeń mieszczącą laboratoria naukowo-badawcze, audytoria, pracownie naukowe oraz pomieszczenia do badań ciągłych i klinicznych. W budynku dodatkowo mieszczą się dwie kliniki: Klinika dla Dużych Zwierząt oraz Klinika Małych Zwierząt. Centrum uzupełniają siedziby czterech katedr Wydziału Medycyny Weterynaryjnej: Epizootiologii, Rozrodu Zwierząt, Chirurgii Zwierząt oraz Chorób Wewnętrznych Zwierząt. W 2015 r. finalizowano także prace nad ECOTECH-COMPLEX, którego uruchomienie zaplanowano na początek 2016 r.

Niektóre instytucje otoczenia biznesu umożliwiają pozyskanie środków na finansowanie działalności gospodarczej. Z reguły nie stanowią one odrębnych instytucji otoczenia biznesu, ale należą do struktur istniejących podmiotów szkoleniowo-doradczych, wspomagających rozwój przedsiębiorczości, a zasilane są środkami z Unii Europejskiej oraz ze źródeł prywatnych. Do najważniejszych pozabankowych instytucji otoczenia biznesu, działających w Lublinie w 2015 r., można zaliczyć Lubelską Fundację Rozwoju (mechanizm finansowy Fundusz Pożyczkowy) oraz wchodzące w skład jej struktury holdingowej: Polski Fundusz Gwarancyjny Sp. z o.o. oraz Lubelski Fundusz Kapitałowy Sp. z o.o. Fun-

dusz pożyczkowy posiadała także Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC Poland”, a fundusz kapitału zaangażowanego – Centrum Innowacji i Transferu Technologii Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego. Platformą współpracy służącą nawiązywaniu kontaktów pomiędzy inwestorami a projektodawcami (pomysłodawcami) była Wschodnia Sieć Aniołów Biznesu.

Elementem instytucjonalnego otoczenia przedsiębiorstw jest również Centrum Arbitrażu i Mediacji w Lublinie, założone w listopadzie 2014 r. Misją tej instytucji jest wspieranie i pomoc przedsiębiorcom w rozwiązywaniu sporów związanych z wszelką ich aktywnością przy wykorzystaniu metod polubownych. Mechanizmy funkcjonowania CAM oparto o międzynarodowe standardy. Instytucja oferuje szereg rozwiązań pozwalających na zarządzanie sytuacjami spornymi w celu ich wyeliminowania, obniżając koszty konfliktów i to zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio, będące następstwem powstałego sporu. W 2015 r. CAM było zaangażowane w tworzenie Lubelskiego Sądu Arbitrażowego, który finalnie został powołany przez Radę Fundacji Centrum Badań „Prawo i Gospodarka”.

W ramach rozwoju ekosystemu przedsiębiorczości władze samorządowe dążą do stworzenia trwałych mechanizmów wymiany informacji i współpracy z sektorem przedsiębiorstw. Zinstytucjonalizowaną formą tej współpracy była powołana w 2015 r. **Rada Gospodarcza przy Prezydencie Miasta Lublin**¹¹⁵. Do zadań Rady należy m.in.:

- opiniowanie dokumentów strategicznych w zakresie rozwoju gospodarczego miasta Lublin,
- kreowanie pozytywnego wizerunku Lublina jako bardzo dobrego miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej i wspieranie procesu pozyskiwania inwestorów zewnętrznych,
- współdziałanie na rzecz wzmocnienia wszelkich powiązań kooperacyjnych lubelskich przedsiębiorców, w tym klastrów branżowych,
- wzmacnianie współpracy ze środowiskiem naukowym w celu tworzenia optymalnych warunków rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Lublin.

Analiza danych z rejestru REGON potwierdza, że 2015 r. był kolejnym rokiem poprawy sytuacji w sektorze przedsiębiorstw w Lublinie, zwłaszcza w sekcji związanej z administrowaniem, informatyką i telekomunikacją oraz sprzedażą nieruchomości. Przejawem rozwoju kultury przedsiębiorczości w Lublinie jest także działalność 15 klastrów (w tym dwóch powstałych w 2015 r.: Lubelskiego Klastra Zaawansowanych Technologii Lotniczych oraz Lubelskiego Klastra Biotechnologicznego), a także wielu różnych instytucji otoczenia biznesu: inkubatorów i ośrodków przedsiębiorczości czy ośrodków innowacji. Warto zwrócić uwagę na rozwój instytucji otoczenia biznesu oraz centr wiedzy i innowacji funkcjonujących przy uczelniach wyższych, zwłaszcza przy Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej oraz Uniwersytecie Przyrodniczym.

Aktywność władz Lublina we wspieraniu przedsiębiorczości obejmowała wielorakie działania. Miasto odegrało wiodącą rolę przy utworzeniu nowych klastrów, promowało także najlepsze inicjaty-

¹¹⁵ Rada Gospodarcza przy Prezydencie Miasta Lublin została powołana Zarządzeniem nr 71/4/2015 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 17 kwietnia 2015 r.

wy startupowe poprzez konkursy: „Wyzwanie 90 dni”, „Lbn#BiznesStart”, „PROJET STARTUP”. Ekosystem przedsiębiorczości budowały również inne działania, takie jak utworzenie Lubelskiej Akademii Startup, otwarcie Miejskiej Przestrzeni Coworkingowej czy współpraca przy organizacji misji i targów wystawienniczych. Ważną rolę w kontekście wspierania przedsiębiorczości zajmuje także Miejski Urząd Pracy, oferujący środki na założenie działalności gospodarczej czy subsydiowanie zatrudnienia, a także usługi doradcze dla osób prowadzących działalność gospodarczą. Ponadto, interesy przedsiębiorców reprezentuje Rada Gospodarcza przy Prezydencie Miasta Lublin.

C.4. Wspieranie przemysłów kreatywnych

Przemysły kreatywne to działania, które biorą się z indywidualnej kreatywności i talentu, i które mają zarazem potencjał kreowania bogactwa oraz zatrudnienia poprzez wytwarzanie i wykorzystywanie praw własności intelektualnej¹¹⁶. Rozwijanie przemysłów kreatywnych w Lublinie jest możliwe ze względu na odpowiedni potencjał wynikający z akademickiego i kulturalnego charakteru miasta sprzyjającego edukowaniu twórców produktów kreatywnych i wysokiemu popytowi na nie. Rozwój tego sektora jest dla miasta korzystny, bo bez wielkich inwestycji kreuje nowe miejsca pracy, zatrzymując utalentowanych absolwentów i pomagając w rewitalizacji miasta. Ponadto angażuje twórcze jednostki z wielu środowisk, wspierając integrację społeczną i podnosząc ogólną jakość życia przez wskazywanie rozwiązań uwzględniających potrzeby różnych grup.

Oceniając postępy w zakresie wspierania przemysłów kreatywnych posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Zaprezentowano liczbę podmiotów gospodarczych zaliczanych do sektora przemysłów kreatywnych w stosunku do ogólnej liczby funkcjonujących w mieście przedsiębiorstw oraz liczbę podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON według wybranych klas i grup PKD 2007. Przedstawiono również dane o udziale nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw. Następnie dokonano analizy działań podejmowanych na rzecz wspierania przemysłów kreatywnych w mieście przez władze samorządowe. Oceniając perspektywy rozwojowe przemysłów kreatywnych warto zwrócić uwagę również na synergie z innymi obszarami i celami *Strategii Lublin 2020*. Sprzyjającym uwarunkowaniem rozwoju branż kreatywnych jest bogactwo kulturowe Lublina, zaprezentowane w części *B.4. Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*, a także akademickość miasta, w tym wydarzenia i inicjatywy wpisujące się w cel *D.3. Genius loci miasta uniwersyteckiego*.

Przemysły kreatywne dotyczą wielu rodzajów twórczej działalności w sferze produkcji dóbr i usług, a ich zakres nie jest precyzyjnie zdefiniowany. Próba zdiagnozowania potencjału oraz dynamiki rozwojowej przemysłów kreatywnych za pomocą klasyfikacji działalności gospodarczej (PKD 2007) jest o tyle utrudniona, że musi objąć wiele sekcji, działów i grup działalności o twórczym charakterze. Sama przynależność do działu czy grupy także nie jest jeszcze jednoznaczna z prowadzeniem działalności kreatywnej. Na potrzeby opracowania został dokonany wybór rodzajów działalności oddających istotę sektora kreatywnego, zaprezentowany w tabeli 93.

Tabela 93. Sektor kreatywny wg klasyfikacji PKD 2007

Film, wideo, muzyka
59.11 Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych
59.12 Działalność postprodukcyjna związana z filmami, nagraniami wideo i programami telewizyjnymi
59.13 Działalność związana z dystrybucją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych
59.14 Działalność związana z projekcją filmów
59.2 Działalność w zakresie nagrań dźwiękowych i muzycznych

¹¹⁶ Jest to definicja wprowadzona w Wielkiej Brytanii przez Zespół ds. Przemysłów Kreatywnych (*Creative Industries Taskforce*).

Wzornictwo (design)
13.20 Produkcja tkanin
14.11 Produkcja odzieży skórzanej
14.13 Produkcja pozostałej odzieży wierzchniej
14.19 Produkcja pozostałej odzieży i dodatków do odzieży
15.12 Produkcja toreb bagażowych, toreb ręcznych i podobnych wyrobów kaletniczych; produkcja wyrobów rymarskich
15.20 Produkcja obuwia
23.41 Produkcja ceramicznych wyrobów i ozdobnych
31.02 Produkcja mebli kuchennych
31.04 Produkcja pozostałych mebli
32.12 Produkcja wyrobów jubilerskich i podobnych
32.13 Produkcja sztucznej biżuterii i wyrobów podobnych
32.40 Produkcja gier i zabawek
74.10 Działalność w zakresie specjalistycznego projektowania
Architektura
71.11 Działalność w zakresie architektury
Reklama
73.11 Działalność agencji reklamowych
Oprogramowanie, gry komputerowe
58.2 Działalność wydawnicza w zakresie oprogramowania
58.21 Działalność wydawnicza w zakresie gier komputerowych
58.29 Działalność wydawnicza w zakresie pozostałego oprogramowania
62.01 Działalność związana z oprogramowaniem
62.02 Działalność związana z doradztwem w zakresie informatyki
62.03 Działalność związana z zarządzaniem urządzeniami informatycznymi
62.09 Pozostała działalność usługowa w zakresie technologii informatycznych i komputerowych
Rynek wydawniczy
58.11 Wydawanie książek
58.19 Pozostała działalność wydawnicza
Media
60.10 Nadawanie programów radiofonicznych
60.20 Nadawanie programów telewizyjnych ogólnodostępnych i abonamentowych
58.13 Wydawanie gazet
58.14 Wydawanie czasopism i pozostałych periodyków
Działalność artystyczna, twórcza, kulturalna
74.20 Działalność fotograficzna
74.90 Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, gdzie indziej niesklasyfikowana
90.01 Działalność związana z wystawianiem przedstawień artystycznych
90.03 Artystyczna i literacka działalność twórcza
90.04 Działalność obiektów kulturalnych
91.01 Działalność bibliotek i archiwów
91.02 Działalność muzeów
Sprzedaż detaliczna dóbr kultury
47.61 Sprzedaż detaliczna książek prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
47.63 Sprzedaż detaliczna nagrań dźwiękowych i audiowizualnych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
47.78 Sprzedaż detaliczna pozostałych wyrobów prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach

Źródło: *Wsparcie przemysłów kreatywnych w Lublinie. Analiza potencjału i kierunki rozwoju*, Lubelskie Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych, Lublin 2012.

Podmioty gospodarcze należące do sektora przemysłów kreatywnych w Lublinie w 2015 r. stanowiły 8,95% ogólnej liczby jednostek zarejestrowanych w rejestrze REGON (por. tabela 94). W 2015 r. w Lublinie funkcjonowało łącznie 4 035 podmiotów kreatywnych, z czego 3 920 (a więc ponad 97%) zatrudniało mniej niż 10 osób. Przemysły kreatywne charakteryzują się większym rozdrobnieniem na tle całego sektora przedsiębiorstw. W tabeli 94 zaprezentowano szczegółowe dane o podmiotach gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON i należących do sektora przemysłów kreatywnych zgodnie z zaproponowaną klasyfikacją opartą na PKD. Najwięcej podmiotów

(655) prowadziło „Pozostałą działalność profesjonalną, naukową i techniczną, gdzie indziej niesklasyfikowaną”, 627 podmiotów prowadziło „Działalność związaną z oprogramowaniem”, zaś 486 – „Działalność agencji reklamowych”.

Tabela 94. Liczba podmiotów działalności gospodarczej wybranych klas i grup PKD do ogólnej liczby podmiotów w końcu 2015 r.

	Liczba podmiotów ogółem	W tym o przewidywanej liczbie pracujących				
		0-9	10-49	50-249	250-999	1 000 i więcej
Liczba podmiotów należących do sektora kreatywnego	4 035	3 920	91	21	3	0
Łączna liczba podmiotów gospodarki narodowej	43 922	42 201	1327	3	51	16
Odsetek podmiotów sektora kreatywnego	8,95%	9,06%	6,53%	6,09%	7,84%	0,00%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 95. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych klas i grup PKD w końcu 2015 r.

PKD	Liczba podmiotów	W tym o przewidywanej liczbie pracujących				
		0-9	10-49	50-249	250-999	1 000 i więcej
13.20	-	-	-	-	-	-
14.11	12	10	2	-	-	-
14.13	186	170	9	6	1	-
14.19	27	27	-	-	-	-
15.12	17	16	1	-	-	-
15.20	10	8	1	1	-	-
23.41	14	13	1	-	-	-
31.02	80	80	-	-	-	-
31.09	45	45	-	-	-	-
32.12	36	34	2	-	-	-
32.13	14	14	-	-	-	-
32.40	7	7	-	-	-	-
47.61	32	30	1	1	-	-
47.63	-	-	-	-	-	-
47.78	267	253	13	1	-	-
58.11	86	83	3	-	-	-
58.13	19	15	4	-	-	-
58.14	22	21	1	-	-	-
58.19	44	43	1	-	-	-
58.2	26	25	1	-	-	-
58.21	4	4	-	-	-	-
58.29	22	21	1	-	-	-
59.11	110	109	1	-	-	-
59.12	9	9	-	-	-	-
59.13	1	1	-	-	-	-
59.14	3	3	-	-	-	-
59.2	18	17	1	-	-	-
60.10	6	4	1	1	-	-
60.20	6	6	-	-	-	-
62.01	627	621	5	-	1	-
62.02	175	173	5	-	1	-
62.03	50	50	-	-	-	-
62.09	104	102	2	-	-	-
71.11	271	267	4	-	-	-
73.11	486	469	17	-	-	-
74.10	176	176	-	-	-	-
74.20	176	176	-	-	-	-
74.90	655	648	6	-	1	-

PKD	Liczba podmiotów	W tym o przewidywanej liczbie pracujących				
		0-9	10-49	50-249	250-999	1 000 i więcej
90.01	81	75	3	3	-	-
90.03	75	74	1	-	-	-
90.04	17	9	6	2	-	-
91.01	14	10	1	3	-	-
91.02	5	2	-	3	-	-
Razem	4 035	3 920	91	21	3	0

Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Całkowita liczba podmiotów przyporządkowanych do sektora kreatywnego była wyższa niż w 2014 r. o 3,7% (por. tabela 96). Zestawiając dane o liczbie podmiotów w sekcjach i działach PKD (por. tabela 95) z danymi za 2014 r. można stwierdzić, że największym spadkiem charakteryzowały się działalności z grupy filmu, wideo, muzyki – 5% oraz mediów – 5%. Natomiast największym wzrostem charakteryzowały się działalności z grupy oprogramowania oraz gier komputerowych – 17% a w ramach niej działalności związane z oprogramowaniem – 26% oraz wydawaniem gier komputerowych – 33%, a także działalność związana ze wzornictwem i designem – 4,7%. Liczna grupa związana z działalnością artystyczną, twórczą oraz kulturalną odnotowała wzrost na poziomie – 0,5%. Należy jednak pamiętać, że liczba podmiotów w poszczególnych grupach często jest niewielka, a duża zmienność w pojedynczym roku nie musi świadczyć o występowaniu trwałego trendu.

Tabela 96. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON z terenu Lublina w wybranych klasach i grupach PKD (stan na koniec roku)

	2013	2014	2015
Liczba podmiotów należących do sektora kreatywnego	3 852	3 890 ^m	4 035

Uwagi: m – zmiana metodologii. Brak danych za 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Dotychczas prezentowane dane dotyczyły wyłącznie okresu 2013–2015 r., i jak już wskazano, powinny być interpretowane z dużą ostrożnością. Warto jednak zadać pytanie o **tendencje rozwojowe przemysłów kreatywnych w Lublinie** występujące w nieco dłuższym okresie: Czy sektor ten rozwija się, a jeśli tak – to, jakie jest tempo jego wzrostu na tle kraju? Przynajmniej częściowo odpowiedź na tak sformułowane pytanie może dostarczyć analiza danych o udziale nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw (por. tabela 97). Okazuje się, że zarówno w latach dynamicznego rozwoju sektora (lata 2012–2014), jak i stabilizacji wzrostu (2014–2015), udział tego sektora w całkowitej liczbie podmiotów gospodarczych oraz jego dynamika przekraczały wartości dla kraju ogółem.

Tabela 97. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw (w %, stan na koniec roku)

	2012	2013	2014	2015
Lublin	6,10	7,01	7,83 ^m	7,82
Polska	5,94	6,20	6,66 ^m	6,47

Uwagi: m – zmiana metodologii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wzmocnieniu potencjału rozwoju branż kreatywnych w Lublinie w 2015 r. służyły również działania Urzędu Miasta Lublin. Wśród nich flagową inicjatywą była trzecia edycja zainaugurowanego

w 2013 r. projektu *Kreatywni*¹¹⁷. Celem projektu jest identyfikacja kreatywnych osób z Lublina prowadzących działalność oraz tworzących oryginalne rozwiązania. Projekt powstał z przekonania, że ludzie reprezentujący przemysły kreatywne poprzez swoją innowacyjność stanowią grupę o dużej wartości dodanej wśród przedsiębiorców. Ta rozproszona grupa zasługuje na szczególną uwagę i zainteresowanie każdego dużego, ambitnego miasta, chcącego przyciągać talenty, rozwijać technologię i budować reputację miejsca przyjaznego do życia i prowadzenia biznesu. Kapitał ludzki w postaci osób kreatywnych stanowi siłę napędową innowacyjnej gospodarki Lublina, a prace tych osób są dobrą, rynkową praktyką inspirującą innych. Projekt wspiera przyciąganie talentów, rozwijanie technologii i budowanie reputacji Lublina, jako miejsca przyjaznego do prowadzenia biznesu. W edycji projektu odbywającej się w 2015 r. z wybrano 12 osób prowadzących najbardziej nieszablonową, inspirującą działalność. Projekt otworzyła wystawa zdjęć w Galerii Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego, która zgromadziła ponad 200 osób. Efektem projektu były ujęcia portretowe, opis procesu twórczego oraz obraz miejsca pracy i jej produkt. Sesjom towarzyszyły wywiady. Autorami zdjęć i filmów są artyści pracujący w Lublinie. Cały materiał zdjęciowy i filmowy jest przekazywany uczestnikom projektu i może być wykorzystywany w promocji ich działalności. Ta rozproszona grupa zasługuje na szczególną uwagę i zainteresowanie każdego dużego, ambitnego miasta, chcącego przyciągać talenty, rozwijać technologię i budować reputację miejsca przyjaznego do życia i prowadzenia biznesu.

Jednym z rodzajów twórczej działalności gospodarczej o wysokim potencjale rozwojowym są niektóre segmenty przemysłu odzieżowego, charakteryzujące się wąską specjalizacją i nastawieniem na indywidualne preferencje konsumentów. Przejawem aktywności podmiotów w tym segmencie jest działalność **Klastra Designu Innowacji i Mody**, założonego w 2013 r. Klaster zrzesza organizacje pozarządowe, instytucje, otoczenie biznesu, projektantów, stylistów i przedsiębiorstwa (por. ramka 8).

Ze względu na bogactwo kulturowe oraz akademicki charakter miasta, rozwój przemysłów kreatywnych w Lublinie znajduje podatny grunt dla dynamicznego rozwoju. Liczba podmiotów przyporządkowanych do sektora kreatywnego zwiększyła się o 3,7%, przy czym dynamika tego sektora i jego udział w sektorze podmiotów gospodarczych wyraźnie przewyższają wartości dla kraju ogółem. Wspieraniu tego segmentu przedsiębiorstw służył między innymi zainaugurowany w 2013 r. przez Urząd Miasta Lublin projekt *Kreatywni*. Przemysły kreatywne wspierane są również przez inne instytucje, np. Centrum Kultury w Lublinie, czy funkcjonujący w Lublinie Klaster Designu Innowacji i Mody. Dalszy rozwój tych przemysłów wpływa pozytywnie na rozwój przedsiębiorczości, prowadząc do uelastycznienia i dywersyfikacji gospodarki miasta.

¹¹⁷ Strona internetowa [projektu *Kreatywni*](#).

D. Akademickość

Trudno sobie wyobrazić rozwój Lublina bez wymiaru akademickiego. Wynika to z faktu, że co piąty mieszkaniec miasta jest studentem, a kadra nauczycieli akademickich liczy blisko 6 tysięcy osób. Opisuując akademicki charakter miasta często jednak nie umiemy wyjść poza argumenty czysto statystyczne. Współczesny etos akademicki powstaje na styku uniwersytetu i miasta, jego mieszkańców, biznesu, kultury i innych partnerów. Powinniśmy do niego dążyć zarówno w sensie idei, jak i pragmatycznych efektów wynikających z synergicznego i symbiotycznego modelu współpracy i wzajemnych relacji. Osiągnięcie tego celu jest możliwe tylko przez zbudowanie prawdziwego partnerstwa między miastem a uczelniami oraz przez konsolidację środowiska akademickiego.

Poszczególne aspekty rozwoju Lublina akademickiego tworzą czytelną strukturę. Umiędzynarodowienie uczelni oraz ich symbioza z otoczeniem dotyczą intensyfikacji relacji uniwersytetów z ich dalszym i bliższym sąsiedztwem. Pozostałe dwa cele skupiają się na przepływie przez uczelnie młodych ludzi. Budowanie akademickiego „ducha miejsca” dotyczy okresu studiów, a troska o młodych ludzi przed i po studiach – okresu, kiedy wybierają miejsce swojego zamieszkania, którym może, ale nie musi być Lublin.

D.1. Umiędzynarodowienie uczelni

Międzynarodowa ranga uczelni wyraża się w wielu wymiarach, m.in. w atrakcyjności studiów wśród zagranicznych kandydatów (a więc i w odsetku zagranicznych studentów), w obecności uczelni w międzynarodowych badaniach i sieciach współpracy czy też w podejmowaniu tematów badawczych o znaczeniu międzynarodowym. Aktywność uczelni na arenie międzynarodowej przynosi im – obok prestiżu – także inspiracje do pozytywnych zmian, które w obszarze szkolnictwa wyższego często pochodzą z zewnątrz. Równie ważna jest obecność zagranicznych naukowców na lubelskich uczelniach, która jest czynnikiem budującym rangę tak uczelni, jak i miasta. Osiągnięcie tych celów wymaga przede wszystkim aktywnych działań samych uczelni wyższych, jednak miasto również deklaruje swoje zaangażowanie w tym obszarze. Warto także zwrócić uwagę na synergię z działaniami instytucji miasta realizujących inne cele *Strategii Lublin 2020*, zwłaszcza A.2. *Rozwój relacji zewnętrznych* i A.3. *Wzmacnianie otwartości kulturowej*.

Analizując realizację celu D.1. *Umiędzynarodowienie uczelni* posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. W pierwszej kolejności przybliżone zostały dane o liczbie studentów zagranicznych i ich strukturze według kraju pochodzenia, następnie o liczbie kierunków prowadzonych w językach obcych oraz o liczbie studentów i pracowników naukowych korzystających z programów wymiany międzynarodowej. Interesującym tłem dla tych danych są wyniki lubelskich uniwersytetów w rankingu „Perspektywy” w części dotyczącej umiędzynarodowienia. W dalszej części rozdziału zaprezentowano informacje o liczbie pracowników naukowo-dydaktycznych pochodzących spoza naszego kraju oraz ilość międzynarodowych projektów badawczych. W części opisowej przedstawiono przykłady współpracy uczelni z zagranicznymi ośrodkami akademickimi oraz projekty realizowane z inicjatywy

Urzędu Miasta Lublin. Analizę zamyka zestawienie korzyści, jakie niesie ze sobą rosnąca liczba studentów zagranicznych.

Lublin jest największym ośrodkiem akademickim we wschodniej Polsce, coraz chętniej wybieranym przez **studentów zagranicznych**. W roku akademickim 2015/2016 miasto zajęło pierwsze miejsce w kraju pod względem odsetka studentów zagranicznych, wyprzedzając Warszawę. W końcu 2015 r.¹¹⁸ na lubelskich uczelniach studiowało łącznie 67 315 studentów, z których 8,4% stanowili studenci zagraniczni (por. tabela 98). W stosunku do poprzedniego roku akademickiego, liczba studentów zagranicznych zwiększyła się o 26,6%. Studenci zagraniczni studiujący na lubelskich uczelniach pochodzili z 96 krajów, przy czym dla blisko 2/3 osób krajem pochodzenia była Ukraina. Szczegółowe informacje o strukturze studentów zagranicznych w przekroju uczelni oraz narodowości zaprezentowano w ramce 10.

Tabela 98. Wybrane informacje o studentach zagranicznych

	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Liczba studentów zagranicznych	2 385	3 082	4 474	5 662
Liczba studentów ogółem	77 173	71 913	69 658	67 315
Stosunek liczby studentów zagranicznych do liczby studentów ogółem (w %)	3,1	4,3	6,4	8,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W roku akademickim 2015/2016 na lubelskich uczelniach uruchomiono 16 **kierunków prowadzonych w języku obcym**¹¹⁹. Najbogatszą ofertę w językach obcych posiadał Katolicki Uniwersytet Lubelski, na którym uruchomiono 5 kierunków (filozofia – studia I, II i III stopnia, europeistyka – I i II stopnia, John Paul II Philosophical Studies – II stopnia, teologia – III stopnia, prawo kanoniczne – III stopnia). Uniwersytet Medyczny realizował kształcenie na 2 kierunkach (lekarskim i lekarsko-dentystycznym – studia jednolite magisterskie), a Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej na 3 kierunkach (Doctoral Studies in Literature and Linguistics, Graphic Arts oraz prowadzony w języku angielskim i rosyjskim Applied Linguistics). Wśród uczelni niepublicznych ofertę w językach obcych posiadały dwie uczelnie. Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji uruchomiła 3 kierunki (stosunki międzynarodowe, transport, socjologia). Również 3 kierunki realizowane były w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji (informatyka, zarządzanie i socjologia). Informacje o liczbie kierunków realizowanych w języku obcym znajdują się w tabeli 99.

Tabela 99. Liczba kierunków prowadzonych w językach obcych na uczelniach wyższych

	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	0	1	3
Katolicki Uniwersytet Lubelski	2	5	5
Politechnika Lubelska	0	0	0
Uniwersytet Medyczny	2	2	2
Uniwersytet Przyrodniczy	0	0	0
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	1	0	3
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	0	0	3

¹¹⁸ Zgodnie z harmonogramem przyjętym w publikacjach GUS, dane za 2015 r. prezentuje się według stanu w dniu 30 listopada. W dalszej części raportu analiza dotyczy więc roku akademickiego 2015/2016.

¹¹⁹ Warto zwrócić uwagę, że w ofercie lubelskich uczelni znajduje się większa liczba kierunków, jednak nie wszystkie zostają uruchomione ze względu na niewystarczającą liczbę kandydatów.

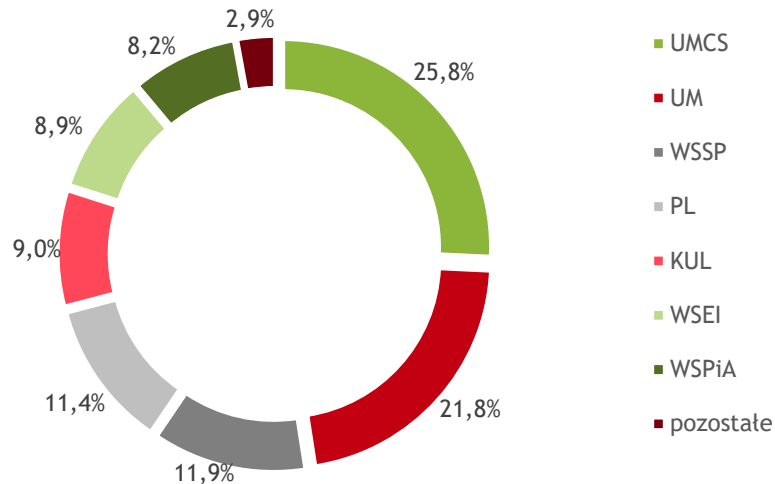
	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	0	0	0
Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza	b.d.	3	0

Uwagi: b.d. – brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Uczelnią, na której studiuje największa liczba studentów zagranicznych w Lublinie, jest Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, kształcący 25,8% ogółu studentów spoza Polski. Na drugim miejscu znajduje się Uniwersytet Medyczny (21,8% studentów), a dalej Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza (11,9%), Politechnika Lubelska (11,4%), Katolicki Uniwersytet Lubelski (9%), Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji (8,9%) oraz Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji (8,2%).

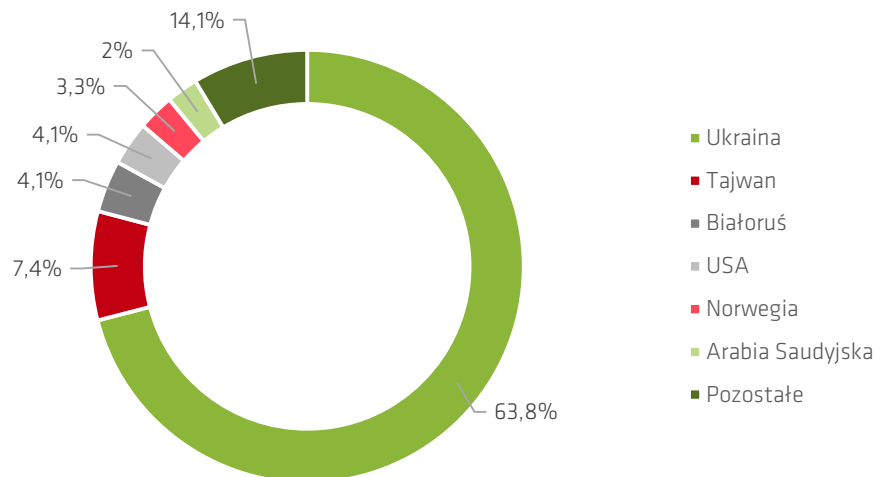
Wykres 8. Studenci zagraniczni na poszczególnych uczelniach w Lublinie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Wśród studentów zagranicznych największą grupę stanowią osoby pochodzące z Ukrainy (63,8%). Na drugim miejscu znajdują się obywatele Tajwanu (7,4%), dalej Białorusi (4,1%) oraz Stanów Zjednoczonych (4,1%). Wśród krajów pochodzenia studentów znalazły się również: Norwegia, Arabia Sudyjska, Kanada, Hiszpania, Wielka Brytania, Francja, Czechy, Słowacja, Rosja, Pakistan, Indie, Tajlandia i inne.

Wykres 9. Studenci zagraniczni w Lublinie w podziale na kraje pochodzenia

Ramka 10.
Studenci zagraniczni w Lublinie w roku akademickim 2015/2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Lublin.

Zwiększeniu umiędzynarodowienia uczelni służą międzynarodowe programy wymiany studenckiej. W roku akademickim 2015/2016 z możliwości studiowania lub odbywania praktyk za granicą

skorzystało 361 studentów, a na lubelskie uczelnie przyjechało 875 cudzoziemców. Najwięcej studentów wyjechało z KUL, UMCS i Politechniki Lubelskiej, a najpopularniejszymi uczelniami wśród studentów zagranicznych były Uniwersytet Medyczny i Politechnika Lubelska. Najważniejszymi programami wymiany wśród lubelskich studentów były Erasmus oraz jego kontynuacja – Erasmus+, z którego skorzystało ponad 80% wyjeżdżających. Pełne informacje o liczbie wyjeżdżających i przyjeżdżających uczestników wymiany studenckiej przedstawiono w tabeli 100.

Tabela 100. Liczba studentów korzystających z różnych form międzynarodowej wymiany studenckiej (trwających co najmniej jeden semestr)

	2014/2015		2015/2016	
	Wyjeżdżający	Przyjeżdżający	Wyjeżdżający	Przyjeżdżający
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	158	176	125	87
Katolicki Uniwersytet Lubelski	114	84	130	103
Politechnika Lubelska	175	294	53	320
Uniwersytet Medyczny	31	264	16	327
Uniwersytet Przyrodniczy	53	27	31	32
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	9	12	6	6

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych i Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Z programów wymiany międzynarodowej mogą korzystać nie tylko studenci, ale także pracownicy naukowcy lubelskich uczelni. Nauczyciele akademicki wyjeżdżają w celach naukowych, dydaktycznych, szkoleniowych i edukacyjnych, jak również w celu nawiązania kontaktów do realizacji wspólnych projektów międzynarodowych. W tabeli 101 przedstawiono informacje o wyjazdach zagranicznych w ramach programów Erasmus i Erasmus+. Największą aktywność pod tym względem wykazywała Politechnika Lubelska oraz Katolicki Uniwersytet Lubelski.

Tabela 101. Liczba pracowników naukowych korzystających z programów Erasmus i Erasmus+

	2014/2015		2015/2016	
	Wyjeżdżający	Przyjeżdżający	Wyjeżdżający	Przyjeżdżający
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	3	10	33	25
Katolicki Uniwersytet Lubelski	49	16	57	12
Politechnika Lubelska	91	30	83	45
Uniwersytet Medyczny	6	4	5	11
Uniwersytet Przyrodniczy	30	7	46	9
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	6	4	4	2

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych oraz Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Syntetycznych informacji o współpracy międzynarodowej lubelskich uczelni wyższych dostarcza ranking „Perspektywy” w części dotyczącej umiędzynarodowienia. W kalkulacji wskaźnika brane pod uwagę są takie kryteria jak: liczba programów studiów w językach obcych, liczba studiujących w językach obcych, liczba studentów cudzoziemców, liczba nauczycieli akademickich z zagranicy, popularność programów wymiany studenckiej oraz wielokulturowość środowiska studenckiego. Szczegółowe informacje o metodologii tej części rankingu zaprezentowano w ramce 11. W rankingu „Perspektywy 2016”, w którym wykorzystano dane za rok akademicki 2015/2016, w pierwszej pięćdziesiątce krajowych uczelni znalazły się: Uniwersytet Medyczny (miejsce 9.), Politechnika Lubelska (miejsce 10.), Uniwersytet Lubelski (miejsce 11.), Uniwersytet Przyrodniczy (miejsce 12.), Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji (miejsce 13.), Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (miejsce 14.), Wyższa Szkoła Nauk Społecznych i Humanistycznych (miejsce 15.), Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji (miejsce 16.), Politechnika Lubelska (miejsce 17.), Uniwersytet Medyczny (miejsce 18.), Uniwersytet Przyrodniczy (miejsce 19.), Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji (miejsce 20.).

sce 35.) oraz Katolicki Uniwersytet Lubelski (miejsce 39.). Informacja o wynikach uczelni w poprzednich edycjach rankingu znajduje się w tabeli 102.

W rankingu „Perspektywy 2016” umieszczone zostały uczelnie akademickie (publiczne oraz niepubliczne), które w roku akademickim 2015/2016 posiadały co najmniej jedno uprawnienie do nadawania stopnia doktora, min. 200 studentów studiów stacjonarnych oraz dorobek bibliograficzny. W Rankingu Uczelni Akademickich uwzględniono szkoły, które miały minimum dwa roczniki absolwentów i wzięły udział w badaniach ankietowych. Wynik najlepszy w ramach danego kryterium to 100 punktów. Pozostałe wyniki są wartościami względnymi odniesionymi do najlepszego wyniku w danym kryterium (np. wartość 64,5 oznacza, że dana uczelnia w tym kryterium wypracowała 64,5% wyniku najlepszej uczelni w danym kryterium).

W części „Umiejdzynarodowienie” brane były pod uwagę następujące kryteria (w nawiasie podano wagę kryterium zastosowaną w kalkulacji subindeksu „Umiejdzynarodowienie studiów”):

- **Programy studiów w językach obcych w roku akad. 2015/16** – parametr liczony jako suma programów studiów prowadzonych w językach obcych (4%);
- **Studiujący w językach obcych** – parametr mierzony liczbą studentów studiujących w językach obcych w roku akad. 2015/16 w odniesieniu do ogółu studentów (4%);
- **Studenci cudzoziemcy** – liczba studentów obcokrajowców w proporcji do ogólnej liczby studentów (3%);
- **Nauczyciele akademicki z zagranicy** – liczba nauczycieli akademickich cudzoziemców w stosunku do ogólnej liczby nauczycieli akademickich (1%);
- **Wymiana studencka (wyjazdy)** – liczba studentów wyjeżdżających w ramach wymiany zagranicznej, na co najmniej jeden semestr w roku akad. 2015/16, z wyeksponowaniem wyjazdów w ramach programu Erasmus, w proporcji do ogólnej liczby studentów (1%);
- **Wymiana studencka (przyjazdy)** – liczba studentów przyjeżdżających w ramach wymiany, na co najmniej jeden semestr w roku akad. 2015/16, z wyeksponowaniem przyjazdów w ramach programu Erasmus, w proporcji do ogólnej liczby studentów (1%);
- **Wielokulturowość środowiska studenckiego** – liczba krajów, z których pochodzi min. 10 studentów cudzoziemców (1%).

Ramka 11.
Metodologia
Rankingu
Akademickiego
Szkół Wyższych
„Perspektywy 2016” –
Umiejdzynarodowie-
nie

Źródło: Portal *Perspektywy*. Metodologia Rankingu Akademickiego Szkół Wyższych 2016.

Tabela 102. Pozycja lubelskich uczelni w rankingu „Perspektywy” według kryterium umiejdzynarodowienia

	2013	2014	2015	2016
Uniwersytet Medyczny	12	7	7	9
Politechnika Lubelska	41	35	46	35
Katolicki Uniwersytet Lubelski	40	39	38	39

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych na portalu „Perspektywy”.

Umiejdzynarodowienie lubelskich uczelni można osiągnąć poprzez **zatrudnianie nauczycieli akademickich (cudzoziemców)**. Właściwa polityka kadrowa w tym zakresie będzie owocowała wzmocnieniem transferu wiedzy, wymianą dobrych praktyk w zakresie badań i innowacji oraz podniesieniem potencjału naukowego uczelni. Podstawowe informacje o liczbie zatrudnionych nauczycieli akademickich w poszczególnych uczelniach zaprezentowano w tabeli 103. Najwięcej nauczycieli akademickich (cudzoziemców) zatrudniały: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej oraz Katolicki Uniwersytet Lubelski. W większości cudzoziemcy byli zatrudniani w formie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy. Na podstawie danych otrzymanych od uczelni można szacować, że w roku akademickim 2015/2016 na lubelskich uczelniach pracowało co najmniej 128 zagranicznych nauczycieli akademickich.

Tabela 103. Zatrudnienie nauczycieli akademickich – cudzoziemców na lubelskich uczelniach

	2014/2015	2015/2016
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	77	55
Katolicki Uniwersytet Lubelski	53	50
Politechnika Lubelska	6	6
Uniwersytet Medyczny	7	8
Uniwersytet Przyrodniczy	6	6
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	3	3
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	4	b.d.

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych i częściowy brak od Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

b.d. – brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Sześć lubelskich uczelni aktywnie **współpracowało z zagranicznymi ośrodkami naukowymi**.

W tabeli 104 przedstawiono informacje o całkowitej liczbie umów o współpracy z jednostkami zagranicznymi lubelskich uczelni obowiązujących w 2015 r. oraz o liczbie nowo zawartych umów, przekazane przez lubelskie uczelnie. Zakres realizowanej współpracy międzynarodowej obejmował m.in. prowadzenie wspólnych badań w naukach podstawowych i stosowanych, wymianę studentów i pracowników naukowych, realizację projektów mających na celu podniesienie jakości edukacji, udział w zjazdach naukowych czy wymianę wyników badań i informacji naukowych. Dwie uczelnie o najbardziej rozwiniętej współpracy wyszczególniły dodatkowo liczbę umów w ramach europejskiego programu Erasmus+, wspierającego mobilność akademicką i wymianę dobrych praktyk w perspektywie finansowej UE na lata 2014–2020.

Tabela 104. Liczba umów lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi

	Liczba obowiązujących umów ogółem (w tym Erasmus+)	Liczba umów zawartych w 2015 r. (w tym Erasmus+)
Politechnika Lubelska	524 (162)	43 (31)
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	405 (276)	51 (30)
Katolicki Uniwersytet Lubelski	207 (b.d.)	32 (b.d.)
Uniwersytet Przyrodniczy	22 (b.d.)	4 (b.d.)
Uniwersytet Medyczny	9 (b.d.)	2 (b.d.)

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych, Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji oraz Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji. Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji współpracuje z zagranicznymi ośrodkami akademickimi jednak nie wskazała liczby zawartych umów.

b.d. – brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Rozwoju lubelskich uczelni dokonano dzięki kontaktom międzynarodowym nie można mierzyć jedynie liczbą porozumień, gdyż osiągnięte korzyści zależą przede wszystkim od potencjału partnera oraz jakości realizowanej współpracy. Gromadząc informacje na potrzeby monitorowania realizacji *Strategii Lublin 2020* poproszono lubelskie uczelnie o wybranie pięciu partnerów – uznanych zagranicznych jednostek naukowych – oraz krótki opis zakresu współpracy. Zgromadzone informacje zaprezentowano w tabeli 105. Można wśród nich odnaleźć przykłady efektywnej współpracy badawczej, jak i szereg atrakcyjnych destynacji dla członków środowiska akademickiego korzystających z wymiany międzynarodowej. Uprawniony wydaje się więc wniosek, że umiędzynarodowienie uczelni nie jest celem samym w sobie, lecz przynosi wiele korzyści lubelskim uczelniom i studiującej młodzieży.

Tabela 105. Przykłady współpracy lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi

Partner	Zakres współpracy
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	
Uniwersytet w Bielefeld, Niemcy	W ramach współpracy utworzono nowe studia międzykierunkowe „Matematyka i Finanse” współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego – Program Operacyjny Kapitał Ludzki. Zorganizowano również staż studencki w wymiarze 120 h.
Moskiewski Państwowy Uniwersytet im. M.W. Łomonosowa, Rosja	Umowa ramowa o współpracy naukowej oraz akademickiej: podejmowanie działań sprzyjających wymianie naukowców, doktorantów oraz studentów wyższych lat studiów, rozwijanie współpracy naukowej w dziedzinach stanowiących wspólne pola zainteresowań, udzielanie wzajemnej pomocy w zwiększeniu kwalifikacji pracowników naukowych i wykładowców, wymiana doświadczeń o nowoczesnych metodach kształcenia, sprzyjanie wymianie publikacji oraz materiałów, organizowanie wspólnych sympozjów, seminariów oraz konferencji, tworzenie wspólnych projektów i programów naukowych.
Uniwersytet w Strasburgu, Francja	Współpraca Wydziału Matematyki, Fizyki i Informatyki UMCS z Wydziałem Fizyki i Inżynierii Uniwersytetu w Strasburgu (m.in. gościnne wykłady prof. dr hab. Jerzego Dudka z Uniwersytetu w Strasbourgu dla studentów i doktorantów Wydziału Matematyki, Fizyki i Informatyki oraz Wydziału Chemii UMCS).
Uniwersytet w San Paulo, Brazylia	Współpraca z Wydziałem Biologii i Biotechnologii (Zakład Biofizyki) w zakresie badań powiązań sygnałów bioelektrycznych z procesami fizjologicznymi, wymiana akademicka.
Państwowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki, Lwów, Ukraina	Współpraca w ramach wspólnie realizowanych projektów międzynarodowych: <i>Training on Alternative Dispute Resolution as an Approach for Ensuring of Human Rights</i> (7. Program Ramowy), <i>Informatics and Management: Bologna Style Qualifications Framework</i> (Program TEMPUS), <i>Integrated University Management System: EU Experience on NIS countries' ground</i> (Program TEMPUS); współorganizacja polsko-ukraińskich seminariów terenowych w ramach cyklu „Stratygraficzna korelacja lessów I osadów lodowcowych Ukrainy i Polski” (Zakład Geologii i Paleografii Wydziału Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej UMCS oraz Wydział Geografii Państwowego Uniwersytetu Lwowskiego im. Iwana Franki).
Uniwersytet Gannon, Pensylwania, USA	Współpraca w zakresie wymiany studentów Wydziału Ekonomicznego UMCS na podstawie Umowy o współpracy akademickiej. Zajęcia zaliczane w ramach studiów w USA są uznawane na Wydziale Ekonomicznym UMCS.
Katolicki Uniwersytet Lubelski	
Katolicki Uniwersytet w Lowanium, Belgia	Erasmus+, wymiana studentów i pracowników.
Uniwersytet de la Rioja, Hiszpania	Umowa bilateralna i Erasmus+, wymiana studentów i pracowników.
Uniwersytet Massachusetts Boston, USA	Umowa bilateralna i Erasmus+, wymiana studentów i pracowników.
Uniwersytet Rzymski „La Sapienza”, Włochy	Umowa bilateralna oraz umowa Erasmus+, wymiana studentów i pracowników.
Katolicki Uniwersytet Najświętszego Serca w Mediolanie, Włochy	Umowa bilateralna i Erasmus+, wymiana studentów i pracowników.
Politechnika Lubelska	
Uniwersytet Techniczny w Koszycach, Słowacja	Wymiana międzynarodowa w ramach Erasmus+; realizacja europejskiego projektu naukowego w ramach Horizon 2020 „NEWEX”. Udział w konferencjach naukowych, sympozjach, seminariach i innych spotkaniach. Prowadzenie wspólnych badań na temat historii wojskowości i nauki, szczególnie poświęconych sztuce wojennej, strategii, działaniom operacyjnym i taktycznym, kwestiom bezpieczeństwa, zasadom operacji wspierających pokój i zwalczaniu terroryzmu. Wymiana naukowych informacji i artykułów, publikacji i innych dokumentów publikowanych przez akademicką kadrę naukową i studentów. Wspólny udział w projektach naukowych UE i NATO.
Uniwersytet w Żylinie, Słowacja	Wymiana międzynarodowa w ramach Erasmus+.

Politechnika Queensland (QUT), Brisbane, Australia	Współpraca międzynarodowa w ramach naukowej umowy bilateralnej polega m.in. na: inicjowaniu nowych przedsięwzięć naukowych pomiędzy Wydziałem Nauki i Inżynierii, QUT i Wydziałem Inżynierii Środowiska, PL; zapraszaniu naukowców obu stron do brania udziału w kursach, konferencjach, seminariach, sympozjach itp.; wymianie pracowników i/lub studentów w celu prowadzenia badań naukowych będących przedmiotem obopólnego zainteresowania, głównie na poziomie wspólnych studiów doktoranckich; wymianie materiałów naukowych i publikacji w dziedzinach będących przedmiotem wspólnej potrzeby.
Łucki Narodowy Techniczny Uniwersytet, Łuck, Ukraina	Współpraca polegająca na: prowadzeniu wspólnych badań w naukach podstawowych i stosowanych, w tym organizowaniu staży naukowo-pedagogicznych wykładowców i doktorantów; wymianie pracowników naukowych w celu prowadzenia badań i wykładów; wymianie studentów, w tym 55 studentów z Łucka na PL; organizacji studiów pozwalających na uzyskanie podwójnego dyplomu; udziale w zjazdach naukowych (konferencjach, sympozjach, programach kulturowych i sportowych), organizowanych przez obie strony; wymianie wyników badań, programów nauczania, publikacji i innych informacji naukowych w zakresie nowych technologii informacyjnych.
Kazachstański Narodowy Uniwersytet im. Al-Farabi, Ałmaty, Kazachstan	Współpraca w zakresie wspólnego przygotowania licencjatów, inżynierów i doktorów, organizowaniu 2-tygodniowych staży naukowo-badawczych prowadzonych przez Instytut Informatyki Politechniki Lubelskiej.
Uniwersytet Medyczny	
Gulf Uniwersytet Medyczny, Zjednoczone Emiraty Arabskie	Współpraca w zakresie Partnerskiego Programu Studiów Medycznych w języku angielskim, gdzie pierwsze trzy lata kształcenia w zakresie nauk przedklinicznych prowadzi GULF, Ajman ZEA, a UM w Lublinie będzie kształcił studentów przez następne trzy lata, realizując efekty kształcenia w zakresie nauk klinicznych. Studenci po ukończeniu studiów otrzymają tytuł lekarza.
Katolicki Uniwersytet w Lowanium, Belgia	Współpraca w zakresie wymiany studentów, doktorantów oraz pracowników, jak również w realizacji wspólnych projektów naukowych.
Uniwersytet Medyczny w Wenzhou, Chiny	Współpraca w zakresie wymiany studentów, doktorantów oraz pracowników, jak również w realizacji wspólnych projektów naukowych.
Hamamatsu University School of Medicine, Japonia	Współpraca w zakresie wymiany studentów, doktorantów oraz pracowników, jak również w realizacji wspólnych projektów naukowych.
Uniwersytet w Innsbrucku, Austria	Współpraca w zakresie wymiany studentów, doktorantów oraz pracowników, jak również w realizacji wspólnych projektów naukowych.
Uniwersytet Przyrodniczy	
Rolnicze Centrum Badawcze w Gambroux, Belgia	Współpraca w zakresie badania technik ochrony roślin. Efektem współpracy było wiele publikacji naukowych wydanych w czasopiśmie krajowych i zagranicznych. Kolejnym obszarem współpracy były badania opryskiwaczy rolniczych będących w użyciu.
Państwowy Naukowo-Badawczy Instytut Kontroli Preparatów Weterynaryjnych i Dodatków Paszowych we Lwowie, Ukraina	Efektem współpracy był cykl wspólnych publikacji. Jej częścią była także wymiana naukowców i studentów oraz organizacja 3 wspólnych konferencji naukowych.
Uniwersytet Medycyny Weterynaryjnej i Farmacji w Koszycach, Słowacja	Współpraca dotycząca takich zagadnień jak: stan sanitarny obiektów a dobrostan zwierząt, zagrożenia chemiczne i biologiczne w pomieszczeniach inwentarskich a zdrowie ludzi i zwierząt, nowe metody dezynfekcji i ich zastosowanie w produkcji zwierzęcej – zagrożenia dla ludzi i zwierząt, ocena poziomu dobrostanu i higieny w fermach hodowlanych jako wymierny wskaźnik zdrowia i produktywności zwierząt, metody redukcji zanieczyszczeń (chemicznych i biologicznych) w powietrzu pomieszczeń inwentarskich, monitorowanie parametrów mikrobiologicznych i chemicznych wody oraz ścieków po zastosowaniu dostępnym dezynfektyków.
Uniwersytet Rolniczo-Techniczny w Mińsku, Białoruś	Realizacja wspólnych projektów i konferencji naukowych, których efektem było m.in. osiem publikacji w czasopiśmie krajowych i międzynarodowych.
Narodowy Uniwersytet Leśno-Techniczny Ukrainy we Lwowie, Ukraina	Realizacja wspólnych projektów i konferencji naukowych, których efektem były m.in. dwie konferencje oraz dziewięć publikacji w czasopiśmie krajowych i międzynarodowych.
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	
Uniwersytet Alicante, Hiszpania	Realizacja wspólnych projektów badawczo wdrożeniowych.

Instituto Superior da Maia, Portugalia	Realizacja wspólnych projektów badawczo wdrożeniowych.
Uniwersytet w Huelva, Hiszpania	Realizacja wspólnych projektów badawczo wdrożeniowych.
Uniwersytet Witolda Wielkiego, Litwa	Realizacja wspólnych projektów badawczo wdrożeniowych.
Łucki Uniwersytet Techniczny, Ukraina	Realizacja wspólnych projektów badawczo wdrożeniowych.

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych oraz od Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Konkretną, a zarazem najbardziej wartościową formą współpracy międzynarodowej, są **projekty badawcze realizowane wspólnie z zagranicznymi jednostkami naukowymi** (w tym z uczelniami). Ich realizacja stwarza możliwość nawiązania kontaktów z najlepszymi naukowcami i uczelniami na świecie, daje okazję do wymiany doświadczeń i zapoznania się z dobrymi praktykami (np. w zarządzaniu projektami, budowaniu zespołów badawczych czy komercjalizacji wyników badań), umożliwia przeniesienie na krajowy grunt innowacyjnych rozwiązań i wyników prac badawczych, a także buduje prestiż i uznanie uczelni na forum krajowym i międzynarodowym. Informacje o liczbie projektów realizowanych w 2015 r. zaprezentowano w tabeli 106. Na lubelskich uczelniach realizowano około 50 międzynarodowych projektów badawczych, a największą aktywnością w tym zakresie odznaczały się: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski i Uniwersytet Medyczny.

Tabela 106. Liczba międzynarodowych projektów badawczych realizowanych przez lubelskie uczelnie

	Liczba projektów realizowanych Ogółem w 2014 r.	Liczba projektów rozpoczętych w 2014 r.	Liczba projektów realizowanych ogółem w 2015 r.	Liczba projektów rozpoczętych w 2015 r.
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	29	2	29	2
Katolicki Uniwersytet Lubelski	8	5	8	5
Politechnika Lubelska	2	b.d.	2	b.d.
Uniwersytet Medyczny	9	2	9	2
Uniwersytet Przyrodniczy	1	0	b.d.	b.d.
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	3	0	3	0

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych, Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji i częściowy brak od Uniwersytetu Przyrodniczego.

b.d. – brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Wzmocnieniu pozycji Lublina jako atrakcyjnego ośrodka kształcenia dla studentów zagranicznych służy także współpraca Urzędu Miasta z lubelskimi uczelniami. Odpowiedzią na rosnącą mobilność akademicką jest projekt *Study in Lublin*, który jest ukierunkowany na wspieranie lubelskich uczelni w pozyskiwaniu studentów spoza naszego kraju. Projekt jest połączony z portalem informacyjnym, na którym potencjalni studenci mogą znaleźć wszystkie interesujące ich informacje: od oferty edukacyjnej, przez programy stypendialne, po praktyczne porady dotyczące niezbędnych formalności i organizacji pobytu. Informacje te zamieszczane są w czterech językach: polskim, angielskim, ukraińskim i rosyjskim. W ramach projektu kilka razy w roku organizowane są spotkania z młodymi ludźmi w Polsce i za granicą. Przedstawiciele Urzędu Miasta Lublin i lubelskich uczelni prezentują ofertę edu-

kacyjną zarówno na targach edukacyjnych, jak i na spotkaniach zorganizowanych w szkołach, Domach Polskich i konsulatach, uczelniach, a nawet wynajętych salach kinowych. W 2015 r. reprezentacja Lublina była obecna na targach edukacyjnych w Bostonie (USA), Kijowie i Lwowie (Ukraina), Erewaniu (Armenia), Mińsku (Białoruś), Wilnie (Litwa) oraz Istambule (Turcja). Działania podejmowane w projekcie służą także wyjściu naprzeciw potrzebom studentów zagranicznych, którzy znaleźli się już w Lublinie. Działania polegały m.in. na udzielaniu pomocy w legalizacji pobytu i procedurze meldunkowej, w wyszukaniu stancji studenckich lub miejsca w akademikach, czy prowadzeniu spacerów „Lublin z duszą” dla studentów zagranicznych. Warto zwrócić uwagę, że zaangażowanie Urzędu Miasta Lublin na rzecz zagranicznych studentów zostało docenione nagrodą podczas IV Forum ds. Lokalnych Polityk Migracyjnych we Wrocławiu¹²⁰.

Od 2013 r. Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin realizował projekt **EU-niverCities**¹²¹. Miał on na celu tworzenie warunków niezbędnych dla rozwoju uczelni poprzez rozwijanie infrastruktury technicznej, pobudzanie życia kulturalnego, przedsiębiorczości i umiędzynarodowienia, a także rozwijanie współpracy miasta z uniwersytetami na rzecz zrównoważonego rozwoju gospodarki oraz lokalnej społeczności. Wspólnie z Lublinem udział w projekcie wzięło 9 miast: Delft (Holandia) – miasto wiodące, Akwizgran (Niemcy), Aveiro (Portugalia), Gandawa (Belgia), Lecce (Włochy), Linköping (Szwecja), Magdeburg (Niemcy), Tampere (Finlandia) i Warna (Bułgaria). W 2015 r. w Delft odbyło się spotkanie partnerów projektu pt. „EUniverCities – partnerstwo miasto–uniwersytet na rzecz rozwoju zrównoważonych gospodarek i społeczności miejskich”. W ramach projektu reprezentanci Urzędu Miasta Lublin uczestniczyli w spotkaniach z zagranicznymi partnerami. Wytyczone cele omawiano także z lokalnymi grupami wsparcia zorientowanymi wokół tematów takich jak: tworzenie przestrzeni publicznej dla studentów, zatrzymywanie talentów w Lublinie oraz budowanie platformy komunikacji między miastem, a uniwersytetami. Projekt zakończył się raportem „City & University: A Symphony for Progress” wydanym w marcu 2015 r..

Nazwa beneficjenta	Gmina Lublin
Partner wiodący	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Partner	Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Źródło finansowania	Erasmus+
Całkowita wartość projektu	160 406 euro
Wartość dofinansowania	156 415 euro
Termin realizacji projektu	01.09.2014–31.08.2016 r.
Strona internetowa programu	erasmusplus.org.pl

Kolejnym projektem akademickim w zakresie umiędzynarodowienia jest projekt **Europejski Uniwersytet Wschodni**, złożony w konkursie ogłoszonym przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji w ramach Programu Erasmus+, Akcja 2 Partnerstwa Strategiczne. Projekt był realizowany przez Gminę Lublin w partnerstwie z 3 uniwersytetami lubelskimi: Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej, Politechniką Lubelską oraz 2 uniwersytetami zagranicznymi: litewskim Uniwersytetem Mykolo Romerio z Wilna oraz słowackim Katolickim Uniwersytetem

¹²⁰ Więcej informacji na ten temat zaprezentowano w części A.3. raportu.

¹²¹ Wcześniej projekt ten był realizowany przez Kancelarię Prezydenta Urzędu Miasta Lublin.

w Rużomberku. Celem projektu była promocja Lublina jako miasta akademickiego, współpraca Gminy Lublin z uniwersytetami, pozyskanie dobrych praktyk na rzecz tworzenia oferty edukacyjnej i pozaedukacyjnej dla studentów z krajów Partnerstwa Wschodniego, a także wsparcie polityk uczelni lubelskich w zakresie pozyskiwania studentów zagranicznych oraz kształcenia na kierunkach dopasowanych do potrzeb potencjalnych pracodawców w Lublinie oraz krajach PW.

Najważniejsze działania projektu sprowadziły się do:

- badań potrzeb studentów z krajów PW studiujących w Lublinie,
- badań motywacji potencjalnych studentów z krajów PW do studiowania w Lublinie,
- badań istniejących rozwiązań i dobrych praktyk dotyczących oferty dla studentów zagranicznych,
- pozyskania dobrych praktyk partnerów zagranicznych,
- opracowania publikacji zbiorczej zawierającej kompleksowe rozwiązania poprawiające ofertę studiowania w Lublinie dla studentów z krajów PW,
- opracowania przez każdą z lubelskich uczelni zaangażowanych w projekt nowych kierunków studiów I, II, III stopnia, specjalizacji lub studiów podyplomowych skierowanych do studentów z krajów PW,
- stworzenia strony internetowej projektu i przygotowania materiałów promocyjnych.

Dnia 20 marca 2015 r. odbyło się pierwsze spotkanie partnerów projektu. Dzięki prezentacji wszystkich obecnych na spotkaniu instytucji, partnerzy zapoznali się z profilem działalności, specyfiką i potencjałem wszystkich instytucji partnerskich. Ponadto przedyskutowano działania projektowe, ich cele, założenia, harmonogram oraz stan zaawansowania ich realizacji. Skupiono się przy tym na organizacji pierwszej wizyty studyjnej z warsztatami, która odbyła się w dniach 10–16 maja i wzięli w niej udział przedstawiciele wszystkich partnerów projektu z Lublina, Wilna i Rużomberku. Kolejne warsztaty odbyły się w Wilnie w dniach 13–19 września. W dniach 22–28 listopada 2015 r. miało miejsce ostatnie, trzecie już spotkanie, tym razem w słowackim Rużomberku. Oprócz warsztatów przeprowadzono szereg badań dotyczących motywacji studentów z zagranicy, ich satysfakcji ze studiowania w Lublinie, istniejących rozwiązań i dobrych praktyk, których wyniki zaprezentowano w raporcie podsumowującym we wrześniu.

Obecność studentów zagranicznych w Lublinie daje wiele korzyści. Łączne przychody uczelni z tytułu wpływów od studentów – cudzoziemców wyniosły ok. 74 mln zł, przy czym blisko 3/4 przychodów przypada na Uniwersytet Medyczny w Lublinie. Dzięki wzrostowi liczby studentów zagranicznych, w roku akademickim 2015/2016, w stosunku do poprzedniego roku, wpływy uczelni zwiększyły się o ok. 11 mln zł rocznie. Studenci generują także popyt na wiele dóbr i usług – wynajmują mieszkania, korzystają z przejazdów komunikacją miejską i taksówkami, są klientami punktów xero, sklepów, punktów gastronomicznych, kin, teatrów czy centrów kultury. Na podstawie wyników badań ankietowych szacuje się, że wydatki studentów na konsumpcję w roku akademickiego 2015/2016 wyniosły

ponad 86 mln zł¹²². Obok efektów finansowych należy także dostrzegać korzyści niematerialne: rywalizowanie o zagranicznych studentów wpływa na podnoszenie jakości edukacji akademickiej, a studenci polscy dzięki obcokrajowcom poznają inne kultury i style życia.

Podsumowując realizację celu *D.1. Umiejdzynarodowienie uczelni* należy podkreślić ogromny potencjał lubelskich ośrodków akademickich w tym zakresie, co pozytywnie oddziałuje na rozwój całego miasta. O istnieniu tego potencjału świadczy zarówno najwyższy odsetek studentów zagranicznych wśród polskich miast, jak i bliskość Ukrainy, predestynująca Lublin do roli najważniejszego centrum akademickiego dla osób tej narodowości. Rosnące umiejdzynarodowienie jest osiąganę również dzięki wykorzystaniu przez studentów i pracowników uczelni różnych form wymiany międzynarodowej, przede wszystkim w ramach programów Erasmus i Erasmus+. Rosnący napływ studentów zagranicznych jest efektem nie tylko aktywności poszczególnych uczelni, ale także projektu Urzędu Miasta *Study in Lublin*, który pozwolił na skoordynowanie działań promocyjnych wielu interesariuszy. Lubelskie uczelnie starają się wykorzystać szanse wynikające z rosnącego umiejdzynarodowienia, o czym świadczy nie tylko rosnąca liczba studentów zagranicznych, ale także zawieranie kolejnych porozumień o współpracy z zagranicznymi jednostkami naukowymi. Na umiejdzynarodowienie lubelskich uczelni składa się zatrudnianie ok. 128 nauczycieli akademickich – cudzoziemców i udział w ok. 50 międzynarodowych projektach badawczych.

Kierunkiem dalszych działań w tym zakresie powinno być przede wszystkim zwiększenie liczby międzynarodowych projektów badawczych. Rosnącemu umiejdzynarodowieniu będzie sprzyjało również kontynuowanie działań promujących Lublin i lubelskie ośrodki akademickie, rozszerzanie oferty uczelni w językach obcych oraz dalsze umiejdzynarodowienie kadry akademickiej. Ponadto, specyficzne potrzeby studentów – cudzoziemców powinny wpływać na funkcjonowanie nie tylko samych uczelni, ale również różnych instytucji miejskich. Odpowiednie działania w tym zakresie stwarzają szansę zatrzymania w mieście utalentowanych młodych ludzi kończących studia i pozyskania wartościowych pracowników i mieszkańców miasta.

¹²² Szacunek własny na podstawie wyników badania: M. Lipowski, R. Furtak, *Analiza ilościowa i jakościowa ekonomiczno-społecznych uwarunkowań akademickości miasta Lublin. Raport z badań*, Fundacja Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2013.

D.2. Symbioza z otoczeniem

Ustawa o szkolnictwie wyższym¹²³ czyni współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym formalnym zadaniem uczelni. Przedsiębiorczość i aktywne działania na rzecz komercjalizacji wiedzy stały się kolejnym, po edukacji i badaniach, elementem misji uniwersytetów, ponieważ współczesne rezerwy rozwojowe kryją się w kontaktach międzysektorowych i interdyscyplinarnych. Chęć współpracy z uczelniami wyraża wielu interesariuszy z takich kręgów, jak samorząd, oświata, biznes czy kultura. Dzięki wzmacnianiu i rozszerzaniu tej współpracy, akademicki charakter Lublina może wejść w konkretny, społecznie użyteczny wymiar, gdyż w budowaniu dobrobytu społeczności lokalnej miasta ważna rola przypada nie tylko społecznie odpowiedzialnemu biznesowi, ale także społecznie odpowiedzialnym uczelniom. Analizując realizację *celu D.2. Symbioza z otoczeniem* posłużono się wskaźnikami opisowymi i ilościowymi. Zasadniczą treścią rozdziału jest analiza współpracy uczelni z biznesem, miastem i innymi lubelskimi uczelniami, ze wskazaniem głównych obszarów kooperacji i przykładów dobrych praktyk w tym zakresie. Zaprezentowano również liczbę zgłoszeń uczelni do Urzędu Patentowego oraz liczbę uzyskanych patentów i praw ochronnych.

Podstawą oceny stopnia rozwoju współpracy na płaszczyźnie **uczelnie-biznes** może być analiza projektów realizowanych między tymi podmiotami. Na podstawie danych nadesłanych przez lubelskie uczelnie można stwierdzić, że najwięcej projektów we współpracy z otoczeniem biznesowym realizowały: Uniwersytet Przyrodniczy (28), Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji (15) i Uniwersytet Medyczny (11), a w dalszej kolejności – Katolicki Uniwersytet Lubelski (7) i Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (6). Standardowe obszary współpracy między nauką a biznesem obejmują organizację praktyk studenckich, staży zawodowych z możliwością zatrudnienia, ustalanie tematów prac inżynierskich, magisterskich i doktorskich oraz organizację wspólnych prezentacji, sympozjów i konferencji. Wiele inicjatyw wykracza jednak poza tak określony zakres współpracy. Gromadząc informacje na potrzeby monitorowania realizacji *Strategii Lublin 2020* poproszono lubelskie uczelnie o zaprezentowanie do trzech najważniejszych ich zdaniem projektów w zakresie współpracy nauka-biznes. Zgromadzone informacje zostały zaprezentowane w tabeli 107. Dokumentują one, że lubelskie uczelnie mają potencjał do realizacji badań stosowanych i wdrożeniowych, które przyczyniają się nie tylko do rozwoju samych uczelni, ale również do wzrostu innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw z Lublina i regionu.

Tabela 107. Najważniejsze projekty lubelskich uczelni realizowane we współpracy z otoczeniem biznesowym

Tytuł projektu	Krótki opis/efekty projektu
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II	
Komercjalizacja wynalazku	Współpraca z przedsiębiorstwami w zakresie wdrożenia wyników badań naukowych z zakresu chemii organicznej.
Lubelski Uniwersytet Kompetencji	Współpraca z pracodawcami w zakresie podnoszenia kompetencji studentów i absolwentów na rynku pracy.
Optymalizacja procesu produkcji wołowiny w Polsce	Przeprowadzenie prac w zakresie modelowania i optymalizacji procesu produkcji wołowiny zgodnie ze strategią „od widelca do zagrody”.

¹²³ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365 z późn. zm. W 2018 r. akt został uchylony w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U.2018.1668 t.j. z późn.zm.

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	
Prace badawczo-rozwojowe nad technologią produkcji i kierunkami zastosowań nowych typów materiałów otrzymanych na bazie popiołów lotnych	Celem projektu jest opracowanie dokumentacji technicznej i budowa (w ramach II części programu GEKON) demonstracyjnej instalacji do syntezy zeolitów z popiołów lotnych w skali przemysłowej. Pozwoli to na otrzymanie nowych produktów mogących znaleźć szerokie zastosowanie w usuwaniu zanieczyszczeń ze środowiska. Dodatkowo w pracach nad projektem zostaną wskazane kierunki wykorzystania zarówno zeolitów, jak i kompozytów zeolito-chitozanowych do usuwania jonów metali ciężkich, radionuklidów, fenoli, barwników oraz konstrukcji barier geochemicznych, w efekcie czego uzyskane zostaną wymierne korzyści ekologiczne i środowiskowe. Projekt realizowany w partnerstwie z Aleph Polska Sp. z o.o., Francuską Izbą Przemysłowo-Handlową w Polsce i Gminą Lublin.
Opracowanie stałego i efektywnego łącza POF ze standardowymi światłowodami	Projekt zakładał opanowanie technologii wykonywania stałych złączy włókien polimerowych (POF) zarówno z innymi włóknami tego typu jak i włóknami krzemionkowymi (SOF). POF o różnej konfiguracji, w tym: mikro-strukturalne, uczulone do zapisu siatek Bragga, pracujące w szerokim zakresie widmowym, stanowią strategiczny obszar rozwoju fotoniki w perspektywie 2030 r. Zgodnie z obowiązującymi scenariuszami będą powszechnie wykorzystywane zarówno do krótkodystansowej (do 300 m) transmisji informacji, jak i w tanich układach czujnikowych. W ramach projektu opanowane będzie wykonywanie połączeń na bazie struktur POF opracowanych jako bazowe przez jednego z konsorcjantów – lidera krajowego w wytwarzaniu włókien światłowodowych, także POF.
Zaawansowane struktury światłowodów fotonicznych dla innowacyjnych sieci telekomunikacyjnych	Celem projektu było opracowanie i wytworzenie całkowicie nowego produktu, który swymi parametrami ma przewyższać obecnie dostępne na rynku rozwiązania. W ramach projektu zostanie opracowany nowy typ struktury światłowodowej wytworzonej przy wykorzystaniu odpowiednio dostosowanych materiałów (w tym polimerów) o parametrach, które jak dotąd nie zostały osiągnięte przez żadne inne tego rodzaju włókna.
Politechnika Lubelska	
Założenia i zakres wyznaczania wielkości zwarciovych oraz wykorzystywane w tym celu modele, w związku ze zmianami zachodzącymi w KSE	W ramach wykonanej pracy Politechnika Lubelska wskazała teoretyczne i praktyczne sposoby rozwiązania problemów obliczeń zwarciovych, które pojawiają się w związku z wprowadzeniem do systemu elektroenergetycznego elementów nowego rodzaju lub tradycyjnych elementów o parametrach różniących się istotnie od spotykanych dotychczas. Wykazano także, że programy komputerowe SCC oraz SCC Wind dają możliwość adaptacji do realizacji nowych funkcji obliczeniowych wynikających z przeprowadzonych rozważań i analiz. Omawiana praca realizowana była w pięciu etapach.
Opracowanie technologii produkcji szaf sterowniczych poprzez zastosowanie technik projektowania obwodów elektrycznych	Politechnika Lubelska opracuje nową technologię produkcji szaf sterowniczych poprzez zastosowanie zaawansowanych technik projektowania obwodów elektrycznych. HARTIMEX Sp. z o.o. prowadzi działalność w zakresie produkcji szaf sterowniczych i rozdzielczych. Szafy sterownicze są urządzeniami przeznaczonymi do sterowania pracą maszyny lub zespołu maszyn w ciągu technologicznym. Rezultatem wykonanej przez Politechnikę Lubelską pracy będzie opracowana nowa technologia produkcji szaf sterowniczych poprzez zastosowanie zaawansowanych technik projektowania obwodów elektrycznych.
Opracowanie konstrukcji układu doładowującego oraz układu zasilania w paliwo silnika ROTAX 912 ULS	Celem prac projektowych i rozwojowych była modyfikacja układu zasilania silnika ROTAX 912 ULS. Na podstawie opracowanych przez firmę Aviation Artur Trendak założeń przebudowy silnika przeprowadzono prace projektowe obejmujące między innymi dobór sprężarki, obliczenia układu wtryskowego, opracowanie kolektora dolotowego, opracowanie układu wtryskowego oraz kalibrację układu sterowania. Najważniejszymi cechami opracowanego projektu w stosunku do istniejących jest: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zwiększenie mocy silnika z 73,5 kW do około 100 kW bez zmiany prędkości maksymalnej silnika; ▪ Zwiększenie mocy realizowane poprzez doładowanie mechaniczne – sprężarka napędzana mechanicznie od wału korbowego a nie jak w większości przypadków turbosprężarką; ▪ Zastosowanie nowoczesnego układu zasilania w paliwo. Zastąpienie gaźników układem wtryskowym elektronicznie sterowanym. Opracowana modyfikacja stanowi podstawę do oferowanego przez firmę silnika iCOMPRESS.
Uniwersytet Medyczny	
Nowa generacja suplementów diety bazujących na drożdżach <i>Yarrowia lipolytica</i>	Projekt z firmą SKOTAN S.A. związany był z badaniami i rozwojem oraz docelową produkcją suplementów diety z przeznaczeniem dla ludzi na bazie posiadanych szczepów <i>Yarrowia lipolytica</i> .

<p>Otrzymywanie substancji leczniczych na bazie pochodnych pirazolu, mających zastosowanie w terapii i profilaktyce gruźlicy</p> <p>Badanie kohortowe wpływu zmiany terapii przewlekłego zakażenia wirusem zapalenia wątroby typu B (HBV) z innego analogu nukleot(z)ydowego na fumaran tenofoviru dizoproksylu (TDF) na włóknienie wątroby</p>	<p>Projekt badawczy z firmą Unilab (USA) o charakterze aplikacyjnym z zakresu otrzymywania substancji leczniczych na bazie pochodnych pirozolu mających zastosowanie w terapii i profilaktyce gruźlicy.</p> <p>Projekt z Firmą Gilead Sciences Poland Sp. z o.o. obejmował badania na pacjentach przyjmujących w ramach standardowej terapii rozpoczętej przed prowadzeniem badania produktu leczniczego Viread.</p>
Uniwersytet Przyrodniczy	
<p>Opracowanie innowacyjnej technologii wytwarzania mikrosond laserowych służących do diagnostyki nowotworowej</p>	<p>Celem projektu jest wzrost innowacyjności SDS Optic Sp. z o.o. poprzez opracowanie innowacyjnej technologii wytwarzania mikrosond laserowych. Projekt łączy w sobie dwie dziedziny nauki, czyli telekomunikację, w tym technologie światłowodowe oraz biotechnologię przemysłową w zakresie badań nad komórkami i procesami, które w nich zachodzą. W wyniku zrealizowanych prac B+R powstanie prototyp komercyjnego urządzenia, mikrosondy laserowej.</p>
<p>Modyfikacja kryterium selekcyjnego i programu hodowlanego stada zarodowego kur nieśnych</p>	<p>Celem projektu jest zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności materiału hodowlanego Messa poprzez efektywny transfer wiedzy i technologii z ośrodków badawczych do fermy zarodowej doskonalącej materiał genetyczny. Zostanie to osiągnięte poprzez dostosowanie programu hodowlanego kur nieśnych do aktualnych potrzeb oraz modyfikację dotychczasowego kryterium selekcyjnego. Planowane badania zostaną przeprowadzone w warunkach fermy zarodowej, uwzględniając trzy pokolenia rodów M55 i V44. W projekcie zostaną uwzględnione takie aspekty jak: poprawa jakości skorupy poprzez wykorzystanie niedestrukcyjnego, ultradźwiękowego pomiaru grubości skorupy, definicja nowego kryterium selekcyjnego uwzględniająca cechy behawioralne, ograniczenie przyrostu inbrodu i zastosowanie wielostopniowej selekcji. Przewidywane efekty realizacji projektu uwzględniają: zwiększenie postępu genetycznego, zmniejszenie nakładów pracy, zwiększenie zysku przy ograniczeniu kosztów oraz edukację studentów.</p>
<p>Opracowanie modelu ograniczenia strat żywności produkowanej metodami naturalnymi</p>	<p>Projekt zakłada poprawę życia społecznego poprzez ograniczenie strat żywności dzięki opracowaniu metod upraw naturalnych pozwalających uzyskać warzywa nadające się do przetwórstwa spożywczego i o wyższych niż w przypadku upraw konwencjonalnych parametrach przechowalniczych. Będzie to pierwsze kompleksowe rozwiązanie uwzględniające łącznie nawożenie, ochronę przed szkodnikami i chwastami bez użycia chemii dedykowane produkcji masowej. Dzięki temu nastąpi poprawa jakości życia poprzez eliminację przyczyn chorób cywilizacyjnych tj. raka.</p>
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	
<p>Umowa o współpracy z Lubelskim Parkiem Naukowo-Technologicznym S.A.</p>	<p>Budowanie realnego partnerstwa pomiędzy lubelskim biznesem a nauką, rozwój przedsiębiorczości akademickiej, wymiana doświadczeń, rozwijanie istniejącego potencjału badawczo-naukowego lubelskiego środowiska wyższych uczelni i instytutów, współpraca w zakresie realizacji badań naukowych, wspieranie i inicjowanie powiązań nauki i biznesu na terenie woj. lubelskiego</p>
<p>Centrum Edukacji Technicznej Haas</p>	<p>Podejmowanie wspólnych przedsięwzięć edukacyjno-prezentacyjnych dla studentów i lokalnego środowiska przedsiębiorców, podnoszenie poziomu kształcenia w zakresie programowania i eksploatacji obrabiarek sterowanych numerycznie.</p>
<p>Umowa o współpracy z Polskim Inkubatorem Technologii i Biznesu Sp. z o.o.</p>	<p>Udostępnianie własnego know-how w dziedzinie zarządzania innowacyjnego, organizacja szkoleń, współpraca w zakresie laboratoriów specjalistycznych.</p>

Źródło: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych i Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Dla rozwoju ekonomicznego i społecznego Lublina istotną rolę odgrywa również **współpraca między uczelniami a władzami samorządowymi**. Najważniejsze projekty charakteryzujące się wy-

stępowaniem sformalizowanej współpracy uczelni z samorządem zostały zaprezentowane w tabeli 108. Symbioza uczelni z otoczeniem przejawia się również aktywnościami o charakterze społecznym – organizowaniem różnych akcji charytatywnych, pomocy w ramach uniwersyteckiej studenckiej poradni prawnej czy logopedycznej, a także organizacji wydarzeń kulturalnych i sportowych. Współpraca uczelni z samorządami często ma także mniej formalny charakter, a nierzadko dotyczy obszarów innych powiatów województwa. Nie należy również zapominać o indywidualnym zaangażowaniu pracowników lubelskich uczelni w różne projekty realizowane przez miasto Lublin.

Tabela 108. Najważniejsze projekty realizowane wspólnie przez samorząd i lubelskie uczelnie

Tytuł projektu	Uczestnicy i krótki opis/efekty projektu
Study in Lublin	Projekt Study in Lublin jest realizowany przez Urząd Miasta Lublin we współpracy z ośmioma lubelskimi uczelniami. Szerszy opis projektu znajduje się w części <i>D.1. Umiędzynarodowienie uczelni</i> .
Lubelska Wyżyna IT	Lubelska Wyżyna IT to projekt realizowany przez Urząd Miasta Lublin we współpracy z lubelskimi uczelniami kształcącymi na kierunkach informatycznych. Szerszy opis projektu znajduje się w części <i>C.2. Rozwój sektora usług</i> .
Europejski Uniwersytet Wschodni	Projekt współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Erasmus+ i realizowany przez Gminę Lublin w partnerstwie z 3 uniwersytetami lubelskimi: Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej, Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, Politechniką Lubelską oraz 2 uniwersytetami zagranicznymi: litewskim Uniwersytetem Mykolo Romerio z Wilna oraz słowackim Katolickim Uniwersytetem w Ružomberku. Szerszy opis projektu znajduje się w części <i>D.1. Umiędzynarodowienie uczelni</i> .
UMCS dla rynku pracy i gospodarki opartej na wiedzy	Projekt był realizowany w okresie od 1 listopada 2010 r. do 31 października 2015 r. w partnerstwie pomiędzy Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej, Francusko-Polską Izbą Gospodarczą, ALEPH Polska oraz Gminą Lublin i współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS. Celem projektu była poprawa jakości oferty edukacyjnej Wydziału Humanistycznego, Wydziału Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej oraz Wydziału Politologii UMCS, oraz dostosowanie jej do potrzeb współczesnej gospodarki i rynku pracy. W ciągu pięciu lat zrealizowano założone cele i wskaźniki, w tym poszerzono ofertę Wydziałów o nowe specjalizacje i kierunki, przeszkolono i wyposażono w umiejętności praktyczne ponad 3 000 studentów i studentek Uniwersytetu, a także doposażono pracownie w nowoczesny sprzęt i specjalistyczne oprogramowanie. W ramach projektu współpracowano z blisko 500 przedsiębiorstwami z kraju i zagranicy oraz zrealizowano 10 wyjazdów studyjnych.
Lubelska Biblioteka Wirtualna	Projekt był realizowany w okresie od 1 marca 2010 r. do 31 marca 2015 r. Partnerami projektu były: Gmina Lublin (lider projektu), Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Medyczny, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego oraz Miasto Zamość. Projekt zakładał szeroką współpracę bibliotek i instytucji kultury Lublina oraz regionu w tworzeniu zasobów cyfrowych, a także mechanizmów łatwego i powszechnego do nich dostępu. Przedmiotem projektu było utworzenie internetowej platformy łączącej zasoby cyfrowe będące w posiadaniu bibliotek i instytucji kultury Lubelszczyzny oraz umożliwienie szybkiego i powszechnego do nich dostępu. Równie istotnym celem projektu było zabezpieczenie cennych dokumentów regionu i piśmienniczych zabytków kultury oraz promocja regionu i uczestników projektu. Dzięki realizacji inwestycji uruchomiono Lubelską Bibliotekę Wirtualną integrującą najważniejsze w regionie instytucje odpowiedzialne za gromadzenie i udostępnianie zasobów bibliotecznych i kulturowych Lubelszczyzny.
Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym	Projekt był realizowany w okresie od 1 września 2010 r. do 30 czerwca 2015 r. w partnerstwie z Gminą Lublin, Gminą Miejską Świdnik, Starostwem Powiatowym w Lubartowie oraz Starostwem Powiatowym w Kraśniku. Rezultatem projektu było opracowanie nowej koncepcji praktyk pedagogicznych przygotowanej w wyniku konsultacji z ekspertami i nauczycielami oraz szkolenia dla 340 nauczycieli szkół. Ponad 2 300 studentów odbyło praktyki i zostało wyposażonych w umiejętności niezbędne do pracy nauczyciela.

Tytuł projektu	Uczestnicy i krótki opis/efekty projektu
Lubelski Klaster Biotechnologiczny	Celem projektu jest stworzenie sieci współpracy oraz wymiany kontaktów, wiedzy i doświadczeń umożliwiającej efektywne połączenie i wykorzystanie wzajemnych potencjałów osób, przedsiębiorstw, jednostek naukowych i naukowo-badawczych, instytucji otoczenia biznesu oraz władz lokalnych i regionalnych dla wspólnego rozwoju, a także realizacja regionalnych, krajowych lub międzynarodowych projektów mających na celu rozwój i zwiększenie innowacyjności podmiotów działających w sektorach biotechnologii, biogospodarki, farmacji i ochrony środowiska, jak również wśród podmiotów świadczących usługi na ich rzecz. Cele te realizowane są m.in. poprzez inicjowanie i realizację wspólnych przedsięwzięć naukowych i gospodarczych z zakresu biotechnologii.
Lubelska Medycyna – Klaster Usług Medycznych i Prozdrowotnych	Projekt realizowany wspólnie z sześcioma lubelskimi uczelniami. Klaster Lubelska Medycyna – Klaster Usług Medycznych i Prozdrowotnych jest platformą współpracy w zakresie praktyki i nauk medycznych między uczelniami wyższymi, jednostkami naukowo-badawczymi, podmiotami leczniczymi, przedsiębiorcami, instytucjami otoczenia biznesu oraz jednostkami samorządu terytorialnego. Inicjatywę powołania Klastra podjęły Urząd Miasta Lublin i Uniwersytet Medyczny w styczniu 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta oraz informacji przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Kolejnym obszarem analizy jest **wzajemna współpraca lubelskich uczelni**. Niektóre z projektów inicjowanych przez władze samorządowe – jak *Study in Lublin*, *Lubelska Wyżyna IT*, *Lubelska Biblioteka Wirtualna* czy *Europejski Uniwersytet Wschodni*, pozwoliły na wzmocnienie kooperacji między poszczególnymi uczelniami dla osiągnięcia wspólnych korzyści. Choć wspólne projekty lubelskich uczelni wciąż nie są liczne, kilka inicjatyw zasługuje na szczególną uwagę.

Pierwszą z nich jest współpraca w ramach Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego, powstałego w 2005 r. z inicjatywy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie oraz Uniwersytetu Przyrodniczego. Partnerami Parku są także pozostałe uczelnie: Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Medyczny, Politechnika Lubelska, a także Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji oraz Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji. Misją Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego jest wspieranie rozwoju województwa lubelskiego poprzez stworzenie zinstytucjonalizowanej platformy dla współpracy lubelskich uczelni i biznesu. Realizując swoją misję LPNT współpracuje na wielu płaszczyznach z pracownikami naukowymi lubelskich uczelni, organizując przedsięwzięcia związane m.in. z popularyzacją takich zagadnień jak: komercjalizacja badań naukowych, przedsiębiorczość akademicka, spółki typu spin off i spin out.

Kolejnym przykładem współpracy lubelskich uczelni jest Lubelski Festiwal Nauki. Jego XII edycja odbyła się w dniach 19–25 września 2015 r. pod hasłem „Nauka drogą do Nobla”. Głównym organizatorem i koordynatorem prac był Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, a wśród współorganizatorów znalazły się także: Politechnika Lubelska, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Medyczny i Uniwersytet Przyrodniczy. W ramach XII edycji festiwalu przygotowano ponad 1130 projektów – w tym ok. 400 przystosowanych do potrzeb osób o różnym stopniu niepełnosprawności – pokazów i spotkań, w których wzięło udział blisko 35 tys. uczestników. Prezentacje, pokazy, wykłady, wystawy, ćwiczenia laboratoryjne i doświadczenia odbywały się nie tylko w Lublinie, ale także w Chełmie, Dęblinie, Ludwinie, Opolu Lubelskim, Puławach, Stalowej Woli i Tomaszowie Lubelskim.

Wśród przykładów współpracy lubelskich uczelni warto wskazać także na realizację projektu Ecotech-Complex przez konsorcjum uczelni z województwa lubelskiego i podkarpackiego (koordynatorem projektu jest UMCS), organizację Nocy Uniwersytetów 2015 (UMCS, UM i UP), wspólną realiza-

cję kierunku fizjoterapia przez Uniwersytet Medyczny i Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, współpracę m.in. Uniwersytetu Medycznego i Uniwersytetu Przyrodniczego w projekcie *Opracowanie innowacyjnej technologii wytwarzania mikrosond laserowych służących do diagnostyki nowotworowej* oraz podczas realizacji projektu *Metody i algorytmy obserwacji struktur i ich patofizjologii w modelach rekrutacji ostrej niewydolności oddechowej*. Ponadto współpraca np. w prowadzeniu badań naukowych czy organizacji konferencji odbywa się na szczeblu poszczególnych wydziałów, katedr czy indywidualnych pracowników lubelskich uczelni.

Dobrym wskaźnikiem efektów współpracy podejmowanej przez uczelnie z innymi instytucjami i podmiotami gospodarczymi byłaby liczba wdrożeń dostarczonych przez naukę. Niestety uczelnie nie gromadzą kompletnych i porównywalnych danych o liczbie wdrożeń, dysponując jedynie informacjami o liczbie **zgłoszeń do Urzędu Patentowego** (wynałzków, wzorów użytkowych, znaków towarowych i produktów leczniczych), a także o **uprawnieniach udzielonych przez Urząd Patentowy**. Informacje o osiągnięciach lubelskich uczelni zaprezentowano w tabelach: 109 i 110.

Tabela 109. Liczba wynalazków oraz wzorów i produktów obejmowanych prawami ochronnymi, zgłoszonych przez lubelskie uczelnie

	Wynałзки		Wzory użytkowe/znaki towarowe/produkty lecznicze lub środki ochrony roślin	
	2014/2015	2015/2016	2014/2015	2015/2016
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	8	8	2	1
Politechnika Lubelska	68 ¹	91 ²	36	25
Katolicki Uniwersytet Lubelski	2	1	0	0
Uniwersytet Medyczny	21	15	0	0
Uniwersytet Przyrodniczy	20	15	10	9

Uwagi: ¹ w tym 5 wynalazków Politechniki Lubelskiej zgłoszonych do Europejskiego Urzędu Patentowego.

² w tym 5 wynalazków Politechniki Lubelskiej zgłoszonych do Europejskiego Urzędu Patentowego.

Brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych i Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Tabela 110. Liczba patentów i praw ochronnych uzyskanych przez lubelskie uczelnie

	Patenty		Prawa ochronne	
	2014/2015	2015/2016	2014/2015	2015/2016
Politechnika Lubelska	82 ¹	89 ²	29	25
Uniwersytet Medyczny	19	15	0	0
Uniwersytet Przyrodniczy	10	4	1	6
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	3	6	4	2
Katolicki Uniwersytet Lubelski	1	0	0	0

Uwagi: ¹ w tym 2 patenty uzyskane przez Politechnikę Lubelską wydany przez Europejski Urząd Patentowy.

² w tym 1 patent uzyskany przez Politechnikę Lubelską wydany przez Europejski Urząd Patentowy.

Brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej, Wyższej Szkoły Nauk Społecznych, Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji i Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Największe dokonania w analizowanym obszarze ma Politechnika Lubelska. Na tle lubelskich uczelni pozytywnie wyróżnia się także Uniwersytet Medyczny. Warto zwrócić uwagę także na fakt, że w zestawieniu opracowywanym przez Urząd Patentowy RP, Politechnika była 4. podmiotem w kraju pod względem liczby zgłoszeń wynalazków i wzorów użytkowych oraz tak samo 4. podmiotem pod względem liczby uzyskanych patentów i praw ochronnych, natomiast Uniwersytet Medyczny zajął

pod tym względem 15. miejsce¹²⁴. Politechnika zajęła również pierwsze miejsce wśród uczelni krajowych w Rankingu „Perspektywy 2016” (za rok akademicki 2015/2016) w kategorii „Innowacyjność”, w której pod uwagę brano zarówno uzyskane patenty i prawa ochronne, jak i wielkość pozyskanych środków z UE, wartość sprzedanych licencji oraz liczbę utworzonych firm typu spin-off i spin-out. W tym samym rankingu 14. miejsce zajął Uniwersytet Medyczny, 18. miejsce – Uniwersytet Przyrodniczy, 24. miejsce – UMCS, a 44. miejsce – KUL.

Analiza uzyskanych informacji skłania do wniosku, że lubelskie uczelnie aktywnie współpracują zarówno z przedsiębiorstwami, jak i samorządem. Niemal w każdej uczelni można już wskazać wiele przykładów dobrych praktyk w tym zakresie, jednak – ze względu na skalę potencjalnych korzyści płynących z kooperacji z otoczeniem społeczno-gospodarczym, współpracę tą należy w dalszym ciągu wzmacniać. Czynnikiem korzystnie wpływającym na intensywność współpracy, zwłaszcza z sektorem przedsiębiorstw i innymi uczelniami – będzie rozwój infrastruktury badawczej i naukowej uczelni. Warto zwrócić uwagę, że już teraz lubelskie uczelnie mają znaczące osiągnięcia w obszarze innowacyjności. Wyzwaniem na przyszłość z pewnością pozostaje maksymalizacja korzyści z uzyskiwanych patentów i praw ochronnych poprzez zwiększenie udziału badań rozwojowych, celowych i zamawianych, a także poprzez wdrożenie jak największej liczby opatentowanych wynalazków. Wyzwaniem pozostaje wciąż wzmocnienie współpracy między lubelskimi uczelniami, konkurującymi o studentów w warunkach pogłębiającego się niżu demograficznego.

¹²⁴ *Raport roczny 2015*, Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2016, s. 19, 26.

D.3. *Genius loci* miasta uniwersyteckiego

Połączenie studiów z aktywnością kulturalną, społeczną i zawodową jest sposobem na odnalezienie się młodych ludzi w otaczającej rzeczywistości i wzbogacenie przyszłych kwalifikacji zawodowych oraz kompetencji społecznych i komunikacyjnych, nawyków uczestnictwa w kulturze. Przede wszystkim jednak takie zaangażowanie kształtuje charakter i pozytywne cechy relacji z innymi ludźmi – lojalność, szacunek i umiejętność współpracy. Elementy te pozwalają kształtować postawę obywatelską, ułatwiają zakorzenienie studentów i absolwentów w Lublinie, a także rozwijając ich osobiste długotrwałe fascynacje. To właśnie studenci zachęcają mieszkańców do aktywnego udziału w życiu kulturalnym miasta oraz wspierają społeczność lokalną. *Genius loci*¹²⁵ miasta uniwersyteckiego stanowi więc pożądany wymiar miasta i powinien na trwałe wpisać się w charakter Lublina, stanowiąc inspirację dla mieszkańców, biznesu, turystów – nie tylko dla studentów.

Oceniając realizację celu D.3. *Genius loci* miasta uniwersyteckiego posłużono się przede wszystkim wskaźnikami opisowymi. Wychodząc od relacji liczby studentów do liczby mieszkańców ogółem oraz liczbie studentów na poszczególnych uczelniach, analizie poddano najpierw ofertę praktyk i wolontariatu, a następnie ofertę kulturalno-edukacyjną w mieście dedykowaną lub organizowaną przez studentów.

O akademickim charakterze Lublina przesądza duża **liczba studentów w relacji do liczby mieszkańców**. Według stanu na koniec listopada 2015 r., młodzież studiująca w Lublinie stanowiła 19,7% mieszkańców, co stanowiło czwarty wynik wśród 66 polskich miast na prawach powiatu. W porównaniu do 2012 r. liczba osób studiujących w mieście uległa zmniejszeniu o 12,8% i w 2015 r. wyniosła 67,3 tys. (por. tabela 111). Zmniejszenie liczby studentów jest ogólnopolskim trendem wynikającym z wchodzenia w wiek studiowania kolejnych roczników niżu demograficznego, odczuwalnym także w innych miastach. Liczba studentów w Polsce w analogicznym okresie zmniejszyła się o 16,2%.

Tabela 111. Liczba studentów w stosunku do liczby mieszkańców

	2012	2013	2014	2015
Liczba studentów	77 173	71 913	69 658	67 315
Liczba mieszkańców	347 678	343 598	341 722	340 727
Stosunek liczby studentów do liczby mieszkańców (w %)	22,2%	20,9%	20,4%	19,7%

Uwagi: dane o liczbie studentów według stanu na dzień na 30 listopada, a o liczbie mieszkańców – według stanu na 31 grudnia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W roku akademickim 2015/2016 najwięcej młodych ludzi (31,9%) studiowało na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej (por. tabela 112). Na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim uczyło się 17,2% studentów, na Politechnice – 14,7%, Uniwersytecie Przyrodniczym – 12,7%, a Uniwersytecie Medycznym – 9,7%. Na prywatnych uczelniach naukę pobierało 13,8% – najwięcej w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji. W porównaniu z poprzednim rokiem akademickim liczba studentów minimalnie zwiększy-

¹²⁵ *Genius loci* (wym. genius loci, łac. duch opiekuńczy miejsca) – metafora całości czynników, które sprawiają, że subiektywnie dana przestrzeń, miejsce, wydaje się jedyna w swoim rodzaju (najczęściej w sensie pozytywnym). Termin ten bywa definiowany też jako synteza znaczeń i wartości kojarzonych z danym miejscem. Potrzeba użycia tego określenia w *Strategii Lublin 2020* wynika stąd, że czynniki decydujące o wrażeniu, jakie sprawia dane miejsce, są wyjątkowo trudne do zdefiniowania i heterogeniczne, natomiast ich skutki mają bardzo wymierny charakter, przekładając się na wizerunek, opinie, wybory życiowe (jeśli chodzi o wybór uniwersytetu) itd.

ła się wyłącznie w Wyższej Szkole Społeczno-Przyrodniczej. W pozostałych uczelniach liczba studentów zmniejszyła się. Największy spadek zanotowano w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji, na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz na Uniwersytecie Przyrodniczym.

Tabela 112. Liczba studentów studiujących na lubelskich uczelniach

	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	21 794	21 984	21 874
Katolicki Uniwersytet Lubelski	13 567	12 389	11 799
Politechnika Lubelska	10 640	10 341	10 095
Uniwersytet Medyczny	6 935	6 886	6 696
Uniwersytet Przyrodniczy	9 560	9 103	8 682
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	7 051	6 487	5 564
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	1 746	1 672	1 604
Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza	2 228	1 979	1 809
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	405	430	478

Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Uchwycenie akademickiego *genius loci* jakimikolwiek obiektywnymi miernikami, zwłaszcza o charakterze ilościowym, jest zadaniem niemożliwym do zrealizowania. Takie stanowisko zostało wyrażone w samej Strategii: poprzez przyjęcie metafory *genius loci* zaakcentowano istotną rolę wyjątkowo trudnych do zdefiniowania czynników, decydujących o subiektywnym wrażeniu, jakie sprawia dane miejsce. Wzmacnianiu akademickiego „ducha miejsca” może sprzyjać wiele różnorodnych działań zadeklarowanych w wielu obszarach *Strategii Lublin 2020*: od tworzenia infrastruktury przyjaznej studentom, np. rozwijania sieci transportu rowerowego, przez wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego z ofertą uwzględniającą akademicki charakter miasta, po działania samych uczelni np. w zakresie tworzenia oferty pozadydaktycznej zapewniającej możliwość rozwoju pasji i zainteresowań. W tej części raportu zwrócono uwagę na dwa rodzaje działań związanych z akademickim *genius loci*: ofertę praktyk i wolontariatu (w szczególności w Urzędzie Miasta Lublin) oraz ofertę kulturalną i edukacyjną tworzoną przez środowisko akademickie lub dedykowane dla tej grupy odbiorców.

Naturalnym działaniem władz Lublina w mieście akademickim jest stworzenie możliwości odbywania **praktyk i wolontariatu**, które umożliwią studentom zdobywanie praktycznych umiejętności. Urząd Miasta oferuje praktyki dla uczniów i studentów uczelni wyższych zgodne z profilem kształcenia. Liczba praktykantów i wolontariuszy, którzy zdobywają umiejętności zawodowe w Urzędzie Miasta Lublin, została przedstawiona w tabeli 113. W 2015 r. praktyki odbyło 200 studentów, a 15 osób współpracowało w formie wolontariatu. Największą grupę praktykantów stanowili studenci UMCS – 91 osób. Ponadto, praktyki realizowane są także w innych instytucjach miejskich takich jak: Miejski Urząd Pracy w Lublinie, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o., Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie czy miejskie instytucje kultury.

Tabela 113. Liczba praktykantów, stażystów i wolontariuszy w Urzędzie Miasta Lublin

	2013	2014	2015
Liczba praktykantów	226	245	200
Liczba staży	b.d.	b.d.	106
Liczba wolontariuszy	20	28	15

Uwagi: b.d. – brak danych.

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

Integracji studentów z otoczeniem społecznym i gospodarczym sprzyja **działalność uczelnianych biur karier**. Przekazane przez uczelnie informacje o liczbie ofert praktyk, stażu i wolontariatu w 2015 r. znajdują się w tabeli 114. Łącznie w 2015 r. do biur karier zgłoszono blisko 1 400 ofert praktyk, ponad 430 ofert staży i blisko 190 propozycji wolontariatu¹²⁶. Warto zauważyć, że są to propozycje dodatkowe względem obowiązkowych praktyk, koordynowanych na wydziałach poszczególnych uczelni.

Tabela 114. Liczba ofert praktyk, staży i wolontariatu zgłoszonych do biur karier lubelskich uczelni

	Praktyki		Staże		Wolontariat	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	252	380	116	171	50	50
Katolicki Uniwersytet Lubelski	684	696	107	105	65	71
Politechnika Lubelska	220	b.d.	193	b.d.	12	b.d.
Uniwersytet Medyczny	26	22	15	16	18	11
Uniwersytet Przyrodniczy	250	232	98	114	44	52
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	51	62	24	26	5	5
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	80	b.d.	40	b.d.	40	b.d.
Razem	1563	1392	593	432	234	189

Uwagi: brak informacji od Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej Wyższej Szkoły Nauk Społecznych; częściowy brak informacji od Politechniki Lubelskiej i Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.

b.d. – brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Analizując różne dodatkowe formy wspierania studentów w zdobywaniu praktycznych doświadczeń zawodowych warto przedstawić **wybrane działania uczelni**. UMCS posiadał umowę z 217 pracodawcami na realizację dodatkowych praktyk, nieobjętych programem studiów. Nieobowiązkowe praktyki są realizowane za pośrednictwem Biura Zawodowej Promocji Studentów i Absolwentów UMCS. KUL posiada umowy ze 104 pracodawcami na realizację dodatkowych praktyk. Na tej uczelni realizowanych jest również szereg dodatkowych inicjatyw, jak program płatnych staży „Najlepsi u Najlepszych” – realizowany we współpracy z prestiżowymi pracodawcami, a dedykowany wyróżniającym się studentom. Politechnika Lubelska wyróżnia się dużą liczbą wyjazdów na zagraniczne praktyki realizowane w ramach programów Erasmus i Erasmus+. W roku akademickim 2015/2016 zrealizowanych zostało 139 wyjazdów na takie praktyki, w tym 25 wyjazdów na praktyki absolwenckie. Studenci Uniwersytetu Medycznego co do zasady odbywają obowiązkowe praktyki w szpitalach klinicznych, aptekach i innych podmiotach, których działalność pozwala na sprawdzenie umiejętności nabytych podczas procesu kształcenia. Kształcenie praktyczne odbywa się na podstawie umów podpisywanych każdorazowo z podmiotami zewnętrznymi. W ofercie WSEI znajdują się – obok obowiązkowych praktyk zawodowych – także płatne staże trwające od 3 do 6 miesięcy. Od 2015 r. uczelnia nawiązuje współpracę z przedsiębiorstwami instytucjami i firmami z Lublina oraz województwa lubelskiego w zakresie organizacji zawodowych praktyk studenckich. Do końca roku akademickiego 2015/2016 podpisano 74 umowy o współpracy na ogólną liczbę 780 miejsc odbywani praktyk dla studentów WSEI. Na uczelni działa także Wolontariat WSEI, który zrzesza około 90 studentów. Człon-

¹²⁶ Należy jednak mieć świadomość, że niektórzy pracodawcy mogli zgłaszać tą samą ofertę do więcej niż jednego biura karier, dlatego rzeczywista liczba oferowanych miejsc będzie niższa.

kwie tej organizacji pomagają 7 placówkom społecznym oraz włączają się w ogólnopolskie akcje charytatywne.

Akademicki charakter miasta przejawia się także istnieniem wielu innych możliwości osobistego rozwoju dzięki istniejącej **ofercie kulturalnej i edukacyjnej**. Warto zwrócić uwagę na synergię z zawartym w *Strategii Lublin 2020* celem B.4. *Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*. Duża liczba studentów, aktywnie uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych i sportowych miasta i wnoszących bogactwo swoich gustów i upodobań, sprzyja podejmowaniu i rozwijaniu wielu działań opisanych już w obszarze B. *Przyjazność*. W części raportu poświęconej *genius loci* miasta akademickiego szczególną uwagę warto zwrócić na projekty organizowane przez środowisko akademickie (zwłaszcza samych studentów) oraz te dedykowane głównie studentom, dające im szansę wszechstronnego rozwoju również poza murami uczelni.

Spośród przedsięwzięć naukowych, w których organizację zaangażowali się studenci lubelskich uczelni, warto wskazać na „Noc Biologów” zorganizowaną przez Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej i Katolicki Uniwersytet Lubelski, podczas której prowadzone były warsztaty, wykłady i pokazy laboratoryjne. Celem spotkania było zainteresowanie zagadnieniami biologiczno-technologicznymi, a także przybliżenie zasad obowiązujących w świecie przyrody. Tematyka wykorzystania nowych technologii oraz połączenia biznesu ze światem nauki została poruszona podczas konferencji IT Academic Day zorganizowanej przez Koło Naukowe Informatyków KUL i Grupę KUL.NET. Konferencja o podobnej tematyce, jednak w nieco innej odsłonie odbyła się także na Politechnice Lubelskiej, a jej realizacji podjęli się studenci z Koła Naukowego Grupa.NET. Podczas tych wydarzeń zostały przedstawione kwestie związane z kształtowaniem pozycji na rynku IT, połączenia IoT i chmury, ponadto była możliwość rozmowy z zaproszonymi na konferencję ekspertami z dziedziny IT. Ważnym z punktu widzenia studentów i absolwentów Informatyki był Lubelski Dzień IT. Miał on charakter targów pracy, na którym wystawiało się aż 21 firm z branży IT. Przedstawiciele przedsiębiorstw zaprezentowali oferty praktyk, staży, a nawet pracy, uświadamiając przy tym studentów i absolwentów o swoich oczekiwaniach wobec potencjalnych pracowników. Pod patronatem honorowym wszystkich rektorów uniwersytetów lubelskich odbyła się VII Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa TYGIEL 2015 „Interdyscyplinarność kluczem do rozwoju”, której celem była integracja studentów, a także motywacja do tworzenia zespołów badawczych o charakterze wieloaspektowym. Pogłębienie wiedzy z zakresu m.in. pierwszej pomocy, wizażu, zasad dobrego zachowania było możliwe podczas VII edycji projektu szkoleniowego pt. „Akcja SUKCES” zorganizowanego przez Zarząd Uczelniany Samorządu Studentów UMCS. Absorbującym spotkaniem poruszającym tematykę innowacyjności człowieka, który jest fundamentem innowacyjnej firmy i gospodarki, była konferencja zorganizowana przez Studenckie Koło Innowacji – Transferu wiedzy do biznesu KUL. Poza wymienionymi powyżej spotkaniami naukowymi miało miejsce szereg spotkań i kongresów naukowych dotyczących niemniej inspirującej tematyki. Okazją do poznania języka polskiego wraz z elementami kultury polskiej był „Letni kurs języka polskiego”, zorganizowany przez Politechnikę Lubelską, skierowany w głównej mierze do zagranicznych studentów. Społeczność akademicka przygotowała również szereg konkursów: V Ogólnopolski Międzyuczeln-

niany Konkurs Oratorski, Ogólnopolski Konkurs Wiedzy o Integracji Europejskiej, a dla miłośników sportu II Turniej Piłki Nożnej o Puchar Rektora KUL oraz Grand Prix Lubelszczyzny w siatkówce plażowej.

Ważnym wydarzeniem dla miasta są „Lubelskie Dni Kultury Studenckiej”, integrujące studentów wszystkich uczelni wraz z mieszkańcami miasta, którzy chętnie włączają się w wydarzenia mające miejsce podczas trwania Dni. Kulturowy wymiar akademickości Lublina przejawiał się także w wydarzeniach teatralnych, filmowych, spotkaniach z muzyką. Kolejną sposobnością do integracji studentów z mieszkańcami miasta była „Noc Uniwersytetów” zainicjowana przez Uniwersytet Marii-Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Medyczny i Uniwersytet Przyrodniczy. Wydarzenie składało się z licznych konkursów, wykładów, koncertów i pokazów, a dla najmłodszych przewidziane były specjalne niespodzianki. Wielokulturowy wymiar Lublina unaocznia się podczas wydarzeń poświęconych innym kulturom. Przykładami tego typu spotkań są „Spotkanie z Gruzją” oraz „Dni Kultury Wschodnioeuropejskiej” zorganizowane przez UMCS, a także skierowane na przybliżenie kultury irlandzkiej i walijskiej „Celtic Day”, zorganizowane przez KUL. Spotkania te mają na celu przybliżyć i zaciekawić uczestników kulturą innych krajów, poprzez pokazy taneczne, filmy, poznanie języka, jak również degustację regionalnych potraw.

Rok 2015 dla Teatru Akademickiego UMCS był rokiem wyjątkowym, ponieważ Teatr doczekał się debiutanckiego spektaklu „Chimeryczny Lokator” na podstawie powieści Rolanda Topora. Nie można zapomnieć o XI Studenckim Festiwalu Teatralnym „Kontestacje” zorganizowanym przez studentów zrzeszonych przy Chatce Żaka. Festiwal ten jest formą alternatywnego sposobu wyrażenia artysty przez sztukę. Teatr Enigmatic KUL przygotował sztukę Marca Camoletti „Boeing Boeing czyli latające narzeczone” w reżyserii Alicji Jachiewicz-Szmidt.

Ważnym akcentem 2015 r. były wydarzenia muzyczne. Wśród nich należy wyróżnić 6. Edycję Chatki Blues Festival, XXIX Festiwal Piosenki Studenckiej i Turystycznej „BAKCYNALIA”, a także IV Ogólnopolski Festiwal Piosenki Artystycznej „Wschody”. Dla sympatyków kina otwarty został wachlarz możliwości. Kino studyjne Chatka Żaka wyselekcjonowało szereg nieszablonowych filmów o wysokiej jakości artystycznej. Spotkanie z kinem było możliwe m.in. podczas Repliki 8. Festiwalu Filmów Rosyjskich Sputnik nad Polską, Repliki 16. Letniej Akademii Filmowej, 22. Studenckich Konfrontacji Filmowych.

Warto podkreślić, że studenci pamiętali o osobach potrzebujących, dlatego chętnie włączali się w organizowanie pomocy. Przykładem może być udział w projekcie „Dwa wymazy & do bazy” promującym oddawanie komórek macierzystych i szpiku. Innym wydarzeniem jest 24. Koncert Noworoczno-Karnawałowy zorganizowany przez Formację Tańca Towarzyskiego Politechniki Lubelskiej GAMZA, Zespół Pieśni i Tańca Uniwersytetu Przyrodniczego JAWOR, a także Stowarzyszenie Miłośników Tańca. Dochód z koncertu został przeznaczony na wsparcie artystycznej terapii uczniów z Zespo-

łu Szkół Nr 4 w Lublinie¹²⁷. Ponadto lubelscy żakowie włączali się w szereg akcji charytatywnych, jak np. „Szlachetna Paczka”, „Wampiriada”, „Dar szpiku – Darem życia” czy „Zbiórka dla bezdomnych”.

Podsumowując wydarzenia z udziałem społeczności akademickiej w 2015 r., po raz kolejny, można było się przekonać, że Lublin jest miastem spotkania kultur, miastem nauki, miastem inspiracji, miastem zabaw i rozrywki, miastem otwartym na rozwijanie pasji i realizację inicjatyw studenckich. Wyrażone to zostało przez ilość zorganizowanych wydarzeń, jak i liczbę osób, która w nich uczestniczyła.

Ocena realizacji celu *D.3. Genius loci miasta akademickiego* jest zadaniem niezwykle trudnym ze względu na jego niemierzalny charakter. Fakt, że co piąty mieszkaniec Lublina jest studentem sprawia, że lubelscy żacy są i będą ważną grupą kształtującą charakter miasta. Analiza najważniejszych informacji o praktykach zawodowych potwierdza, że zapewnienie oferty praktyk dopasowanej do kierunku studiów, wraz z działalnością wyspecjalizowanych w tym zakresie biur karier, stało się obecnie standardem na lubelskich uczelniach. Wydaje się jednak, że wykształcenie akademickiego *genius loci* Lublina jest obecnie przede wszystkim efektem niezwykle bogatej oferty kulturalnej dla studentów i wieloaspektowej aktywności samych studentów, z której czerpią także pozostali mieszkańcy. Atrakcyjność Lublina jako miejsca studiowania jest determinowana także przez wiele innych czynników wskazanych i opisanych w pozostałych częściach *Strategii Lublin 2020*, przede wszystkim w obszarze *B. Przyjazność*.

¹²⁷ Opracowano na podstawie informacji zawartych na stronach internetowych [Centrum Kultury w Lublinie](#), [Akademickiego Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”](#), [KUL](#), [UMCS](#), [PL](#), [UP](#) i portalu [studentnews.pl](#).

D.4. Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie

Społeczna odpowiedzialność miasta akademickiego (czyli wspólnie miasta i uczelni) przejawia się troską o młodych ludzi, którzy dopiero pójdą na studia i o tych, którzy studia już kończą. Chodzi zarówno o dobro tych osób, jak i o dobro miasta i uczelni, aby najbardziej wartościowi ludzie nie chcieli opuszczać miasta ani przed studiami, ani po ich zakończeniu. Abiturienti i absolwenci to bowiem najbardziej mobilne grupy mieszkańców miasta, w których kryją się przyszłe elity. Kluczem do sukcesu w przyciąganiu i zatrzymywaniu ich w Lublinie jest wieloletnia i długofalowa praca u podstaw, obejmująca tworzenie kapitału społecznego między młodzieżą a Lublinem i jego uczelniami. Obejmuje ona takie obszary, jak zakorzenianie ucznia w przestrzeni „małej ojczyzny”, wspieranie wszelkiej aktywności i sukcesów licealistów, rozwijanie partnerskich i twórczych kontaktów uczniów ze studentami i naukowcami, czy wspieranie absolwentów uczelni podczas startu na rynku pracy. Warunkiem koniecznym przyciągnięcia i zatrzymania talentów jest także rozwój gospodarczy, dzięki któremu młodzi ludzie będą mogli znaleźć atrakcyjne miejsca pracy lub rozpocząć własną działalność gospodarczą. Na tym tle należy dostrzegać istniejące synergie między przyciąganiem i zatrzymywaniem talentów a innymi obszarami i celami *Strategii Lublin 2020*, jak B.4. *Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego*, B.5. *Podnoszenie jakości edukacji*, B.6. *Partycypacja społeczna*, C. *Przedsiębiorczość* czy D.1. *Umiędzynarodowienie uczelni*.

Analizując realizację celu D.4. *Przyciąganie i zatrzymywanie talentów w Lublinie* posłużono się wskaźnikami ilościowymi i opisowymi. Punktem wyjścia analizy jest prezentacja danych o liczbie absolwentów szkół średnich i wyższych, następnie przedstawiono dostępne informacje dotyczące migracji młodych osób kończących kolejne etapy edukacji. W dalszej części przeanalizowano wybrane czynniki wpływające na decyzje młodzieży o pozostaniu lub opuszczeniu Lublina: ofertę edukacyjną lubelskich uczelni, miejsca zajmowane przez uczelnie w różnych rankingach (uzupełniając rozważania także o wyniki oceny parametrycznej poszczególnych wydziałów), a następnie istniejące programy wsparcia studentów i absolwentów. Ważnym uwarunkowaniem decyzji absolwentów są perspektywy na rynku pracy, które można ocenić na podstawie danych o liczbie osób bezrobotnych poniżej 25 roku życia. Przeanalizowano także sytuację na rynku pracy absolwentów lubelskich uczelni – najpierw za pomocą danych o absolwentach gromadzonych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, a następnie z wykorzystaniem informacji pochodzących z centralnego monitoringu prowadzonego na zlecenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Pierwszym momentem w cyklu życia, w którym wiele osób decyduje o zmianie miejsca zamieszkania, jest czas po ukończeniu szkoły średniej. **Liczbę absolwentów szkół średnich** w Lublinie, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości, przedstawiono w tabeli 115. W 2015 r. świadectwo dojrzałości otrzymały 3 604 osoby uczące się w Lublinie, o 4,5% mniej w stosunku do 2014 r.¹²⁸ Drugim momentem istotnym pod względem ruchów migracyjnych jest czas po zakończeniu studiów. **Liczba absolwentów szkół wyższych** w Lublinie wyniosła 19 222 i była o 6,5% mniejsza w porównaniu do roku

¹²⁸ Warto zauważyć, że liczba wszystkich uczniów lubelskich szkół otrzymujących świadectwo dojrzałości była wyższa ze względu na coraz większy odsetek młodych ludzi pochodzących spoza obszaru miasta.

poprzedzającego. Malejący trend liczby absolwentów wynika przede wszystkim z wchodzenia w analizowane okresy edukacji kolejnych roczników niżu demograficznego.

Tabela 115. Maturzyści i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych oraz absolwenci szkół wyższych

	2012	2013	2014	2015
Maturzyści i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości ¹	4 357	4 067	3 734	3 604
Liczba absolwentów szkół wyższych ²	23 646	22 448	20 469	19 222

Uwagi: ¹ Wraz ze szkołami specjalnymi, bez szkół dla dorosłych.

² Dotyczy studiów jednolitych magisterskich oraz studiów I i II stopnia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Dane ze statystyki publicznej niestety nie pozwalają na uzyskanie odpowiedzi na kluczowe pytanie: Jaka część młodych ludzi kończących dany etap edukacji zostaje w Lublinie, a jaka wyjeżdża? Urząd Statystyczny monitoruje jedynie migracje międzywojewódzkie, które wiążą się ze zmianą stałego miejsca zameldowania. Wycinkowych informacji o skali wyjazdów młodych ludzi mogą natomiast dostarczać **badania losów absolwentów** przeprowadzane przez zainteresowane szkoły średnie lub mające do niedawna taki obowiązek szkoły wyższe.

Większość **szkół średnich** monitoruje losy swoich uczniów po zakończeniu edukacji, jednak zbierane informacje często ograniczają się do informacji o dostaniu się na studia wyższe oraz – zwłaszcza w przypadku techników – o podjęciu pracy zawodowej. Tylko niektóre szkoły gromadziły informacje o wybieranych uczelniach, co umożliwiłoby określenie skali emigracji młodzieży do innych miast. Informacje te zostały przedstawione w tabeli 116. Odsetek absolwentów rocznika 2014/2015, którzy wyjechali studiować do innego miasta lub kraju, wahał się od 8,9 do 16,5%. Na podstawie informacji z niektórych szkół można także stwierdzić, że odsetek młodzieży wyjeżdżającej poza Polskę w celach zarobkowych z reguły wynosił około 1–2%. W szczególności warto zwrócić uwagę na informacje z V Liceum Ogólnokształcącego w Lublinie im. Marii Skłodowskiej-Curie – jednej ze szkół o najwyższej zdawalności egzaminu maturalnego w mieście, w której od kilku lat gromadzone są kompletne i wyczerpujące informacje o losach absolwentów. Każdego roku powyżej 95% abiturientów rozpoczynało studia, przy czym uczelnie poza Lublinem wybierało – w zależności od roku badania – od 16,5 do 22,8% absolwentów (por. tabela 117).

Tabela 116. Odsetek absolwentów wybranych szkół średnich, którzy wybrali studia poza Lublinem (w %)

Szkoła	2013/2014	2014/2015
IV LO	6,2	10,4
V LO	17,6	16,5
VI LO	12,4	b.d.
IX LO	17,6	15,1
XV LO	10,0	12,5
XVIII LO	11,8	b.d.
XXIII LO	10,4	11
XXIV LO	6,7	8,9

Uwagi: b.d. – brak danych.

Źródło: informacje uzyskane od poszczególnych szkół.

Tabela 117. Liczba i odsetek uczniów V LO w Lublinie, którzy studiują poza Lublinem

	2012	2013	2014	2015
Liczba absolwentów	41	57	45	43
Odsetek wszystkich absolwentów (w %)	17,9	22,8	17,6	16,5

Źródło: informacja uzyskana od V LO w Lublinie.

Lublin jest największym ośrodkiem akademickim w Polsce Wschodniej, dlatego corocznie duża grupa młodzieży przybywa do Lublina w związku z podjęciem studiów na uczelniach wyższych. **Strukturę studentów rozpoczynających studia na lubelskich uczelniach** według kryterium miejsca zamieszkania przedstawiono w tabeli 118. Okazuje się, że wśród lubelskich studentów rozpoczynających studia w roku akademickim 2015/2016, największą grupę stanowiły osoby z województwa lubelskiego spoza Lublina. Drugą co do wielkości grupę stanowili studenci spoza województwa lubelskiego, natomiast z Lublina z pochodziła mniej niż co piąta osoba rozpoczynająca studia. Można więc stwierdzić, że lubelskie uczelnie przyczyniają się rokrocznie do przyciągnięcia do Lublina kilkunastu tysięcy młodych, wykształconych osób.

Tabela 118. Struktura kandydatów przyjętych na studia na lubelskich uczelniach według miejsca zamieszkania

	Osoby z Lublina		Osoby z województwa lubelskiego spoza Lublina		Osoby spoza województwa lubelskiego	
	2014/2015	2015/2016	2014/2015	2015/2016	2014/2015	2015/2016
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	17,6	17	52,1	55	30,3	28
Katolicki Uniwersytet Lubelski	15,5	15	40	42	44,5	43
Uniwersytet Medyczny	18,6	19,9	45,5	44,9	35,9	35,2
Uniwersytet Przyrodniczy	12	13	70	70	18	17
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	21	18	64	70	15	14
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	16	b.d.	36	b.d.	48	b.d.
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	20	b.d.	75	b.d.	5	b.d.

Uwagi: brak informacji od Politechniki Lubelskiej i Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej; częściowy brak informacji od Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji i Wyższej Szkoły Nauk Społecznych.

b.d. – brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne uczelnie.

Znacznie mniej informacji jest dostępnych o **decyzjach o migracji absolwentów szkół wyższych**. Z informacji przekazanych przez lubelskie uczelnie na potrzeby pierwszego raportu monitorinowego za 2013 r. wynika, że w badaniach ankietowych absolwentów nie zawsze pytano o miejsce zamieszkania lub wykonywania pracy. Po roku od ukończeniu studiów województwo lubelskie zamieszkiwało 56,1% absolwentów KUL (rocznik 2012/2013) i 70% absolwentów UMCS (rocznik 2010/2011). Z badania przeprowadzonego przez UMCS można dowiedzieć się także, że 38,1% absolwentów mieszkało w mieście wojewódzkim. Można więc przypuszczać, że choć większość absolwentów uczelni po uzyskaniu dyplomu opuszcza Lublin, to w dużej mierze jest to wynikiem powrotu do miejsca zamieszkania w regionie, skąd zazwyczaj pochodzą. Wyniki badań nie potwierdziły także rozpowszechnionych opinii o masowej emigracji zarobkowej absolwentów poza granice Polski. Niskie zwroty z internetowych badań absolwentów i uchylenie ustawowego obowiązku monitorowania losów absolwentów spowodowały, że uczelnie stopniowo rezygnowały lub ograniczały realizację tych badań. Wiarygodnych i możliwie kompletnych informacji miał dostarczyć centralny monitoring realizowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, w którym głównym źródłem informacji są dane administracyjne pochodzące z systemu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz z systemu POL-on, czyli systemu informacji o szkolnictwie wyższym wspierającego pracę MNiSW. Ogólnopolski system monitorowania ekonomicznych losów absolwentów szkół wyższych został uruchomiony w maju

2016 r. Niestety, generowane przez system raporty dla poszczególnych uczelni koncentrują się na sytuacji absolwentów na rynku pracy. Nie pozwalają natomiast na precyzyjne określenie skali emigracji z Lublina. Odsetek absolwentów o nieustalonych losach dla poszczególnych lubelskich uczelni jest bardzo duży i kształtuje się zazwyczaj w granicach od 30 do 50%.

O powodzeniu zatrzymania uzdolnionych abiturientów w Lublinie decyduje zapewnienie młodym ludziom bogatej **oferty edukacyjnej** przez lubelskie uczelnie. W 2015 r. absolwenci szkół średnich mieli możliwość podjęcia studiów na 9 uczelniach wyższych. Informacje o liczbie uruchomionych kierunków na studiach I i II stopnia, jednolitych studiach magisterskich, studiach podyplomowych oraz doktoranckich przedstawiono w tabeli 119. Duża liczba kierunków potwierdza zróżnicowanie oferty dydaktycznej lubelskich uczelni. Warto zwrócić uwagę także na fakt, że studenci mają możliwość wyboru w zakresie specjalności czy przedmiotów fakultatywnych, dostosowując swoją ścieżkę kształcenia w ramach danego kierunku do indywidualnych potrzeb i zainteresowań.

Tabela 119. Liczba kierunków uruchomionych na lubelskich uczelniach w roku akademickim 2015/2016

	Studia I stopnia (licencjackie)	Studia II stopnia (magisterskie)	Studia jednolite magisterskie	Studia podyplomowe	Studia III stopnia (doktoranckie)
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	69	51	4	42	20
Katolicki Uniwersytet Lubelski	42	34	4	7	11
Politechnika Lubelska	20	15	0	8	3
Uniwersytet Medyczny	11	6	4	3	5
Uniwersytet Przyrodniczy	30	20	1	9	7
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	12	5	1	9	0
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	10	1	0	21	0
Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza	5	2	0	5	0
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	6	0	0	14	0

Uwagi: dane dotyczą tylko kierunków uruchomionych. b.d. – brak danych.

Źródło: dane Urzędu Miasta Lublin.

W swoich wyborach edukacyjnych absolwenci szkół średnich kierują się wieloma różnymi kryteriami, starając się wybrać najlepszą, spełniającą ich oczekiwania uczelnię i kierunek studiów. Dostarczenie obiektywnej informacji o pozycji uczelni umożliwiają różne **rankingi szkół wyższych**. Najbardziej rozbudowanym, a zarazem najpopularniejszym zestawieniem uczelni akademickich, jest ranking publikowany przez portal „Perspektywy”. Stanowi on syntetyczną ocenę ponad 80 uczelni akademickich w ośmiu obszarach: efektywność naukowa, prestiż akademicki, innowacyjność, publikacje naukowe, potencjał naukowy, umiędzynarodowienie, preferencje pracodawców oraz warunki kształcenia¹²⁹. Według rankingu „Perspektywy 2016”, opracowanego na podstawie danych za rok akademicki 2015/2016, najwyżej sklasyfikowanymi uczelniami były: Uniwersytet Medyczny (24. miejsce) oraz Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (26. miejsce) (por. tabela 120). Największy awans zanotowała

¹²⁹ Szczegółowe informacje o kryteriach branych pod uwagę w poszczególnych obszarach, a także miejsca lubelskich uczelni w rankingach w grupach kryteriów, można znaleźć na [portalu Perspektywy](#).

Politechnika Lubelska, która w ciągu roku przesunęła się wyżej o 8 pozycji. Biorąc po uwagę poszczególne obszary rankingu warto wskazać, że w pierwszej dziesiątce znalazły się: Politechnika Lubelska, zajmując 1. miejsce w kategorii „Innowacyjność”, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, który zajął 8. miejsce w kategorii „Efektywność naukowa” oraz Uniwersytet Medyczny, który uplasował się na 9. miejscu w obszarze „Umiędzynarodowienie”. Warto zwrócić uwagę także na fakt, że większość lubelskich uczelni w ostatnich latach utrzymywała lub poprawiała swoją pozycję w rankingu.

Tabela 120. Pozycja lubelskich uczelni w kolejnych edycjach rankingu „Perspektywy”

	2013	2014	2015	2016
Uczelnie akademickie				
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	30	29	26	26
Katolicki Uniwersytet Lubelski	28	30	32	31
Politechnika Lubelska	51	46	41	33
Uniwersytet Medyczny	27	27	25	24
Uniwersytet Przyrodniczy	nk	44	43	47
Niepubliczne uczelnie magisterskie				
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	27	28	24	37
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	nk	nk	nk	nk
Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza	69	nk	nk	51-60
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	nk	nk	nk	nk

Uwagi: nk – uczelnia nie została sklasyfikowana w rankingu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na portalu [Perspektywy](#).

W tabeli 121 zamieszczono dodatkowe informacje przekazane przez same uczelnie o ich pozycjach w różnych rankingach, uzyskanych certyfikatach oraz nagrodach. One także dokumentują osiągnięcia uczelni w obszarze jakości kształcenia.

Tabela 121. Miejsca lubelskich uczelni w rankingach uwzględniających różne kategorie oraz uzyskane certyfikaty

Uczelnia	Rankingi
UMCS	9. miejsce w Rankingu „Perspektywy 2016” wśród uniwersytetów Certyfikat „Studia z Przyszłością”
	22. miejsce w międzynarodowym rankingu Nature Index 2016 Rising Stars
KUL	10. miejsce w Rankingu „Perspektywy 2016” wśród uniwersytetów Certyfikat „Uczelnie Liderów 2016” przyznawany przez Fundację Rozwoju Edukacji i Szkolnictwa Wyższego
	PL
UM	7. miejsce w Rankingu „Perspektywy 2016” wśród uczelni medycznych
UP	5. miejsce w Rankingu „Perspektywy 2016” wśród uczelni rolniczych
WSEI	37. miejsce w Rankingu Niepublicznych Uczelni Magisterskich 2016 miesięcznika „Perspektywy” Laureat konkursu na „Najbardziej innowacyjną i kreatywną uczelnię w Polsce w tworzeniu perspektyw zawodowych” organizowanego przez Akademickie Centrum Informacyjne w Poznaniu (2015 r.) Certyfikat „Wiarygodna Szkoła” i certyfikat „Dobra Uczelnia – Dobra Praca” przyznany przez Akademickie Centrum Informacyjne w Poznaniu w roku akademickim 2015/2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez poszczególne Uczelnie oraz informacji dostępnych na portalu [Perspektywy](#).

Informacji o pozycji oraz możliwościach rozwojowych poszczególnych wydziałów lubelskich uczelni może dostarczyć także analiza wyników **oceny parametrycznej jednostek naukowych** zaprezentowanej w komunikacie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w lipcu 2014 r.¹³⁰ Ocena jakości prowadzenia badań naukowych i prac badawczo-rozwojowych MNiSW została dokonana przez Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych na podstawie analizy dorobku naukowego wydziałów, insty-

¹³⁰ Ocena ta obowiązywała również w 2015 r.

tutów naukowych i badawczych. Na jej podstawie 963 jednostkom naukowym w kraju nadano cztery kategorie: A+, A, B, C. W kategorii A+ znalazło się 37 tzw. jednostek wiodących, kategorię A otrzymało 308 jednostek, B – 541 jednostek, a C – 77 jednostek. Wśród lubelskich uczelni, 10 wydziałów otrzymało kategorię A, 25 wydziałów – B, a 2 wydziały – C. Oceny poszczególnych wydziałów znajdują się w tabeli 122.

Tabela 122. Ocena parametryczna wydziałów lubelskich uczelni Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Uczelnia	Wydział	Kategoria
Nauki humanistyczne i społeczne		
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Ekonomiczny	B
	Wydział Humanistyczny	B
	Wydział Prawa i Administracji	B
	Wydział Filozofii i Socjologii	B
	Wydział Politologii	B
Katolicki Uniwersytet Lubelski	Wydział Pedagogiki i Psychologii	B
	Wydział Nauk Humanistycznych	B
	Wydział Filozofii	A
	Wydział Teologii	A
	Wydział Nauk Społecznych	A
	Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji	B
	Wydział Zamiejscowy Nauk Prawnych i Ekonomicznych w Tomaszowie Lubelskim	B
	Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Gospodarce w Stalowej Woli	B
Politechnika Lubelska	Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli	B
	Wydział Zarządzania	B
Nauki o życiu		
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Biologii i Biotechnologii	B
	Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej	B
Katolicki Uniwersytet Lubelski	Wydział Chemii	A
	Wydział Biotechnologii i Nauk o Środowisku	B
Uniwersytet Medyczny	Wydział Farmaceutyczny z Oddziałem Analityki Medycznej	A
	II Wydział Lekarski z Oddziałem Anglojęzycznym	A
	Wydział Pielęgniarstwa i Nauk o Zdrowiu	B
	I Wydział Lekarski z Oddziałem Stomatologicznym	B
Uniwersytet Przyrodniczy	Wydział Nauk o Żywności i Biotechnologii	A
	Wydział Medycyny Weterynaryjnej	B
	Wydział Inżynierii Produkcji	B
	Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt	B
	Wydział Agrobiotechnologii	B
	Wydział Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu	B
Nauki ścisłe i inżynierskie		
Politechnika Lubelska	Wydział Budownictwa i Architektury	A
	Wydział Elektrotechniki i Informatyki	A
	Wydział Inżynierii Środowiska	B
	Wydział Mechaniczny	A
	Wydział Podstaw Techniki	B
Katolicki Uniwersytet Lubelski	Wydział Matematyki, Informatyki i Architektury Krajobrazu	C
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Matematyki, Fizyki i Informatyki	B
Nauki o sztuce i twórczości artystycznej		
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Artystyczny	A

Źródło: opracowanie własne na podstawie komunikatu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 4 lipca 2014 r. o przyznanych kategoriach naukowych jednostkom naukowym.

W Lublinie funkcjonują liczne **programy wsparcia uczniów i studentów**. Wiele z nich to inicjatywy oddolne, powstające na styku współpracy szkół, fundacji i stowarzyszeń czy nawet aktywnych jednostek, ze szkołami i uczelniami oraz z samymi młodymi ludźmi. Zapewniają one młodzieży nowe możliwości spędzania czasu wolnego i rozwijania zainteresowań, pomoc w wypełnianiu obowiązków szkolnych, a nierzadko także wsparcie materialne. Ich dodatkowym efektem jest zakorzenianie młodych ludzi w przestrzeni „małej ojczyzny”, z której czerpią pozytywne i twórcze doświadczenia.

Spośród **działań władz miasta** przyczyniających się do przyciągania i zatrzymania talentów warto zwrócić uwagę na spacer „Lublin z Duszą”. Jest to inicjatywa dedykowana studentom wszystkich uczelni wyższych pochodzących spoza Lublina, szczególnie pierwszego roku, rozpoczynających swój pobyt w naszym mieście. Wycieczki organizowane są od jesieni 2013 r., a ich celem jest umocnienia wśród młodych ludzi więzi z miastem, a także przekazanie wiedzy z zakresu dziedzictwa kulturowego oraz akademickości Lublina. Pomysł realizowano we współpracy z Ośrodkiem „Brama Grodzka-Teatr NN” i Duszpasterstwem Akademickim KUL. W spacer od strony organizacyjnej i promocyjnej zaangażowały się również miejskie instytucje kultury, lubelskie uczelnie, organizacje studenckie oraz lokalne media. W 2015 r. odbyły się dwie edycje spacerów „Lublin z Duszą” – IV wiosenno-letnia i V jesienna. Organizowane były spacer regularne (dwie trasy: Stare Miasto, Śródmieście), oraz dla cudzoziemców prowadzone w języku angielskim (po centrum Lublina). W 2015 r. grono spacerowiczów przekroczyło 850 osób – polskich studentów i studentów zza granicy (np. z Nepalu, Kenii, Pakistanu, Indonezji, Kazachstanu, Indii, Nigerii, USA, Meksyku, Kanady, Francji, Norwegii, Hiszpanii, Włoch, Ukrainy, Białorusi), a także – w mniejszym zakresie – uczniów szkół ponadgimnazjalnych i dorosłych mieszkańców Lublina. W tym okresie odbyło się 48 różnych wycieczek.

Kolejną inicjatywą pozwalającą na włączenie młodych ludzi w pracę na rzecz miasta i zarazem „zakorzenianie” ich w Lublinie jest Młodzieżowa Rada Miasta Lublin. Rada została utworzona 26 maja 2006 r. jako przedstawicielstwo młodzieży – uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych Lublina. Ma charakter opiniotwórczo-doradczy, a jej celem jest reprezentowanie interesów młodzieży wobec władz miasta oraz wspieranie rozwoju i aktywności młodych ludzi. W 2015 r. Rada obradowała na pięciu sesjach, a także angażowała się w różne projekty, między innymi we współorganizację Lubelskiej konferencji samorządów uczniowskich oraz koncertu charytatywnego z organizacją NieWielki Gest. Dnia 30 września 2015 r. odbyły się wybory do Młodzieżowej Rady Miasta Lublin X kadencji na lata 2015–2016.

Z innych działań warto wskazać na wyróżnienia i jednorazowe stypendia Prezydenta Miasta Lublin dla najzdolniejszych uczniów – laureatów w konkursach przedmiotowych i tematycznych, olimpiadach, turniejach zawodowych oraz ogólnopolskich konkursach artystycznych lub literackich, a także na *Miejski program stypendialny dla studentów i doktorantów*. Więcej informacji o tych działaniach znajduje się w części B.5. *Podnoszenie jakości edukacji*.

Wsparcie materialne dla studentów jest oferowane przede wszystkim przez lubelskie uczelnie. W roku akademickim 2015/2016 studenci mogli korzystać z różnych form wsparcia finansowego: stypendiów socjalnych, stypendiów rektora dla najlepszych studentów lub zapomóg w sytuacjach

losowych. Na tle lubelskich uczelni wyróżnia się Uniwersytet Medyczny, który oferował pomoc w ramach Własnego Funduszu Stypendialnego uzdolnionym studentom rozpoczynającym lub realizującym projekty badawcze, bądź odznaczającym się wybitnymi osiągnięciami naukowymi. Wymierne korzyści materialne wiązały się ze studiowaniem na kierunkach lub specjalnościach zamawianych. Uczelnie publiczne oraz WSEI oferowały także możliwość zakwaterowania w domach studenckich. Najlepsi studenci na WSEI i WSNS mogli skorzystać z całkowitego lub częściowego zwolnienia z czesnego. Ponadto, standardem na uczelniach stała się obecność biur karier, oferujących pomoc w znalezieniu pracy, dodatkowych praktyk i staży, a także doradztwo zawodowe i szkolenia w zakresie poszukiwania pracy.

Szczególną pomocą są objęci **studenci niepełnosprawni**. Ich sprawami zajmują się pełnomocnicy rektora ds. osób niepełnosprawnych, pełniący rolę „centrum” wsparcia edukacyjnego dla tej grupy studentów. Standardem w tym zakresie staje się dostosowanie obiektów dydaktycznych do potrzeb osób z niepełnosprawnością oraz przyznawanie stypendium specjalnego dla osób niepełnosprawnych finansowanego z dotacji przedmiotowej z MNiSW. Uczelnie realizowały również dodatkowe programy wspierające osoby dysponujące orzeczeniem o niepełnosprawności. UMCS oferował m.in. wsparcie Zespołu ds. Obsługi Osób Niepełnosprawnych, usługę asystenta dydaktycznego studentów z niepełnosprawnością, specjalistyczny transport na zajęcia, możliwość wypożyczenia specjalistycznego sprzętu, różne projekty aktywizacyjne, wyjazdy integracyjne i szkolenia. Studenci mogli również korzystać z doradztwa edukacyjnego i zawodowego, poradnictwa psychologicznego i prawnego. Działania KUL koncentrowały się na zakupie specjalistycznego sprzętu, a także – dzięki Centrum Adaptacji Materiałów Dydaktycznych dla Niewidomych – na zapewnieniu materiałów dydaktycznych uwzględniających indywidualne potrzeby studentów z dysfunkcją wzroku. Działające przy Katedrze Pedagogiki Specjalnej Centrum Edukacji Studentów Niesłyszących i Słabo Słyszących prowadziło szeroko zakrojoną działalność wspierającą edukację osób z dysfunkcją słuchu. Ponadto, KUL jest jedną z nielicznych uczelni, na której angielskiego uczą się studenci głusi. Obok standardowych działań mających na celu wyrównanie szans studentów z dysfunkcją słuchu (wyposażenie wybranych sal wykładowych w specjalistyczny sprzęt i zapewnienie tłumaczy języka migowego, transliteratorów i pomocy w przygotowywaniu notatek), na uwagę zasługuje dostępny tylko na nielicznych uczelniach w Polsce lektorat języka angielskiego dla osób niesłyszących. Uniwersytet Medyczny oferował swoim studentom dodatkowe kursy języka angielskiego, porady psychologiczne oraz zajęcia na basenie i siłowni. Stworzony został również Inkubator Naukowo-Dydaktyczny dla Studentów Niepełnosprawnych, w którym można swobodnie korzystać z zakupionych pomocy dydaktycznych, komputerów, drukarek oraz pozostałych materiałów biurowych. W Inkubatorze znajdują się również sprzęty związane z niepełnosprawnością, które studenci mogą wypożyczać na własne potrzeby do celów kształcenia (np. powiększalniki, dyktafon, aparaty słuchowe itp.). Niepełnosprawni studenci Politechniki Lubelskiej mieli możliwość dodatkowego wsparcia materialnego na wyjazdy zagraniczne na studia lub praktyki w ramach programu Erasmus+. W Bibliotece Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego zostały zakupione urządzenia wielofunkcyjne dla osób niepełnosprawnych oraz komputer ze specjalnym

oprogramowaniem dla osób niewidomych i słabowidzących, a także urządzenia do powiększania obrazu. Niepełnosprawni studenci i doktoranci UP mogli korzystać z bezpłatnych zajęć rehabilitacyjnych na siłowni, sali fitness oraz pływalni. Na uczelni prowadzony jest także punkt informacyjno-konsultacyjny, w którym można uzyskać informacje dotyczące programów oraz inicjatyw związanych z ich rehabilitacją (informowanie o istniejących funduszach i środkach wsparcia, porady itp.). Niepełnosprawni studenci mogli korzystać także z pomocy psychologicznej oraz bezpłatnych kursów języka angielskiego i języka niemieckiego. WSEI oferowała pomoc asystenta osoby niepełnosprawnej, dowóz na zajęcia dydaktyczne, zajęcia dodatkowe i wyrównawcze z języków obcych oraz przedmiotów ścisłych, zajęcia z technik szybkiego uczenia się, czy też z przedsiębiorczości, zajęcia sportowe (zajęcia na basenie, hali sportowej, siłowni), dostęp do sprzętu sportowego i rehabilitacyjnego, możliwość wypożyczenia sprzętu specjalistycznego sprzętu dydaktycznego (klawiatury oraz specjalistyczne myszy do komputera, przenośne powiększalniki, brajlowskie maszyny do pisania, wózki inwalidzkie, programy komputerowe itp.). Sale dydaktyczne i pracownie komputerowe zostały wyposażone w specjalistyczny sprzęt komputerowy: laptopy, skanery ręczne, skanery przenośne, dyktafony cyfrowe, klawiatury specjalne, ergonomiczne podpórki do komputera, program komputerowy do przetwarzania druku oraz program komputerowy do rozpoznawania mowy. Biblioteka WSEI została doposażona w specjalistyczny sprzęt komputerowy oraz książki elektroniczne zgodne z obowiązującymi programami nauczania. Studenci tej uczelni mogli zdawać egzaminy w formie zaadaptowanej do indywidualnych potrzeb wynikających z niepełnosprawności, a także korzystać z poradnictwa psychologicznego i prawnego. WSPiA zapewniła wyposażenie wszystkich sal wykładowych w stanowisko do nauki dla osoby niepełnosprawnej oraz zakupiła do biblioteki komputer z oprogramowaniem dla osób niedowidzących (monitor, lampka, drukarka brajlowska). Dodatkowo studenci niepełnosprawni mogli skorzystać z bezpłatnych konsultacji psychologicznych oraz z dostosowania elementów technicznych egzaminów do indywidualnych potrzeb osoby niepełnosprawnej.

Jednym z czynników wpływających na nasilenie zjawiska migracji, w tym zwłaszcza osób młodych, jest sytuacja na rynku pracy. **Liczbę bezrobotnych poniżej 25 roku życia** zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie i jej relację do ogółu osób w tej grupie wiekowej przedstawiono w tabeli 123. Dane te wskazują na dużą poprawę sytuacji na rynku pracy – liczba młodych bezrobotnych w stosunku do 2014 r. zmniejszyła się o ponad 20%, a relacja bezrobotnych do osób pełnoletnich poniżej 25 r.ż. – o 1,2 p.p. Poprawa sytuacji na rynku pracy osób młodych powinna więc wpływać pozytywnie na przyciąganie i zatrzymywanie młodych osób w Lublinie.

Tabela 123. Wybrane informacje o bezrobotnych poniżej 25 r.ż. zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie

	2012	2013	2014	2015
Liczba bezrobotnych poniżej 25 r.ż. (stan na 31 XII)	2 211	2 040	1 444	1 193
Odsetek bezrobotnych w grupie osób w wieku 18–24 (w %)	12,9	11,7	9,8	8,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie.

Porównanie szans na znalezienie zatrudnienia osób kończących edukację na lubelskich uczelniach umożliwia analiza **poziomu bezrobocia wśród absolwentów szkół wyższych**, monitorowane-

go przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie¹³¹. Najwyższa relacja liczby bezrobotnych do ogółu absolwentów charakteryzowała Uniwersytet Przyrodniczy oraz Wyższą Szkołę Przedsiębiorczości i Administracji, zaś najniższa – Uniwersytet Medyczny. Dane dla wszystkich uczelni przedstawiono w tabeli 124, natomiast wyniki z lat poprzednich w tabeli 125.

Tabela 124. Zestawienie szkół wyższych z Lublina wg liczby bezrobotnych absolwentów oraz odsetka bezrobotnych absolwentów w stosunku do liczby absolwentów roku akademickiego 2015/2016

Uczelnia	Liczba absolwentów w roku akademickiego 2014/2015	Liczba bezrobotnych absolwentów w dn. 31.05.2016 r.	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem (w %)
UP	2 467	234	9,5
WSPiA	378	25	6,6
WSNS	90	9	10,0
UMCS	6 243	435	7,0
PL	2 534	158	6,2
WSSP	596	40	6,7
KUL	3 722	254	6,8
WSEI	2 173	139	6,4
UM	1 545	41	2,7
Ogółem	21 290	1 335	6,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rankingu szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów* Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie, rok akademicki 2015/2016.

Tabela 125. Zestawienie szkół wyższych z Lublina wg odsetka bezrobotnych absolwentów w stosunku do całkowitej liczby absolwentów poprzedniego rocznika

Uczelnia	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem w dn. 31.05.2013 r. (w %)	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem w dn. 31.05.2014 r. (w %)	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem w dn. 31.05.2015 r. (w %)
UP	12,9	11,4	9,6
WSPiA	7,1	8,8	10,0
WSNS	9,7	8,4	11,2
UMCS	10,6	7,8	7,5
PL	8,6	7,4	7,4
WSSP	12,8	7,1	4,6
KUL	8,8	6,5	6,8
WSEI	8,4	5,2	8,2
UM	5,4	4,2	1,9
Ogółem	9,6	7,5	7,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rankingu szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów* Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie za lata 2013, 2014, 2015.

Większe różnice w sytuacji absolwentów na rynku pracy są zauważalne w przekroju poszczególnych kierunków studiów. Analizując dane dla pięciu uczelni państwowych z Lublina można zauważyć, że kierunki, po których zanotowano największy odsetek absolwentów zarejestrowanych w urzędach pracy to: agrobiznes, ogrodnictwo, historia sztuki oraz weterynaria. W najlepszej sytuacji byli natomiast absolwenci kierunków: lekarskiego, lekarsko-dentystycznego, farmacji, mechaniki i budowy maszyn oraz zarządzania i inżynierii produkcji. Więcej danych na ten temat zaprezentowano w tabeli 126.

¹³¹ *Ranking szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów* Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie. Warto zwrócić uwagę, że analiza bezrobotnych absolwentów nie mogła objąć tych zarejestrowanych w Urzędach Pracy poza województwem lubelskim.

Tabela 126. Kierunki nauki w lubelskich szkołach wyższych o najwyższym i najniższym odsetku bezrobotnych absolwentów

Kierunek	Liczba absolwentów w roku akademickim 2014/2015	Liczba bezrobotnych absolwentów w dn. 31.05.2016 r.	Bezrobotni absolwenci do absolwentów ogółem (w %)
UMCS			
grafika	32	5	15,5
politologia	120	17	14,2
prawo	385	52	13,5
bezpieczeństwo wewnętrzne	247	33	13,4
informacja naukowa i bibliotekarstwo	39	5	12,8
(...)			
lingwistyka stosowana	89	1	1,1
logopedia z audiofoniologią	89	0	0
matematyka i ekonomia	67	0	0
studia wschodnioeuropejskie	40	0	0
KUL			
Historia sztuki	44	8	18,2
biotechnologia	88	15	17
mediteranistyka	50	7	14
administracja	362	31	10,4
(...)			
muzykologia	32	1	3,1
Prawo kanoniczne	36	1	2,8
teologia	112	2	1,9
bezpieczeństwo narodowe	31	0	0
Politechnika Lubelska			
architektura i urbanistyka	89	13	14,6
inżynieria produkcji	30	4	13,3
inżynieria środowiska	252	25	9,9
(...)			
zarządzanie i inżynieria produkcji	153	1	0,7
mechanika i budowa maszyn	246	5	2
mechatronika	82	2	2,4
Uniwersytet Przyrodniczy			
agrobiznes	21	7	33,3
ogrodnictwo	126	24	19,4
weterynaria	156	26	16,7
(...)			
dietetyka	73	0	0
edukacja techniczno-informatyczna	33	0	0
turystyka i rekreacja	45	0	0
Uniwersytet Medyczny			
ratownictwo medyczne	39	6	15,4
kosmetologia	42	4	9,5
zdrowie publiczne	135	11	8,1
(...)			
farmacja	134	1	0,7
kierunek lekarski	421	0	0
kierunek lekarsko-dentystyczny	119	0	0

Uwagi: w analizie brano pod uwagę kierunki, które ukończyło min. 30 absolwentów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rankingu szkół wyższych wg poziomu bezrobocia absolwentów* Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie, rok akademicki 2014/2015.

Jednym z rozwiązań mających na celu wzmocnić powiązanie kształcenia uczelni z oczekiwaniami stawianymi młodym ludziom na rynku pracy jest **badanie losów zawodowych absolwentów**, do którego realizacji uczelnie zostały zobowiązane przepisami Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Brak jednoznacznych wytycznych co do sposobu realizacji badania, a przede wszystkim niskie stopy zwrotów z badań internetowych spowodowały, że jakość informacji dostarczanych w badaniu była bardzo niska¹³². Z tych powodów w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego zapadła decyzja, aby po 1 października 2014 r. monitorować losy absolwentów na szczeblu centralnym z wykorzystaniem danych ZUS (tzw. „monitoring centralny”). Badania realizowane przez same uczelnie stały się nieobowiązkowe, dlatego szkoły wyższe stopniowo rezygnowały lub ograniczały realizację tych badań.

Informacje o losach zawodowych absolwentów lubelskich uczelni są dostępne za pośrednictwem strony internetowej absolwenci.nauka.gov.pl. Generowane tam raporty automatyczne dla każdego kierunku i uczelni zawierają informacje na temat czasu poszukiwania pracy przez absolwentów, stabilności pracy absolwentów objętych monitoringiem oraz uzyskiwanego wynagrodzenia. W raportach zwrócono uwagę na sytuację osób zatrudnionych na umowach o pracę i na umowach cywilnoprawnych, a dane o wynagrodzeniu zostały odniesione do sytuacji na lokalnym rynku pracy. Wybrane informacje z tych raportów dla studiów I i II stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich zostały zgromadzone w tabeli 127.

Tabela 127. Ekonomiczne losy absolwentów lubelskich uczelni

Wskaźnik	UMCS	KUL	PL	UM	UP	WSEI	WSPiA	WSNS	WSSP
Studia I stopnia									
Liczba badanych absolwentów	2 718	1 610	1 553	495	1 575	1 011	315	164	289
Odsetek absolwentów występujących w rejestrach ZUS (w %) ¹	66,8	70,4	89,6	76,8	85,8	91,4	87,6	87,2	77,9
Średni czas od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy (w miesiącach) ²	12,5	12,4	12,2	9,9	12,9	2,4	3,5	5,1	4,7
Odsetek absolwentów, którzy w okresie badania doświadczyli bezrobocia (w %) ³	9,2	11,9	11,6	9,9	17,7	17,3	27,6	32,3	26,6
Ryzyko bezrobocia (w %) ⁴	5,3	6,5	9,6	4,9	14,1	28,1	15,4	16,8	19,4
Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w okresie badania (w zł) ⁵	1 607,2	1 557,4	2 359,1	2 502,7	1 726,0	2 836,3	2 393,1	1 993,9	1 797,8
Studia II stopnia									
Liczba badanych absolwentów	2 663	1 451	1 404	382	744	1 323	27	-	272
Odsetek absolwentów występujących w rejestrach ZUS (w %) ¹	94,6	93,2	94,7	97,4	90,3	94,4	92,6	-	92,3

¹³² Zob. więcej: D. Dziewulak, A. Grycuk, P. Russel, Z. Wołodkiewicz-Donimirski, *Monitorowanie karier zawodowych absolwentów przez polskie uczelnie wyższe w świetle wyników badania Biura Analiz Sejmowych, „Analizy BAS” 2014, Nr 5(109)*.

Wskaźnik	UMCS	KUL	PL	UM	UP	WSEI	WSPiA	WSNS	WSSP
Średni czas od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy (w miesiącach) ²	4,2	4,9	3	2,7	5,5	1,4	3,1	-	1,8
Odsetek absolwentów, którzy w okresie badania doświadczyli bezrobocia (w %) ³	43	43,9	33,9	32,7	52,7	18,4	37	-	29,4
Ryzyko bezrobocia (w %) ⁴	20,7	21,3	14,4	11,9	25,7	26,3	23,4	-	15
Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w okresie badania (w zł) ⁵	1 856,5	1 705,8	2 541,7	2 255,7	1 551,1	2 935,6	1 454,5	-	1 860,2
Studia jednolite magisterskie									
Liczba badanych absolwentów	181	661	-	695	156	131	-	-	-
Odsetek absolwentów występujących w rejestrach ZUS (w %) ¹	92,3	89,7	-	78,3	96,8	92,4	-	-	-
Średni czas od uzyskania dyplomu do podjęcia pierwszej pracy (w miesiącach) ²	3,7	5	-	2,6	4,6	3,8	-	-	-
Odsetek absolwentów, którzy w okresie badania doświadczyli bezrobocia (w %) ³	44,2	41,9	-	7,2	79,5	40,5	-	-	-
Ryzyko bezrobocia (w %) ⁴	16,4	17,7	-	1,5	24,3	21,1	-	-	-
Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto w okresie badania (w zł) ⁵	1 825,5	1 769,5	-	2 569,2	1 616,0	1 995,1	-	-	-

Uwagi: w zbiorach ZUS nie są rejestrowane umowy o dzieło oraz umowy zlecenia podpisywane ze studentami (z wyjątkiem umów o dzieło i umów zleceń zawieranych z pracodawcą zatrudniającym daną osobę na umowę o pracę), umowy podpisywane za granicą oraz praca bez formalnej umowy. Osoby ubezpieczone tylko w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego również są nieobecne w rejestrach ZUS.

¹ W okresie od uzyskania dyplomu do 30.09.2016 r.

² Przy konstrukcji wskaźnika nie uwzględniono osób, które od dnia uzyskania dyplomu do 30.09.2016 r. nie podjęły pracy.

³ Tych, którzy przynajmniej raz od uzyskania dyplomu do 30.09.2016 r. zarejestrowali się w Urzędzie Pracy.

⁴ W okresach, gdy nie studiowali po uzyskaniu dyplomu. Obliczone jako średni procent miesięcy w okresie od uzyskania dyplomu do 30.09.2016 r., w których absolwenci byli zarejestrowani jako bezrobotni.

⁵ W okresach, gdy nie studiowali po uzyskaniu dyplomu. Wskaźnik ten uzyskano dzieląc sumę wynagrodzeń w okresie badania od uzyskania dyplomu przez liczbę miesięcy od uzyskania dyplomu do 30.09.2016 r. Jego niska wartość może więc wynikać nie tylko z niskich zarobków, ale także z krótkiego okresu zatrudnienia. Przy konstrukcji wskaźnika nie uwzględniono osób, które od dnia uzyskania dyplomu do 30.09.2016 r. nie podjęły pracy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na stronie internetowej absolwenci.nauka.gov.pl.

Interpretując zaprezentowane dane należy pamiętać, że studenci I stopnia zazwyczaj kontynuują naukę na studiach II stopnia, a jeśli łączą naukę z zatrudnieniem, to najczęściej pracują na nieuwzględnionych w analizie umowach cywilnoprawnych. Dlatego największą wartość informacyjną, przynajmniej w okresie dwóch lat od uzyskania dyplomu, mają wyniki dla absolwentów studiów II stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich. Po drugie, uczelnie prywatne warto analizować odrębnie, gdyż dla dużej grupy ich studentów podstawowym zajęciem jest praca zawodowa, a edukacja jest realizowana w weekendy, w mniejszym wymiarze czasu. Związki przyczynowo-skutkowe między studiami a pracą mają przy tym zdecydowanie inny charakter niż w przypadku studentów studiów stacjonarnych. Po trzecie, interpretacja wskaźników powinna być ostrożna, gdyż ich złożona kon-

strukcja może prowadzić do problemów interpretacyjnych. Po czwarte, ocena losów ekonomicznych absolwentów wymaga również uwzględnienia sytuacji na lokalnym rynku pracy.

Porównując losy absolwentów studiów II stopnia lubelskich uczelni publicznych można stwierdzić, że w najlepszej sytuacji na rynku pracy byli absolwenci Politechniki Lubelskiej i Uniwersytetu Medycznego. Świadczy o tym niski odsetek osób doświadczających bezrobocia przy relatywnie krótkim okresie poszukiwania zatrudnienia, co łącznie wpływa na niski wskaźnik ryzyka bezrobocia. Relatywnie krótki okres bezrobocia i wysokie płace powodują, że średnie wynagrodzenie brutto w okresie badania było o 40% wyższe niż na pozostałych uczelniach publicznych. Sytuacja absolwentów UMCS i KUL była zbliżona, przy nieznacznie lepszych wynikach UMCS, natomiast w najgorszej sytuacji znaleźli się absolwenci Uniwersytetu Przyrodniczego, dla których ryzyko bezrobocia było średnio o 152% wyższe niż dla pozostałych uczelni publicznych. Podobne wnioski można sformułować porównując losy absolwentów studiów jednolitych magisterskich, przy czym sytuacja absolwentów UMCS i KUL była bardziej wyrównana, a absolwenci Uniwersytetu Medycznego znaleźli się w jeszcze lepszej sytuacji na tle absolwentów studiów II stopnia. Z kolei wśród uczelni prywatnych w najlepszej sytuacji znajdowali się absolwenci WSEI, a nieco słabsze wskaźniki charakteryzowały absolwentów WSSP. Sytuacja ekonomiczna absolwentów WSPiA była już wyraźnie gorsza.

Powyższe wnioski warto uzupełnić o najważniejsze wnioski z analizy geograficznego zróżnicowania losów zawodowych absolwentów lubelskich uczelni. Okazuje się, że różnice w szansach na znalezienie pracy i w zarobkach między osobami pozostającymi w Lublinie a tymi, którzy wyjechali do największych polskich miast (Warszawa, Kraków, Łódź, Wrocław, Poznań) nie jest duża. Na przykład, absolwenci UMCS z 2014 r. szukali pracy średnio przez 5 miesięcy w największych miastach, a w Lublinie – 5,9 miesiąca. Odsetek absolwentów samozatrudnionych również jest podobny i wynosi odpowiednio 9,5 i 9,9%. Płace absolwentów uczelni w największych miastach są jednak średnio o około 30% większe, przy czym największa różnica dotyczy absolwentów Politechniki Lubelskiej, a najmniejsza – absolwentów Uniwersytetu Medycznego¹³³. Wydaje się więc, że czynnikiem skłaniającym młodzież do wyjazdu z Lublina stają się już nie tyle trudności w znalezieniu pierwszej pracy w Lublinie, co szanse na wyższe płace w największych polskich miastach, zwłaszcza w stolicy.

Podsumowując rozważania warto zwrócić uwagę, że obecność uczelni wyższych w mieście prowadzi do silnych migracji. Rokrocznie do Lublina napływają tysiące młodych ludzi, przede wszystkim z województwa lubelskiego, a wielu z nich po edukacji wraca do swoich domów lub migruje do innych miast. Większość absolwentów szkół średnich – także tych kończących najlepsze licea – zostaje w Lublinie. Co więcej, wielu absolwentów studiów pochodzących spoza miasta pozostaje w Lublinie, co oddziałuje w kierunku odmładzania struktury wiekowej miasta.

¹³³ Opracowanie własne na podstawie raportów dotyczących geograficznego zróżnicowania losów zawodowych absolwentów uczelni lubelskich generowanych na portalu absolwenci.nauka.gov.pl.

Jednym z najważniejszych czynników zachęcających młodych ludzi do pozostania lub przyjazdu do Lublina jest oferta kształcenia. Analiza prowadzi do wniosku, że bogata oferta kształcenia stanowi atut lubelskich uczelni. W rankingu „Perspektywy” Uniwersytet Medyczny i UMCS uplasowały się w trzeciej dziesiątce na ponad 80 ocenionych uczelni – w czwartej dziesiątce znalazły się Katolicki Uniwersytet Lubelski oraz Politechnika Lubelska. Swoje miejsce w rankingu poprawiło 4 z 7 sklasyfikowanych uczelni. Kategorię „A” w ocenie parametrycznej MNiSW, wskazującą na wysoką jakość badań naukowych i prac badawczo-rozwojowych, otrzymało 11 wydziałów lubelskich uczelni.

Wskazując kierunki dalszych kroków warto zwrócić uwagę na potrzebę podjęcia systemowych działań w zakresie szeroko rozumianej edukacji regionalnej i promocji Lublina wśród młodych ludzi. Zaprezentowanie rzetelnej wiedzy o mieście z wykorzystaniem atrakcyjnych form przekazu może pomóc zmienić wiele stereotypowych, negatywnych przekonań o perspektywach stojących przed osobami pozostającymi w Lublinie. Kolejnym postulatem może być stworzenie programu promującego Lublin wśród osób, które wyjechały z Lublina. Warto rozważyć także wzmocnienie doradztwa zawodowego w szkołach, co pozwoli na dokonywanie bardziej trafnych (z punktu widzenia zapotrzebowania na rynku pracy) wyborów edukacyjnych przez młodych ludzi. Zachętą do osiedlania się w Lublinie będą także działania realizowane w Obszarach Rozwojowych *C. Przyjazność* oraz *D. Przedsiębiorczość*, podnoszące jakość życia mieszkańców i poprawiające perspektywy zawodowe w mieście.

Podsumowanie

Monitorowanie realizacji celów zapisanych w dokumencie strategicznym jest elementem koniecznym w procesie spójnego planowania działań i zarządzania strategicznego. Informuje realizatorów strategii oraz innych interesariuszy o dokonywanych postępach we wdrażaniu strategii. Pozwala zidentyfikować zachodzące procesy wewnątrz urzędu oraz w jego otoczeniu zewnętrznym, tym samym ułatwiając korygowanie odstępstw od planu działania i wprowadzenie modyfikacji w przyszłych latach. Podobnie jak w poprzednim dokumencie autorom raportu monitorującego chodziło o dostarczenie informacji użytecznych w strategicznym programowaniu rozwoju gminy, ale także stworzenie swoistego kompendium wiedzy o rozwoju miasta. Raport monitorujący *Strategię Lublin 2020* to pierwsza publikacja w tak wieloaspektowy i wyczerpujący sposób odpowiadająca na pytanie „Jak rozwija się Lublin”, postawione w tytule niniejszego raportu.

Autorzy niniejszego raportu dokonali szczegółowej analizy działań, jakie zostały podjęte w 2015 r. na rzecz realizacji celów *Strategii Lublin 2020* skupionych w 4 Obszarach Rozwojowych: *A. Otwartość*, *B. Przyjazność*, *C. Przedsiębiorczość* i *D. Akademickość*. Analiza 113 wskaźników ilościowych i opisowych generalnie potwierdza, że Lublin znajduje się w fazie dynamicznego rozwoju, a Strategia jest sukcesywnie realizowana. Najważniejsze wnioski i rekomendacje przedstawiają się następująco.

W analizie obszaru **Otwartość** za najważniejszą zrealizowaną inwestycję poprawiającą dostępność komunikacyjną Lublina uznano oddanie do użytku kolejnych odcinków obwodnicy Lublina. Obwodnica zwiększyła dostępność miasta, ułatwiła dojazd do lotniska w Świdniku, a przede wszystkim – pozwoliła na wyprowadzenie z miasta uciążliwego ruchu tranzytowego. Zakończenie budowy wschodniego i północnego odcinka obwodnicy pozytywnie wpłynęło na atrakcyjność Lublina dla potencjalnych inwestorów, przyczyniło się do skrócenia czasu przejazdu komunikacją miejską, zmniejszyło liczbę wypadków drogowych oraz poprawiło warunki ruchu rowerowego w mieście. Wyprowadzenie ruchu tranzytowego z miasta wpływa pozytywnie także na czystość powietrza w centrum miasta, przyczyniając się do poprawy zarówno zdrowia mieszkańców, jak i stanu lubelskich zabytków. Lepsza dostępność Lublina przy zmniejszeniu natężenia ruchu w samym mieście poprawi także walory turystyczne miasta.

Istotnym zadaniem służącym poprawie dostępności komunikacyjnej Lublina jest budowa łączników z obwodnicą miasta i trasami wylotowymi. W 2015 r. zakończono budowę dwujezdniowej ul. Poligonowej z wiaduktem, ciągami pieszo-rowerowymi, sygnalizacją świetlną, budowę i przebudowę infrastruktury technicznej oraz budowę ekranów dźwiękochłonnych. Zbudowano także odcinek dwujezdniowej ul. Zelwerowicza.

Zasadniczą poprawę dostępności komunikacyjnej Lublina zapewnia otworzony w 2012 r. nowoczesny Port Lotniczy Lublin S.A. w Świdniku. W kolejnym roku funkcjonowania lotniska odnotowano zwiększenie liczby operacji lotniczych o 14,8%, a liczba obsłużonych pasażerów wzrosła aż o 47,7%. W 2015 r. Port Lotniczy zrealizował łącznie 3 732 operacje lotnicze, obsługując przy tym 265 111 pasa-

żerów. Warto dodać, że 14 września w Porcie Lotniczym została otwarta baza operacyjna Wizz Air. Ponadto, 23 września Port Lotniczy Lublin oficjalnie ogłosił rozpoczęcie współpracy z włoską firmą Xpress Handling. Dzięki temu na terenie lotniska powstanie budynek zaplecza obsługi naziemnej lotniska oraz magazyn czasowego składowania towarów.

W dobie rewolucji teleinformatycznej odległość geograficzna traci na znaczeniu, a otwartość i dostępność Lublina zależy w coraz większym stopniu także od istniejącej infrastruktury teleinformatycznej. W grudniu 2015 r. długość światłowodów w miejskiej sieci szerokopasmowej wynosiła blisko 44 km. Sieć ta wykorzystywana jest na potrzeby własne gminy Lublin i jednostek jej podległych. Na koniec 2015 r. w Lublinie funkcjonowały 194 bezpłatne punkty dostępu do sieci internetowej (Hot Spot) – o 135 więcej niż na koniec 2014 r. Tak znaczący postęp w upowszechnianiu dostępu do Internetu w publicznej przestrzeni miejskiej był możliwy dzięki realizacji projektu *Free wifi in Lublin – Bezpłatny miejski Internet w Lublinie* finansowanego z Budżetu Obywatelskiego 2015.

O otwartości Lublina decyduje nie tylko infrastruktura techniczna lecz również rozwój relacji zewnętrznych. Analizując mierniki służące temu celowi można zauważyć stałą i systematyczną poprawę w liczbie dostępnych miejsc noclegowych – a co za tym idzie podnoszącą się liczbę odwiedzających Lublin turystów. Na uwagę zasługuje fakt, że największy progres zanotowano w liczbie turystów krajowych. Można zatem śmiało postawić tezę, że Lublin stale podnoszący ofertę turystyczną, kulturalną i rozrywkową stał się atrakcyjną destynacją również dla odbiorców wewnętrznych. Wzrost liczby turystów, poprawa bazy noclegowej i zwiększający się stopień wykorzystania miejsc noclegowych, wskazują na kontynuację dynamicznego rozwoju turystyki w Lublinie. Przyczynia się do niej także rozwój produktów turystycznych (a zwłaszcza organizowane wydarzenia kulturalne i sportowe).

Działania miasta w 2015 r. skupiły się również na budowaniu więzi regionalnych i metropolitalnych. Za najważniejsze wydarzenie należy uznać podpisanie *Porozumienia Gmin Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego o współpracy w zakresie realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w perspektywie finansowej UE 2014–2020*. Pozwoli ono na realizację wielu celów rozwojowych, w tym w szczególności na zwiększenie spójności transportowej LOF. Na pozytywną ocenę zasługuje także rozwój komunikacji publicznej na terenach podmiejskich oraz rozwój sieci drogowej.

W obszarze **Przyjazność** w 2015 r. kontynuowano rozpoczęte wcześniej projekty przyczyniające się do systematycznej poprawy rozwiązań komunikacyjnych. Niespełna pół miliarda złotych przeznaczono na transport i łączność. W Lublinie od kilku lat sukcesywnie wzrasta liczba realizowanych projektów w zakresie budowy i przebudowy dróg, które przyczyniają się do poprawy lokalnego układu komunikacyjnego. Oprócz zakończonej w październiku 2015 r. budowy dwujezdniowej ul. Poligonowej, kolejnym dużym projektem drogowym był II etap przebudowy ul. Armii Krajowej na odcinku od skrzyżowania z ul. Orkana do wiaduktu nad ul. Ułanów. Rok 2015 był okresem oddawania także innych inwestycji drogowych. Warto zwrócić uwagę na przebudowę ul. Kunickiego w obrębie wiaduktu kolejowego, przebudowę ul. Łabędziej, ul. Gościnnej, ul. Symfonicznej, ul. Jagodowej i ul. Czumy, budowę ul. Sławin, ul. Jemiołowej, ul. Zygmunta Augusta, ul. Wapowskiego, ul. Cynamonowej, ul. Cyprysowej, ul. Św. Wojciecha, ul. Wygon i przedłużenia ul. T. Strzembosza. Nie mniej ważną inwestycją było uru-

chomienie systemu ITS obejmującego swym oddziaływaniem blisko połowę skrzyżowań w mieście. Ze względu na konieczność kalibracji systemu pozytywnych efektów należy spodziewać się w niedalekiej przyszłości.

Cel poprawy infrastruktury technicznej pozytywnie wyróżnia się zarówno pod względem realizowanych działań, jak i osiągniętych efektów. Różne projekty infrastrukturalne były przy tym realizowane z poszanowaniem interesów mieszkańców i z dbałością o jakość przestrzeni miejskiej.

W 2015 r. nastąpił również duży postęp w komunikacji publicznej, mierzony ilością i jakością taboru, czy długością tras w granicach miasta. Nowe trolejbusy i kolejne trakcje trolejbusowe świadczą o postępach w zakresie unowocześniania taboru i rozwoju transportu zeroemisyjnego. Rozwój komunikacji publicznej doprowadził do przejścia części pasażerów z ruchu indywidualnego i wzrostu liczby pasażerów o ponad 18% w stosunku do 2012 r. Mocną stroną Lublina jest także rozwój infrastruktury rowerowej. W ciągu trzech lat w Lublinie przybyło ponad 60 km tras dla rowerzystów oraz zainaugurowano Lubelski Rower Miejski. Korzystne tendencje można także obserwować w obszarze gospodarki komunalnej. Szczególną uwagę warto zwrócić na gospodarowanie odpadami. W porównaniu do 2012 r. zmniejszyła się ilość odebranych odpadów, a udział odpadów składowanych (tj. nie poddanych przetworzeniu) zmniejszył się ponad dziesięciokrotnie.

W Lublinie stale podnosi się też komfort życia. Płace uzyskiwane w mieście pozwalają na zakup większej powierzchni mieszkalnej niż w największych polskich miastach, co może być czynnikiem zachęcającym młodych ludzi do pozostania w Lublinie. Rośnie dostępność mieszkaniowa, o czym świadczy zwiększająca się powierzchnia mieszkaniowa przypadająca na mieszkańca i wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne. Poprawa sytuacji mieszkaniowej i materialnej zależy przede wszystkim od kondycji lokalnej gospodarki i sytuacji na rynku pracy, bezpieczeństwo publiczne może zachęcać inwestorów do lokalizacji działalności gospodarczej, a szeroko rozumiany komfort życia może przyczyniać się do przyciągania i zatrzymywania talentów w Lublinie.

Dbłość o jakość przestrzeni miasta znalazła swój konkretny wyraz w wielu działaniach. Niewątpliwie najważniejszym rozwiązaniem realizującym partycypacyjny model zarządzania jest Budżet Obywatelski. W 2015 r. wielkość tego budżetu została zwiększona z 10 do 15 mln zł, a mieszkańcy Lublina wykazali się aktywnością zarówno na etapie zgłaszania projektów, jak i głosowania. Troska o jakość przestrzeni miejskiej wymaga dbałości o tereny zielone znajdujące się w granicach miasta. W 2015 r. na terenie miasta założono 8 nowych skwerów. Z punktu widzenia mieszkańców ważne w kształtowaniu przyjazności miasta było oddanie do użytku stadionu miejskiego, uruchomienie systemu Lubelski Rower Miejski czy zakończenie budowy basenu przy ul. Łabędziej. Pozytywny wpływ na jakość życia ma także niezwykle bogata (pod względem ilościowym i jakościowym) oferta kulturalna. Analiza realizacji celu podnoszenia jakości edukacji dokumentuje postęp w zakresie zapewnienia miejsc w przedszkolach oraz bardzo dobre na tle innych miast wyniki nauczania dzieci i młodzieży. Pozytywnie należy ocenić także rozwój partycypacyjnych form zarządzania miastem: budżetu obywatelskiego, działalności zespołów doradczych, narzędzi dialogu czy konsultacji społecznych. Bardzo ważnym wydarzeniem w 2015 r. było uchwalenie dwóch nowych miejscowych planów zagospodaro-

wania przestrzennego obszaru Śródmieścia. Trwające prace nad nowymi planami zagospodarowania przestrzennego rokują dalszy wzrost wskaźnika objęcia obszaru miasta planami w nadchodzących latach. Na koniec 2015 r. w Lublinie obowiązywało 31 planów na obszarze 6 972 ha, co przy całkowitym obszarze Lublina wynoszącym 14 750 ha stanowi 47,3% powierzchni. Warto zwrócić uwagę, że średni odsetek w grupie miast wojewódzkich wyniósł 39,2%.

Trzeci rok realizacji działań w obszarze **Przedsiębiorczości** charakteryzował się dynamicznym wzrostem nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw sektora przemysłu i budownictwa w Lublinie w 2015 r., które wyniosły 877,3 mln zł i były aż o 36,6% wyższe niż w 2014 r.

Prowadzenie przez miasto skutecznej polityki rozwoju wymaga podejmowania aktywnych działań w zakresie promocji gospodarczej miasta. Niektóre inicjatywy Urzędu Miasta były dedykowane określonym sektorom i branżom, oddziaływanie innych miało charakter wielosektorowy. Istotnym elementem systemu wspierającego inwestycje i rozwój nie tylko sektora przemysłu, jest obsługa inwestorów w Urzędzie Miasta. Zgodnie z koncepcją *one-stop-shop* oferuje kompleksową obsługę całego procesu inwestycyjnego w jednym miejscu.

Rozwojowi przemysłu sprzyja pomoc publiczna oferowana w ramach Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec, na terenie której kolejne firmy uruchamiają inwestycje, prowadząc również do zwiększenia zatrudnienia. W 2015 r. 7 podmiotów uzyskało zezwolenie na działalność, a zatrudnienie zwiększyło się o 750 osób. Dane Urzędu Miasta dokumentują także bardzo dobrą sytuację w branżach priorytetowych i wspierających rozwój gospodarczy Lublina, zwłaszcza w przemyśle motoryzacyjnym, ICT i BPO/SSC. Rozwojowi usług w mieście sprzyjała rosnąca podaż powierzchni biurowych, magazynowych i handlowych. Promocja gospodarcza i obsługa inwestorów w Urzędzie Miasta Lublin przyczyniają się do poprawy wizerunku Lublina jako atrakcyjnej destynacji inwestycyjnej, czego dowodem jest zarówno rosnąca liczba zapytań inwestorskich, która zwiększyła się w porównaniu do 2014 r. aż o 96,5%.

Aktywność władz Lublina we wspieraniu przedsiębiorczości obejmowała wielorakie działania. Miasto odegrało wiodącą rolę przy powstawaniu nowych klastrów, promowało także najlepsze inicjatywy startupowe poprzez liczne konkursy. Ekosystem przedsiębiorczości budowały również inne działania, takie jak utworzenie Lubelskiej Akademii Startup, otwarcie Miejskiej Przestrzeni Coworkingowej, czy współpraca przy organizacji misji i targów wystawienniczych.

Ze względu na bogactwo kulturowe oraz akademicki charakter miasta, rozwój przemysłów kreatywnych w Lublinie znajduje podatny grunt. Liczba podmiotów przyporządkowanych do sektora kreatywnego zwiększyła się o 3,7%, przy czym dynamika tego sektora i jego udział w sektorze podmiotów gospodarczych wyraźnie przewyższają wartości dla kraju ogółem.

Rozwój Lublina w obszarze **Akademickość** zależy w przeważającej mierze od decyzji podejmowanych przez autonomiczne uczelnie. Partnerstwo uczelni z miastem służy jednak harmonijnemu rozwojowi Lublina – co piąty mieszkaniec Lublina jest studentem, dlatego studenci są i będą ważną grupą kształtującą charakter miasta. Odpowiedzią na rosnącą mobilność akademicką jest projekt *Study in Lublin*, który jest ukierunkowany na wspieranie lubelskich uczelni w pozyskiwaniu studentów

s poza naszego kraju. Kierunkiem dalszych działań w tym zakresie powinno być przede wszystkim zwiększenie liczby międzynarodowych projektów badawczych. Rosnącemu umiędzynarodowieniu będzie sprzyjało również kontynuowanie działań promujących Lublin i lubelskie ośrodki akademickie, rozszerzanie oferty uczelni w językach obcych oraz dalsze umiędzynarodowienie kadry akademickiej. Ponadto, specyficzne potrzeby studentów cudzoziemców powinny wpływać na funkcjonowanie nie tylko samych uczelni, ale również różnych instytucji miejskich. Odpowiednie działania w tym zakresie stwarzają szansę zatrzymania w mieście utalentowanych młodych ludzi kończących studia oraz pozyskania wartościowych pracowników i mieszkańców miasta.

Pozytywne zmiany można zauważyć także we współpracy uczelni z ich otoczeniem gospodarczym i społecznym, a przykłady współpracy z przedsiębiorstwami wskazują na duże znaczenie ośrodków uczelni w rozwoju innowacyjności gospodarki Lublina i regionu. Akademickość Lublina znajduje swój wyraz również w niezwykle bogatej ofercie kulturalnej dla studentów i wieloaspektowej aktywności samych studentów, z której czerpią także pozostali mieszkańcy. Fakt, że co piąty mieszkaniec Lublina jest studentem sprawia, że lubelscy żacy są i będą ważną grupą kształtującą charakter miasta. Analiza najważniejszych informacji o praktykach zawodowych potwierdza, że zapewnienie oferty praktyk dopasowanej do kierunku studiów, wraz z działalnością wyspecjalizowanych w tym zakresie biur karier, stało się obecnie standardem na lubelskich uczelniach.

Analiza tendencji rozwojowych pozwoliła również na sformułowanie kilku rekomendacji w zakresie priorytetów i działań na kolejne lata realizacji *Strategii Lublin 2020*. Wskazując kierunki dalszych kroków warto zwrócić uwagę na potrzebę podjęcia systemowych działań w zakresie szeroko rozumianej edukacji regionalnej i promocji Lublina wśród młodych ludzi. Zaprezentowanie rzetelnej wiedzy o mieście z wykorzystaniem atrakcyjnych form przekazu może pomóc zmienić wiele stereotypowych, negatywnych przekonań o perspektywach stojących przed osobami pozostającymi w Lublinie. Kolejnym postulatem może być stworzenie programu promującego Lublin wśród osób, które wyjechały z Lublina. Warto rozważyć także wzmocnienie doradztwa zawodowego w szkołach, co pozwoli na dokonywanie bardziej trafnych (z punktu widzenia zapotrzebowania na rynku pracy) wyborów edukacyjnych przez młodych ludzi. Wyzwaniem stojącym przed uczelniami pozostaje również intensyfikacja badań rozwojowych celowych i zamawianych, wdrożenie jak największej liczby wynalazków oraz maksymalizacja korzyści z uzyskanych patentów i praw ochronnych. W analizie zwrócono uwagę na potrzebę dalszego wzmocnienia współpracy między lubelskimi uczelniami.

Bibliografia

Literatura

1. *Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi miasta Lublin za rok 2015*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2016.
2. Bąkowski A., Mażewska M., *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012.
3. *Ceny w gospodarce narodowej w 2015 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016.
4. Cohn N., *TomTom Traffic Index: Toward a Global Measure*, ITS France 2014.
5. Dziewulak D., Grycuk A., Russel P., Wołodkiewicz-Donimirski Z., *Monitorowanie karier zawodowych absolwentów przez polskie uczelnie wyższe w świetle wyników badania Biura Analiz Sejmowych, „Analizy BAS” 2014, Nr 5(109)*.
6. *Gospodarowanie lokalami komunalnymi w budynkach mieszkalnych. Informacja o wynikach kontroli*, Najwyższa Izba Kontroli 2012.
7. Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Lublin, różne lata.
8. *Jak rozwija się Lublin? Raport monitoringowy z realizacji Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 w 2014 r.*, Urząd Miasta Lublin, Lublin 2017.
9. Jurkowski A., *Aleje Solidarności i Tysiąclecia w Lublinie odetchnęły dzięki obwodnicy. Ruch mniejszy o 20–30%*, „Kurier Lubelski”, 9 stycznia 2015 r.
10. *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.
11. Krawczyk M., *Jeździmy coraz nowocześniej*, „ZTM News”, Nr 1/2016.
12. Krzyżniak M., *Miasto jako marka – analiza wybranych działań marketingowych miasta Lublin*, „Marketing i Rynek” 2014, Nr 11.
13. Lipowski M., Furtak R., *Analiza ilościowa i jakościowa ekonomiczno-społecznych uwarunkowań akademickości miasta Lublin. Raport z badań*, Fundacja Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2013.
14. Maleszyk P., Sagan M., *Wpływ rynku powierzchni biurowych na atrakcyjność inwestycyjną Lublina dla sektora usług biznesowych*, Zeszyty Naukowe WSEI seria: EKONOMIA, 11(1/2016).
15. Markowski T., Marszał T., *Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja*, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Warszawa 2006.
16. *Opracowanie systemu wyboru Krajowych Klastrow Kluczowych Część I: Charakterystyka krajowego klastra kluczowego w oparciu o analizę źródeł wtórnych*, PARP, Warszawa 2014.
17. *Polish Cities of the future 2015/2016*, fDi Magazine, February/March 2015.
18. *Polski rynek biurowy*, Jones Lang LaSalle, IV kw. 2015 r.
19. Porter M. E., *O konkurencji*, PWE, Warszawa 2001, s. 246.
20. *Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020. Umowa Partnerstwa*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2015.
21. *Raport o sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w 2015 r.*, Narodowy Bank Polski, Departament Stabilności Finansowej we współpracy z Oddziałami Okręgowymi, Warszawa 2016.
22. *Raport Roczny 2015*, Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2016.
23. Raporty PRCH Retail Research Forum, różne lata.
24. *Regional Innovation Scoreboard 2016*, European Commission, 2016.
25. *Sprawozdania z realizacji Programu współpracy Miasta Lublin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2015 r.*, Lublin 2015.
26. *Sprawozdania z wykonania budżetu Miasta Lublin*, Lublin, różne lata
27. *Sprawozdanie z działalności Komendanta Miejskiego Policji w Lublinie w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie Lubelskiego Powiatu Grodzkiego za rok 2015*, Lublin 2016.
28. *Sprawozdanie z działalności Prezydenta Miasta Lublin za rok 2015*, Lublin 2016.
29. *Sprawozdanie z realizacji zadań Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie za 2015 rok*, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Lublin 2016.
30. *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Aktualizacja*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013.

31. *Study in Poland. Studenci zagraniczni w Polsce, różne lata.*
32. Tucki A., *Wizerunek i atrakcyjność turystyczna Lublina. Raport z badania przeprowadzonego na terenie Lublina w dniach 05.06.2014–30.09.2014 r.*, Lublin 2014.
33. *Wykonywanie przez wybrane gminy obowiązków zapewnienia lokali socjalnych i pomieszczeń tymczasowych. Informacja o wynikach kontroli*, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2014.
34. *Zielona Księga dot. Obszarów Metropolitalnych. Dokument do konsultacji*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2012.

Akty prawne

1. Uchwała nr 1156/XLIII/2014 Rady Miasta Lublin z dnia 4 września 2014 r. w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.
2. Uchwała nr 1214/XLV/2010 Rady Miasta Lublin z dnia 14 października 2010 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji społecznych z mieszkańcami Miasta Lublin.
3. Uchwała nr 348/XIII/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 23 grudnia 2015 r. w sprawie przyjęcia Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016–2020.
4. Uchwała nr 685/XXVII/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 17 stycznia 2013 r. w sprawie przyjęcia Programu Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2013–2015.
5. Uchwała nr 693/XXVIII/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020.
6. Uchwała nr 745/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania dorocznych nagród za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i upowszechniania kultury.
7. Uchwała nr 752/XXXIII/2009 Rady Miasta Lublin z dnia 18 czerwca 2009 r. w sprawie Programu Rewitalizacji dla Lublina.
8. Uchwała nr 763/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie przyjęcia Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2013–2015.
9. Uchwała Nr 82/IV/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 26 lutego 2015 r. w sprawie przyjęcia Strategii Współpracy Terytorialnej Miasta Lublin na lata 2014–2020 w przestrzeni Europy Środkowo-Wschodniej.
10. Uchwała nr 895/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020.
11. Uchwała Nr 897/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Turystyki Miasta Lublin do roku 2025.
12. Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych, Dz.U.2017.1010 t.j. z późn. zm.
13. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U.2018.405 t.j. z późn. zm.
14. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, Dz.U. 2015 poz. 774 z późn. zm.
15. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365 z późn. zm.
16. Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U.2018.603 t.j., z późn. zm.
17. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, Dz.U.2018.398 t.j. z późn. zm.
18. Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U.2018.1668 t.j. z późn.zm.
19. Zarządzenie nr 69/3/2012 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 22 marca 2012 r. w sprawie powołania członków Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Lublin.
20. Zarządzeniem nr 71/4/2015 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 17 kwietnia 2015 r. w sprawie powołania Rady Gospodarczej przy Prezydencie Miasta Lublin oraz określenia zadań, zasad i trybu jej działania (z późn. zm.).

Strony internetowe

1. Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego,
<https://bdl.stat.gov.pl>.
2. Biuletyn Informacji Publicznej Miasta Lublin,
<http://bip.lublin.eu>.
3. Geoportal miejski Miasta Lublin,
<http://geoportal.lublin.eu>.

4. Mapa infrastruktury rowerowej Lublina i okolic,
<http://mirl.info.pl>.
5. Ogólnopolski system monitorowania ekonomicznych losów absolwentów szkół wyższych,
<http://absolwenci.nauka.gov.pl>.
6. Portal budżetyobywatelskie.pl,
<http://budzetyobywatelskie.pl>.
7. Portal fDi Intelligence,
<https://www.fdiintelligence.com>.
8. Portal naprawmyto.pl,
<https://naprawmyto.pl>.
9. Portal organizacji pozarządowych,
<https://spis.ngo.pl>.
10. Portal Perspektywy,
<http://www.perspektywy.pl>.
11. Portal Sezon Lublin,
<https://sezon.lublin.eu>.
12. Portal studentnews.pl,
<http://lublin.studentnews.pl>.
13. Strona internetowa Teatru Starego w Lublinie,
<https://www.teatrstary.eu>.
14. Strona internetowa „Lublin dla Wszystkich”,
<http://dlawszystkich.lublin.eu>.
15. Strona internetowa Akademickiego Centrum Kultury UMCS „Chatka Żaka”,
<https://www.umcs.pl/pl/chatka.htm>.
16. Strona internetowa Budżetu Obywatelskiego w Lublinie,
<http://budzetobywatelski.lublin.pl>.
17. Strona internetowa Centrum Kompetencji Wschodnich,
<https://www.kongres.lublin.eu/ckw>.
18. Strona internetowa Centrum Kultury w Lublinie,
<http://ck.lublin.pl>.
19. Strona internetowa Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad,
<http://www.gddkia.gov.pl>.
20. Strona internetowa Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska,
<https://www.gdos.gov.pl>.
21. Strona internetowa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II,
<http://www.kul.pl>.
22. Strona internetowa Lubelski Rower Miejski,
<https://lubelskirower.pl>.
23. Strona internetowa Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego S.A.,
<http://lpnt.pl>.
24. Strona internetowa Miasta Lublin,
<http://www.lublin.eu>.
25. Strona internetowa Miejskiego Ośrodka Pomocy w Lublinie,
<https://mopr.lublin.eu>.
26. Strona internetowa Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie,
<http://muplublin.praca.gov.pl>.
27. Strona internetowa Najwyższej Izby Kontroli,
<https://www.nik.gov.pl>.
28. Strona internetowa PKP Intercity,
<http://rozklad-pkp.pl>.
29. Strona internetowa Politechniki Lubelskiej,
<http://www.pollub.pl>.
30. Strona internetowa Portu Lotniczego Lublin,
<http://www.airport.lublin.pl>.

31. Strona internetowa programu Erasmus,
<http://www.erasmus.org.pl>.
32. Strona internetowa programu Erasmus+,
<http://erasmusplus.org.pl>.
33. Strona internetowa projektu „Kreatywni”,
<http://kreatywni.lublin.eu>.
34. Strona internetowa Prokuratury Krajowej,
<http://pk.gov.pl>.
35. Strona internetowa Przewozy Regionalne (PolRegio),
<https://www.polregio.pl>.
36. Strona internetowa Rzeczypospolitej,
http://www.rp.pl/ranking_samorzadow.
37. Strona internetowa Sieci Szerokopasmowej Polski Wschodniej w województwie lubelskim,
<https://szerokopasmowe.lubelskie.pl>.
38. Strona internetowa Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020,
<http://strategia2020.lublin.eu>.
39. Strona internetowa TomTom,
<https://www.tomtom.com>.
40. Strona internetowa Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie,
<https://www.umcs.pl>.
41. Strona internetowa Uniwersytetu Medycznego w Lublinie,
<https://www.umlub.pl>.
42. Strona internetowa Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie,
<https://www.up.lublin.pl>.
43. Strona internetowa Urzędu Statystycznego w Lublinie,
<http://lublin.stat.gov.pl>.
44. Strona internetowa Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie,
<http://wuplublin.praca.gov.pl>.
45. Strona internetowa województwa lubelskiego,
<http://www.lubelskie.pl>.
46. Strona internetowa Wydziału Projektów Nieinwestycyjnych Urzędu Miasta Lublin,
<http://projekty.lublin.eu>.
47. Strona internetowa Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie,
<https://www.wsei.lublin.pl>.
48. Strona internetowa Wyższej Szkoły Nauk Społecznych z siedzibą w Lublinie,
<http://www.wsns.lublin.pl>.
49. Strona internetowa Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie,
<https://wsipa.pl>.
50. Strona internetowa Wyższej Szkoły Społeczno-Przyrodniczej im. Wincentego Pola w Lublinie,
<https://wssp.edu.pl>.
51. Strona internetowa Zarządu Dróg i Mostów w Lublinie,
<http://www.zdm.lublin.eu>.
52. Strona internetowa Zintegrowanego Systemu Miejskiego Transportu Publicznego w Lublinie,
<http://rpw.ztm.lublin.eu>.

Spis ramek, rysunków, tabel i wykresów

Ramki

Ramka 1. Strategia Współpracy Terytorialnej Miasta Lublin na lata 2014–2020	35
Ramka 2. Rynek nieruchomości w Polsce w 2015 r.	73
Ramka 3. Program Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów na lata 2016–2020	81
Ramka 4. Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin na lata 2016–2020	83
Ramka 5. Korzyści z inwestowania w SSE.....	140
Ramka 6. Rynek biurowy w Polsce w IV kw. 2015 r.....	147
Ramka 7. Lubelska Wyżyna IT	149
Ramka 8. Kłustry funkcjonujące w Lublinie.....	158
Ramka 9. Lubelski Park Naukowo–Technologiczny S.A.	164
Ramka 10. Studenci zagraniczni w Lublinie w roku akademickim 2015/2016	175
Ramka 11. Metodologia Rankingu Akademickiego Szkół Wyższych „Perspektywy 2016” – Umiejdzynarodowienie	177

Rysunki

Rysunek 1. Przebieg obwodnicy Lublina (stan na koniec 2015 r.).....	13
Rysunek 2. Węzeł Lublin Czechów na obwodnicy Lublina	14
Rysunek 3. Natężenie ruchu na drogach dojazdowych do Lublina	18
Rysunek 4. Przebieg szkieletowej szerokopasmowej sieci światłowodowej na terenie Lublina	22
Rysunek 5. Lokalizacja nowych punktów dostępu do sieci internetowej w Lublinie finansowanych z projektu <i>Free wifi in Lublin – Bezpłatny miejski internet w Lublinie</i>	23
Rysunek 6. Schemat układu produktów turystycznych Lublina.....	26
Rysunek 7. Znak towarowy (z lewej) oraz znak marki gospodarczej (z prawej) Miasta Lublin.....	35
Rysunek 8. Sieć połączeń kolejowych w województwie lubelskim	50
Rysunek 9. Gminy wchodzące w skład Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego.....	53
Rysunek 10. Logo ZIT LOF	53
Rysunek 11. Wizualizacja projektu ul. Lubelskiego Lipca '80 i ul. Muzycznej.....	60
Rysunek 12. Mapa skrzyżowań objętych Inteligentnym Systemem Zarządzania Ruchem	62
Rysunek 13. Stan planistyczny Miasta Lublin (czerwiec 2015 r.).....	88
Rysunek 14. Strefa płatnego parkowania w Lublinie w 2015 r.	90
Rysunek 15. Obszary Programu Rewitalizacji na tle stanu planistycznego Lublina	92
Rysunek 16. Obiekty zabytkowe w centrum Lublina	94
Rysunek 17. Przykładowe wyliczenia dotyczące zwolnień podatkowych w SSE w 2015 r.	140
Rysunek 18. Logo Lubelskiego Parku Naukowo–Technologicznego S.A.....	164

Tabele

Tabela 1. Wykaz mierników służących do monitorowania <i>Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020</i> wykorzystanych w raporcie za 2015 r.	7
Tabela 2. Odległość oraz czas przejazdu do wybranych miejsc w Polsce i na świecie	13

Tabela 3. Natężenie ruchu na wybranych drogach dojazdowych do Lublina.....	19
Tabela 4. Liczba operacji lotniczych oraz obsłużonych pasażerów według rodzaju ruchu lotniczego	19
Tabela 5. Kierunki połączeń lotniczych obowiązujących w 2015 r.	20
Tabela 6. Bezpośrednie połączenia kolejowe Lublina z miastami wojewódzkimi, lotniskiem i Kijowem.....	21
Tabela 7. Liczba bezpłatnych punktów dostępu do sieci internetowej (Hot Spot) w Lublinie (stan na koniec roku).....	22
Tabela 8. Liczba turystów krajowych i zagranicznych odwiedzających Lublin	24
Tabela 9. Baza noclegowa – obiekty oraz miejsca w turystycznych obiektach noclegowych	25
Tabela 10. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych w Lublinie (w %)	25
Tabela 11. Wiodące produkty turystyczne Lublina	26
Tabela 12. Liczba miast partnerskich Lublina i podpisanych porozumień o współpracy.....	29
Tabela 13. Promocja Miasta Lublin w 2015 r.	36
Tabela 14. Miejsce Lublina w rankingu polskich miast na prawach powiatu opracowywanym przez „Rzeczpospolitą”	39
Tabela 15. Nagrody i wyróżnienia dla Lublina w 2015 r.	40
Tabela 16. Liczba zameldowanych cudzoziemców w Lublinie (stan na koniec roku kalendarzowego)	43
Tabela 17. Sprawy prowadzone w prokuraturze okręgowej w Lublinie z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych.....	44
Tabela 18. Połączenia kolejowe Lublina z wybranymi miejscowościami w regionie, organizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego.....	51
Tabela 19. Długość tras komunikacji publicznej poza granicami miasta Lublin (w km)	51
Tabela 20. Liczba patentów i wynalazków w Lublinie oraz województwie lubelskim	55
Tabela 21. Wskaźniki innowacyjności dla województwa lubelskiego	55
Tabela 22. Wydatki z budżetu miasta na transport i łączność	59
Tabela 23. Długość dróg według kategorii (w km, stan na koniec roku).....	59
Tabela 24. Wartość indeksu zatłoczenia TomTom Traffic Index dla Lublina (w %)	63
Tabela 25. Wybrane informacje o funkcjonowaniu transportu publicznego w Lublinie.....	63
Tabela 26. Długość tras rowerowych (w km).....	65
Tabela 27. Długość sieci kanalizacyjnej, gazowej oraz wodociągowej wraz z odsetkiem mieszkańców korzystających z tych sieci	66
Tabela 28. Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska.....	66
Tabela 29. Liczba właścicieli nieruchomości, od których odebrano odpady komunalne	67
Tabela 30. Ilość oraz struktura odpadów odebranych	68
Tabela 31. Ilość wytworzonych i oczyszczonych ścieków (tys. m ³).....	68
Tabela 32. Wybrane informacje o zasobach mieszkaniowych w Lublinie	71
Tabela 33. Wybrane informacje o zasobach mieszkaniowych Gminy Lublin	74
Tabela 34. Liczba decyzji o przyznaniu dodatku mieszkaniowego oraz średnia wielkość świadczenia	75
Tabela 35. Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne (w %)	75
Tabela 36. Liczba przestępstw i ich wykrywalność	76
Tabela 37. Liczba kolizji i wypadków drogowych.....	76

Tabela 38. Zakłady opieki zdrowotnej, łóżka szpitalne oraz porady udzielone w ramach podstawowej opieki zdrowotnej	77
Tabela 39. Liczba osób obsłużonych w Biurze Obsługi Mieszkańca w Lublinie (w tys.)	78
Tabela 40. Liczba rodzin i osób objętych pomocą MOPR w ramach ustawy o pomocy społecznej.....	79
Tabela 41. Liczba domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia w Lublinie	80
Tabela 42. Liczba osób korzystających z usług domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia w Lublinie.....	80
Tabela 43. Pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego (w %).....	89
Tabela 44. Liczba pojazdów w Lublinie zarejestrowanych w centralnej ewidencji pojazdów.....	89
Tabela 45. Pojazdy samochodowe i ciągniki – wskaźniki	89
Tabela 46. Wybrane informacje o terenach zielonych w Lublinie	91
Tabela 47. Wybrane informacje o kinach.....	96
Tabela 48. Liczba zwiedzających w muzeach w Lublinie (w tys.)	97
Tabela 49. Liczba odwiedzających wybrane miejsca Lublinie (w tys.).....	97
Tabela 50. Wybrane informacje o bibliotekach	97
Tabela 51. Liczba obiektów sportowych.....	98
Tabela 52. Wybrane informacje o funkcjonowaniu Lubelskiego Roweru Miejskiego.....	101
Tabela 53. Liczba klubów sportowych	102
Tabela 54. Osiągnięcia lubelskich sportowców	102
Tabela 55. Osiągnięcia lubelskich sportowców w poszczególnych klubach i dziedzinach w 2015 r.	102
Tabela 56. Wydarzenia kulturalne w Lublinie w 2015 r.	106
Tabela 57. Instytucjonalne formy opieki nad dziećmi do lat 3 i wychowanie przedszkolne.....	115
Tabela 58. Placówki oświatowe	116
Tabela 59. Uczniowie w placówkach oświatowych	117
Tabela 60. Średnia liczba uczniów w oddziale poszczególnych typów szkół prowadzonych przez Gminę Lublin.....	118
Tabela 61. Komputeryzacja i dostęp do Internetu w szkołach	118
Tabela 62. Wyniki sprawdzianu szkół podstawowych w szkołach podstawowych prowadzonych przez samorząd	119
Tabela 63. Wyniki egzaminu w gimnazjach prowadzonych przez samorząd.....	119
Tabela 64. Średnia zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach prowadzonych przez samorząd w 2015 r. (w %)	120
Tabela 65. Inwestycje oświatowe w 2015 r. (zakończone i w trakcie realizacji).....	120
Tabela 66. Liczba organizacji pozarządowych	125
Tabela 67. Wielkość dotacji z budżetu miasta na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe.....	126
Tabela 68. Wybrane informacje o Budżecie Obywatelskim	128
Tabela 69. Liczba pytań zgłoszonych do Skrzynki Dialogu	129
Tabela 70. Wybrane informacje o funkcjonowaniu serwisu naprawmyto.pl.	130
Tabela 71. Nakłady inwestycyjne oraz wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach z sektora przemysłu z budownictwem w Lublinie (mln zł)	135
Tabela 72. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem i w przeliczeniu na 1 mieszkańca.....	135

Tabela 73. Pracujący w sektorze przemysłu z budownictwem (stan na koniec roku)	136
Tabela 74. Liczba pracujących w wybranych sekcjach PKD 2007 (stan na koniec roku)	136
Tabela 75. Wybrane informacje z monitoringu zatrudnienia prowadzonego przez Urząd Miasta Lublin (stan na koniec roku)	137
Tabela 76. Liczba zapytań wpływających do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin ..	139
Tabela 77. Efekty działalności Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec Podstrefy Lublin (dane na koniec roku)	139
Tabela 78. Pracujący w wybranych sekcjach usług (stan na koniec roku)	143
Tabela 79. Wybrane informacje z monitoringu zatrudnienia prowadzonego przez Urząd Miasta Lublin (stan na koniec roku)	144
Tabela 80. Nowoczesna powierzchnia biurowa w Lublinie (stan na koniec roku, w tys. m ²)	145
Tabela 81. Obiekty dysponujące powierzchnią biurową powyżej 1 000 m ² w Lublinie w 2015 r. (stan na koniec roku)	145
Tabela 82. Wybrane informacje o centrach handlowych w Lublinie (stan na koniec roku)	147
Tabela 83. Nowoczesne powierzchnie magazynowe w Lublinie (stan na koniec 2015 r.)	148
Tabela 84. Liczba zapytań zgłoszonych do Wydziału Strategii i Obsługi Inwestorów Urzędu Miasta Lublin	150
Tabela 85. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg liczby pracujących (stan na koniec roku)	153
Tabela 86. Podmioty gospodarki narodowej wpisane i wyrejestrowane z rejestru REGON w danym roku kalendarzowym	153
Tabela 87. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektorów własności i form prawnych (stan na koniec roku)	153
Tabela 88. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 (stan na koniec roku)	154
Tabela 89. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w wybranych działach PKD 2007 (stan na koniec roku)	155
Tabela 90. Klastry funkcjonujące w Lublinie w 2015 r.	156
Tabela 91. Przedsiębiorstwa przemysłowe współpracujące w ramach inicjatywy klastrowej lub innej sformalizowanej współpracy (w % przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie)	159
Tabela 92. Wykaz inkubatorów funkcjonujących w Lublinie w 2015 r.	163
Tabela 93. Sektor kreatywny wg klasyfikacji PKD 2007	167
Tabela 94. Liczba podmiotów działalności gospodarczej wybranych klas i grup PKD do ogólnej liczby podmiotów w końcu 2015 r.	169
Tabela 95. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych klas i grup PKD w końcu 2015 r.	169
Tabela 96. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON z terenu Lublina w wybranych klasach i grupach PKD (stan na koniec roku)	170
Tabela 97. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w całkowitej liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw (w %, stan na koniec roku)	170
Tabela 98. Wybrane informacje o studentach zagranicznych	174
Tabela 99. Liczba kierunków prowadzonych w językach obcych na uczelniach wyższych	174

Tabela 100. Liczba studentów korzystających z różnych form międzynarodowej wymiany studenckiej (trwających co najmniej jeden semestr)	176
Tabela 101. Liczba pracowników naukowych korzystających z programów Erasmus i Erasmus+	176
Tabela 102. Pozycja lubelskich uczelni w rankingu „Perspektywy” według kryterium umiędzynarodowienia	177
Tabela 103. Zatrudnienie nauczycieli akademich – cudzoziemców na lubelskich uczelniach	178
Tabela 104. Liczba umów lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi	178
Tabela 105. Przykłady współpracy lubelskich uczelni z zagranicznymi ośrodkami naukowymi.....	179
Tabela 106. Liczba międzynarodowych projektów badawczych realizowanych przez lubelskie uczelnie	181
Tabela 107. Najważniejsze projekty lubelskich uczelni realizowane we współpracy z otoczeniem biznesowym.....	185
Tabela 108. Najważniejsze projekty realizowane wspólnie przez samorząd i lubelskie uczelnie	188
Tabela 109. Liczba wynalazków oraz wzorów i produktów obejmowanych prawami ochronnymi, zgłoszonych przez lubelskie uczelnie	190
Tabela 110. Liczba patentów i praw ochronnych uzyskanych przez lubelskie uczelnie	190
Tabela 111. Liczba studentów w stosunku do liczby mieszkańców	192
Tabela 112. Liczba studentów studiujących na lubelskich uczelniach.....	193
Tabela 113. Liczba praktykantów, stażystów i wolontariuszy w Urzędzie Miasta Lublin.....	193
Tabela 114. Liczba ofert praktyk, staży i wolontariatu zgłoszonych do biur karier lubelskich uczelni	194
Tabela 115. Maturzyści i absolwenci szkół ponadgimnazjalnych oraz absolwenci szkół wyższych	199
Tabela 116. Odsetek absolwentów wybranych szkół średnich, którzy wybrali studia poza Lublinem (w %).....	199
Tabela 117. Liczba i odsetek uczniów V LO w Lublinie, którzy studiują poza Lublinem.....	199
Tabela 118. Struktura kandydatów przyjętych na studia na lubelskich uczelniach według miejsca zamieszkania	200
Tabela 119. Liczba kierunków uruchomionych na lubelskich uczelniach w roku akademickim 2015/2016	201
Tabela 120. Pozycja lubelskich uczelni w kolejnych edycjach rankingu „Perspektywy”	202
Tabela 121. Miejsca lubelskich uczelni w rankingach uwzględniających różne kategorie oraz uzyskane certyfikaty.....	202
Tabela 122. Ocena parametryczna wydziałów lubelskich uczelni Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.....	203
Tabela 123. Wybrane informacje o bezrobotnych poniżej 25 r.ż. zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie	206
Tabela 124. Zestawienie szkół wyższych z Lublina wg liczby bezrobotnych absolwentów oraz odsetka bezrobotnych absolwentów w stosunku do liczby absolwentów roku akademickiego 2015/2016	207
Tabela 125. Zestawienie szkół wyższych z Lublina wg odsetka bezrobotnych absolwentów w stosunku do całkowitej liczby absolwentów poprzedniego rocznika	207
Tabela 126. Kierunki nauki w lubelskich szkołach wyższych o najwyższym i najniższym odsetku bezrobotnych absolwentów	208
Tabela 127. Ekonomiczne losy absolwentów lubelskich uczelni.....	209

Wykresy

Wykres 1. Liczba pasażerów (lewa oś) oraz operacji lotniczych (prawa oś) w poszczególnych miesiącach w 2015 r.	20
Wykres 2. PKB na mieszkańca (w cenach bieżących) w Polsce, województwie lubelskim i podregionach województwa lubelskiego w latach 2012–2015	54
Wykres 3. Średnia cena transakcyjna m ² mieszkania w Lublinie na rynku pierwotnym i wtórnym	72
Wykres 4. Średnia cena transakcyjna m ² mieszkania w największych miastach w IV kw. 2015 r.	73
Wykres 5. Liczba zgłoszeń w serwisie naprawmyto.pl.....	130
Wykres 6. Inwestycje skumulowane podmiotów działających w Podstrefie Lublin SSE Euro-Park Mielec (w mln zł)	141
Wykres 7. Miejsca pracy na terenie Podstrefy Lublin SSE Euro-Park Mielec	141
Wykres 8. Studenci zagraniczni na poszczególnych uczelniach w Lublinie	175
Wykres 9. Studenci zagraniczni w Lublinie w podziale na kraje pochodzenia	175